ÚJ
SZÉCHENYI TERV
VITAIRAT

A TALPRA ÁLLÁS ÉS FELEMELKEDÉS
FEJLESZTÉSPOLITIKAI PROGRAMJA

2010. JÚLIUS 28.

TARTALOM

AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV

1. Tíz év után 2
2. Tíz év után újra Széchenyi Terv 5
3. Tíz év múlva – Az Új Széchenyi Terv jövőképe 9
4. Iránytű a következő tíz év fejlesztéspolitikájához: 16
5. Az Új Széchenyi Terv: nyitott platform és kockázatközösség 29

AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV PROGRAMJAI

BEVEZETÉS 34
Együttműködés és nyitott tervezés 34
Az Új Széchenyi Terv Programjai 37

I. GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG – EGÉSZSÉGIPAR 38
Az egészségipar, mint kitörési pont 38
1. Egészségturizmus 45
2. A geotermikus energia hasznosítása 56
3. Növényházi kertészet 58
4. Szépségipar, kozmetikumok 60
5. Ásványvíztermelés 62
6. Gyógyszeripar 64
7. Biotechnológia, nanotechnológia 67
8. Orvosi műszergyártás 69
9. Balneológia 72
10. Horizontális aspektusok – Egészségipari klaszterek 73
11. Az egészségiparhoz kapcsolódó oktatás 74
12. Specializált építőipar 75

II. MEGÚJULÓ MAGYARORSZÁG 76
Helyzetértékelés 76
Prioritások 79
A Zöld gazdaság eszközrendszere 84
Energiahatékonyság – Energiatakarékosság – Energiaracionalizálás 84

III. OTTHONTEREMTÉS ÉS LAKÁSPROGRAM 95
1. A magyar lakáspolitika kihívásai és válaszai 101
2. Célok és irányok a lakásügyben 103
3. Finanszírozás 104
4. Megvalósítandó kiemelt állami projektek 108

IV. VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉS 112
1. Mit kívánnak a hazai KKV-k? 112
2. Szövetségben a vállalkozókkal 125
3. Kárpát-medencei gazdaságfejlesztési program 135

V. TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ – NÖVEKEDÉS 140
Az innováció-politika legfontosabb feladatai 141
1. Autóipar – járműipar 149
2. Kreatív iparágak 151

VI. FOGLALKOZTATÁS 154
Foglalkoztatási áttörés 154
1. Tíz év alatt 1 millió új munkahely 158
2. Javaslatok a foglalkoztatáspolitikához 163
3. Hagyományos magas munkaigényű ágazatok 171
4. Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása 173

VII. KÖZLEKEDÉS – TRANZITGAZDASÁG 175
1. Helyzetelemzés 175
2. Közlekedési jövőkép 186
3. Horizontális elemek akciótervei 190

ÚJ

SZÉCHENYI TERV

1. Tíz év után

Nyitott és partnerségen alapuló tervezés

Éppen tíz esztendeje, hogy a polgári kormány elindította azt a széles szakmai és vállalkozói párbeszédet, amely 2001 januárjában a gazdaságot dinamizáló Széchenyi Terv pályázataiban öltött testet. Akkor még szokatlan volt nálunk a nyitott tervezés, a vállalkozók, a gazdasági érdekképviseletek és a települési önkormányzatok bevonása egy államilag is finanszírozott fejlesztési programba. A gazdaság szereplői még a rendszerváltás utáni második évtizedben is paternalista módon ahhoz szoktak hozzá, hogy az állam majd megmondja: mit, hol és mikor kell fejleszteni Magyarországon. Sokan kételkedtek, vajon miként lehet életképes és sikeres egy olyan gazdaságfejlesztési program, amely a „vállalkozók kívánságlistájára" épül.

Az idő mégis azt igazolta, hogy az első Széchenyi Terv szövetségesi politikája helyes irányba mutatott. Az idő azt is bebizonyította, hogy a Széchenyi Terv az 1998 és 2002 között működő polgári kormány egyik legsikeresebb gazdaság- és társadalomfejlesztési programja volt. Csupán néhány eredményt említve: az otthonteremtési alprogram keretében évente tízezrek lakáskörülményei javultak, és az építőipar is nagy lendületet kapott. A turizmusfejlesztési alprogram nyomán sorra épültek az új gyógyfürdők, máig hatóan tartós növekedési lehetőséget nyújtva az ágazatnak. A hazai kis- és középvállalkozók pedig a rendszerváltás óta először jutottak olyan kedvezményes finanszírozási és támogatási lehetőségekhez, amelyek végre megnyitották előttük az utat a növekedéshez és a foglalkoztatás bővítéséhez.

Közös kockázatvállalás

Az első Széchenyi Terv azonban nemcsak a program kialakításába és tervezésébe vonta be a vállalkozókat, hanem az így létrejött program végrehajtásában és finanszírozásában is komoly forrásokkal – évente 200 milliárd forinttal - állt a vállalkozók és az önkormányzatok mellé. A Széchenyi Terv nagyon egyszerű és mindenki számára azonnal megérthető alapelvre épült: ha a vállalkozók és az

önkormányzatok fejlesztési törekvései egybeesnek a tervben közösen kialakított irányokkal, akkor a fejlesztési projektekben – kiegészítő forrásokkal – az állam is részt vállal. „*Segíts magadon, és az állam is megsegít!*” – fogalmazták meg gyakorta a vállalkozók az együttműködés lényegét.

Így érthető, hogy az eredmények sem várattak sokáig magukra: az első Széchenyi Terv működésének két esztendejében egy állami forint mellé a vállalkozók és az önkormányzatok saját forrásaikból átlagban további négy forintot fordítottak a különböző fejlesztésekre. Mindezek következtében a gazdasági növekedés éves üteme meghaladta a bruttó hazai termék négy százalékát, az államháztartás hiánya és az államadósság nagysága fokozatosan közelített az euró bevezetéséhez szükséges maastrichti kritériumokhoz, látványosan gyarapodott a munkahelyek száma, épült és szépült az ország.

Törés 2003-ban – növekedési motor nélkül maradt az ország

A vitathatatlan sikerek ellenére – és a 2002-es választási kampányban tett ígéreteket is megszegve – az MSZP–SZDSZ-kormány az első lépései között számolta fel a Széchenyi Tervet. Ezzel a gazdaság mögül egy csapásra kihúzta azt a hajtómotort, amelynek segítségével jóléti vállalásait fedezhette volna. Ilyen motor hiányában hamarosan, már 2004-re kiderült, hogy a „jóléti rendszerváltási” ígérethalmaz csak a költségvetési egyensúly felborításával, az államháztartás növekvő hiányával, az államadósság felhalmozásával finanszírozható. Az államháztartás azóta sem tért magához ettől a sokktól, sőt az elmúlt nyolc esztendőben állandóan egyre növekvő hiányt és adóssághegyet görget maga előtt.

Az uniós támogatások kudarca

Ugyancsak az első Széchenyi Terv leállítására vezethető vissza, hogy Magyarország súlyos kudarcot vallott az uniós források felhasználásában. Kétségtelen, hogy az első Széchenyi Terv alapvetően hazai támogatási forrásokra épült, ennek ellenére megfelelő alapot nyújtott ahhoz, hogy – kellő módosításokkal – a 2004-ben belépő európai uniós támogatások fogadására is alkalmas tervezési keretté váljon. Ehelyett viszont a szocialista–szabad demokrata kormányok olyan fejlesztési tervekre építették az uniós források elosztását, amelyek céljai nem a magyar gazdaság felzárkózási igényeit, hanem szinte kizárólag az európai uniós fejlesztéspolitika

általános elveit követték. Önmagában az a tény, hogy a rendelkezésre álló uniós forrásoknak csupán 16 százaléka jutott közvetlenül gazdaságfejlesztésre, jól jelzi a súlyos aránytévesztést.

Mindezt csak tetézte az uniós források elosztását átszövő túlburjánzó bürokrácia, a pályázatokkal foglalkozó intézményrendszer megsokszorozása, a pályázati kiírások bonyolultsága, a pályázati pénzek utalásának lassúsága. Olyannyira, hogy a vállalkozók többségének már a pályázati kiírás elolvasása után elment a kedve pályázatoktól. A helyzet furcsa módon nem tudatos politika eredménye, hanem a tudatos politika hiányának a következménye. Világos fejlesztési célok nélkül ugyanis az uniós források elosztásánál a hivatalok szempontjai kerültek az előtérbe: az uniós támogatások elvesztésétől való félelem és a felelősségre vonástól való rettegés. Az intézményi és szabályozási túlbiztosítás, a pályáztatási és a közreműködő szervezetek egyre átláthatatlanabb dzsungele pedig oda vezetett, amitől a hivatal a legjobban rettegett: a zavarosban halászó kalandorok megjelenéséhez, a pályázati ingyen pénzek teljesítmény nélküli elorozásához, más szóval a korrupcióhoz.

Nem elkölteni, hanem értelmesen felhasználni

Magyarországon az uniós források felhasználásának kudarca – különösen az első Széchenyi Terv sikereivel összevetve – egyáltalán nem meglepő. Az állam feladata ugyanis nem az, hogy elköltse az uniós támogatást, hanem az, hogy értelmesen – új munkahelyek gyarapodásában és a gazdasági növekedésben is mérhető módon – az ország javára felhasználja az uniós tőkeinjekciót. Vasutas hasonlattal élve: a feladat nem az, hogy eltüzeljük a mozdonyban az uniós pénzt, hanem az, hogy befűtsük vele a mozdonyt, amely így nagyobb sebességre kapcsolhat. Úgy, ahogyan az első Széchenyi Terv tette tíz esztendeje a hazai eszközök értelmes felhasználásával, és úgy, ahogy reményeink szerint a jövőre induló Új Széchenyi Terv teszi az uniós forrásokra támaszkodva.

2. Tíz év után újra Széchenyi Terv

Egy helyben topogva – a régiótól leszakadva

A klasszikus görög mondás szerint nem léphetünk kétszer ugyanabba a folyóba, és ez igaz arra is, amikor egy évtized után újraindítjuk a Széchenyi Tervet. A magyar gazdaság ugyanis az elmúlt egy évtized alatt sokat, és sajnos nem előnyére változott. Az elmúlt nyolc esztendő kormányai – a felzárkózás és a gyarapodás helyett – az elfecsérelt energiák, az elmulasztott lehetőségek, és a drasztikus visszaesés időszakává tették az évtizedet. Mindennél jobban mutatja ezt, hogy az MSZP–SZDSZ-kormányok idején *egy jottányit sem közeledtünk jólétben Európához*: 2009-ben az egy főre vetített bruttó hazai termék az európai uniós átlag 63 százaléka volt, pontosan ugyanannyi, mint 2003-ban. Még szembetűnőbb, ha közvetlen régiós versenytársainkat nézzük: amíg 2004 és 2009 között Szlovákia, Lengyelország és Csehország – az egy főre jutó bruttó hazai termékben mérve – rohamléptekben közeledett az Európai Unióhoz, addig Magyarország távolodott az EU átlagos fejlettségi színvonalától. 2004 és 2009 között például Szlovákia 15 százalékpontnyit faragott le elmaradásából, miközben mi 0,5 százalékponttal visszaestünk, noha a megelőző időszakban, 1998 és 2003 között – tehát abban az időszakban, amelyikre az első Széchenyi Terv is esik – Magyarország közeledett gyorsabban az Európai Unióhoz, nyolc százalékponttal csökkentve lemaradását.

Zálogba tett jövő

Az MSZP–SZDSZ-kormányok nem csupán eltékozolták az elmúlt évtizedet, hanem – ami ennél is rosszabb – elzálogosították a most induló új évtizedet is: drámaian megugrott az államadósság, 10 százalék fölé emelkedett a munkanélküliség, és tömegével szakadnak le széles társadalmi csoportok és térségek az országról. A számok most is önmagukért beszélnek: amíg a központi költségvetés bruttó adóssága 2002-ben a bruttó hazai termék 54 százalékán állt, addig 2009-ben ez az érték 73 százalékra emelkedett. Amíg az ország nettó külföldi adóssága a bruttó hazai termék 16 százaléka volt, addig 2009-ben 73 százaléka.

Mindezt tetézi a Gyurcsány-kormány által 2008-ban felvett IMF–Világbank–EU hitel, amelynek törlesztési kötelezettségei 2011-től 2016-ig évente 300–500 milliárd forinttal csökkentik a magyar költségvetés mozgásterét. Egy főre vetítve, csupán a 2008-ban felvett IMF–EU mentőöv fejenként 177 ezer forinttal adósította el a magyar állampolgárokat.

Zuhanó versenyképesség

Hasonló a helyzet szinte minden versenyképességi mutatóban. A genfi székhelyű Institute of Management Development versenyképességi rangsorai szerint Magyarország a 2002-es 30. helyről 2009-ben a 45. helyre zuhant vissza. A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum) globális versenyképességi indexe szerint 2009-ben Magyarország 131 ország közül az 58. helyen állt, ám – jól jelezve a versenyképességben mutatkozó hátrányaink okait – a szabályozási környezet bürokratikusságában az utolsó előtti, 130. helyen állt. Versenyhátrányunk nem csupán önmagában, hanem a régió országaival összevetve is szembetűnő, Magyarország az index minden részmutatóját tekintve legalább tíz hellyel van lemaradva a visegrádi országoktól. A Világbank által készített és a gazdasági környezet vállalkozásbarát jellegét mutató index szerint (doing business) 2009-ben Magyarország a vizsgált 183 ország közül a 47. helyet foglalta el, de – szintén jelezve az okokat is – az adóeljárás vállalkozásbarát jellegét nézve már csak a 122. helyezést kapta.

Ördögi kör: gyenge versenyképesség

Az elmúlt esztendők alapjaiban elhibázott kormányzati gazdaságpolitikája következtében *ma kettős válság* sújtja a magyar gazdaságot: az államháztartás krónikus egyensúlytalansága és a hazai vállalkozások gyenge versenyképessége. A kettő szorosan összefügg egymással. Egyrészt az államháztartás folyamatosan magas hiánya és az állam eladósodottsága miatt a vállalkozások – különösen a KKV-k – nehezen jutnak fejlesztési forrásokhoz, másrészt viszont a vállalkozások alacsony versenyképessége miatt az állam is nehezen jut a magas színvonalú közszolgáltatások megteremtéséhez szükséges bevételekhez. Az eddig követett

gazdaságpolitika éppen azért vallott állandóan kudarcot, mert az időről időre visszatérő megszorítások ellenére sem volt képes biztosítani az államháztartás egyensúlyát, miközben szinte teljesen lemondott a gazdasági növekedés feltételeinek megteremtéséről.

Ma maga az állam a legnagyobb versenyhátrány

A *fegyelmezett költségvetési politika alapvető követelmény*, ám ez önmagában még nem elegendő a gazdaság talpra állításához. A gazdaság versenyképességének megerősítése, és a növekedés feltételeinek kialakítása nélkül ugyanis nem lehet tartósan stabilizálni az államháztartás helyzetét sem. Különösen akkor nem, ha a hazai vállalkozók versenytársai olyan országokban működnek, ahol kevesebb a bürokrácia, egyszerűbb az adórendszer, arányosabb a közteherviselés, és ésszerűbb a külföldről érkező fejlesztési források felhasználása. Az állam ma nem versenyelőnyt, hanem súlyos versenyhátrányt jelent a hazai vállalkozások számára. Elfogadhatatlan a helyzet: a magyar vállalkozó számára éppen a magyar állam okozza a legnagyobb kockázatot – állandó pénzügyi instabilitásával, időszakos megszorításaival, kiszámíthatatlan szabályozással és felesleges adminisztrációs költségekkel –, amelynek alapvető feladata lenne a vállalkozások kockázatainak az enyhítése (hiszen számukra éppen elég kockázatot jelent a mindennapi piaci küzdelem). Az pedig már egyenesen ironikus, hogy ezt a versenyhátrányt okozó államot adóival a vállalkozó tartja fenn.

Bizalomhiány

A versenyhátrányt okozó állam azonban nemcsak az anyagi erőforrásokat, hanem az üzleti környezet számára legalább ennyire fontos bizalmi tőkét is felélte. Az elmúlt nyolc esztendő talán itt okozta a legnagyobb pusztítást. A magyar állam felélte a hitelt és a bizalmat nemcsak az államháztartás adósságát finanszírozó külső piaci szereplők, nemcsak a nemzetközi pénzügyi intézmények felé, hanem az országon belül is – a vállalkozók és a lakosság körében lerombolta a bizalmat mindenfajta kormányzati intézkedéssel vagy fejlesztési törekvéssel szemben.

Az államot azért tartják fenn az adófizető polgárok és a vállalkozók, mert attól közösségi hasznot várnak. Közelebbről: a polgárok befizetett adóikért, járulékaikért olyan szolgáltatásokat várnak az államtól, amelyekre a piac nem képes, vagy ha képes, akkor nem azon a költségszinten, amelyen az állam ezeket kínálja, nyújtja. Éppen ezért minden demokratikus és szabad piacgazdaságra épülő országban – a jogállami viszonyok és a gazdasági stabilitás biztosítása mellett – az állam kiemelt feladata az alapvető közösségi szolgáltatások garantálása, mindenekelőtt az oktatás és az egészségügy terén. Hasonlóképpen befizetett adóiért cserébe a vállalkozó is közösségi hasznot remél, gazdasági jogbiztonságot, világos versenyfeltételeket, a piactorzító kartellek, monopóliumok és a korrupció visszaszorítását. Ha erre az állam képtelen, akkor a vállalkozó is felmondja a hallgatólagos társadalmi szerződést, és az adóelkerülés, a szürke- vagy a feketegazdaság felé menekül.

Pénzügyi stabilitás, versenyképesség, gazdasági növekedés

A megváltozott helyzet, a jövő elzálogosítása, a versenyképesség romlása, a gazdaság stagnálása, és a bizalom általános hiánya miatt tíz év után jóval nehezebb feltételek között indulhat útjára az Új Széchenyi Terv. Ma ugyanis *három nagy kihívással néz szembe a magyar gazdaság*. Egyrészt meg kell őrizni a *pénzügyi stabilitást* és szigorú keretek között kell tartani az államháztartás hiányát. Másrészt gyors lépéseket kell tenni a *versenyképességi hátrányok* – mint amilyen a magas adószint, vagy az ugyancsak magas adminisztrációs költségek – felszámolására. Harmadrészt pedig meg kell teremteni a *gazdasági növekedés feltételeit* és növekedési pályára kell állítani a gazdaságot, mert ennek hiányában sem a pénzügyi stabilitás nem biztosítható tartósan, sem pedig a szocialista–szabad demokrata kormányok által ránk hagyott adósságteher nem nőhető ki. A feladat nagyságát éppen az adja, hogy ezekre a lépésekre egyaránt, egyszerre és egyidejűleg nélkülözhetetlenül szükség van.

Új kihívások – régi elszántság

Az Új Széchenyi Terv számára a körülmények – 2000-hez képest – a hátrányukra változtak. Kétségtelen az is, hogy napjainkra új kihívások jelentek meg, amelyek

újfajta válaszokat igényelnek. Ám az Új Széchenyi Terv is sikeres lehet, ha megőrizzük mindazt, ami az első titkát adta: az állam, valamint a vállalkozások és az önkormányzatok együttműködését a terv elkészítésében és megvalósításában. Ugyancsak garancia a sikerre az új kormány elszántsága és a vállalkozók tenni akarása azért, hogy Magyarország örökre maga mögött hagyhassa a kudarcos, az országot eladósító, legyengítő, korrupt és kartellező, egyszóval szocialista piacgazdaságot.

3. Tíz év múlva – Az Új Széchenyi Terv jövőképe

Egymillió új és adózó munkahely

Az Új Széchenyi Terv középpontjában egyetlen nagy cél áll: a foglalkoztatás dinamikus bővítése. Számokban kifejezve az a törekvés vezérli a gazdaság- és társadalomfejlesztő programot, hogy tíz esztendő alatt egymillió új és adózó munkahely jöjjön létre Magyarországon. Mindkét jelző egyaránt fontos. Új, vagyis a munkaerőpiac természetes mozgásán, a kereslet és a kínálat időszakos ingadozásán túlmutatóan, tartós többletként jelentkezzen az egymillió munkahely. Ugyanennyire fontos a másik jelző – adózó munkahely –, mert a cél nem az, hogy munkára váró emberek százezreit zárjuk be a második munkaerőpiacba, azaz az állam által költségesen fenntartott időleges munkahelyek világába, hanem az, hogy kivezessük őket a segély–munka–segély kilátástalan csapdájából. Egymillió új és adózó munkahelyre van szükség, mert – és ebben szinte teljes Magyarországon a szakmai konszenzus – két és fél millió adózó polgár nem képes tartósan fenntartani sem a közszolgáltatásokat, sem a nyugdíjrendszert, sem pedig a jelenlegi jóléti ellátásokat tízmillió ember számára.

Kiindulópont: rendkívül alacsony aktivitási szint

A kiindulópont ezen a téren is katasztrofális képet mutat, hiszen *a magyar aktivitási ráta a második legalacsonyabb az Európai Unióban.* Magyarországon a munkaképes (16–64 éves) korosztálynak mindössze 62 százaléka dolgozik, utánunk már csak

Málta áll a sor végén, 59 százalékos aránnyal. Régiós versenytársaink jóval megelőznek minket a foglalkoztatásban is, például Magyarország messze elmarad a Csehországban és Szlovéniában mért 70 százalékos aktivitási szinttől (noha még ezek a gyorsan felzárkózó országok sem érték el az Európai Unióra jellemző 74 százalékos átlagos aktivitási rátát). Elmaradásunk még jobban látható, ha a foglalkoztatottak létszámát nézzük a hozzánk hasonló lélekszámú európai országokban: 2010 elején Csehországban 1,2 millióval, Görögországban 1,3 millióval, Portugáliában pedig 1,4 millióval dolgoztak többen, mint Magyarországon.

Az aktivitási ráta és az adott ország – egy főre jutó bruttó hazai termékben mért – gazdagsága között pedig egyértelmű összefüggés található: a fejlett országok nemcsak gazdagok, de egyúttal magas aktivitási rátával is rendelkeznek, vagyis sokan dolgoznak. A délnémet tartományokban, Angliában, Hollandiában, vagy Dániában a munkaképes korosztályok több mint 80 százaléka munkában áll, és – egyáltalán nem véletlenül – ezek az országok egyben az Európai Unió leggazdagabb országai közé tartoznak. A fejlett országok tehát többek között éppen azért gazdagok, mert ott sokan dolgoznak, míg a szegény országok szegénysége javarészt abból fakad, hogy nincs elegendő munkahely.

Ha munka van, minden van

A kétségkívül ambiciózus törekvés – egymillió új és adózó munkahely tíz éven belül – egyszerre több célt is szolgál: javítja az államháztartás egyensúlyát, élénkíti a belső keresletet, stabilizálja a nagy elosztó rendszerek forrásait, elősegíti a leszakadó rétegek, társadalmi csoportok és térségek felzárkózását. Talán ennél is fontosabb azonban *az egymillió új és adózó munkahely morális szerepe.* Régóta ismert mindennapos élettapasztalat, hogy ha munka van, minden van – ha nincs munka, semmi sincs. Magyarországon szinte minden társadalmi probléma – a tömeges elszegényedés, az inaktívak demográfiailag is növekvő magas aránya, a falvak elnéptelenedése, vagy a közszolgáltatások alul-finanszírozása – egyetlen fő okra vezethető vissza: kirívóan és érthetetlenül alacsony a foglalkoztatás szintje.

Növekedéspárti fordulat

Az egymillió új és adózó munkahely célkitűzése egyben jól jelzi a gazdaságpolitikai változás mélységét is: azt, hogy a szocialista újraelosztási politikát egy növekedéspárti gazdaságpolitika váltja fel. A növekedéspárti gazdaságpolitika szerint az államnak nem az a dolga, hogy adjon, hanem az, hogy *ne vegyen el*. Nem az a dolga, hogy magas adókkal, járulékokkal elvegye a vállalkozók és a munkavállalók jövedelmét, majd azt – saját kénye-kedve szerint – az általa preferált társadalmi csoportoknak és a saját klientúrájának adja. Az államnak nem az a feladata, hogy a munka és a vállalkozás utáni magas elvonásokkal egyes rétegeket szegényebbé tegyen, másokat pedig megjutalmazzon. Különösen akkor nem, ha az ilyen módon megjutalmazottak nem jutnak munkához, csupán államtól függő segélyhez. A növekedéspárti gazdaságpolitika célja, hogy *mindenki gazdagabbá váljon* – szemben a szocialista újraelosztással, hogy *senki se legyen szegényebb*. Ehhez pedig dinamikus, fenntartható gazdasági növekedés kell, aminek a hozadékából mindenki részesedik – igaz, nem egyformán, mint ahogyan a növekedésért viselt kockázat is eltérő a vállalkozó, a munkás, vagy az állami alkalmazott esetében.

Természetesen nem tagadhatjuk, hogy a verseny mindig kiélezi az egyenlőtlenségeket a lehetőségek, a hozzáférések, a jövedelmek és a vagyon területén. Ennek részleges korrigálására és enyhítésére az Európában meghonosodott társadalmi szolidaritási elv azt jelenti, hogy a társadalom segíti az önhibájukon kívül hátrányos helyzetbe jutott rétegeket, családokat és egyéneket. A társadalom többsége azonban nálunk is képes, és akar is saját sorsán javítani, nem másoktól várja helyzetének javulását, ezért a társadalmi szolidaritás nem szoríthatja háttérbe az öngondoskodást. Megengedhetetlen, hogy egy paternalista, újraelosztó szocialista állam – tőle függő eltartottak hadát teremtve és újratermelve – kiölje az emberekből a szabadságot, a felelősséget és az öngondoskodást.

A vállalkozók a nemzet jólétének megteremtői

Ma Magyarországon sokan várnak munkára, de munka hiányában segélyből és szociális juttatásokból kénytelenek megélni. Az Új Széchenyi Terv abból indul ki, hogy az emberek nem azért dolgozhatnak, mert a munkahelyek eleve adottak,

hanem azért, mert a vállalkozók munkahelyeket teremtenek. Ebből logikusan következik: *az államnak a vállalkozókat kell olyan helyzetbe hoznia, hogy egyre több embernek tudjanak és akarjanak munkát adni*. Magyarországon, bármerre is nézzünk, jól látható, hogy rengeteg az elvégzendő feladat, munka. Sokszor azonban hiányzik a vállalkozó, aki a feladatok elvégzésére munkahelyeket létrehozó, értéket előállító, nyereséget termelő vállalkozást, és ezzel együtt a nemzet számára is jólétet teremt.

Az elmúlt nyolc esztendő egyik legfontosabb tapasztalata az, hogy a közvetlen foglalkoztatási programok – a felhasznált százmilliárdok ellenére – nagyon alacsony hatékonyságúak. A programok többsége gyakorlatilag zsákutcába vezeti azokat a munkára várókat, akik csak rövid ideig tartó átmeneti foglalkoztatáshoz jutnak az állami forrásokkal támogatott, többnyire közmunkát jelentő munkahelyeken. Sőt, egy idő után többségük annyira beragad a segély–munka–segély csapdájában, hogy végérvényesen képtelenek lesznek megkapaszkodni az első, tartós, stabil foglalkoztatást és tisztességes bért kínáló munkaerő-piacon.

A vállalkozók a munkahelyek teremtői

Természetesen szükség van a foglalkoztatási programokra, a közmunkára, a részmunkaidős és az atipikus foglalkoztatási módok elterjesztésére, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra kiemelten figyelő foglalkoztatási akciókra, sőt, az egész munkaerő-piaci intézményrendszer, valamint hozzá kapcsolódóan a képzési, átképzési és szakképzési rendszer gyökeres átalakítására is. Ám világosan látni kell, hogy a foglalkoztatási problémák valódi és tartós megoldásához nem a foglalkoztatáspolitikai programokon, hanem *csakis és kizárólag a vállalkozókon keresztül vezet az út*.

Szinte minden politikai erő egyetért azzal, hogy a munkahelyteremtés rendkívül fontos feladat, ám csak kevesen vállalják azt, hogy ehhez nem közvetlenül a munkahelyeket, vagy a munkára várókat, hanem azokat kell támogatni, akik a munkára váróknak munkát adnak: vagyis a vállalkozókat. A szocialista–szabad demokrata kormányok nyolc esztendeje éppen azt mutatta, hogy nem bíztak a vállalkozókban, féltek a szabad és öntudatos „maga ura” polgároktól, akik nem az

államtól várják boldogulásukat, hanem maguk tesznek saját boldogulásukért. Éppen ezért az államközpontú szocialista gazdaság- és társadalompolitika sohasem merte felvállalni a vállalkozók érdekeinek képviseletét. A szocialista–szabad demokrata kormányok sohasem bíztak a vállalkozásokban. Jól jelzi ezt a hazai torz és káros adórendszer megannyi szabályával együtt, amely nem a tisztességes adófizetőkhöz van igazítva, hanem sokkal inkább mindenkit eleve potenciális adócsalónak tekint. Gyökeres fordulatra van tehát szükség, és vállalni kell minden következményével az egyszerű összefüggést: *a nemzet jólétének megteremtői a vállalkozók, mert ők adnak maguknak és másoknak is munkát, és a munka által jólétet mindenkinek*.

Jólétet csak a szabad vállalkozók képesek teremteni

Ahhoz azonban, hogy a vállalkozók tömegével hozzanak létre új és adózó munkahelyeket, meg kell szabadítani őket azoktól a terhektől, amelyekkel a szocialista–szabad demokrata kormányok az elmúlt nyolc esztendőben gúzsba kötötték őket.

Ezért *az Új Széchenyi Terv keretében radikális lépéseket teszünk az üzleti környezet és a versenyképesség javítása érdekében*:

- *Adócsökkentés* – minden esetben, ha azt a költségvetés egyensúlya megengedi és a gazdasági növekedés hozama lehetővé teszi, először a vállalkozásokat közvetlenül érintő adók, utána pedig a foglalkoztatásra rakódó adó- és járulékterhek fokozatos csökkentésére kerül sor.
- *Az adónemek számának csökkentése*, az adóeljárások és az adóadminisztráció radikális egyszerűsítése.
- *A vállalkozókat sújtó adminisztrációs költségek és terhek felezése.*
- *A hazai és uniós támogatási forrásokhoz való hozzáférés egyszerűsítése*, beleértve a pályázati eljárások és a pályáztatással kapcsolatos intézményrendszer egyszerűsítését.
- *A versenytorzító egyensúlytalanságok*, a piaci oligopol- és monopolhelyzetek *felszámolása* (legyen szó állami, vagy piaci oligopóliumokról és monopóliumokról), valamint *a korrupció visszaszorítása.*
- *A gazdasági jogbiztonság visszaállítása*.

Az alacsony adminisztrációs költségek, versenytorzító monopolhelyzetek felszámolása, a gazdasági jogbiztonság visszaállítása

Amíg Magyarországon az adócsökkentés a gazdaságpolitikai viták kereszttüzében áll, addig viszonylag kevés szó esik az adminisztrációs költségekről, a versenytorzító monopolhelyzetekről, és a gazdasági jogbiztonságról, noha szerepük szintén nagyon jelentős a vállalkozások versenyképességének, és ezáltal munkahelyteremtő képességének erősítésében. *Jelenleg a vállalkozások adminisztrációs költsége éves szinten 2800 milliárd forint* – ebből a vállalkozások 800 milliárdra teszik azt, ami ténylegesen teher, ami a normális üzletmenethez kapcsolódó adminisztrációs költségeket tetézi, vagyis a túlzott bürokráciából adódó, teljesen felesleges kiadásokat és időkiesést okoz. Magyarországon a vállalkozások adminisztrációs költsége ma már meghaladja a bruttó hazai termék 10 százalékát, miközben ez az érték a fejlett európai országokban, például Nagy-Britanniában és Hollandiában 2,5 százalék körül mozog. Ráadásul az elmúlt években a fejlett európai országok nagyon széles programokat indítottak az adminisztrációs terhek csökkentésére, így velük szemben versenyhátrányunk az utóbbi időben tovább mélyült.

Hasonlóan kevés szó esik a monopol- és oligopol-helyzetekről, pedig ezek szintén számottevően csökkentik a vállalkozások szabadságát. A versenyben ugyanis csak akkor győz a jobb, ha valóban verseny van. Amikor azonban a versenyt oligopol- vagy monopolhelyzetben lévő, és így túlzott erőfölénnyel rendelkező szereplők korlátozzák, akkor nem a jobb, hanem az erősebb győz. A mai magyar gazdaságban sajnos nemcsak a kereskedelemben, hanem más iparágakban is túl sok monopol- vagy kartell-jellegű, és erőfölényen alapuló piaci helyzet alakult ki, ami torzítja a versenyt, rontja a többi vállalkozás és a fogyasztók helyzetét. Ezért az államnak feladata és egyben kötelessége fellépnie ilyen helyzetekkel szemben: ahol lehet, le kell törni a kartell-szerű működést, akár új versenytársak létrehozásával, ahol pedig természetes monopóliumokról van szó, ott a jelenleginél erősebb szabályozással, esetleg a tulajdonviszonyok átrendezésével indokolt fellépni.

Végül a vállalkozások üzleti környezetét és versenyképességét befolyásoló tényezők sorában gyakran figyelmen kívül marad a gazdasági jogbiztonság kérdése. Magyarországon az elmúlt években a paternalista, újraelosztó szocializmusba

visszazuhant állam még alapvető feladatait sem volt képes ellátni: a jogállami viszonyok garantálását, a gazdaságban pedig a kiszámítható, stabil és megbízható állami viselkedést (jó példa erre az adók és adóelőírások évközi gyakori változtatása). A vállalkozások versenyképességének erősítéséhez olyan gazdaságpolitikára van szükség, amely garantálja a jogállami normák, szabályok betartását és biztosítja a gazdaság számára a stabil és kiszámítható szabályozási környezetet.

Szövetség a versenyképességért

A modern gazdaságban nemcsak vállalkozások, hanem állami gazdaságpolitikák is versenyeznek egymással. Az elmúlt évtizedben a környező országok sem azért voltak sikeresebbek, mint Magyarország, mert a szlovákok vagy a szlovénok ügyesebbek és szorgalmasabbak voltak, mint a magyarok, hanem azért, mert jobb gazdaságpolitikát, a szocialista újraelosztó politika helyett növekedéspárti és vállalkozásbarát politikát folytattak. Olyan politikát, amely az adók és az adminisztrációs költségek csökkentésével szabadabbá tették a vállalkozókat, akik így nagyban hozzájárultak a gazdasági növekedéshez és a munkahelyek bővítéséhez.

Ahhoz, hogy Magyarországon is a vállalkozó kerüljön a gazdaságpolitika középpontjába, hogy javuljon a vállalkozások versenyképessége, és teljesüljön az egymillió új és adózó munkahely célkitűzése, szövetséget kell kötni az állam és a vállalkozói szektor között. Az Új Széchenyi Terv – akárcsak az első – ennek a szövetségnek az alapja és a kerete. Olyan szövetségé, amivel minden érintett fél nyer. A vállalkozók lehetőséget és előrelépést. A jobbra vágyó emberek munkalehetőséget, a tudást és a szorgalmat elismerő jövedelmet, rendet, jó iskolát, megfelelő egészségügyi ellátást. Az állam a foglalkoztatási problémák enyhülését, az adósság csökkenését, a nagy társadalmi célok elérését lehetővé tevő forrásokat.

4. Iránytű a következő tíz év fejlesztéspolitikájához: az Új Széchenyi Terv fejlesztési irányai

Miért van szükség állami és uniós forrásokra a versenyképesség megteremtéséhez?

A vállalkozók felszabadítása, adó- és adminisztrációs terheik csökkentése, a kiszámítható állami gazdaságpolitika, valamint az államháztartás stabilitása és egyensúlya már önmagában is jelentősen növeli a vállalkozások versenyképességét, és ezzel elősegíti a foglalkoztatás bővülését, a célként kitűzött egymillió új és adózó munkahely megteremtését. A belföldi és külföldi befektetők, vállalkozások számára azonban legalább ennyire fontos, hogy megfelelő iránytűvel is rendelkezzenek*: merre kíván haladni Magyarország, melyek a fejlesztés kiemelt területei*, milyen kormányzati és önkormányzati fejlesztésekhez tudnak csatlakozni, milyen fejlesztésekhez nyújt az állam hazai vagy uniós forrásokból pótlólagos, kiegészítő segítséget.

Noha a szocialista–szabad demokrata kormányok az elmúlt esztendőkben ezt az iránytűt is szinte teljesen eltérítették, egy józan és felelős kormány több okból sem mondhat le a vállalkozókat érintő támogatáspolitikáról. Egyrészt *a szabályozás és az adópolitika eszközei korlátozottak.* Kétségtelen, hogy a gazdaságbarát adópolitikai, szabályozási eszközök fontosak a versenyképes üzleti környezet megteremtéséhez, ám ezek önmagukban és egyedül – mivel a jó játékszabályok stabilak, egyszerűek és mindenkire ugyanúgy vonatkoznak – csak nagyon korlátozottan és a piacok működését torzító formában képesek arra, hogy a hazai vállalkozások pozícióerősítését szolgálják.

Másrészt *egyensúlyozni kell a nagyok privilégiumait*. A nagy cégek, koncentrált ágazatok érdekérvényesítő képességüknél fogva képesek előnyök, transzferek megszerzésére, képesek egyszerre sok ezer munkahelyhez támogatást kérni a kormánytól. Ha a gazdaságpolitika nem kívánja hátrányban részesíteni a kiemelt kormányzati figyelmet kivívni nem képes, kisebb cégeket, kompenzációs eszközöket

kell kidolgoznia. De szükség van az egyensúlyozó beavatkozásra *a magyar gazdaság duális szerkezete* miatt is.

Ma már közgazdasági és elemzői közhely, ám egy évtizede elsőként éppen a Széchenyi Terv állapította meg először: „Magyarországon éppúgy, mint Írországban vagy Portugáliában, az ezredfordulóra sajátos kettősséggel leírható, úgynevezett duális szerkezet alakult ki. Amíg egy viszonylag szűk, multinacionális nagyvállalati kör állítja elő a bruttó hazai termék, az export és a kutatás-fejlesztési tevékenység meghatározó hányadát, addig a hazai kis- és középvállalkozások hozzájárulása ezekhez – a foglalkoztatásban játszott nagyobb szerepük ellenére is – csekély". Sőt, nemcsak leírta a dualitást, hanem a vállalkozáserősítő programon belül – hídképző alprogramok elnevezéssel – külön forrásokat is biztosított a dualitás oldására, a beszállítói kapcsolatok fejlesztésére, a külföldi nagyvállalatok és a hazai kisvállalatok közötti termelési kapcsolatok kialakítására. A hídképző programokat azonban – csakúgy, mint az első Széchenyi Terv egészét – elsodorta a 2002-es kormányváltás. Így egyáltalán nem véletlen, hogy az évtized végére ez a dualitás nem változott érdemben. Magyarországon napjainkban a világpiacon elvárható hatékonyságra szinte kizárólag a külföldi kézben lévő vállalkozások képesek, míg a magyar cégek, a kis- és középvállalkozások nemzetközi színtéren többnyire versenyképtelenek. Jól jelzi ezt, hogy – a pénzügyi adatok alapján – a multinacionális vállalatok több mint háromszor hatékonyabban használják fel erőforrásaikat, mint a belföldi tulajdonú társaik. Mivel a hazai kis- és középvállalkozások szinte teljes mértékben a hazai piacra kénytelenek hagyatkozni, az államháztartás egyensúlytalanságai, az adóemelések, a megszorítások miatt a belső fogyasztás szűkülése sokkal jobban sújtja őket, mint az exportra termelő nagyvállalati szektort.

Harmadrészt szükséges az állami támogatás *az üzletmenet akadályainak lebontásához*. Az ország sok részén a megfelelő képzési háttér, az infrastruktúra, a kismértékű forrásokat kihelyező pénzügyi piacok hiányosságai miatt cégeink a helyi piacokon is hátrányban vannak a nagy hálózatokkal szemben. Forrásokra van szükség a megfelelő üzleti környezet humán, fizikai és pénzügyi körülményeinek megteremtéséhez, máskülönben az ezeken a területeken élők nem képesek belépni a gazdasági munkabeosztásba. Végül *az államnak újra vissza kell szereznie a gazdaságpolitikába vetett bizalmat* is. Jelenleg – a korábbi évek vállalkozásokkal

ellenséges állami működése miatt – a vállalkozásbarát politikát cégeink csak akkor tartják hitelesnek, ha az konkrét, rövid távon jelentkező anyagi haszonnal is jár számukra.

Az állam segít belépni a versenybe, de nem versenyez a piaccal

Az állam a gazdaságon belüli forrás-allokáció szervezésében a legtöbb esetben ügyetlenebb, mint a piac. Az állam eleve drágábban szerez forrást, hiszen bevételei adókból és járulékokból származnak, amelyek a gazdasági szereplők motivációit rombolják. Ráadásul az államnak egyszerre sokféle igénnyel, elvárással kell szembenéznie, így nem képes arra – és nem is ez a dolga –, hogy az általa finanszírozott projektek pénzügyi hozamának maximalizálására törekedjen. Az államnak – szemben a piaci vállalkozásokkal, amelyeknek egyedüli érdeke a profit növelése – értelemszerűen a nemzeti, társadalmi és politikai célokat és szempontokat is figyelembe kell vennie. Ha csupán szűken értelmezett gazdaságfejlesztésben gondolkodnánk, akkor természetesen bátran hagyatkozhatnánk egyedül a piacra. Az állam azonban nem orvos, aki segít meggyógyítani a piacot, amikor az beteg – a kormányt nem erre választják. *Az állam a közösségért és a közjóért felel; nem fejleszti a gazdaságot, hanem szövetséget köt a gazdasággal,* hogy az a nagyobb hozamot ígérő körülményekért cserébe vállaljon részt a közösség erősítésében. Tiszta üzlet ez: versenyképességért erős közösség – erős közösségért versenyképesség.

Az erőforrások és a termékek gazdasági megtérülés szerinti legjobb elrendezése a piac feladata. A gazdaság azonban csak akkor működőképes, ha képesek piacra lépni a munkavállalók és a vállalkozások, ha léteznek az üzleti sikerhez szükséges együttműködés keretei és feltételei. Ezeknek a feltételek a megteremtésében a helyi és nemzeti közösségre, azok helyi és országos intézményeire komoly feladatok hárulnak. Az államnak a vállalkozások számára szánt források elosztásakor is a kitűzött kormányzati célok elérését kell szolgálnia: a közösséget kell erősítenie, nem a piacot utánoznia. Ezért a kormány *az Új Széchenyi Tervben arra vállalkozik, hogy olyan gazdasági környezetet alakítson ki, ahol mindenkinek kínálkozik lehetőség, aki dolgozni és vállalkozni akar*. Arra vállalkozik, hogy a következő évtizedben

Magyarországon a sikeres érvényesülés lehetősége kézzelfogható valósággá váljon minden jobbra törő ember számára.

A magyar gazdaság kitörési pontjai és az Új Széchenyi Terv 7 programja

A következő évek gazdaságpolitikája nem szólhat az állam által kiválasztott „nyertes" ágazatokról, de rendelkeznie kell egy olyan jövőképpel, amely jelzi, hogy mely tevékenységek lehetnek a gazdasági növekedés húzó területei. Világos jövőképpel van értelme fejlesztéspolitikáról, és versenyképességről beszélni. A magyar gazdaság jövőjét nemcsak a monetáris és a költségvetési politika sikeressége fogja meghatározni, hanem az is, hogy sikerül-e a reálszférát ismét dinamikus és fenntartható növekedési pályára állítani. Mindez 2010 közepén is kettős feladatot jelent: egy rövid távú, válságkezelési program végrehajtását és egy hosszabb távú, stratégiai jövőkép kialakítását.

Ami a stratégiai feladatokat illeti, abból kell kiindulni, hogy milyen lehetősége van egy Magyarországhoz hasonló, kisméretű, nyitott, természeti erőforrásokban egyedi országnak, hogy a nemzetközi és hazai piacokon versenyképes termékekkel és szolgáltatásokkal jelenjen meg?

Meg kell találnunk azokat a kitörési pontokat, azokat a jövő-iparokat, amelyek képesek a gazdaság egészének dinamizálására, meg kell találni azokat az eszközöket, amelyek a kitörési pontokat összekötik, és ezek révén a kitörési pontok szövetét kell megszőnünk, amelyet az Új Széchenyi Terv programjai alkotnak:

1. Gyógyító Magyarország – Egészségipar
2. Megújuló Magyarország – Zöld gazdaságfejlesztés
3. Otthonteremtés – Lakásprogram
4. Vállalkozásfejlesztés – Üzleti környezet fejlesztés
5. Tudomány – Innováció – Növekedés
6. Foglalkoztatás
7. Közlekedés – Tranzitgazdaság

A magyar gazdaság hét kitörési pontja

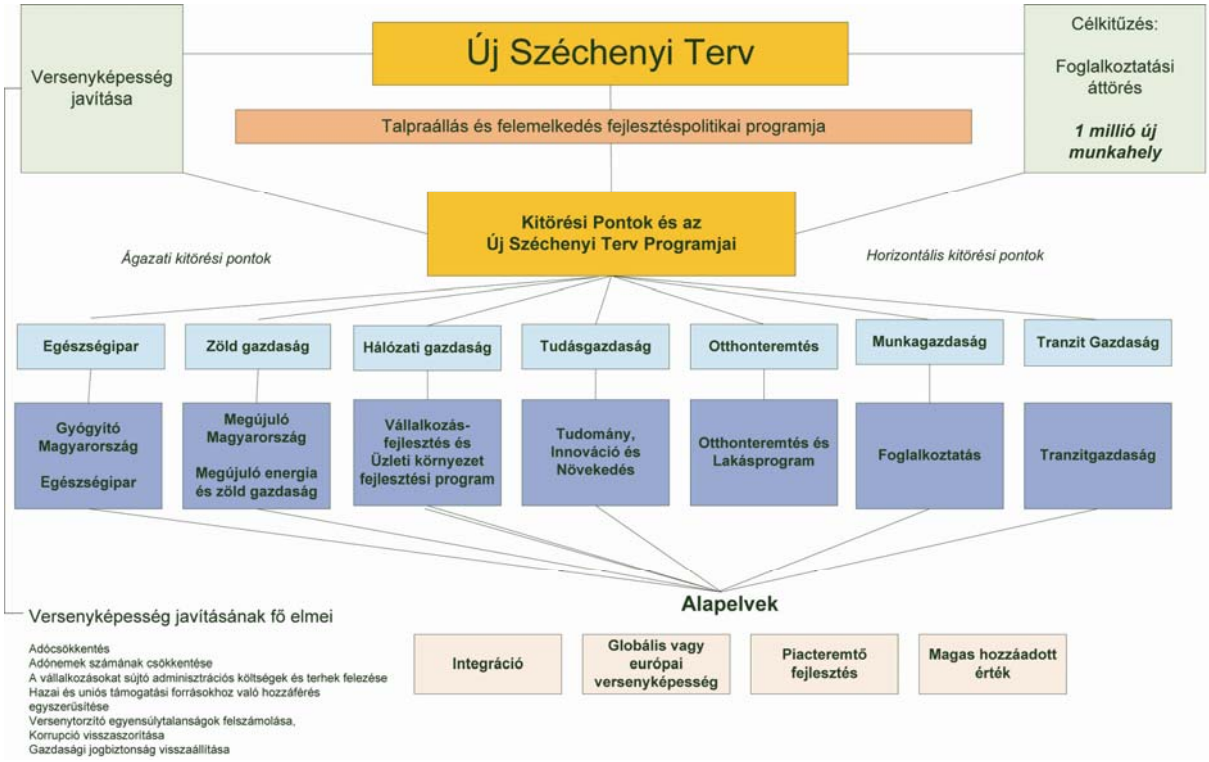

Az első Széchenyi Terv tapasztalata, hogy az állami fejlesztés- és támogatáspolitika csakis akkor lehet sikeres, ha világosan látható és a gazdasági élet szereplői által is támogatott, az állam és a gazdasági szereplők által együttesen kialakított súlypontjai vannak. Ugyancsak az első Széchenyi Terv tapasztalata, hogy a fejlesztési súlypontok közös megvitatásához és kialakításához szükséges egy olyan *első vitairat*, amelyhez a vállalkozók, az önkormányzatok, és a szakmai érdekképviseletek hozzáilleszthetik javaslataikat, és természetesen kritikai észrevételeiket is. Ezért a jövő évben induló Új Széchenyi Terv szintén ehhez a módszerhez nyúl vissza, és 7 kitörési pontot ajánl megfontolásra, megvitatásra.

A 7 kitörési pont és fejlesztési terület kialakítását csaknem másfél éves elemzői munka előzte meg, amelyben – több mint hetven munkacsoport keretében – mintegy ötszáz elemző és kutató, szakterületüket kitűnően ismerő gazdasági szakember vett részt. Munkájuk eredménye másfél száz tanulmány – összesen háromezer oldalnyi terjedelemben –, amelyek egyenként tárják fel a lehetséges fejlesztési területeket, áttekintik a jelenlegi helyzetet, összegzik a vonatkozó kutatási eredményeket, megfogalmazzák a fejlesztés irányait, és felvázolják a fejlesztés eszközeit.

Az elkészült anyagokból 7 kitörési pont – 4 ágazati és 3 horizontális – rajzolódik ki.

A 4 ágazati kitörési pont:

- az egészségipar,
- a zöld gazdaság,
- a hálózati gazdaság,
- a tudásgazdaság.

A 3 átfogó kitörési pont:

- otthonteremtés,
- munka- és teljesítményközpontú gazdaság,
- tranzitgazdaság.

Integráció

A kitörési pontok közös sajátossága, hogy sokféle, klasszikus értelemben vett iparágat *integrálnak*, mindegyiknél komoly esély van arra, hogy a fejlesztés már középtávon *globális vagy európai léptékben is versenyképes hazai termékek, szolgáltatások,* vagy vállalatok megjelenéséhez vezessen, mindegyik kitörési pont esetében a fejlesztés *további fejlesztési piacokat nyit meg*, és mindegyiküknél központi szerepet kap a *magas hazai hozzáadott érték*.

Napjaink gyorsan változó gazdaságában nincs olyan eszköz, amellyel egy-egy konkrét ágazat szintjén kijelölhetők lennének a jövő sikerágazatai. De nem is feladata az Új Széchenyi Tervnek ilyen jövőbeni húzóágazatok kijelölése, hiszen ezeket a sikerágazatokat a piaci versenyben hosszú, próbálkozásokkal és tanulással teli folyamatban maguk a vállalkozók „találják meg” és fejlesztik ki. Másrészt az utóbbi kétszáz esztendő technológiai és gazdasági fejlődése azt mutatja, hogy nem konkrét, szűken értelmezett iparágak, hanem iparágak egész sorát átfogó és összekapcsoló *technológiai és gazdasági rendszerek*, paradigmák váltják egymást időről időre. Kétségtelen például, hogy a félvezetők gyártása a komputeripar egyik meghatározó eleme, de a mikrocsipet használó komputerre támaszkodva napjainkra az élet szinte minden területét átfogó – a közlekedési lámpák szabályozásától az

épületek fűtési rendszerén át az internetes kommunikációig – technológiai-gazdasági paradigma jött létre.

Hasonlóképpen a szakértői munkacsoportok által kijelölt ágazati kitörési pontoknál is további, klasszikus értelemben vett iparágak egész sora található, illetve beilleszthető:

- Az *egészségipar* magába foglalja többek között a gyógyszeripart, az orvosi műszergyártást, a gyógyászati segédeszközök gyártását, a termál-egészségturizmust, a hozzá kapcsolódó egészségturisztikai szakképzést, a balneológiát, a növényházi kertészetet, a gyógynövénytermesztést és -feldolgozást, a termálvíz gyógyászati alkalmazását, a szépségipart, és az ásványvíztermelést.
- A *hálózati gazdaság* szintén sok területet fog át, ahol a gazdaság szervezésének alapja a termelői hálózatok létrehozása és működtetése. A legfontosabbakat kiemelve: az autóipart és a hozzá kötődő beszállító háttériparokat, a regionális klasztereket, a kereskedelmi beszállítói hálózatokat, a logisztikát, Magyarország tranzitszerepének kedvezőbb gazdasági kihasználásához kapcsolódó iparágakat, a Kárpát-medencei gazdasági térség felépítését, a hálózatba szerveződő üzleti-, pénzügyi- és ingatlanfejlesztési szolgáltatásokat és központokat.
- A *zöld gazdaság* is nagyon tág terület, ahova olyan ágazatok tartoznak, amelyek a környezettel mint erőforrással a korábbi időszakokhoz képest sokkal hatékonyabban és takarékosabban gazdálkodnak. Csupán néhány példát említve: a megújuló és alternatív energiaforrások (geotermikus energia, biomassza, energianövények, nap- és szélenergia stb.) hasznosítása, a biokertészet és a bio-élelmiszeripar, a biotechnológiai kutatások, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás, az épületek energiahatékonyságának javítása, a természet- és vízvédelem.
- A *tudásgazdaság* nevéből fakadóan széles területet ölel át: olyan, többnyire napjainkban kialakuló, vagy megerősödő iparágakat, amelyeknek legfontosabb jellemzője az új tudás megteremtése és alkalmazása, mint például a kutatás-fejlesztés, az innováció, a járműipar, az egészségipar és az

informatika terén, a kreatív iparágak (filmipar, design, építészet, iparművészet, szórakoztató ipar, webes és internetes szolgáltatások stb.).

Mivel a szakértői műhelyek által kijelölt kitörési pontok egyszerre sok ágazatot fognak át, ezért a kitörési pontok úgy jelzik a magyar gazdaságfejlesztés irányait, hogy közben nem zárják kordába a vállalkozók ötleteit és törekvéseit. A tág kitörési pontok kijelölésének az is nagy előnye, hogy *rugalmassá teszi a fejlesztési politikát*, hiszen köztudott, hogy napjainkban nem egy-egy konkrét tudományágban vagy iparágban, hanem többnyire a klasszikus tudományágak és iparágak határmezsgyéin születnek a később nagy hozzáadott értéket létrehozó ágazatok és termékcsoportok.

Globális vagy európai versenyképesség

A kitörési pontok közös jellemzője továbbá, hogy mindegyikük nagyon komoly piaci potenciállal rendelkezik. Magyarországon *minden fejlesztési területen valós esély van arra, hogy már középtávon európai vagy globális léptékben is versenyképes termékek, vagy vállalatcsoportok jöjjenek létre*. Az utóbbi évtizedek sikeres felzárkózásai – Írországtól Dél-Koreáig – azt mutatják, hogy a globálisan integrált gazdaságban és az erős nemzetközi versenyben egy kicsi és nyitott gazdaságú ország csakis akkor lehet versenyképes, ha azokra a sajátos erőforrásokra támaszkodik, amelyekben más országokhoz képest előnnyel és kedvező adottságokkal rendelkezik, és amelyeket eséllyel fejleszthet világszínvonalra.

Az elfecsérelt elmúlt nyolc esztendő után Magyarországon természetesen nagyon sok terület szorul fejlesztésre. A szűkös hazai és uniós forrásokat azonban olyan kitörési pontokra célszerű összpontosítani, ahol esély van arra, hogy belátható időn belül kitörési pontonként négy-öt globális vagy európai szinten is versenyképes, vagyis világszínvonalú termék, vagy vállalat jöhet létre. Többek között azért is, mert ezek a globálisan vagy európai szinten versenyképes termékek és vállalatok – a beszállítói háttéripar révén – magukkal húzhatják a gazdaság többi részét is.

Csupán néhány, eséllyel kecsegtető példát említve: az *egészségiparban* már ma is világszínvonalú a hazai gyógyszergyártás, de a világ élmezőnyébe emelhető a termálturizmus és az ásványvíztermelés is. A *hálózati gazdaság* terén világszínvonalúvá tehetők a járműipari alkatrészgyártó beszállítói rendszerek, és

európai jelentőségűvé fejleszthetők a Kárpát-medencei gazdasági térséget átfogó üzleti-, pénzügyi- és ingatlanfejlesztési szolgáltatások. A *zöld gazdaságban* szinte egyedülálló lehetőséget kínál a geotermikus energia hasznosítása, ugyancsak európai színvonalúra fejleszthető a biokertészet és a bio-élelmiszeripar. A *tudásgazdaság* területén a járműipari, az egészségipari és az informatikai innovációk esélyei nagyok, de európai szinten is jelentőssé válhat a hazai rajzfilm, design, valamint a webes és internetes szolgáltatás.

Piacteremtő fejlesztés

A kitörési pontok lehatárolásának harmadik szempontja a piacteremtés volt. Olyan fejlesztési területek azonosítása, amelyeknél *egy-egy központi elem állami eszközökkel és uniós forrásokkal is elősegített célzott fejlesztése, támogatása, további piaci és befektetési lehetőségek egész sorát teszi lehetővé*. Az első Széchenyi Terv, különösen annak gyógy- és termálturizmus fejlesztési alprogramja itt is hasznos tapasztalattal szolgált. Azzal ugyanis, hogy 2001-ben és 2002-ben évente mintegy 20 milliárd forintnyi támogatással az állam az ország különböző pontjain elősegítette egy központi attrakció, a gyógy- vagy termálfürdő létrejöttét, a helyi magánvállalkozások egész sorának nyitott meg egy új piaci terepet, az éttermektől a gyógyászati szalonokon át a termálvízből készített kozmetikumok gyártásáig.

A piacteremtés lehetősége minden kitörési pontnál megtalálható. Például az *egészségiparban* a termálvíz gyógyászati alkalmazása elősegítheti a gyógyászati segédeszközgyártást, vagy a szépségipar lendületet adhat a gyógynövénytermesztésnek. A *hálózati gazdaság* terén ez a piacteremtés még erősebben jelentkezik, hiszen a hálózatok eleve kapcsolódások és csomópontok rendszerét jelentik, így egy-egy csomópont, például logisztikai vagy üzleti központ értelemszerűen magával húzza az egész hálózatot. A *zöld gazdaság* és a *tudásgazdaság* is nagyon erős piacteremtő potenciállal rendelkezik, ahol – mivel viszonylag új gazdasági irányokról szó – a piacteremtés irányai „menet közben” rajzolódnak ki.

Magas hozzáadott érték

Végül a kitörési pontok lehatárolásánál alapvető szempont volt a hazai hozzáadott érték nagysága. Az Új Széchenyi Terv itt is elődjéhez, a 2001-ben indult Széchenyi Tervhez nyúl vissza. Magyarországon ugyanis a Széchenyi Terv fogalmazta meg elsőként, hogy az ezredfordulóra kimerültek annak az 1990-es évtizedre jellemző gazdaságfejlesztési modellnek a tartalékai, amely „az olcsó hazai munkaerőre, valamint – az évtized első felében inkább a privatizáció, a második felében pedig egyre erősebben a zöldmezős beruházásokon keresztül megvalósuló – külföldi tőkebevonásra épült. Az eredmény a többnyire bedolgozó jellegű, viszonylag alacsony hozzáadott érték-tartalmú, erősen konjunktúra-érzékeny, modernizált ipari tömegtermelés". Megfogalmazza továbbá egy új, *innováció vezérelte gazdaságfejlesztési modell* kereteit is, amivel Magyarország a magasabb hozzáadott értékű termelés felé mozdulhat el. Sőt, az első Széchenyi Terv alapvető célja éppen ennek az elmozdulásnak az elősegítése volt, pályázatainak többsége ezt a célt szolgálta. Többek között azért is, mert világosan látta, hogy a széles társadalmi rétegek felzárkózásához, jólétének növeléséhez csakis ezen keresztül vezet az út. Ismét az első Széchenyi Tervet idézve: „Mivel a szakképzett munkaerő piaci ára magasabb, mint a szakképzetlené, az innováció vezérelte gazdaságfejlesztési modellváltás egyben azt a kihívást is jelenti, hogy Magyarország alacsony bérrel versengő országból magas, az Európai Unió szintjéhez felzárkózó bérrel is sikeres és versenyképes országgá váljon."

Az első Széchenyi Terv fenti megállapításai és törekvései – nevezetesen: csakis úgy lehet szélesebb rétegek számára magasabb a bér és nagyobb a jólét, ha a gazdaság az egyszerű összeszerelő munkafázisoktól a magasabb hozzáadott értékű termelés felé mozdul el – ma már közgazdasági és elemzői közhely. Nem osztotta azonban ezt a felfogást a 2002-es választások után kormányzó szocialista–szabad demokrata koalíció. Ellenkezőleg, amellett érvelt, hogy a jólét a nem magasabb hozzáadott értékű termelés felé való elmozdulásból fakad, hanem alapvetően elosztási kérdés. Ezért a Széchenyi Tervet megszüntette, és helyette elindította a „jóléti rendszerváltásnak" nevezett, fedezet nélküli osztogatást (ami viszonylag rövid idő alatt romba döntötte a költségvetést). Az elmúlt nyolc esztendő azonban itt is világosan bebizonyította: *az ország jólétének javításához az út nem az újraelosztás*

arányainak megváltoztatásán, hanem a gazdaság átalakításán, a magasabb hozzáadott értékű termelés kiterjesztésén keresztül vezet.

Ezért az Új Széchenyi Terv olyan kitörési pontok megfogalmazására tesz kísérletet, amelyek egyik legfontosabb jellemzője a magas hazai hozzáadott érték.

Az *egészségiparba*n egyszerre kétfajta értékteremtés tapasztalható. Egyfelől az egészségipari fejlesztések nagyban segíthetik a lakosság egészségi állapotának javítását. Másfelől az egészségiparban kiemelkedően magas a kutatás-fejlesztés szerepe (például a gyógyszeriparban), és – mivel nagyon érzékeny a divat- és konjunkturális hatásokra, ezért – jelentős az innováció szerepe is (például a szépségiparban).

A *hálózati gazdaság* természetéből adódóan magas hozzáadott értékkel működik, hiszen maga az érték éppen abból fakad, hogy ki és milyen eszközökkel képes megszervezni és működtetni a gazdasági hálózatot. Napjaink globálisan integrált gazdaságában ugyanis *nem iparágak, nem is néhány óriásvállalat, hanem iparágak vagy óriásvállalatok köré szerveződött termelési és értékteremtési láncok és hálózatok versenyeznek egymással*. Magyarország és a hazai vállalatok számára pedig életbevágóan fontos kérdés, hogy mely pontokon képesek kapcsolódni a globálisan felépülő és versenyző értékláncokhoz. Eddig sajnos többnyire csupán az alacsony hozzáadott értékű, egyszerű összeszerelő munkáknál kapcsolódott be a hazai vállalatok nagy része. Ezzel szemben az Új Széchenyi Terv azt tűzi ki célul, hogy – például logisztikával, autógyártási háttériparral, vagy a *Kárpát-medencei gazdasági térség* megteremtésével – a hazai vállalkozások építsenek fel magas hozzáadott értékű munkafázisokra épülő termelési és értékteremtési hálózatokat.

Végül mind a *zöld gazdaság*, mind a *tudásgazdaság* – szintén természetükből adódóan – magas hozzáadott értékre támaszkodnak. Régóta köztudott, hogy minden gazdasági előny mögött valamilyen többlet-tudás áll: olyan tudás, amivel a versenytársak nem rendelkeznek, legyen szó technikai, szervezési, vagy erőforrás-felhasználási tudásról. Régóta köztudott az is, hogy a jó ötlet minden vállalkozás sikeréhez elengedhetetlen feltétel. Ugyanakkor vannak olyan iparágak és ágazatok – ide tartoznak a zöld gazdaság és a tudásgazdaság iparágai –, amelyek erősebben támaszkodnak az új ismeretekre és új tudásra, amelyeknél *az értékteremtés kulcsa*

éppen az, hogy új tudást hoznak létre és új tudást alkalmaznak. Olyan iparágak ezek, ahol *maga az ötlet a legnagyobb érték*. Amikor tehát az Új Széchenyi Terv kiemelt kitörési pontként jelöli ki a zöld gazdaságot és a tudásgazdaságot, akkor egyúttal eleve olyan ágazatokat helyez a gazdaságfejlesztés középpontjába, amelyeknél kiugróan magas a hozzáadott érték.

Átfogó kitörési pontok

A három átfogó kitörési pont a tartalmas élet, a sikeres gazdasági működés általános feltételeinek javítására fókuszál: a sikeres munkavállalást és vállalkozást biztosító környezet megteremtését, a földrajzi adottságaink kihasználását segítő infrastruktúra fejlesztését, a lakókörnyezet minőségének javítását jelöli ki feladatként.

Munka- és teljesítményalapú gazdaság

A nemzeti együttműködés rendszerének kormánya a vállalkozót a gazdaság és a közösség fejlődéséhez szükséges szövetségesnek tekinti, célja a vállalkozások sikeres működéséhez szükséges állami és közösségi környezet kialakítása. A vállalkozáspolitika három fő pillére a vállalkozásbarát államműködés kialakítása, a vállalkozás tisztességének erősítése és a vállalkozók közötti együttműködés erősítése.

A vállalkozásbarát államműködés záloga a vállalkozók adminisztratív terheinek lényeges csökkentése: a közterhek (járulékok, adók) csökkentése, és a működéssel kapcsolatos szabályok radikális egyszerűsítése. Le kell építeni a bürokráciát, és lényegesen egyszerűsíteni kell az ügyintézést. A szabályok egyszerűségének megőrzésére intézményi garanciákat kell kiépíteni.

A munka alapú gazdaság megteremtésének alapja a munkavégzés becsületének megteremtése, minden társadalmi csoport számára a munkát terhelő adók csökkentésével, a teljesítmény nélkül szerezhető jövedelmek visszaszorításával. A rugalmas és egyszerűsített munkavállalási formák általánossá tétele, a munkavállalást könnyítő közszolgáltatások (pl. bölcsőde, óvoda, közösségi közlekedés) és a munkaerő-piaci igényekhez igazított képzési formák fejlesztése

járulhat hozzá ahhoz, hogy a munkát vállalni képes emberek köre nagymértékben bővüljön.

Tranzitgazdaság

A magyar gazdaság versenyképességének javítását segítheti elő az ország kiemelkedő földrajzi adottságait kihasználó közlekedési rendszer kiépítése. Olyan rendszert kell létrehozni, amely beépül az európai és a regionális integrált közlekedési hálózatokba, figyelembe veszi a környezeti és energetikai szempontokat, valamint technológiai színvonala közelít az európai élvonalhoz. Az intermodalitás elvének alkalmazásával, azaz a különböző közlekedési módok kombinált használatának ösztönzésével érhető el, hogy a különböző közlekedési rendszerek ne egymás rovására, hanem egymást kiegészítve működjenek. Mindehhez az alágazatközi koordináció szervezeti, finanszírozási és szabályozási feltételeinek megerősítésére van szükség. A kombinált szállítási mód versenyképessége érdekében az áruszállításban a már létező intermodális logisztikai központ-hálózat további bővítését és fejlesztését tervezzük.

Otthonteremtés

Az életminőség meghatározó tényezője, a tevékeny emberek erőfeszítésének egyik fő célja a kényelmet és biztonságot adó otthon és az élhető lakókörnyezet megteremtése. Amennyiben az anyagi erejükhöz mérten megfelelő lakókörnyezetet biztosítani tudják az emberek, nemcsak a kellemes környezet javítja az élet minőségét, hanem a munkaszervezés, megtakarítás, hitelvállalás is vállalhatóbb és kiszámíthatóbb lesz. Kellemesebb körülmények között élhetünk nyugodtabban, ha a magyar lakáshelyzet anomáliáit megoldjuk.

Jelenleg az emberek számára a lakás gyakran nemcsak cél, vagy fárasztó munkával megvalósított álom, hanem sokszor probléma, gond is. A magántulajdonú lakások fenntartása sok helyen nem megoldott. A lakás megtartása sok családtól a lehetőségeit meghaladó erőfeszítéseket kíván. Sokan kényszerülnek életüket évtizedekre meghatározó lakásvásárlásba fogni, mert a lakásbérlés jogilag

nehézkes, a valódi otthont nyújtó bérlakás kevés. A magyar családok rezsiköltségét nagyban terheli, hogy a lakások fűtése, szigetelése nem elég korszerű.

Mindezen problémák megoldása érdekében a lakásfinanszírozás szabályozási problémáinak megoldására, a lakásbérlést és bérbeadást perspektivikussá tevő környezet megteremtésére van szükség. Össze kell kapcsolni a lakástámogatásokat a gyermekvállalással, a jövedelemadózással, az energiahatékonysággal, a minőségi és legális építéssel. Szem előtt kell tartani, hogy ne teremtsünk a következő generációk számára újabb megoldandó problémákat.

5. Az Új Széchenyi Terv: nyitott platform és kockázatközösség

Nyitott platform

Az Új Széchenyi Terv egy platform, egy *széles alap, amihez ötlettel, javaslattal, pályázattal és fejlesztéssel kapcsolódhatnak a különböző gazdasági szervezetek, a vállalkozások és az önkormányzatok.* Az Új Széchenyi Terv olyan szerepet játszik, mint napjaink legkorszerűbb, moduláris autógyártásában az alaplemez, amelyre éppúgy építhető luxusautó, mint sportkocsi vagy családi limuzin. A jövő évben induló Új Széchenyi Terv is egy keret, amit – az ötletektől a fejlesztési terveken át a kész beruházásokig – a gazdasági élet szereplői töltenek meg valós tartalommal.

Az Új Széchenyi Terv egy platform, amely annak ellenére, hogy a gazdaság fejlesztése áll a középpontjában, nyitott arra is, hogy integrálja más, például a humán ágazatokhoz (oktatás, egészségügy, sport stb.) kapcsolódó fejlesztési elképzeléseket. Nyitott arra is, hogy más, a kitörési pontok között nem nevesített, de magas hozzáadott értéket teremtő, hálózatba szerveződő ágazatok fejlesztési elképzeléseit integrálja. Az Új Széchenyi Terv – hasonlóan az elsőhöz – nyitott arra, hogy befogadja és beépítse a vállalkozók, az önkormányzatok és a különböző kistérségek programjait, projektjeit, javaslatait.

Kockázatközösség és az uniós források elosztási rendszerének átalakítása

Az Új Széchenyi Terv – az elsőhöz hasonlóan – a vállalkozók, az önkormányzatok és az állam közös kockázatviselésére támaszkodik. Tekintve azonban az államháztartás jelenlegi helyzetét, az Új Széchenyi Tervben az állam alapvetően az uniós forrásokkal vehet részt a fejlesztési kockázatközösség megteremtésében. Éppen ezért, a kockázatközösség másik elemeként világossá kell tennünk: *az uniós forrás nem ingyen pénz* – az uniós forrásnak nagyon magas költségei vannak az uniós tagsági díj befizetésétől a pályázatokhoz szükséges hazai önrész előteremtésén át a pályázatokhoz kapcsolódó bürokrácia fenntartásának költségéig. Ha az uniós források költségeit nézzük, akkor annak majdnem egyharmada hazai – a költségvetést is terhelő – forrás, és a pályázatok kiírásánál ezzel mindig tisztában kell lennünk.

Ennek érdekében *gyökeresen át kell alakítani az uniós források elosztásának és pályázatainak rendszerét.* Először is, az eddigi kínálati politika helyett, *a vállalkozók terveit, vagyis keresletét kell a középpontba helyezni*. Nem az állami szervek és nem a minisztériumok feladata, hogy kitalálják, milyen pályázatokra van szükségük a vállalkozóknak és az önkormányzatoknak. Ellenkezőleg: a pályázónak, a vállalkozónak és az önkormányzatnak van fejlesztési ötlete, projektje, ő szeretne valamit megvalósítani, létrehozni, erre fordítja saját forrásait, az állam feladata pedig az, hogy ehhez, kiegészítésként – az uniós források felhasználásával – kedvező finanszírozási lehetőséget, például hitelgaranciát vagy kedvezményes hitelt biztosítson. Ám *az államnak egyáltalán nem feladata – amint az elmúlt években történt –, hogy az uniós források szétszórásával, a pályázatokon keresztül kijelölje a piaci verseny nyerteseit*. Nem az a dolga, hogy a pályázati rendszerrel ingyen pénzt kínáljon a vállalkozóknak vagy az önkormányzatoknak olyan projektekre, amelyeket csak azért indítanak el, mert arra uniós pályázatot írtak ki.

Másodsorban, *jelentősen csökkenteni kell a pályázatok számát, és szintén nagymértékben egyszerűsíteni kell a pályáztatási eljárásokat, valamint a pályáztatási intézményrendszert*. Célszerű világosan elkülöníteni egymástól azokat a *tömeges és többnyire kis értékű pályázatokat,* amelyeknél adott pályázati feltételek esetén minden pályázó támogatásban részesülhet, illetve azokat a pályázatokat, amelyek

többnyire egyedi nagyberuházáshoz kapcsolódnak, így előkészítésük és elbírálásuk hosszabb időt vesz igénybe.

Az Új Széchenyi Terv – Együttműködés a magyar gazdaság talpra állításáért és felemelkedéséért

Az Új Széchenyi Terv kidolgozása a következő hónapok feladata. Ez a rövid vitairat a nemzeti együttműködés kormányának főbb céljait, gazdaságpolitikánk alapelveit és a kijelölhető irányokat veszi számba. A terv messze nincs kész. A kormány tagjai és tisztviselői nap mint nap sok ígéretes, a kijelölt célokat szolgáló elképzelést, fejlesztési koncepciót ismernek meg.

A következő hetek, hónapok feladata, hogy a gazdaság szereplőivel együttműködve készítsük el az Új Széchenyi Tervet. *Konzultációt indítunk annak érdekében, hogy a terv a magyar gazdaság egészének terve lehessen. Kérjük, hozzászólásaival, javaslataival, elképzeléseivel járuljon hozzá a közös vállalkozáshoz.*

AZ ÚJ SZÉCHENYI TERV PROGRAMJAI

BEVEZETÉS

Együttműködés és nyitott tervezés

2009. nyarától szakmai találkozók, műhelybeszélgetések, konzultációk folyamán szakmai munkacsoportok 7 fő témakörhöz kapcsolódva végeztek kutatásokat, dolgoztak ki javaslatokat, amelyek az adott témakör helyzetelemzését, legfontosabb ténymegállapításait, célkitűzéseket, a lehetséges megvalósítás eszközrendszerét tartalmazták. A műhelymunkák eredményeként a 7 témakörhöz kapcsolódva, több mint 70 munkacsoport - közel 500 kutató, szakértő, gazdasági, és civil szakember – szakmai együttműködése révén, mintegy 175 tanulmány, kutatási beszámoló, javaslat érkezett.

2010. februárjától folyamatosan szakmai konzultációk és műhelybeszélgetések folytak az innováció, K+F, egészségipar és turizmus, zöld gazdaság, megújuló energia, energiapolitika, otthonteremtés, lakástámogatás, ingatlanfejlesztés, KKV fejlesztéspolitika, üzleti környezet, foglalkoztatás, szakképzés, gazdasági bürokrácia témakörökben. A munkacsoportok vezetői bemutatták a kutatások eredményeit, a célkitűzéseket, valamint ismertették a legfontosabb kihívásokat. A munkacsoportok által megfogalmazott célkitűzések, a fő programelemek és a kapcsolódási pontok ábra – térkép – formájában is kirajzolódnak.

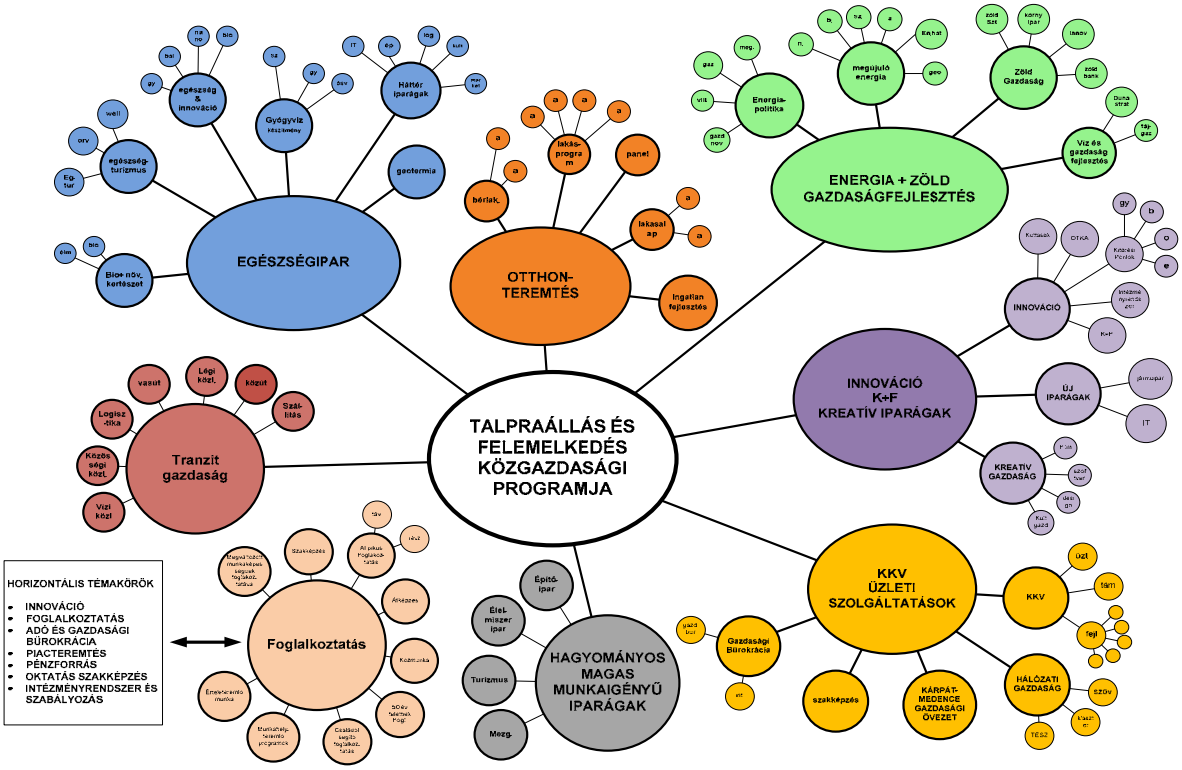

A magyar gazdaság navigációs térképe

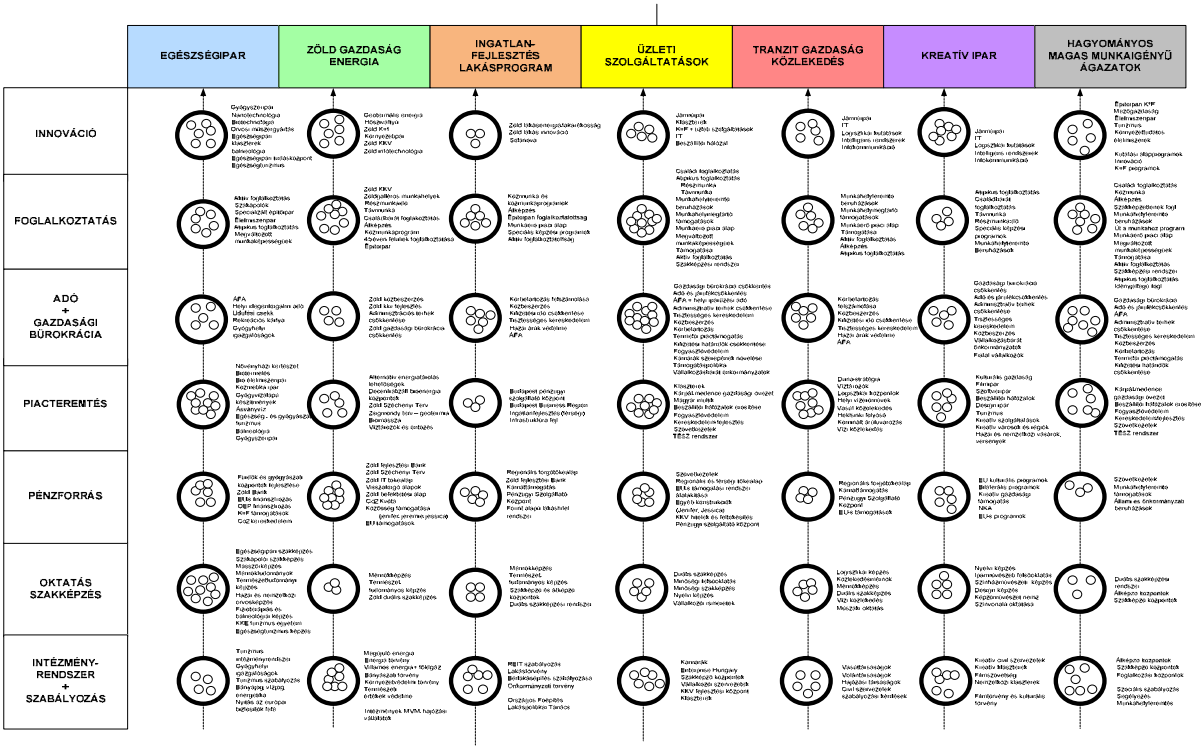

A magyar gazdaság talpraállításának „megállóhelyei”, kapcsolódásai és hálózati térképe

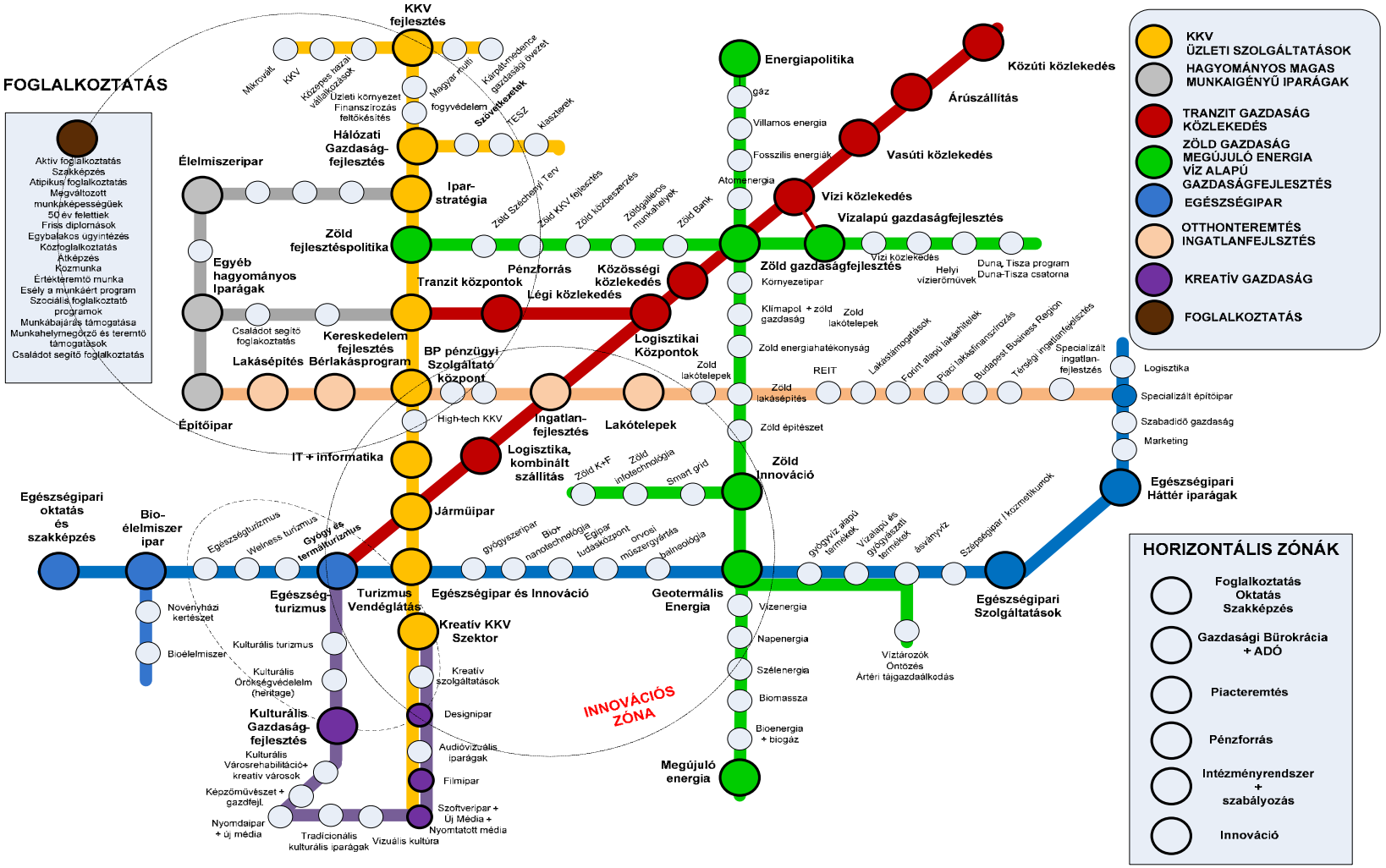

Az Új Széchenyi Terv Programjai

A szakmai műhelyek és munkacsoportok munkájának eredményeként a magyar gazdaság kitörési pontjaira építve, az Új Széchenyi Terv 7 programot jelöl meg, és kínál vitára a hazai üzleti élet, civil szervezetek, önkormányzatok felé. A magyar gazdaság talpraállításához és felemelkedéséhez rendelkezni kell egy olyan jövőképpel, amely jelzi, hogy mely tevékenységek lehetnek a gazdasági növekedés húzó területei, a jövő iparágai, amelyek képesek a gazdaság egészének dinamizálására, és amelyeken keresztül a kitörési pontokat összekötik az Új Széchenyi Terv programjai és programelemei.

Az Új Széchenyi Terv 7 programja a következő:

1. **Gyógyító Magyarország – Egészségipar**
2. **Megújuló Magyarország – Zöld gazdaságfejlesztés**
3. **Otthonteremtés és Lakásprogram**
4. **Vállalkozásfejlesztés – Üzleti környezet fejlesztés**
5. **Tudomány – Innováció - Növekedés**
6. **Foglalkoztatási áttörés**
7. **Tranzitgazdaság**

Jövőképet adunk a következő két évtizedre, ennek középpontjába két egyszerű célt helyezünk: régiónkban nálunk legyen a legjobb élni és vállalkozást működtetni. A foglalkoztatás bővítésével és a gazdasági növekedés gyorsításával teremtünk fenntartható egyensúlyt, érjük el a gazdasági fejlettség és az életszínvonal, életminőség uniós szintre való felzárkóztatását. A gazdaság talpraállítása az üzleti élettel kötött szövetségen alapulhat, mert 10 év alatt kívánunk 1 millió új munkahelyet teremteni. Új munkahelyeket pedig csak az üzleti szektor tud teremteni, az állam segíthet, de nem léphet az üzleti szektor helyére a munkahelyteremtésben.

A következő hónapok feladata, hogy a gazdaság szereplőivel együttműködve készítsük el az Új Széchenyi Tervet, hogy a *Terv a magyar gazdaság egészének terve lehessen.*

I. GYÓGYÍTÓ MAGYARORSZÁG – EGÉSZSÉGIPAR

Az egészségipar, mint kitörési pont

Az egészségipar magába foglalja a gyógyító-megelőző és rehabilitációs szolgáltatásokat, a kiszolgáló- és háttérágazatokat, az ezeket megalapozó kutatásokat, az egészségtudatos életmódhoz kapcsolódó termékek gyártását és forgalmazását. Ez az ágazat az egyik legígéretesebb lehetőség a kitörési pontok között. Jelentőségét meghatározzák kapcsolódásai a gazdaság szinte minden területéhez, a kedvező természeti adottságok, a felhalmozott szellemi tőke és az egyre nyitottabbá váló nemzetközi piac. A gyógy- és termálturizmus fejlesztése már az első Széchenyi Terv turizmusfejlesztési programjának is egyik legsikeresebb része volt.

Az egészségipar valamennyi nemzetgazdasági prioritásnak megfelel, mivel igen innovatív és kutatásigényes területei vannak, jelentős a még részben kihasználatlan külpiaci lehetősége és igen komoly, tovább bővíthető munkaerő-bázissal rendelkezik. Az egészségipar fejlődése és kiemelt kezelése kedvezően befolyásolhatja a számos gonddal terhelt egészségügy ellátó- és finanszírozási rendszerének elengedhetetlen reformjához szükséges széles körű konszenzus megteremtését.

Az egészségipar kitörési pontként akkor tud funkcionálni, ha megfelelő, fizetőképes kereslet lesz termékei és szolgáltatásai iránt. Ebben a külföldi és a hazai keresletre egyaránt számítani kell, mint ahogyan ez bebizonyosodott a korábbi egészségturisztikai fejlesztések esetében is.

A program célja, várható eredményei

A komplex Egészségipari Program egyrészt hazánk termálvíz- készletének, geotermikus adottságainak jobb, hatékonyabb kihasználását célozza meg, másrészt – ezzel összefüggésben – az egészséget szolgáló termelő és szolgáltató iparágakat kapcsolja rendszerbe.

Az egészségipar résziparágainak többsége a termelés vagy a szolgáltatás kibocsátását növeli, tehát a program sikeres megvalósulása az ország versenyképességét növelni, és jelentős foglalkoztatási többletet eredményez.

Az egészségipar fejlesztése egy olyan „nemzeti ipar” kifejlesztését tűzte ki célul, mely összetéveszthetetlenül jellemző hazánkra, és amellyel kapcsolatban olyan természeti és humán adottságokkal rendelkezünk, melyek stratégiai előnyt biztosíthatnak számunkra. Az egészségiparhoz kapcsolódó résziparágak között erős szinergiák mutathatók ki.

Az egészségipar legfontosabb hozadékai

- Munkahelyeket teremt, erősíti a kkv-szektort.
- Javítja a lakosság egészségi állapotát.
- Jól képzett szakembereket igényel, ezáltal élénkíti az oktatást-képzést.
- Tartós növekedést biztosít.
- Magyarország külső energiafüggőségét csökkenti.
- Fenntartható mind környezeti, mind makrogazdasági, mind társadalmi szempontból.
- Kohéziót erősít: csökkenti a területi és társadalmi különbségeket.
- Erősségeinkből, természeti adottságainkból, speciális tudásunkból komoly stratégiai előnyt kovácsol.

A program elemei

1. Egészségturizmus
2. Geotermikus energia hasznosítása
3. Növényházi kertészet
4. Szépségipar, kozmetikumok
5. Ásványvíztermelés
6. Gyógyszeripar
7. Biotechnológia, nanotechnológia
8. Orvosi műszergyártás
9. Balneológia
10. Horizontális aspektusok – egészségipari klaszterek
11. Egészségiparhoz kapcsolódó oktatás
12. Specializált építőipar

A program a magyar gazdaságnak egyedi profilt ad, sok új munkahelyet hoz létre, számottevő jövedelmet termel, így növeli a nemzeti összterméket.

Célkitűzések

Magyarország 10 év múlva Európa első számú termál- és gyógyvízre épülő egészségturisztikai desztinációja, illetve egészségipari országa legyen, hazánk tartós versenyképességének javítása, a GDP növelése, a programban érintett iparágak összekapcsolása egy országos termál-egészségipari klaszterré

- Gáz- és egyéb import energiától való függőség csökkentése
  - A megújuló energia-források használata érje el az EU által előírt mértéket – 2020-ra 20%-ot
    - Műszaki park modernizációja
      - Kedvező szabályozási környezet megteremtése
- A hazai egészségturizmus működésének eredményessége, hatékonysága javuljon
  - Megbízható kutatási eredmények, statisztikák
    - A balneológiai szolgáltatások OEP-támogatásának kiszámíthatósága, egyenletes színvonala, prevenció bekerülése az egészségügyi szolgáltatási körbe
      - A gyógy- és wellness szolgáltatók (fürdők és szállodák) kapacitásának és minőségének emelése
        - Kiszámítható állami marketingtevékenység, európai egészségbiztosítókkal való együttműködés
- Hazai gyógyszergyártók mozgásszervi profiljának erősítése
  - A hazai gyógyszergyártás „consumer health” profiljának erősítése
    - A hazai orvosiműszer-gyártó cégek innovatív fejlesztéseiből legyen konkrét gazdasági eredmény
      - Gyógyvíz alapú gyógyászati és wellness termékek gyártásának felfuttatása
- Néhány ígéretes ásványvíz-palackozó cég belföldi és nemzetközi piacra lépésének elősegítése
- Nőjön az összefüggő növényházi termelőegységek mérete a jelenlegi 100–150 hektárról 1000–1200 hektárra
  - Gyógynövény-termelés, -feldolgozás és -értékesítés növekedjen
    - **Biotermelés** esetén fontos cél a diverzifikáció, kisebb termelő-egységek változatos, de összehangolt termelési programja

Háttériparágak céljai:

1. **Építőipar:** 6-8 speciális szakismerettel és tapasztalattal rendelkező tervező és kivitelező vállalat létrejötte, mely alkalmas a közép-európai piac kiszolgálására;
2. **Informatika:** professzionális adatbázisok és egymással kompatibilis rendszerek kiépítése, az egészségipari szereplők speciális szoftver igényeinek kielégítése;
3. **Az oktatás-képzés** a fenti iparágak munkaerő-piaci igényeinek megfelelő, magas színvonalú, nemzetközileg is versenyképes oktatás;
4. **Kutatás-fejlesztés:** pontos kutatási eredmények előállítása, a kutatási eredmények gazdasági haszonná történő konvertálása, pénzhiány megszüntetése (pályázatok).

Az egészségipar, mint kitörési pont

Magyarország a természeti erőforrásokat tekintve (ideértve az attraktív természet-turisztikai adottságokat is) a gazdag termálvízkincsünk mellett a mezőgazdaság tekintetében rendelkezik jó adottságokkal.

Magyarország számára két – egymást nem kizáró – pozicionálási irány lehetséges:

- a kárpát-medencei helyzetünkből fakadóan egy „hídfőállás" pozíció (összeszerelő üzem helyett headquarter, logisztikai és K+F központ);
- az egészségipar, mint komplex kitörési és pozitív pozicionálási lehetőség.

Az egészségipar ideális pozicionálási alap Magyarország számára, mert:

- tartósan növekvő, a világban is folyamatosan felértékelődő piac,
- megfelelőek az adottságaink, létező és ismert előzményeink vannak,
- pozitív képpel, pozitív attitűddel pozicionálja az országot,
- a tudásalapú társadalomban felértékelődik a tudás hordozója és alkalmazója, az élőmunka, melynek „karbantartását" szintén meg kell oldani,
- az egészségipar eredményei visszahatnak a lakosság egészségi állapotára, ezzel az ország egyik legfontosabb problémájára ad választ és növeli a gazdaság teljesítőképességét,
- jövőképet ad a morálisan szétesett egészségügyi ágazatnak, segíti a szervezeti–mentális újraépítést.

Adottságok, hagyományok, amikre építhetünk

Az adottságainkat tekintve olyan területeket kell keresnünk, amelyek megfelelnek a geopolitikai adottságainknak, és amely területeken megfelelő szakértelemmel, ismerettel és nemzetközileg ismert hagyománnyal rendelkezünk. Az egészségipar tipikusan ilyen:

- anyag-, energia- és importanyag-igényessége a nemzetgazdasági átlagnál alacsonyabb,
- megfelelő felkészültséggel, tudással, és – az utóbbi évek elbizonytalanodása ellenére – megfelelő mennyiségű, igen jól képzett szakemberrel rendelkezünk,
- kiemelkedően jók a hagyományaink, referenciáink, ismertségünk a területen.

A magyar egészségügy, az ezzel kapcsolatos kutatások, személyiségek világszinten ismertek, de az egészségipar más területein is kiemelkedően jó referenciáink vannak.

Néhány példa:

- A magyar orvostudomány nagy egyéniségei nemzetközileg is ismertek;
- A szakmai közvélemény ennél jóval több nevet ismer;
- A Pető Intézet, a Pető-módszer a világon ismert és elismert hungarikum, azaz az innovatív rehabilitáció területén is ismertek vagyunk, nem csak a gyógytényezőkre alapozott rehabilitáció az erősségünk;
- Jók a pozícióink az egészségiparban: gyógyszergyártásunk nagy tradíciójú, nemzetközileg is ismert, a térségben még mindig vezetőnek számít;
- Kiválóak a magyar kutatási eredmények, és igen jó a kutatási háttér az élettudományok területén, a genomikától az info-bionikáig számos területet említve;
- Az orvosképzés piacán ma Magyarország jelentős pozíciót foglal el, ez megalapozza a magyar egészségügy jó hírnevét, folyamatosan friss, jó referenciát ad az egészségügy szakmai színvonaláról, teljesítményéről;
- Kiemelkedő, pontosabban egyedülálló a gyógyvízkészletünk. A gyógyvízre alapozott gyógy-idegenforgalomban, a gyógytényezőkre alapozott rehabilitációban komoly hírünk és hagyományaink vannak, és az ezzel kapcsolatos létesítményeink is ismertek a világban. A TripAdvisor 2009-es nyári „Best Spa Vacations – Europe” listáján Budapest Isztambul után a 2., Hévíz pedig a 13. helyet foglalja el;

- Magyarországon nő az orvosi szolgáltatásokra alapozott turizmus szerepe: a fogászati turizmusban kifejezetten jól pozicionáltak vagyunk, és feljövőben van az esztétikai sebészet is. Az NHS szakértői szerint Magyarország piacvezető Európa fogászati szolgáltatási piacán, és a plasztikai sebészetben is „dobogós/pontszerző" helyen vagyunk;
- A wellness turizmus dinamikusan fejlődő, már létező infrastruktúrájú ágazat Magyarországon, amely kezdi felismerni a hozzáadott egészségügyi szolgáltatások jelentőségét;
- Az egészségügy szolgáltatásai – az egyenetlen színvonal és körülmények ellenére – ma is korszerűek és jók, van mire építenünk, alapoznunk.

Az egészségipar pozitív országképpel pozícionálja az országot

Nem mindegy, hogy az ország pozicionálása milyen attitűdhöz, fogalomrendszerhez kapcsolja Magyarország nevét. *Az egészség egy pozitív hívószó, ami általában pozitív kontextusba helyezheti az országot,* más területeken is előnyt szerezve ezáltal. Az egészség marketing értéke az utóbbi években felértékelődött, és az országképben az utóbbi években általában felértékelődtek a „zöld", vagy az élettel, az egészséggel kapcsolatos elemek is.

Más megközelítésben: *az egészségügy a társadalmi infrastruktúra része.* Egy fejlett egészségügyi rendszer léte ugyanúgy lehet szempont egy K+F beruházás, egy logisztikai központ elhelyezésénél, mint a hagyományos infrastruktúra (közlekedés, kommunikáció stb.).

1. Egészségturizmus

Az egészségturizmus két ága: a gyógyvízre épülő és az orvosi szolgáltatásokra alapozott egészségturizmus

Az egészségturizmus egy tartósan fejlődő, folyamatosan bővülő piac lesz a világon, és Európában ennek a piacnak a további bővülése várható. Ezen a dinamikusan fejlődő piacon Magyarország jó startpozíciókkal rendelkezik. Ugyanakkor a globális piacfejlődés – a magyar sajátosságok miatt – nem feltétlenül jelent automatikus, arányos fejlődést a magyar piacon is. Magyarország jelenlegi piaci előnyei ugyanis olyan tényezőkre alapozottak, amelyek *önmagukban nem garantálják* a piac további arányos, automatikus fejlődését.

A magyar gyógyturizmus klasszikus ága, deklarált zászlóshajója a gyógyvízre alapozott gyógyturizmus. A gyógyturizmusban a külpiacok tekintetében a megújított szemléletű gyógyturizmus fejlesztése jelenti a reális jövőképet: a gyógyvíz önmagában (hozzáadott szakmai és turisztikai szolgáltatások nélkül) nem marad tartósan piacképes, a gyógyvíz hasznosításában a minél szélesebb spektrumú, szakmai tartalmában és a kiszolgáló létesítményekben a magas színvonalú komplex szolgáltatások fejlesztése a kulcs.

Az egészségturizmus perspektívái Magyarországon: hazánk helyzete és lehetőségei

Magyarország kiváló természeti (hidrogeológiai) adottságainak köszönhetően Európa egészségturisztikai nagyhatalmai között foglal helyet. Földterületünk 80 százaléka alatt termálvíz bújik meg. A Kárpát-medence felszín alatti vizei – a világon egyedülálló módon – egyszerre magas hőmérsékletűek, és magas ásványianyag-tartalmúak. Bizonyos bőrbetegségekre egész Európában csak a harkányi fürdő vize jelent megoldást. Létezik olyan magyar találmány, egy speciális sóoldat, amely oly mértékben javítja az asztmások és egyéb légúti betegségben szenvedők problémáit, hogy azok belátható időn belül tünetmentessé válnak.

Ezen a dinamikusan fejlődő piacon Magyarország jó startpozíciókkal rendelkezik, jelenlegi piaci előnyei azonban olyan tényezőkre alapozottak, amelyek önmagukban nem garantálják a piac további arányos fejlődését.

A magyar egészségturizmus két ágának perspektívái

- A hagyományos gyógytényezőkre – elsősorban gyógyvízre – épülő, és az abból kinövő „vízbázisú" egészségturizmus
  - a gyógyfürdőket, gyógyszállókat, szakosodott egészségügyi intézményeket az infrastruktúra és a kiszolgálás minőségében a wellness- és élményfürdők színvonalára kell felhozni,
  - a wellness- és élményfürdő-fejlesztéseket gyógyvízre telepítve, azokkal komplex szolgáltatási rendszert képezve kell támogatni,
  - a gyógyvíz alapú szolgáltatásokban növelni kell a medikális szolgáltatások arányát**,** ahol lehet, az adott probléma teljes vertikumát kell egy intézményben/térségben nyújtani, valamint
  - a marketingben erősen kell használni a szakmai elemeket**,** a víz unikális jellegét, terápiás spektrumát.
- Az orvosi szolgáltatásokra épülő gyógyturizmus
  - Magyarország az orvosi szolgáltatások piacán egyes területeken ma igen jól pozicionált, így egyes területeken (pl. fogászat, esztétikai sebészet) Európában a piacvezetők között vagyunk,
  - az egészségturizmus területén a vezető szolgáltató országok két nagy csoportba oszthatók: árelőny miatt preferált országok, illetve minőségelőny és hiánypótlás miatt preferált országok.

Az egészségturizmus – mindkét ága – a világ dinamikusan fejlődő ágazata, és ez a piac a külső determinációk miatt garantáltan tartósan bővülni fog. Magyarország ezen a piacon igen jó pozíciókkal rendelkezik, ugyanakkor a piaci pozíció őrzése fejlesztéseket és szemléletváltást igényel.

A gyógyvízkincsünk kiaknázása a komplexitással, a ráépülő szolgáltatások minőségének fejlesztésével és az orvosi bizonyítékokat is magába foglaló marketinggel lehetséges. Az orvosi szolgáltatások esetében az árelőny típusú piaci pozíciónkat minőségelőnnyé kell konvertálni.

Az egészségturizmus új kihívásai: „medical wellness”

Az egészségturizmus legújabb trendje a *medical wellness:* melyek olyan tudományosan igazolt egészségügyi eljárásokat tartalmazó szolgáltatások, amelyek az életminőség és a szubjektív egészségérzet tartós javulását segítik elő, illetve az egészségtudatos életforma támogatását szorgalmazzák. A hagyományos wellnesshez képest az *orvosi kontroll és programozottság* a fő különbség, az alapvetően egészséges vendégek alapos orvosi állapotfelmérés után – tudatosan – veszik igénybe az egészségi állapotuknak leginkább megfelelő wellness szolgáltatásokat.

Az egészségturizmus az egészségipar húzóága

Az egészségturizmus fejlesztésével olyan programokra van szükség, melyek az életminőség javítását szolgálják, az egész országra kiterjednek, térségeket ölelnek át, a gazdaság felemelkedését, a munkahelyteremtést, az egészséges életmód terjedését, a környezet fenntartható fejlesztését egyaránt elősegítik. Ma már számos tudományos kutatás alátámasztja és gyakorlatilag valamennyi szakmai vélemény megerősíti, hogy az egyik kitörési lehetőség hazánk számára az egészségiparon belül az egészségturizmus elemeit és gondolatait komplexen magában foglaló program életre hívása és megvalósítása.

Az egészségturizmus program előzményei

Az ország rendkívüli adottságait és lehetőségeit felismerve, az ezredfordulót követő években az egészségturizmus fejlesztése új lendületet vett, melynek motorja a 2000-ben meghirdetett első Széchenyi Terv turizmusfejlesztési programjának egészségturizmus alprogramja volt. A főképp turisztikai és általános infrastrukturális-,

valamint szálláshely-fejlesztések elengedhetetlennek bizonyultak ahhoz, hogy Magyarország kínálata újra versenyképes lehessen a minőségi európai fürdőkkel.

Az első Széchenyi Terv keretében jelentős összegű támogatások segítségével egyaránt megvalósultak meglévő fürdők és a fürdőkhöz kapcsolódó szálláshelyek fejlesztései, bővítései (Bük, Harkány, Debrecen, Gyula, Hajdúszoboszló, Zalakaros stb.), illetve zöldmezős új beruházások is (Sárvár, Győr, Pápa, Cegléd, Zalaegerszeg, Kehidakustány stb.).

Az Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatóság nyilvántartása szerint Magyarországon mintegy 1200 hévízkút, 220 elismert gyógyvíz, 195 elismert ásványvíz, 5 gyógybarlang, 5 helyszíni kitermelésű iszap, egy mofetta (száraz CO_2) és 13 gyógyhely található. Nemzetközi jelentőséggel bíró fürdőink száma 17, melyek földrajzi eloszlását tekintve egyértelműen látszik, hogy Nyugat-Dunántúl és Közép-Magyarország – a budapesti gyógyfürdők révén – rendelkezik markáns nemzetközi vonzerejű gyógy- és termálfürdőkkel.

Magyarország nemzetközi jelentőséggel bíró fürdőhelyei az ország vendégforgalmának egyre nagyobb arányát bonyolítják: 1999-ben 48,4, 2009-ben pedig már 56 %-kal részesültek az országban töltött vendégéjszakák számából.

Magyarországon az egészségügyi szolgáltatásokra épülő turizmus szerepe folyamatosan növekszik (pl. fogászati turizmus). A küldő országok köre is kiszélesedett: habár a betegek túlnyomó többsége az Egyesült Királyságból, Írországból, Dániából, Németországból és Svájcból érkezik, ám egyre gyakoribbak az olasz, holland, orosz, illetve a tengerentúli páciensek is. A legfőbb húzóerő a hazánk által garantált kiemelkedően jó ár-érték arány, ami azt jelenti, hogy a nyugat-európai árak feléért vagy harmadáért biztosítja az egészségügyi szolgáltatások ugyanazon minőségét.

A térségben található országok (Szlovénia, Ausztria és Csehország) fürdői és fürdőhelyei konkurenciát jelentenek hazánk számára. A környező országok fejlesztési elképzelései között is kiemelten szerepel a turizmus és azon belül az egészségturizmus fejlesztése, így hasonló jellegű fejlesztések fognak megindulni

Romániában és Szlovákiában is. Az élmény- és wellness-kínálat szolgáltatási színvonalának tekintetében jelentős lemaradásban vagyunk Ausztria hasonló létesítményeitől, településeitől.

Az egészségturizmus program fő célkitűzése, hogy az *egészségturizmus termál- és gyógyvízre épülő ágának európai vezető hatalma* legyünk. Ehhez elengedhetetlen az országos és regionális arculathoz illeszkedő komplex programok tudatos és következetes végrehajtása:

- Magyarország egységes egészségturisztikai arculata kialakulóban van, mely elsősorban a gyógyvíz- és a gyógyászati szolgáltatások köré csoportosul.
- A regionális és helyi arculat kialakításának hiányában jelentős szerepe van annak, hogy kevés helyen ismert a célcsoport és a tematizált alapú termékfejlesztés fogalma.
- Hiányzik a fejlesztések szemléletéből a pozicionálás, az egyediséget tükröző profilok megléte, valamint a márka tudatos és következetes építése.

Az egészségturizmus célkitűzései

- **Elmaradott térségek felzárkóztatása**

Egyes elmaradott, városhiányos, esetenként határmenti térségekben, kistérségekben átfogó, komplex társadalom- és gazdaságfejlesztési programok készítése indokolt a következő időszakban.

- **A geotermikus energia komplex hasznosítási lehetőségei**

A geotermikus energia komplex hasznosítási lehetőségei magukban foglalják mind a magas, mind az alacsony hőmérsékletű gyógyvizeknél a gyógyászati felhasználás előtti és utáni energetikai hasznosítást. A geotermális energia másodlagos, energetikai célú használatának célja a gazdaságos és fenntartható energia-felhasználás és üzemeltetés. Az esetenkénti energetikai függőség oldása, az önellátó energiaellátás biztosítása.

- **Gyógytérségek – gyógyászati szolgáltatások minőségbiztosítása**

Az egészségturizmus fejlesztésének az egészségüggyel közös átfogó célja a magyarországi kínálat nemzetközi versenyképességének és jövedelmezőségének javítása. Közvetlen cél a gyógyhelyek szolgáltatási színvonalának növelése, a szolgáltatások, kezelések specifikumának meghatározása, valamint a nemzetközi fürdőhelyeket, gyógyhelyeket összefogó gyógytérségek létrehozása.

- **Gyógyturizmus – orvosi szolgáltatásokra alapozva, a minőség garantálása**

Az egészségturizmus fontos eleme, hogy a szolgáltatások valamilyen gyógytényezőre – gyógyvízre – épülnek, meghatározott ideig tartanak, gyógyászati intézményben, részlegen vehetők igénybe. A test és az egészség fogalmának újraértelmezése nyomán nemzetközileg kialakult új követelmények azt diktálják a szolgáltatóknak, hogy a jövőben még inkább a középpontba helyezzék az egyént, még magasabb színvonalú szolgáltatásokat és személyre szabott ajánlatokat vigyenek a piacra.

Ma, amikor a gyógyítás mellett a prevenció az egyik fő feladata a gyógyhelyeknek, gyógyfürdőknek, feltétlenül támogatni kell a medical wellness irányzat térnyerését. A kínálatot nemcsak bővíteni, hanem specializálni is kell. Szükséges az egyedi arculat megteremtése és annak egyértelmű piaci kommunikációja is.

A prevención és a gyógyításon túl a rehabilitáció lehet a következő kiugrási lehetőség a gyógyfürdőkben, amely gyógytényezőre épül, és amelyet egészségügyi szakszemélyzet végez.

A gyógyvízre épült gyógykezelések gyógyhatásait igazolni kell. Az igazoláshoz kutatás, és a kutatási eredmények publikálása szükséges. Megalapozott orvosi kutatások ismertetése nélkül nem hiteles a turisztikai szakma által képviselt gyógyturizmus. Közös fellépés eredményezhet hatékonyabb lobbytevékenységet az egészségügy döntéshozói és a biztosítottak felé mind belföld, mind külföld tekintetében.

Az orvosi szakma aktív részvétele nélkül tehát érdemben sem a gyógyturizmus, sem a wellness-turizmus nem valósítható meg. A sikerhez megfelelően kidolgozott

szakmai koncepció, mérhető egészségügyi paraméterek, korrekt dokumentáció és a reklám mellett szakmai hírverés szükséges.

- **Természeti adottságok védelme, a minőség garantálása**

A magyarországi gyógyturizmus a természeti és a humán erőforrások jó minőségére alapozható. Ha ennek a területnek a minősége romlik, akkor a fő piaci vonzerő szűnik meg. A hosszú távú nemzetközi versenyképesség alapfeltételének biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a vízbázis-védelemre, a gyógymedencék rendszeres ellenőrzésére és minőségbiztosítására minden szolgáltatási körben, a vízfelhasználás és újrahasznosítás ösztönzésére, modern technológiák bevezetésére, a minőségi védjegyek felülbírálatára, ezek ellenőrzésének felülvizsgálatára és az oktatási rendszer felhígulása miatt a szigorúbb követelmények visszaállítására.

- **Nemzetközi jelentőségű gyógyhelyek fejlesztése**

A hazai egészségturisztikai kínálatot nemzetközi viszonylatban a jelenleg is meghatározó szolgáltatók fogják képviselni. Mindegyikük jelentős gyógyászati kapacitással, és a gyógyászat terén felhalmozott szakismeretekkel rendelkezik, vendégeik részben a nemzetközi piacról kerülnek ki. Kínálatukban az elmúlt években megjelentek azok a szolgáltatások, melyek a célcsoport igényeit veszik alapul. Egyedi jellegüknél és ismertségüknél fogva célcsoport-specifikus szolgáltatásaikkal és marketingtevékenységük növelésével ismertségük, ezáltal az ország ismertsége tovább növelhető. A gyógyturizmusban az egymástól megkülönböztethető, saját arculattal rendelkező gyógyhelyek kialakítását kell ösztönözni. A gyógyhelyek, valamint az üdülőhelyek orvos-szakmai alapon, vagy tematizált élményszolgáltatás alapján történő specializációját meg kell kezdeni, amit folyamatos aktuális hatástanulmányok igazolnak, mely a kommunikációban is előtérbe kerül.

Ezért szükséges az egészségturizmus fejlesztését a jövőben a turisztikai és egészségügyi szakmai elvárások összehangolásával folytatni. Üzemeltetésük során nagy vendégforgalmat generálnak, melynek továbbgyűrűző hatásaként az adott desztináció meghatározó gazdasági tényezői, tudatos és iránymutató fejlesztésük kiemelt feladat. Az egészségmegőrző szolgáltatások jelentőségének erősödése

nélkülözhetetlen, de a hátteret a hagyományos balneoterápiára épülő kezelések adják. Ilyen típusú fejlesztés azokban a térségekben indokolt, ahol a termálvízkincs olyan jelentősnek mondható, hogy - együtt e *vizek kommunális, energetikai és mezőgazdasági hasznosításával - egy egész régió komplex fejlesztésének egyik meghatározó motorjává*, a fejlesztési operatív program egyik legfőbb prioritásává válhat.

- **Kiemelt üdülőkörzetek attrakció-, és települési fejlesztése, gyógy- és termálfürdők rekonstrukciója, bővítése és korszerűsítése, attrakciókat befogadó térségek turisztikai fogadóképességének javítását célzó fejlesztések**

A kiemelt üdülőkörzetek az ország azon térségei, ahol a turizmus természeti és művi környezeti adottságai és ezekre épülő különféle attrakciói az országos átlagnál nagyobb mértékben sűrűsödnek. Kivétel nélkül valamennyi üdülőkörzetben találunk termálvízre alapozott kínálati elemeket. Egyes üdülőövezetekben – Balaton, Tisza-tó Velencei-tó – az ilyen fejlesztések kínálatbővítő és szezonhosszabbító hatásúak lehetnek, míg más térségekben – Mátra–Bükk, Nyugat-Dunántúl térsége – a jövőbeni turizmusfejlesztés kiemelkedően fontos kínálati elemeivé válhatnak, amire a térség marketingstratégiája is építhető, pl.: Zalakaros, Miskolc-Tapolca, Hajdúszoboszló, stb.

- **„Budapest a fürdők városa" – „Budapest a világ fürdő-fővárosa" – „Budapest medical city"**

Az egészségturizmus ágazatokat összefogó komplex fejlesztési program kiemelt jelentőségű projektje a Budapesten megvalósítható egészségturisztikai, egészségügyi, energetikai komplex program. E cél érdekében szükséges a budapesti műemléki fürdők további rekonstrukciója mellett a szolgáltatási struktúra változtatása, új, a profilhoz illeszkedő gyógyászati funkciók kialakítása, az intézményrendszer fejlesztése, nemzetközi marketing és szakmai tevékenységek, stb. – érintettek: Gellért, Széchenyi, Rudas, Lukács fürdők, egészségügyi létesítmények, stb.

Oktatás

- A turizmusképzést folytató felsőoktatási intézményeken (gazdaságtudományok képzési terület) belül folyó *egészségturisztikai oktatás* helyzete (mennyiségi és minőségi szempontok alapján) megfelelőnek mondható. Országosan nappali tagozaton jelenleg mintegy 220–250 hallgató tanul egészségturisztikai szakirányon, emellett orvos- és egészségtudomány, valamint sporttudomány (rekreáció-szervezés és egészségfejlesztés) területeken is folyik a képzés.
- Hazánkban az egyetemi oktatáson belül nincs önálló balneológus képzés. A medikusok számára kötelezően választható „Rehabilitáció és fizioterápia" szemeszter van az egyetemeken, ezen belül oktatnak balneológiát. A hazai orvosi egyetemeken tehát *meg kell erősíteni a fizioterápia és balneológia oktatását.* Ez nemcsak a hazai szakemberképzés miatt fontos, hanem orvosi egyetemeinknek (ahol a hallgatók 40–45 százaléka külföldi) olyan különlegességet is adhatna, ami ezen szakmák nemzetközi elfogadtatásában is segítene.
- Műszaki területen is jelentős hiányosságok tapasztalhatók, mert sem fürdők, illetve gyógy- és wellness szállodák tervezését, sem a fürdő vagy szállodai fürdőrészleg üzemeltetését nem oktatják hazánkban.

Az egészségturizmus szabályozása

- **OEP-finanszírozás**

A fürdőgyógyászati kezelések OEP általi finanszírozását bővíteni (új, természetes gyógytényezőkön alapuló szolgáltatások támogatott körbe való felvétele) és az árakat aktualizálni (térítési díjak emelése) szükséges.

- **Nyitás európai biztosítók felé**

Külföldi piacainkon főként magánbiztosítók felé érdemes nyitni, mert az állami tulajdonú társadalombiztosítók számára a megfelelő szolgáltatási színvonalon és elfogadható árakon kívül az is szempont, hogy az adott ország orvosainak,

egészségügyi szakembereinek adjanak munkát. A magánbiztosítókat ez utóbbi szempont nem érdekli, ezért jelentenek fontos piacot gyógyászati szolgáltatásaink számára. Bármilyen hazai gyógytényező, vagy egyéb egészségügyi szolgáltatás elfogadtatása érdekében nélkülözhetetlen, hogy azok hatásossága és biztonságossága az *„evidence based medicine”* elveinek megfelelően legyen alátámasztva.

- **Gyógyhelyi igazgatóságok**

A jelenleg igen divatos TDM (turisztikai desztinációs menedzsment) szervezetek egy speciális, fürdőhelyi, vagy gyógyhelyi formája, melynek jó példái vannak Ausztriában és Németországban.

- **Gyógy- és wellness szálloda definíciója jogszabályi szinten**

1999 óta mérjük statisztikailag a gyógyszállók forgalmát, 2003-ban (három év elteltével) megjelent a wellness szállodák jogszabályi definíciója is (54/2003-as GKM rendelet), így 2004 óta a wellness szállodák vendégforgalmát is mérni tudjuk. Ezt az osztályba sorolási rendeletet lazította fel teljes mértékben a 239/2009-es Kormányrendelet, melyből hiányzik mindenfajta szállodai specifikáció. Ezzel a statisztikai adatgyűjtés lehetetlenedik el.

- **Termálfürdők forgalmának jelentése a KSH felé**

Meg kell kezdeni a statisztikai adatgyűjtést a hazai termálfürdők vendégforgalmáról, mert csak így lehet tervezni, a szektor súlyát alátámasztani, és lobbizni.

- **Vízbázis-védelem**

A hazai vízbázis-védelem többnyire megfelelően (néha túl szigorúan) szabályozott, a jogszabályok (pl. kijelölt védőidom) betartását ellenőrizni kell.

El kell jutnunk oda, hogy nemzetközi jelentőségű fürdőink valóban nemzetközi szinten versenyképes színvonalat nyújtsanak.

Támogatni kell azon gyógyászati központokat is, amelyek jelentős turisztikai forgalmat generálnak. Nem pusztán infrastrukturális fejlesztésekről van szó, hanem pl. nyelvtudásról, turisztikai ismeretekről.

Több olyan fürdőváros, illetve értékes gyógytényező van, ahol érezhetően szükséges lenne egy nagyobb kapacitású, ismert lánchoz tartozó szálloda megjelenése. Igény mutatkozik komolyabb méretű, jelentős orvosi turizmust generálni tudó gyógyászati központok melletti szálláshelyek építésére is. Ezen túlmenően támogatandó minden olyan piacképes szálláshely, mely az egészségturizmusban valami újdonságot tud nyújtani, megfelel a legújabb keresleti trendeknek, pl. családi wellness, medical wellness, selfness vagy soulness.

2. A geotermikus energia hasznosítása

Általános teendők

A geotermikus energia hazai alkalmazása jelenleg alulreprezentált (9 PJ/év) a 2020-ig szóló EU megújuló energia tervekben. Ebben a geotermikus energiának a mozgástere nagy. A fejlesztési program intenzitásától függően szakértői becslésekkel alátámasztva 30-60-100-150 PJ/év is lehet! Ennek a hőmennyiségnek a 10–20 százalékát a hazai termálfürdők elfolyó vizeinek direkt, vagy hőszivattyús hasznosításával és a fürdők energetikai racionalizálásának programjával biztosítani lehet. Előfeltétel, hogy az állami energetikai irányítás minden szintjén és szervezeteiben teljes szemléletváltás következzen be az energetikai racionalizálás és a megújuló energiák alkalmazásának felgyorsított programja érdekében.

A program szakmai feladatai:

- A hazai fürdők vízfelhasználási adatainak feldolgozása hőfokszintenként.
- A fürdők környezetének „hőpiaci felmérése”, mint értékesítési lehetőség.
- A fürdők energia-auditálási programjának elvégzése a saját hőfelhasználási mutató és „hőfelesleg” kimutatásához.
- Az energia-auditálás után energia-racionalizálási tervek kidolgozása, megvalósíthatósági tanulmányok és költségelemzések készítésével.
- Minden fürdőnél követelményként kell előírni, hogy a lehetőségeit kihasználva a kaszkád rendszerű termálvíz-hasznosítás valósuljon meg.

A fejlesztések eszközrendszere

Ahhoz, hogy a geotermikus energia felhasználása a hazai adottságoknak megfelelő legyen, és akár világszínvonalra növekedjen, teljes energetikai „paradigmaváltásra” van szükség. Ebből következik, hogy az energetikai ágazat minden szereplőjének az államigazgatástól a végfelhasználóig szerepe van. A fürdők és a kertészetek azért is rendelkeznek kiemelt lehetőségekkel ebben a változásban, mert a technológiájukban „csak racionalizálniuk kell” az eredmények eléréséhez. Nagyon fontos az

önkormányzati szektor, mint tulajdonos helyzetbe hozása. Ehhez nélkülözhetetlen az *önkormányzati energetikai rendszer kiépítése.*

Energetikai célok a termál- és gyógyfürdők vízfelhasználásánál

A geotermikus energia komplex hasznosítási lehetőségei magukban foglalják mind a magas, mind az alacsony hőmérsékletű gyógyvizeknél a gyógyászati felhasználás előtti energetikai hasznosítást is. A geotermális energia másodlagos, energetikai célú használatának célja a gazdaságos és fenntartható energia-felhasználás és üzemeltetés, az esetenkénti energetikai függőség oldása, az önellátó energiaellátás biztosítása. Nagyobb teljesítményű geotermia-hasznosítás Magyarországon eddig szinte kizárólag vízkinyeréssel valósult meg. Jelenleg inkább az 50 ^{o}C-nál melegebb vizek energiájának hasznosítása történik, de az alacsonyabb hőfokú vizek hőhasznosítása is lehetséges. Magyarországon jelenleg összesen 313 hévízkút szolgáltat – folyamatos vagy szakaszos üzemben – közvetlen hőhasznosításra alkalmas termálvizet.

A közvetlen termálvíz-hasznosítás legnagyobb környezetvédelmi problémája a kivett felszín alatti víz visszatáplálása a mennyiségi védelem és a környezet védelme érdekében. A meglévő közvetlen termálvíz-hasznosító rendszerekhez több visszasajtoló fúrást is telepítettek, üzemszerű hévíz-visszatáplálás azonban csak kevés fűtőműnél működik.

Az energetikai hasznosítás lehetőségei a termál- és gyógyfürdőkben:

- A balneológiai célra felhasználtnál melegebb termálvíz hőtartalmának részbeni energetikai célú hasznosítása;
- Az elfolyó vizek hőtartalmának felhasználása;
- Hőszivattyú-vízkitermelés nélküli megoldások;
- Egyéb megújuló energia felhasználások;
- Komplex megoldások.

3. Növényházi kertészet

Növényházi kertészet, (bio)élelmiszeripar

A termálvizek felhasználása mezőgazdasági céllal – fóliasátrak és üvegházak fűtéséhez, hűtéséhez, halastavak temperálásához, termények szárításához – hazánkban csak szórványosan valósul meg, pedig a termálvíz felhasználása stratégiai előnyt adhatna.

A termálvizek felhasználása kettős: magasabb hőmérsékletű (high-heated) házakban melegigényes növényeket termesztenek (pl. paradicsom, paprika, uborka), míg a fagymentesített (low-heated) növényházakban alacsonyabb hőigényű fajokat (pl. káposzta). A növényházi kertészet rendkívüli előnye, hogy a hazánkban megtermelt növények beltartalma (gasztronómiában íz- és zamatanyagok, gyógykészítményekben és kozmetikumokban hatóanyagok koncentráltsága) a világátlag négy-ötszöröse, a növényházakban megtermelt zöldségek-gyümölcsök gyakorlatilag mentesek lehetnek a vegyszerektől (csak biológiai védelem esetén). A növényházakra épülő vállalkozások ugyanakkor tőkeigényesek, továbbá hiányoznak a pontos piaci információk.

Hazánkban nem vagyunk tisztában azzal, hogy *„gyógynövény nagyhatalom" vagyunk,* a gyógynövények többsége feldolgozatlanul, kevés hozzáadott értékkel kerül külföldre, nem hazai vállalkozásoknál jelentkezik az igazi nagy haszon. Nehezítik a munkát a rossz, a hazai termelőket sújtó szabályozási hiányosságok és ellentmondások.

A növényházi kertészet akcióterv elemei

- Növekvő kereslet a bio-élelmiszerek, illetve a növényvédőszer-maradványoktól mentes termékek iránt.
- Kapcsolat erősítése a biotermékek és a wellness szolgáltatók között.
- Ezen élelmiszerek felhasználása a vendéglátóiparban, a turizmusban is.
- Meghosszabbítható a friss zöldséggel-gyümölccsel való ellátás szezonja.
- Hungarikumok marketingkommunikációs ereje.
- A Dél-Alföld Régióban a legjobbak a geotermikus adottságok, itt van leginkább szükség munkahelyteremtésre is.

- Biotermelés esetén fontos cél a diverzifikáció, kisebb termelő-egységek változatos, de összehangolt termelési programja alakuljon ki.

A fejlesztés két egyidejű, komplex módja javasolt:

- Meglévő mezőgazdasági és fürdő célú vízhasználatoknál, továbbá az új fürdő fejlesztéseknél a hőhasznosítás korszerűsítése többcélú felhasználásra, hőszivattyús kiegészítéssel a maximális hőfoklépcső kihasználásával, a felszíni víztárolók minőségi védelmével.
- Szükséges megvizsgálni, hogy a meglévő fürdők elé milyen gazdasági célú hasznosítás telepíthető a víz hűtésével felszabaduló energia hasznosítására, illetve a meglévő mezőgazdasági üzemek mellé érdemes-e fürdőt építeni az elfolyó – de fürdési célra még hasznosítható – termálvíz balneológiai kihasználására.
- Új energetikai célú vízkivételeknél (mezőgazdaság, kommunális fűtés stb.) – ahol lehetséges és rentábilis – a víz visszasajtolás megoldásával a fenntartható geotermális készlet biztosítása, a hőenergia komplex hasznosításával, hőszivattyús technológia integrálásával a hatásfok és gazdaságosság fokozására.

A javaslatok megvalósítása esetén *2020-ra a geotermia részaránya elérheti a 6 százalékot* az országos energiamérlegben.

A javaslat megvalósítása esetén jelentkező gazdasági előnyök:

- Olcsóbb hőenergia szolgáltatás a mezőgazdasági termelők és lakossági fogyasztók számára. Az önköltség a fosszilis energia költségének 25–30%-a.
- A termálkutak felújításával és a hőszolgáltató központok korszerű kiépítésével a hatásfok növelése.
- A hőenergia szolgáltatás biztonságának növelése.
- A drága és importfüggő fosszilis energia felhasználás csökkentése.
- Kútszerkezet átalakítással lehetővé válik majdnem 3000 darab meddő CH kút újbóli hasznosítása termálvíz kitermelésre.
- A geotermikus hőenergia felhasználás növelése a technológiai fejlesztéseken keresztül GDP-növekedést eredményez.
- A fejlesztés új piaci szegmensek kialakulását – kutatás, fejlesztés, építőipar, gépipar, kereskedelem, oktatás – és fejlődését gerjeszti.

4. Szépségipar, kozmetikumok

Általános helyzet, teendők

A hazai kozmetikai ipar szereplői mind KKV-k, ezért ez az iparág nagyon érzékeny a KKV-kat érintő változásokra. A magyar fejlesztő, gyártó kozmetikai cégek száma kicsi, mintegy 30–80 (ebből 10 alatt van a gyógyvíz-alapú termékeket gyártók száma), ezért bárminemű negatív változás könnyen az egész piacágat veszélyeztetheti.

Az egészségipar és a kozmetikai ipar leginkább az ún. *„borderline" termékeken* keresztül kapcsolódik össze, mert e határterületi termékek képezik a kozmetikai termékek azon csoportját, mely leginkább hozzájárulhat a hazai termál-egészségipar komplexitásához.

A *natúrkozmetikumok* területén fontos a növény, illetve szaporító anyag eredete, mivel a magyar eredetű és termesztésű növények beltartalma többszöröse a világon máshol termettekénél. Ezeket az adottságokat a hazánkban végzett több évtizedes kutatással, a szakemberek gyakorlati tapasztalataival kell ötvözni. A hazai növények említett adottságai az egészségturizmusban, gyógyfürdőkre épülő szolgáltatásoknál meg tud jelenni, különböző aromaterápiás, gyógyteás ivó- és fürdőkezelésekben, de ide tartozik gyógynövényeink, gyümölcseink, zöldségeink egészségvédő, -regeneráló szerepe a gasztronómiában is.

A hazai gyártású és *spa termékkörbe* tartozó készítmények előállítása nagyon alacsony szinten van jelen a magyar és a nemzetközi piacon, noha a nemzetközi piacon jól látható a látványos fejlődés (pl. Vichy, Babor, Bad Wörishofen és a Holt-tenger termékei stb.)

A „borderline" termékek kedvező hazai megítélése olyan termékcsoport fejlődését gyorsíthatja meg, mely szakmailag is méltó társa (nem versenytársa!) lenne a hagyományos egészségipari termékeknek. Fentiek alapján a kozmetikai ipar legyen esszenciális része az egészségiparnak, mint ahogy ezt több szerző szorgalmazza, illetve ahogy ezt az USA-ban is értelmezik.

A termál-egészségipar keretében fontos egy olyan versenykörnyezet biztosítása, mely megteremti a lehetőségét a magyar kozmetikai termékek hazai forgalmának, továbbá az export növelésének.

A fejlesztések eszközrendszere

Megalapozó kutatások: A kozmetikai ipar versenyképességének javításához a K+F olyan szintű minőségi növelése szükséges, mely alapot szolgáltat a kozmetikai termékexport növekedéséhez.

Finanszírozás: Uniós támogatásra leginkább a kutatás-fejlesztés, az esztétikus csomagolás és a marketing területén van szükség.

Marketing: A kozmetikai termékek exportja elsősorban a szomszédos országok irányába nőtt, míg Németország, Lengyelország irányába jelentősen nem változott. (Lengyelországból, Németországból legnagyobb a kozmetikai termékek importja.) A kozmetikai termékek exportja Románia és Szlovákia irányába nőtt a legdinamikusabban.

5. Ásványvíztermelés

Általános helyzet, teendők

Az ásványvíz kutak egy része mind földrajzilag, mind műszakilag és technológiailag kapcsolódik a termálvizekhez, akár olyan formában is, hogy egyazon kútból is lehetséges termál célú hasznosítás, illetve visszahűtés alkalmazásával palackozás célú hasznosítás is. Megjegyzendő, hogy ez utóbbi nem minden esetben előnyös, hiszen éppen a vízadó rétegek különbözőségei, illetve gazdagsága lehetővé teszi az elkülönült vízadó rétegekből történő hasznosítást is.

Általánosságban megállapítható, hogy a magyar ásványvízipar az elmúlt 20 évben rendkívül látványos fejlődést produkált és mára elérte az európai, sőt a világszínvonalat is.

A Kárpát-medence rendkívül gazdag vízkészlete nagyrészt ismert és feltárt, különböző vízkészlet-kutatások és újabb vízbázisok kialakítása már csak elvétve és elszórtan szükséges. Ennek a meglévő természeti kincsünknek a védelme a közeljövő legfontosabb, és talán a legsürgősebb feladata kell, hogy legyen.

A vállalkozásoknál ki kell alakítani az ún. „Water Management” szemléletet, amely magában kell, hogy foglalja a monitoring rendszer kiépítését, a konkrét védelmi intézkedések gyakorlati alkalmazását, megvalósítását, továbbá azok szigorú betartását, illetve betartatását.

A fejlesztések eszközrendszere

Marketing

Fejleszteni szükséges a magyar lakosság ismeretszintjét a palackozott ásványvizek fogyasztásával kapcsolatban. Sok más élelmiszerhez hasonlóan - e tekintetben különösen - jó néhány tévhitet el kell oszlatni, amely marketing és kommunikációs eszközök igénybevételével valósítható meg. A vállalkozások nem rendelkeznek, vagy csak nagyon korlátozott mértékben ehhez elegendő forrással, ezért az egészségipari program keretén belül középtávon szükség van ilyen célú kommunikációra, valamint az egészségtudatos táplálkozásra általános és konkrét jelleggel és céllal is forrásokat kell biztosítani.

Szabályozás

A különböző szabályozó rendszerek illeszkedése a fentiekhez, illetve e programhoz elengedhetetlenül szükséges, hiszen ha elérendő és kívánatos célnak deklaráljuk a hazai ásványvízfogyasztás növekedését, akkor nem volna szabad előfordulni annak, hogy egy másik szabályozás, pl. az áfa emelése e cél ellenében hasson.

Szabályozó rendszer és eszközrendszer tekintetében a közeljövő megoldandó feladata a palackozott vizek és italok elhasznált csomagolóanyagainak a fenntartható fejlődés érdekében történő újrahasznosítása. A jelenleg csak korlátozottan működő szabályozó rendszer ezt a kérdést nem megfelelően kezeli, és fontos feladat a többszörösen félresikerült ún. termékdíj-szabályozás korszerű kialakítása.

6. Gyógyszeripar

A gyógyszeripar a világon az egyik legdinamikusabban fejlődő iparág. A gyógyszeripari termékek piaca az elmúlt években folyamatosan évi 10 százalék körüli bővülést mutatott világszerte. A gyógyszeripari cégek mindegyikére jellemző a különlegesen magas K+F költés, mivel csak így tudnak versenyképesek maradni a rendkívül kompetitív piacon.

A magyarországi gyógyszeripar több mint százéves hagyománnyal rendelkezik, és napjainkban is meghatározó iparágat jelent. A gyógyszeripar az átlagosnál nagyobb termelékenységű ágazat, 2007-ben az összes ipari alkalmazott 2,2 százaléka dolgozott ebben a szektorban, míg az ipari termelés 2,7 százalékát, az ipari export 3,3 százalékát, az ipari beruházások 6,6 százalékát adta.

A hazai gyógyszeripar regionális szinten (Közép- és Kelet-Európa) jelenleg versenyképesnek mondható, de a jelenlegi viszonyok fennmaradása a versenyelőny csökkenéséhez, sőt elvesztéséhez vezethet. Kiemelendő továbbá, hogy ez a nagy hagyományokkal és lehetőségekkel rendelkező iparág potenciális húzóágazat lehet Magyarországon, ha a fejlődéséhez szükséges kedvező feltételek megvalósulnak.

A szektor fejlesztésének eredményeként az ebben a szektorban dolgozók létszáma az összes ipari alkalmazott 4 százalékára, az ipari termelés 3 százalékára, az ipari export 4 százalékára növekedhet, az ipari beruházásoknak pedig 8 százalékát adhatja.

A gyógyszeripari akcióterv elemei

- A gyógyszeripari pályázatok kiemelt kezelése.
- A természettudományos képzés megerősítése az alapfokú oktatástól kezdődően.
- A gyógyszeripari K+F és gyártási tevékenységek munkaerő-utánpótlásának biztosítása a gyógyszeripari munkaadók bevonásával.

- Magyarországon akkreditált klinikai vizsgálóhelyek létrehozása a klinikai vizsgálatok teljes vertikumát felölelve.
- Az ágazat-specifikus szabályozási környezet, valamint a gyógyszeripart sújtó terhek versenyképességi szempontú vizsgálata.
- Népegészségügyi programokat kell indítani a hazai lakosság egészségi állapotának javítása érdekében.

Általános helyzet, teendők

A gyógyszeripar a magyar gazdaság egyik olyan iparága, mely a válság ellenére is talpon tudott maradni és növelni tudta a nemzetgazdasághoz való hozzáadott értékét, mivel jellegéből adódóan nincs – a többi iparághoz hasonló mértékben – kitéve a gazdasági válságnak.

Mindezen értékek megteremtésében elsősorban az exportpiacokon elért kedvező eredmények játszottak szerepet, mivel sajnos a hazai piacon olyan ellenséges jogszabályi környezetben kell működniük, ami példa nélküli a nemzetközi gyakorlatban.

Mindezek alapján a kormányzat számára alapvető feladat, hogy amíg van ilyen stabil iparága, mely a gazdasági válságból történő kilábalás egyik húzóágazata lehet, óvja és védje azt, szemben az előző kormánnyal, amely gyengítette és rombolta a jogszabályi környezet folyamatos és átgondolatlan változtatásával, a pusztán rövid távú, kizárólag fiskális megfontolásokra alapozott, ad hoc rendeletek meghozatala révén. Válság időszakában kormányzati szinten átgondolt, az ipar képviselőivel egyeztetett jogszabály-változtatásokra van szükség, mely a teljes iparághoz való nemzetgazdasági hozzájárulásának egészét veszi figyelembe és ezt az óriási hozzáadott értéket állítja szembe az Egészségügyi Alap fiskális céljaival.

A gyógyszergyártást egyrészt érdekeltté kell tenni, hogy – erősítve az együttműködést az egészségturizmus szereplőivel – a *mozgásszervi gyógyszerek kutatás-fejlesztésére*, illetve *gyártására* nagyobb kapacitásokat hozzon létre.

Másrészt szorgalmazni kell, hogy a hazai gyógyszeripari szereplők gyártási profilja bővüljön a *„consumer health”* (tapaszok, krémek, gyógykozmetikumok) vonalon.

Lényeges tehát, hogy a hazai gyógyszeripar – a gyógyfürdőkkel és a kozmetikumok gyártóival együttműködve – egyre több vénymentes és gyógyszernek nem minősülő készítményt állítson elő, mert ez tisztán piaci alapon működik, így egyfelől – részben – mentesíteni tudja magát a kedvezőtlen állami szabályozás és finanszírozás hatásaitól, másfelől eredményesen tud bekapcsolódni a hazai egészségiparba.

7. Biotechnológia, nanotechnológia

A biotechnológiai ágazathoz tartozik azon vállalatok összessége, amelyek modern biotechnológiai technikákat alkalmaznak termékek vagy szolgáltatások kifejlesztésére az egészségügyben (ún. piros biotech), az agrár- és élelmiszeriparban (ún. zöld biotech), valamint az ipari felhasználásban (ún. fehér biotech). Az iparágat túlnyomórészt magánkézben levő kkv-k dominálják, melyek földrajzi elhelyezkedésük szerint jellemzően a nagyobb egyetemi városok köré csoportosulnak. Az utóbbi években (2008 ősze előtt) a biotech szektor jellemzően kétszámjegyű növekedést produkált.

Jelenleg Magyarországon a vezető biotechnológiai cégek döntően exportpiacokat céloznak meg, jelenlétük a világban nemcsak a hazai biotechnológiai, hanem a csúcstechnológiai iparágak jó hírét is növeli. A biotechnológiai ágazat magyarországi jelentőségét alátámasztja az a tény, hogy a biotechnológia a világ egyik leggyorsabban növekvő iparága, mely erősen tudás-intenzív jellege folytán tudásalapú munkahelyeket teremt.

A magyar adottságok alkalmasak arra, hogy a jövőben *a biotechnológiai ipar legyen az egyik tudás-intenzív, innovációra fokozottan koncentráló húzóágazat.* A szektor egységre jutó fejlesztése exponenciális, szektorarányos GDP-növekedést eredményezhet, legalább 2000 új munkahely teremtésével.

A biotechnológiai fejlesztések célja, hogy *2013-ig hazánk váljon a 2004-ben EU-hoz csatlakozó országok vezető államává a biotechnológia területén, ezzel bejutva Európa 10 legjelentősebb biotech országa közé.*

A cél elérését a következő stratégiai tényezők határozzák meg:

- Tudásbázis és emberi erőforrások, az infrastruktúra és tudástranszfer, a kkv-finanszírozás, valamint a külföldi működő tőke és globális kapcsolatok.
- Kiemelkedően fontos az ágazat és az egyetemek között már kiépült tudásközpontok támogatása, újak létesítésének ösztönzése.

A biotechnológiai akcióterv elemei

- A fejlett biotech K+F+I és gyártási kultúra Magyarországon való meghonosítása.
- A hazai biotechnológiai képzés megerősítése az ágazat szakember-utánpótlásának biztosítására.
- A K+F-ben és üzleti menedzselésben egyaránt járatos hazai biotech vállalkozói réteg kialakulásának támogatása.
- A jelenlegi TTI és K+F hatékonyabb hasznosítása.
- A magyar biotech szektor finanszírozásának folyamatos biztosítása a kedvező befektetői környezet (kockázati tőke), valamint a pályázatok elérhetőbbé tétele által.
- A hazai biotech szektor globális és marketing aktivitásának növelése.
- A biotechnológia mellett nagy hangsúlyt kell fektetni a nanomedicinára és a nanobiotechnológiára.

8. Orvosi műszergyártás

Az orvosi technológiai szektor – nemzetközi rövid nevén medtech szektor – több pénzügyi válságot viszonylag könnyen átvészelt, az USA és Európa összesített statisztikái szerint 2007-hez képest a jelenlegi válság ellenére is 11 százalékkal nőtt a szektor teljes árbevétele, meghaladva a 289 Mrd USD összeget. A nemzetközi viszonyokhoz képest Magyarországon a medtech szektorban elsősorban a gyártással, fejlesztéssel foglalkozó vállalkozások finanszírozási helyzetét kell erősíteni, hiszen az innováció jelenti a kiutat a válságból ezen a területen is.

Az orvosi műszergyártás az egyik leginnovatívabb szektor hazánkban, 2008-ban az árbevétel növekedése elérte a 25 százalékot. Számos kkv, több mint 1000 vállalat, mintegy 8000 alkalmazottal működik az országban.

A válság érzékenyen érintette az egészségügyi finanszírozást Magyarországon. Mind az egészségügyi szolgáltatók, mind az orvostechnikai eszközök gyártói régóta panaszkodnak az orvosi műszerek beszerzésének szabályozási anomáliáira. A *magyar humán erőforrás a medtech iparban nemzetközileg is versenyképes*, így a hazai húzóágazatok között feltétlenül számolni kell vele. A szektor fejlesztése, elsősorban az innovatív kkv szektor közvetlen fejlesztését jelentheti, legalább 3000 új munkahely megteremtésével.

Az orvosi műszergyártás akcióterv elemei

- Az orvosi eszközök, készülékek beszerzési szabályozásának racionalizálása.
- Az orvosi műszereket kezelő személyzet megfelelő képzése, folyamatos továbbképzése;
- Az egészségügyi szolgáltató intézmények számára lehetővé kell tenni a műszerek amortizációjának elszámolását.
- A bérmunka szélesebb körű elterjesztése.
- Az orvosi műszertechnológia és rehabilitációs kezelések kapacitásának megerősítése.

Általános helyzet, teendők

A magyarországi innováción belül mindig is hangsúlyos szerepet kapott az orvosi műszeripar. Jelzik ezt a szektor vállalatainak innovációs nagydíjai is. Több, összességében milliárdos nagyságrendű kutatási projekt kezdődött a „homecare" eszközkategóriában, kkv-k és multinacionális cégek együttműködésével. Egyedülálló megoldások születtek a nagy értékű digitális képalkotó technika területén. A magyar orvosi műszerek minden földrészen megtalálhatók, beleértve az Antarktiszt is. Az iparágra jellemző hozzáadott érték jelentősen meghaladja az átlagot.

A fejlesztésben és gyártásban megjelent egy új kategória, az elöregedő népesség otthoni ápolását elősegítő, egyénre szabott kis készülékek kategóriája. A következő időszak orvosi berendezéseinek piacán egyre nagyobb részarányt érhetnek el az otthoni berendezések és a rájuk épített szolgáltatások. A termál-egészségipar szempontjából fontos, hogy ez utóbbi termékkategória összekapcsolható a gyógyturizmussal.

Finanszírozás

Nagyon fontos az orvosi műszertechnológia és rehabilitációs kezelések kapacitásának megerősítése, tekintettel arra, hogy a rehabilitációs kezelések gyakran nem kizárólag gyógyszerek alkalmazását igénylik. Kiemelt ösztönzés szükséges a magyarországi viszonyok figyelembevételével a megváltozott munkaképesség objektív megállapítását elősegítő berendezések, valamint a munkaképesség helyreállítása érdekében terápiás eszközök fejlesztésére.

A különböző kutatás-fejlesztési pályázatokban szükséges a kkv-k belépését elősegítő kiírások erősítése. Szükség van a műszerfejlesztés kategóriákban a 10 millió Ft körüli támogatás összegekre, valamint – lehetőség szerint – a támogatás intenzitásának növelésére is. Figyelembe veendő a pályázatoknál az orvosi műszerek hosszú idejű, bonyolult és drága engedélyezési eljárásainak idő- és költségvonzata.

Szabályozás

Az orvosi eszközök, készülékek beszerzési szabályozásának racionalizálása: a technológiailag magas szintű, a fejlesztésben érdekelt szempontok alkalmazása az egészségügyben szükségszerű**.** Jelenleg az egészségügyi szolgáltató intézmények műszerbeszerzéseinek szabályozása nem a megfelelő szempontokat veszi figyelembe.

A beszerzés szabályozásának újragondolása szükséges, ami a magas hozzáadott értékű, technológia-intenzív és esetlegesen hazai innovációs folyamat eredményeként fejlesztett gép-műszerbeszerzést preferálja**.**

Lényeges az otthoni befogadó környezet „magyarbaráttá” tétele, *a hazai orvosi berendezések elfogadottságára való nevelés*. A magyar eszközök a világ minden pontján ismertek és elismertek. Indokolt tehát, hogy ez a magyar médián keresztül eljusson a társadalomhoz. Indokolt továbbá, hogy a közbeszerzésekben megtaláljuk azokat az EU-konform megoldásokat, amelyek ösztönzik az itthoni munkahelyet teremtő ipar által gyártott orvosi berendezések befogadását.

9. Balneológia

Az egészségtudatos szemléletmód, az egészséges életmód felértékelődése és elterjedése következtében világszerte az egészségturizmus turizmuson belüli térhódítása, gyors növekedése figyelhető meg, ami a keresletnövekedésnél nagyobb tempójú beruházásokkal párosul, melynek következtében egyre nagyobb a verseny a kínálati oldalon. A gyógyfürdők hatékony és professzionális marketingje és brand-menedzsmentje szintén hozzájárul a szektor versenyképességének növekedéséhez.

Nemzetközi összefüggésben hazánk az első 5 termálvízben leggazdagabb ország-csoportba tartozik. A terület ennek megfelelően a gazdasági húzóágazatok egyike. A szektor fejlesztése közvetlenül járul hozzá a hazai gyógyvízkincs K+F humánerőforrás fejlesztéséhez. Közvetlen ráhatása van a gyógyvízkincsből származó termékfejlesztésre, az exportképes innovatív kkv-k megerősödésére, új és meglévő termékek fejlesztésére az export növeléséhez, valamint a külföldi betegek, külföldi biztosítók általi szolgáltatás-vásárlásainak legalább 30 %-os növekedésére.

A balneológia akcióterv elemei

- A balneológia és balneoterápiás kezelések bevonása a bizonyítékokon alapuló orvoslás körébe.
- Az egész világon ismert és árusítható egészségipari termékek létrehozása a magyarországi gyógyfürdők vizének terápiás hatására alapozva.
- Európai Balneológiai Kutatóközpont létrehozása Magyarországon.
- Az egészségturizmus és ezen belül a gyógyfürdőkbe irányuló turizmus kiemelt kezelése.
- A balneológiai szolgáltatások OEP-támogatásának revíziója, a magánszektor nagyobb szerepvállalása a kezelések finanszírozása terén.
- A balneológiai szolgáltatások marketingje és a szolgáltatásokat kínáló intézmények márka-menedzsmentjéhez segítségnyújtás, valamint az erre irányuló projektek kiemelt támogatása.

10. Horizontális aspektusok – Egészségipari klaszterek

A hálózati gazdaság vagy klaszterek fogalma az utóbbi évtizedben került előtérbe. A hálózatok és *klaszterek* létrejötte a globális verseny kihívásaira adott sikeres válasznak tekinthető. A klaszterek a helyi gazdaságfejlesztés fontos eszközei, és csak olyan ágazatban jöhetnek létre, ahol exportra (régión kívüli keresletre) termelnek. Az *inkubátorházak* nagyon fontos szerepet játszanak az innovatív kkv-k indulásakor, amelyek nagyon gyakran kis létszámmal, egyetemeink spin-off vállalkozásaiként indulnak. Magyarországon még nem jellemző, hogy a vállalkozások és egyéb szervezetek hatékonyan működő hálózatokba, vagy egészségipari klaszterekbe tömörüljenek, bár néhány jó, regionális kezdeményezés már elkezdődött.

Egészségipari klaszterek és inkubátorházak akcióterv elemei

- A magyarországi egészségipar fejlődését elősegítő klaszterek képződésének és a meglevő klaszterek támogatásának, az exportképes termékek egészségipari létrehozásának segítése, a széles bázisú alapkutatások támogatásának meghagyásával, valamint a prevenciós rehabilitáció előtérbe helyezésével.
- Az egészségipari inkubátorházak szolgáltatásaik igénybevételeinek szabályozása az ott megtelepülő cégek számára.
- Az egészségipari inkubátorházak menedzsmentje színvonalának emelése, a megfelelő szakemberek pozícióba emelése.
- Egy magyarországi magvető tőkealap létrehozása, mely kiemelten kezeli az egészségipari high-tech start-up kkv-k finanszírozását.
- A hazai magvető tőkealap a nemzetközi „best practice” és a magyarországi helyzet figyelembevételével kerüljön létrehozásra.

11. Az egészségiparhoz kapcsolódó oktatás

Az oktatás és képzés minden iparág hosszú távú támogató programja – befektetés a jövőbe –, így az a termál-egészségipar szerves részeként tekintendő. Míg a marketing mint eszközrendszer a külső környezet felé történő fordulás fontos prezentációs és visszacsatolást támogató eszköze, addig az oktatás a rendszer külső és belső folyamatait, és a kapcsolatokat tartja karban.

Az oktatás szerepe és fontossága a termál-egészségiparban:

- hosszú távú célokon alapszik, jövőképet ad,
- a szűken vett ipar és a kapcsolódó ágazatok utánpótlás-nevelését célozza meg,
- más iparágból vagy egyéb forrásból veszi fel a szereplőket,
- szabályzó elemként hosszú távon gondolkodik, stratégiát mutat és csiszol,
- egyfajta minőségi fórumként működik, azaz visszacsatolást ad az iparágban részt vevők részére,
- akkreditált, azaz nemcsak globális, hanem helyi, regionális és nemzeti alapokat és elfogadottságot is biztosít – nemzeti és EU elfogadottság,
- nemzetközi szereplők és partnerek befogadását és akkreditációját is biztosítja.

Azonnal indítandó oktatási programok

- Műszaki területen:
  a. építészmérnök-képzés: fürdők, gyógy- és wellness szállodák tervezése;
  b. gépészmérnök-képzés: geotermikus energia hasznosítása, fürdőüzemeltetés;
- Orvosi területen: fizioterápia és balneológia (egyetemi és szakorvosi képzés);
- Fürdővezető-képzés;
- Kozmetikus képzés: rekreációs életmód tanácsadó, felsőfokú képzés.

12. Specializált építőipar

Általános teendők

Hazánkban a termál-egészségipar részeként elő kell segíteni egy specializált építőipar kialakulását, melynek fő profilja fürdők és szállodák (esetleg kórházak, geotermikus erőművek) építése. Ehhez speciális szakismeret (pl. uszodatechnika, gyógyszállók, rehabilitációs központok nemzetközi kritériumrendszerei, minősítési rendszerei) és tapasztalat szükséges, ami ma még gyakran hiányzik. Egy fürdő, egy gyógyászati központ, egy gyógyszálló, vagy akár egy kórház megtervezése és megépítése jóval összetettebb feladat, mint egy lakó- vagy irodaházé. Néhány speciális szakismerettel és komoly tapasztalattal rendelkező mérnöki iroda és néhány építőipari vállalat (kb. 10-10) elegendő lenne akár a teljes közép-európai piac számára is. Szerencsés lenne, ha az egységesedő európai piacból adódó előnyöket főként magyar cégek tudnák kihasználni. Sokat segíthet egy védjegyrendszer kialakítása.

II. MEGÚJULÓ MAGYARORSZÁG – ZÖLD GAZDASÁGFEJLESZTÉS

A 21. században egy ország sikere jelentős mértékben függ attól, hogy a fosszilis (nem megújuló) energiahordozókra épülő felhasználási struktúra által kiváltott problémákat – ellátásbiztonság, növekvő árak stb. – hogyan tudja kezelni az energiatakarékosság, az energiahatékonyság, az energiabiztonság és a megújuló energiaforrások felhasználásával. A globális felmelegedés, a világszerte növekvő energiaigények, a fosszilis energiahordozók árainak rohamos növekedése mielőbbi cselekvésre készteti a világot, az európai tagországokat és ezzel párhuzamosan Magyarországot is.

Az energiapolitika alapvetéseit legutóbb az MVM Zrt. által 2006. novemberben közzétett „Magyarország Energiapolitikai Tézisei 2006–2030” című anyag fogalmazta meg. Az abban foglalt megállapítások részben helytállóak, de azóta jelentős változások következtek be. Az elmúlt években a világpiaci kőolajárak hektikus kilengései korábban nem látott mértéket öltöttek. Magyarország és a régió két egymást követő évben földgázellátási zavarnak volt kitéve. A 2008. évi globális pénzügyi és gazdasági válság az energetikai szektort is alapjaiban érintette, ami a teljes ellátási láncon kifejtette hatását. A jövőbeni energiapolitikának és az azzal összefüggő fejlesztési stratégiának ezeket a megváltozott tényezőket feltétlenül figyelembe kell vennie.

Helyzetértékelés

Az elmúlt húsz évben számottevően mérséklődött a gazdaság energiaigényessége, valamint az energiahordozók okozta környezetterhelés. Sokszereplős és döntően magántulajdonú lett az energiaszektor. Kialakult a versenypiac feltételrendszere a

vezetékes energiahordozók területén is. A hazai energiaellátásban a földgáz szerepe megőrizte vezető szerepét. 2005 óta a földgáz részaránya némileg csökkent, de visszaesését a kőolaj kompenzálta (1. ábra). A villamos energia (Paks) stabil tényező az ellátási oldalon, az egyéb (megújuló és hulladék) források aránya fokozatosan, de a kívánatosnál kisebb mértékben növekedett.

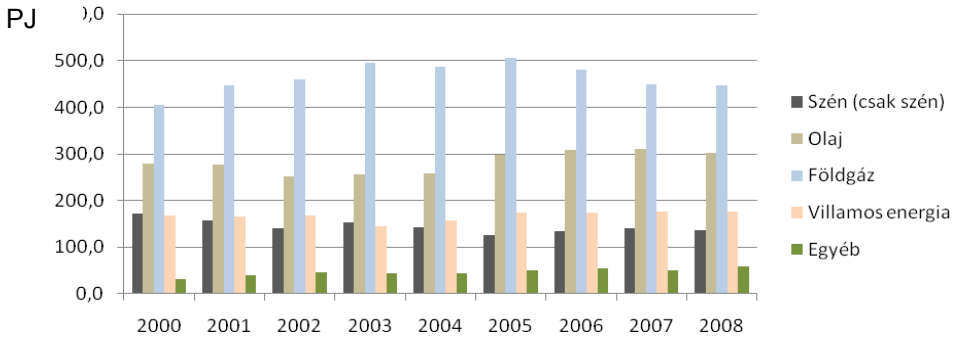

1. ábra. Primer energia ellátás 2000-2008 között [PJ] (2008. évi adat becsült érték) (Forrás: Energiaközpont Kft.)

Az ellátási oldal legnagyobb kihívását az importfüggőség jelenti. Az EU-25 földgázimport-függősége 2000-ben 50 százalék, míg Magyarországé 75 százalék volt. A földgáz és a kőolaj esetében függőségünk mértéke tovább nőtt, 2007-ben meghaladta a 80 százalékot. Az atomerőművi termelést is importnak tekintve, az aggregált ellátásban az import részaránya 75 százalék körül alakult az elmúlt öt évben. 2007-ben a hazai energiaintenzitás (TPES/GDP) 0,16 tonna olajegyenérték (toe) volt a 2000. évi USD vásárlóerő-paritáson, ami térségi összehasonlításban közepesen jó értéknek tekinthető (1. táblázat). Régiós összehasonlításban hasonlóan kedvezőnek tekinthető a primer energiaellátás karbon intenzitása (CO_2/TPES) és az egységnyi GDP előállításával járó kibocsátás mutatója.

	TPES/GDP (PPP) [toe/000 2000 US$]	CO_2/TPES [t CO_2/toe]	CO_2/GDP (PPP) [kg CO_2/2000 US$]
Magyarország	0,16	2,02	0,33
Ausztria	0,12	2,1	0,26
Szlovákia	0,20	2,06	0,41
Románia	0,19	2,36	0,46
Szlovénia	0,16	2,17	0,34
Lengyelország	0,18	3,14	0,57
Németország	0,14	2,41	0,34
Franciaország*	0,15	1,4	0,21
Hollandia**	0,15	2,27	0,34
Egyesült Királyság**	0,12	2,48	0,29
Japán	0,14	2,41	0,34
USA	0,20	2,47	0,50

1. táblázat. Összetett mutatók az energiaintenzitás és a kibocsátás intenzitás bemutatására, 2007. évi adatok. (Forrás: IEA Key World Energy Statistics, 2009) *Franciaországban a nukleáris energia szerepe kiemelkedő, ez magyarázza a fajlagos alacsony CO_2 kibocsátást. **Hollandia és az Egyesült Királyság esetében a földgáz aránya az ellátásban a hazaiéhoz hasonlóan magas.

A végső felhasználást tekintve, európai összehasonlításban a hazai földgázfelhasználás részaránya a teljes energiafelhasználásban kiemelkedő. Az importfüggőség mértékének ismeretében ez jelentős ellátás-biztonsági kockázatot hordoz magában, bár ezt némileg csökkenti a 90 napos stratégiai tározókapacitás megléte és kiépítettsége. A megújuló energiaforrások súlya a vállalt mértékhez képest alacsony, ami jelenleg döntően erdészeti biomassza alacsony hatásfokú hasznosítását jelenti.

A helyzetértékelés alapján az alábbi energetikai alaptézisek fogalmazhatók meg:

1. A jövőbeni energiapolitikát részben a legfontosabb hazai kihívásokra adandó válaszok, részben pedig az uniós energiapolitikai törekvések mentén, valamint geopolitikai sajátosságainkat figyelembe véve kell kialakítani.
2. A hazai energetika számos – az európai folyamatoktól részben független – sajátos körülménnyel, lehetőséggel és kihívással is szembenéz. Kiemelt problémakörök az egyoldalú gázimport-függőség, a sokszereplős és döntően

magántulajdonú energiaszektor, valamint a megújuló energiaforrásaink alacsony kihasználtsága.

3. A jövőbeni magyar energiapolitikát az alábbi prioritások mentén javasolt kialakítani:
   - A gazdasági növekedés támogatása, a foglalkoztatottság növelése.
   - Az ellátásbiztonság növelése és forrásdiverzifikáció.
   - Az energiaimport-függőség csökkentése.
   - A megújuló energia előállítás és felhasználás kiemelt ösztönzése.
   - Klímavédelem.
   - Atomenergia.
   - Az energetikáért felelős kormányzati intézményrendszer átalakítása, működőképességének biztosítása, vállalkozóbaráttá tétele, valamint az eszközrendszer értékelése és átgondolása.

Prioritások

1. *Energetika a gazdasági növekedés és munkahelyteremtés szolgálatában*

A hazai energiapolitika fókuszában olyan energetikai infrastruktúra és szolgáltatási kínálat kialakításának elősegítése áll, amely a legjobban szolgálja a hazai gazdaság növekedését. Ennek alapja, hogy a gazdasági szereplők és a lakosság *jó minőségben, nagy biztonsággal és versenyképes áron* jussanak ezen szolgáltatásokhoz. Emellett ki kell aknázni az energetikai fejlesztésekben rejlő *foglalkoztatási és gazdasági növekedést* elősegítő lehetőségeket. A fentiek elérése céljából az alábbi területeken kell előrelépni:

- A hatékony áram- és gázpiaci verseny piacszerkezeti és szabályozási rendszer felülvizsgálata.
- Stabil szabályozási és beruházási környezet kialakítása.
- A gazdaságosság, a gazdasági versenyképesség megteremtése, illetve fenntartása.

- A regionális energiapiaci integráció elősegítése a hazai iparági szereplők érdekeinek figyelembevétele mellett.
- Átfogó energiahatékonysági program megvalósítása.
- Potenciális húzó energetikai iparágak azonosítása és térnyerésük ösztönzése.
- Technológiai előrehaladás és kutatás-fejlesztés.
- Árképzés.

Az energiatermelésben, -átalakításban, -szolgáltatásban és -kereskedelemben az árakat és az üzleti feltételeket az Európai Unió középtávon kialakuló regionális, majd később az egységes belső piacán a verseny fogja meghatározni. Az energiapolitika célja, hogy ez a verseny átlátható, megkülönböztetés-mentes feltételeket teremtsen a magyar fogyasztók számára.

2. Ellátásbiztonság és a forrásdiverzifikáció növelése

Az ellátásbiztonság az energiapolitika alapvető célkitűzése. Ennek eszközei a forrásdiverzifikáció, a szállító- és ellátórendszer működőképességének fenntartása, a stratégiai tározók kiépítése és üzemeltetése, valamint a megújuló energiaforrások szélesebb körű felhasználása. Megvalósulása esetén garantálható a fogyasztók ellátása és csökkenhet az energiaimporttól való függőség.

A földgáz-infrastruktúra hazai kiépítettsége, állapota, valamint a hazai földgázipari kultúra a nemzeti vagyon jelentős eleme. Az arra épülő gazdasági tevékenységek a regionális gazdasági versenyben Magyarország egyik erősségét képezhetik. Jelentős súlyú gázbázisú, korszerű erőművi áramtermelésünk, földgáztárolási szolgáltatásaink, azon földrajzi adottságunk, hogy az Európa déli energia folyosóját képező tervezett infrastrukturális fejlesztések hazánk területén haladhatnak át, jelentős nemzetgazdasági tényezők. Mindez azt valószínűsíti, hogy a hazai földgázfelhasználás és -ipar hosszú távon sem veszít majd lényegesen jelentőségéből. Alapvető fontosságú továbbá a *kiegyensúlyozott forrásszerkezet elérése és fenntartása*. Törekedni kell a *forrásdiverzifikációra*, el kell érni, hogy Magyarország a földgázszállítás tekintetében *tranzitországgá* váljon.

Az ellátásbiztonság növelése érdekében az alábbi részterületek összehangolása és fejlesztése szükséges:

- Kiegyensúlyozott forrásszerkezet.
- Energiaforrások diverzifikációja.
- Stratégiai energiahordozó készletezés.
- Megújuló energiaforrások előállítása és felhasználása.
- Infrastruktúra-fejlesztések, állami szerepvállalás növelése.
- Az önkormányzati szektor energiadiverzifikációja és hatékonyságának javítása.

A cél olyan biztonsági energiapolitika és struktúra kialakítása, amelyben a nemzeti részvétel erősödik, a társadalom és a gazdaság az energetikai szektor haszonélvezője lehet.

3. Az energiaimport-függőség csökkentése

A hazai földgázfelhasználás jelenlegi keretei jelentős versenyképességi, ellátás-biztonsági és politikai kockázatot hordoznak. A hazai háztartások és intézményi fogyasztók fűtési igénye döntő részben földgázbázison kerül kielégítésre. A földgázszektor területén *a kiszolgáltatottság enyhítésének* együttes céljai kell hogy jellemezzék az energiastratégiát. Egy ilyen stratégia fontosabb elemei az alábbiak lehetnek:

- Az indokolatlan földgázfogyasztási támogatások leépítése/átalakítása, és ezáltal az összes gázfelhasználás mérséklése.
- Az energiahatékonyságot növelő erőfeszítések támogatása.
- A földgáz megújuló energiaforrással történő kiváltásának ösztönzése a fűtési célú energiafelhasználásban.
- Az erőteljes ösztönzés fenntartása a megújuló bázisú, magas hatásfokú áramtermelés esetében.

4. A megújuló energia előállítás és felhasználás kiemelt ösztönzése

A megújuló energiaforrások felhasználásának térnyerését – az uniós vállalás teljesítésének kényszere mellett – az ellátásbiztonságra gyakorolt kedvező hatása és a kapcsolódó mezőgazdasági és nemzetgazdasági ágazatok fejlesztési lehetőségei

indokolják. A megújuló energiák racionális ütemű, a hazai támogatási források által lehetővé tett térnyerését az alábbi intézkedések is segíthetik:

- A fosszilis ártámogatások felülvizsgálata (gázfogyasztási támogatások, karbon adó).
- A jelenlegi támogatási rendszer átalakítása (kötelező átvételi rendszer megújulókra koncentrálása, beruházási támogatások áttekintése, hazai hozzáadott érték preferálása, zöld bizonyítvány rendszer bevezetése.
- A támogatási rendszer fűtési célú felhasználást preferáló áthangolása.
- A hatósági engedélyezési rendszer jelentős egyszerűsítése, dereguláció.
- Megújuló energia termelők hálózati csatlakozásának megkönnyítése.

5. Klímaváltozás, mitigáció és adaptáció

A terv kiemelt prioritásként kezeli a klímaváltozást és az energetikai szektort érintő mitigációs és adaptációs feladatokat. Ez magába foglalja az ÜHG-k kibocsátás csökkentését, a klímabarát beruházások ösztönzését, a környezettudatosság és a társadalmi elfogadottság növelését. Ennek érdekében a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiát támogató intézkedéseket foganatosít és fejlesztési programokat dolgoz ki.

6. Atomenergia

Az atomenergia alkalmazása az ellátásbiztonság javításának egyik leghatékonyabb eszköze. Jelentősen hozzájárul az ÜHG kibocsátás csökkentéséhez és ezáltal a környezet- és klímavédelmi célok eléréséhez. Feltétele az olcsóbb villamosenergia-termelésnek, az árstabilitásnak, a hosszú távú gazdasági tervezhetőségnek és ezeken keresztül a gazdaság versenyképessége emelésének.

Fentiek miatt az atomenergiának nemcsak ma, hanem hosszú távon is folyamatos és jelentős szerepet kell kapnia a hazai energiaellátáson belül. Az atomerőműben alkalmazott fűtőanyagot igen kis térben, több évre előre lehet tárolni, ezért átmeneti fosszilis fűtőanyag-, elsődleges energiahordozó-hiány esetén kiváló szolgálatot tehet az atomerőmű akár a mostani, akár megnövelt kapacitás mellett.

A hazai atomenergia további lakossági elfogadtatásának érdekében nyitott információpolitikát kell folytatni az atomenergia-felhasználással kapcsolatban.

Meg kell vizsgálni a paksi atomerőmű üzemeltetési engedélye meghosszabbításának lehetőségét a biztonsági követelmények maradéktalan érvényesítése mellett. Közép- és hosszútávon szükséges megvizsgálni új atomerőművi blokk(ok) építését és üzembe helyezésének lehetőségét.

7. Az energetikáért felelős kormányzati intézményrendszer és eszközrendszer felülvizsgálata

Az energiapolitika érvényre juttatása, az energiapiaci verseny tisztasága, a környezet- és természetvédelmi követelményeket és a fogyasztók védelmét szolgáló jogszabályok betartásának ellenőrzése, a jogsértések szankcionálása és a jogszerű állapot helyreállítása az állam által létrehozott *hatékony intézményrendszer* feladata.

A szükséges intézmények (GVH, MEH, EK Kft, OAH, MKEH, MBFH) Magyarországon a 90-es évek eleje óta működnek, feladataikról és hatáskörükről az Európai Unió szabályaival összhangban álló jogszabályok rendelkeznek. Az energiapolitika céljainak érvényre juttatása érdekében *az állam feladata az energetikai intézményrendszer működőképességének fenntartása, korrekciója*. A hatékony működés érdekében javítani kell az egyes intézmények közötti kooperációt, és ki kell aknázni a nemzetközi kapcsolatokban és együttműködésben rejlő lehetőségeket. Egyben meg kell vizsgálni, hogy a jelenlegi intézményrendszer-modell miként alkalmas a kitűzött stratégiai célok megvalósítására (ESMAP anyag).

Az energetikában történő állami szerepvállalás mértékére, módjára és az ehhez szükséges intézményrendszerre vonatkozóan, az egyes országok által alkalmazott modellek szintjén az ESMAP (Energy Sector Management Assistance Program) által 2008. októberben közzétett tanulmány nemzetközi összehasonlítást tesz lehetővé. Általános következtetésként megállapítható, hogy ott működik jól a rendszer, ahol a jogalkotás és a jogalkalmazás transzparens, normatív. Ezek között említhetők a skandináv országok, Németország, Hollandia (NOVEM), Nagy-Britannia (DECC), de ide tartozik az USA PUC és FERC rendszere is. Ezekben az országokban a jogalkotással és a közigazgatással szembeni követelmények egyértelműen

túlmutatnak az elvi deklarációkon, konkrét kötelezettségeket jelentenek az energiaszektorban érintett hatóságok működésére és együttműködésére vonatkozóan. Ezt a hazai gyakorlatba javasolt átültetni.

A befektetői környezet kiszámíthatóságát biztosító intézményrendszert kell kialakítani, mert ennek hiányában a hazai energiaszektor privatizáltságának igen magas foka mellett mindez a hosszú távú ellátásbiztonsághoz nélkülözhetetlen beruházások elmaradásához vezethet. Ezért döntő fontosságú az energetikáért felelős kormányzati intézményrendszer stabilitásának helyreállítása.

Emellett fontos a szabályozói hitelesség helyreállítása. Az energiaszektor hosszú távú fenntarthatóságának kulcsa a *független, kiszámítható, transzparens és elszámoltatható iparági szabályozás*. Ez a garanciája annak is, hogy a fogyasztók méltányos árat fizessenek ezen alapvető szolgáltatásokért.

A Zöld gazdaság eszközrendszere

Energiahatékonyság – Energiatakarékosság – Energiaracionalizálás

Az energiahatékonysággal kapcsolatos intézkedések központi szerepet játszanak abban, hogy az éghajlatváltozás és az energiapolitika terén kitűzött célok a lehető legkisebb költségek mellett legyenek teljesíthetők, különösen arra vonatkozóan, ami az épületek és a közlekedés energiafelhasználását illeti. Ennek érdekében számos intézkedést kell alkalmazni a lakossági szektor, az állami és önkormányzati szektor, az ipari szektor, a vállalkozói szektor, valamint a közlekedés területén. A legnagyobb megtakarítási lehetőséget a lakóépületek, háztartások, önkormányzatok és közintézmények területén lehet elérni. Ahhoz, hogy Magyarország a 2020-ig tartó időszakban – az EU elvárásoknak megfelelően – a *20 százalékos energiatakarékosságot* teljesíteni tudja, több mint 1000 Mrd Ft támogatás szükséges (ÁSZ-jelentés 2010.), melynek forrásoldalát biztosítani kell. Ennek okán olyan rövid-, közép- és hosszú távú végrehajtási intézkedési tervet kell kidolgozni, amely biztosítani tudja a kitűzött célok teljesítését.

Legfontosabb területek

- Termékek és fogyasztási cikkek energiahatékonyságának növelése (készülékek és berendezések címkézése, energiateljesítmények minimumkövetelményének meghatározása, fogyasztói tudatosság ösztönzése.
- Szolgáltatások fejlesztése az energia-végfelhasználás hatékonyságáért.
- A meglévő épületek energiahatékonyságának növelése, új alacsony energiafelhasználású építmények beruházásainak ösztönzése.
- A közlekedés energiahatékonyságának növelése, energiafelhasználásának csökkentése.
- A kis- és középvállalkozók és energetikai szolgáltató társaságok energiahatékonysági beruházásainak ösztönzése, finanszírozási források mellérendelése.
- Az önkormányzati szektor energiahatékonysági és közvilágítási programjainak ösztönzése.
- Az energiatudatosság növelése az energiahatékonyság területén a társadalmi és gazdasági szektorban.

Megújuló energiaforrások

Magyarországnak az uniós prioritások figyelembevételével kell kialakítania álláspontját, stratégiai irányait, és prioritásait. Ezt figyelembe véve a nemzeti átfogó célkitűzések részeként a *megújuló energiaforrásokból* előállított energiának a 2020. évi végső energiafogyasztásban képviselt részarányával kapcsolatban Magyarország *minimum 13 százalékot vállalt.* Az Európai Unió által meghatározott direktívákat, irányelveket, és jogharmonizációs lépéseket azonban minden tagállamnak a saját lehetőségeinek, gazdasági környezetének és adottságainak megfelelően kell átültetnie a gyakorlatba és az adott térszerkezetbe. Magyarországnak az adaptációt úgy kell megoldania, hogy minden állampolgár számára a lehető legnagyobb gazdasági és társadalmi hasznosságot lehessen elérni.

A megújuló energiaforrások alapvetően a jövő alternatív iparágát és kitörési pontját jelentik a mezőgazdaság, a vidék és az egész nemzetgazdaság számára. A megújuló energiaforrásokon belül elsősorban az erdészetből és mezőgazdaságból származó biomassza, a biogáz, a mezőgazdasági alapú bio-üzemanyagok, a

geotermikus és termálenergia, másodsorban a napenergia, a szélenergia és a vízenergia jelentik a megújuló energiaforrások alappilléreit.

Mezőgazdasági bioenergia

Magyarország agro-ökológiai adottságai biomassza-termelés céljára kiválóak. Az agráriumnak a megújuló energiaforrások területén az alapvető feladata, hogy biztosítsa a bioenergia-felhasználás növeléséhez a megfelelő mennyiségű és minőségű alapanyagot. Ez egyben új értékesítési perspektívákat, lehetőségeket jelent a termelőknek. Ezen túlmenően fontos agrárpolitikai cél, hogy *az új bioenergia iparág kiépítésének a mezőgazdaság és a vidék egyértelmű nyertese legyen*, az elérhető haszon jelentős hányada a mezőgazdasági szektorban, a vidéki szereplőknél maradjon. Ezért a rendelkezésére álló eszközökkel nemcsak az alapanyag-termelést, hanem azok termelők által történő elsődleges feldolgozását, a helyben történő felhasználást is ösztönözni kell. Ennek célja elősegíteni, hogy a mezőgazdaság az alapanyag termelésén túlmutatva, tovább tudjon lépni a feldolgozás és a felhasználás lépcsőfokán. A termékpályán való többfunkciós megjelenés többletbevételt és hozzáadott érték növelést jelenthet a gazdálkodók, a gazdasági szereplők és a társadalom számára egyaránt. A megújuló energiaforrások alkalmazása lehetőséget teremt a mezőgazdasági szerkezetátalakításra, a jövedelmek növelésére a termelési többlet piacképes termékké konvertálásának útján.

A mező- és erdőgazdasági eredetű megújuló energiaforrások hatékony felhasználásának növelése, a hazai energiaellátás biztonságának fokozása és forrásainak diverzifikálása, a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségének növelése, a fenntartható fejlődés, a vidéki foglalkoztatás megtartása és bővítése, az önkormányzati intézmény-fenntartási költségek csökkentése, valamint a környezet- és természetvédelem szempontjainak figyelembevételével a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos kormányzati stratégiák összehangolása nemzeti feladat.

Szilárd biomassza

Hazánk adottságainak figyelembevételével a megújuló energiaforrásokon belül meghatározó a biomassza szerepe. Magyarországon az összes megújuló energiafelhasználás majdnem 80 százalékát a biomassza, 50 százalékát a tűzifa jelenti. A megtermelt biomassza a növekedési lehetőség egyik alappillére lehet. Mind az erdőművelésben, mind a faiparban, illetve a mezőgazdaságban most is jelentős mennyiségű biomassza termelődik, ami nem, vagy csak részben kerül energetikai felhasználásra. Ezen készletek kiaknázása, és célirányosan az energetikai célokra felhasználható biomassza előállítása jelentős mennyiségű megújuló energiaforrást biztosíthat. A mezőgazdasági művelésből kivont területek nagy mennyiségű biomassza (energetikai faültetvények, egyéb energianövények) előállítását teszik lehetővé. Magyarországon a legnagyobb előrelépési lehetőség a biomassza, ezen belül is a szilárd biomassza termelés, a hagyományos erdőgazdálkodásból származó energetikai célokra hasznosítható dendromasszában van.

Az országos szintű megújuló energiaforrás felhasználásban kiemelten fontos a helyi, lokális alkalmazások (önkormányzatok és intézményeik) elterjesztése is. A megújuló energiahordozó jelentős része olcsón elérhető, ezzel egyidejűleg a vidéki térségek saját forrásból képesek lehetnek kielégíteni – környezetbarát módon, kisebb költségekkel – saját energiaigényük egy jelentős részét. A fosszilis energiahordozók árának emelkedésével, az energia-intenzív mezőgazdasági tevékenységek esetében (szárítás, fóliasátrak fűtése, állattartó telepek stb.) a helyben meglévő, olcsó energiahordozókra alapozott energia-ellátás, a falusi, kisvárosi és közintézményi fosszilis energia-kiváltás lehet a jövőben a versenyképesség egyik kulcsa.

Bio-üzemanyagok

Tekintettel arra, hogy a második generációs üzemanyag előállítására jelenleg csak részben állnak rendelkezésre kiforrott technológiák, ezért az óvatosság elvét követve Magyarország megfelelő mennyiségű és minőségű gabonát és olajos magot termel a hazai biztonságos élelmiszerellátás céljára. Mindezek mellett gabonából (kukoricából) megfelelő többlet termésmennyiség áll rendelkezésre, mely egyéb alternatív célt szolgálhat.

Az alapanyagot figyelembe véve bioetanolból exportlehetőségek kínálkoznak, míg a biodízel a hazai szükséglet kielégítését jelenti. A bio-üzemanyag előállítása lehetőséget teremthet a mezőgazdaság termelési- és piaci szerkezetének versenyképes átalakításához, reformjához. Ennek eredményeképpen stabilizálódhatnak a gabona termékpályák. A megvalósítás eszköze lehet a kis-, közepes- és indokolt esetben nagykapacitású bioetanol és biodízel üzemek támogatása, valamint a „zöld közösségi közlekedés” tudatos fejlesztése.

Biogáz

A biogáz azon alapvető megújuló energiaforrások közé tartozik, amely nagyban hozzájárulhat a fenntartható gazdasági fejlődéshez és a környezetvédelemhez. Továbbá ösztönözheti mind az EU-t, mind annak tagországait – köztük Magyarországot –, hogy a biogáz üzemek létesítésére és üzemeltetésére irányuló támogatási programok és stratégiák kidolgozásával, beruházások és fejlesztések ösztönzésével aknázzák ki a biogázban rejlő lehetőségeket.

A biogáz üzemek elősegíthetik a vidéki kistérségek energiaimport-függőségének csökkentését, hozzájárulhatnak a falusi és kisvárosi közintézmények (önkormányzat, iskola, óvoda, közösségi épület) hő-, és áram-felhasználásának költséghatékonyabb kiváltásához, valamint munkahelyteremtő képességgel rendelkeznek, segíthetik a vidék megújulását és versenyképessé válását. Ebben az aspektusban a decentralizált (ún. farm-scale) típusú biogáz rendszerek lehetnek hatékonyak. A biogáz egy olyan univerzális energiaforrás, amely alkalmas elektromosáram- és hőtermelésre, hűtésre, fűtésre, szárításra (üvegházak, fóliaházak, gabonaszárítás, állattartó telepek). Termelésében hatalmas potenciál áll még rendelkezésre a szerves trágya feldolgozás, a kommunális szennyvíziszap kezelés és az egyéb háztartási hulladék feldolgozás területén.

A kulcstényező a „zöld áram” és „zöld gáz” (magán-, és közcélú fogyasztói hálózatba való betáplálás révén) ára, amely biztosíthatja a fenntarthatóságot, és valódi ösztönzőként jelentkezik. Mivel az állati trágya, a szennyvíziszap, az állati és szerves hulladék alapú biogáztermelés fenntarthatósági és környezetvédelmi hatásai nem vonhatók kétségbe, ezeket előnyben kell részesíteni.

Kiemelt jelentőségű, hogy az Európai Unió ösztönzésére a tagállamok gazdaság- és városfejlesztési, vidéki és regionális fejlesztési terveikbe foglalják bele (konkrét cselekvési tervvel) a biogázzal kapcsolatos célkitűzéseket. Az első lépések megtörténtek a vidékfejlesztési és környezetvédelmi fejlesztések és támogatások elindításával. Ezt javasolt beépíteni és kiszélesíteni az ország gazdaságfejlesztési, energiapolitikai stratégiájába, és ehhez hasonlóan minden tagország megújuló energiaforrás politikájába is.

Geotermikus energia – termálenergia

Magyarország geotermikus adottságai európai, de nemzetközi viszonylatban is kiemelkedőek. Ennek ellenére a hasznosítás mértéke elmarad a lehetőségektől. Jelenleg a teljes nemzeti energiafelhasználás elenyésző része, kevesebb, mint 0,5 százaléka származik geotermikus energiából. A geotermikus energia természeti erőforrásaink közül a magyar nemzeti vagyon egy szinte érintetlen része, védelme a nemzet elemi érdeke, ésszerű kiaknázása, felhasználása a gazdasági stabilitás és felemelkedés lehetősége, az energiaellátás-biztonság kitüntetett tényezője. Lehetőségeink jobb kihasználásával *a geotermikus energia az ország energiamérlegében nagyságrenddel nagyobb mértékben részesedhetne akár 2020-ig, mint megújuló, környezetbarát és hazai energiaforrás*.

A geotermikus energiahasznosítási program célja az energiafüggőség csökkentése, a közintézményi és lakossági ellátásbiztonság jelentős javítása, az energiatermelés decentralizálása, a gazdasági versenyképesség növelése.

A program következménye a környezetterhelés, az energiapazarlás csökkenése, az energiatakarékosság növekedése, az állami és önkormányzati intézmények fenntartási költségeinek javulása, az energiaszegénység mérséklése, a gazdaság élénkülése, új termelő beruházások létrejötte, közvetlen és közvetett hatásként új munkahelyek, valamint egy új iparág kialakulása.

Napenergia

Magyarországon a napenergia hasznosítására a napkollektoros és a napelemes rendszereknek egyaránt van létjogosultsága. A napenergia tekintetében a hatékonyság és a megtakarítás szempontjából elsősorban használati melegvíz- és fűtés-előállítási célok jöhetnek leginkább szóba. Kisebb volumenű alkalmazás elsősorban a lakossági és családi házas övezetben vehető számításba, amit egyéb nagy volumenű alkalmazások (szállodák, kórházak, önkormányzatok, közintézmények stb.) is kiegészíthetnek. Előrelépést a szükséges beruházások terheit csökkentő támogatások és a használati melegvíz előállítás céljára használt fosszilis energiahordozók megfelelő árszintje biztosíthat.

Elő kell segíteni a napenergia építészeti hasznosítását a fűtési energiaigények csökkentése érdekében. Ösztönözni szükséges a napenergia aktív épületgépészeti hőhasznosítását. A fotovillamos (napelemes) rendszerek előnyt élvezhetnek olyan felhasználás esetében, ahol a melegvíz és fűtés céljára használt költségek (pl. gáz) jelentős mértékben meghaladják az elektromos áram költségét (ipari hasznosítás, mezőgazdaság).

Szélenergia

Magyarországon 2006 tavaszáig 330 MW kapacitásra adott engedélyt a Magyar Energiahivatal, azonban jelenleg mintegy 201,325 MW kapacitás (108 db szélerőmű) üzemel. 2009-ben további kapacitások létesítésére nyílt pályázati lehetőség. A pályázható szélerőmű kapacitás összes mennyisége 410 MW.

Kiemelt érdek a hazai kis-, és középvállalkozók szempontjából a háztartási méretű szélerőgépek elterjedése, különös tekintettel a sziget üzemmódra, a nehezen elérhető elzárt térségek modernizációja (pl. tanya villamosítás) érdekében.

A szélenergiával történő villamosenergia-termelés kedvező abból a szempontból, hogy a szélerőművek gyorsan és egyszerűen kiépíthető berendezések, és a beruházás megvalósulását követően olcsó az üzemeltetésük. Segítségükkel a megújuló energiatermelő kapacitás elvileg gyorsan növelhető. Hátrányuk azonban,

hogy a hazai viszonyok között a szélfarmok átlagos összesített kihasználtsága alacsony, ezért a kapacitásra jutó fajlagos energiatermelés is alacsony.

Hosszabb távon, a földgáz árának növekedésével várhatóan kisebb támogatás mellett, vagy akár anélkül is megérheti az ilyen beruházás.

Zöld foglalkoztatás

A gazdasági válság a munkaerőpiacon is érezteti hatását. A zöld gazdaság fejlesztésével olyan munkahelymegtartó (és fokozatos munkahelyteremtő) hatások érhetők el, amivel a gazdasági válság negatív hatásait mérsékelhetjük. A foglalkoztatás növelése akkor maximalizálható, ha a biomassza előállítása a háztartásokban, családi kisvállalkozásokban, és kistérségek összefogása révén valósul meg. Ezeknek a kis- és középméretű vállalkozásoknak nagyon fontos szerepük lehet egyes vidéki területek lakosságmegtartó képességének növelésében, és e területek folyamatos fejlődésének biztosításában.

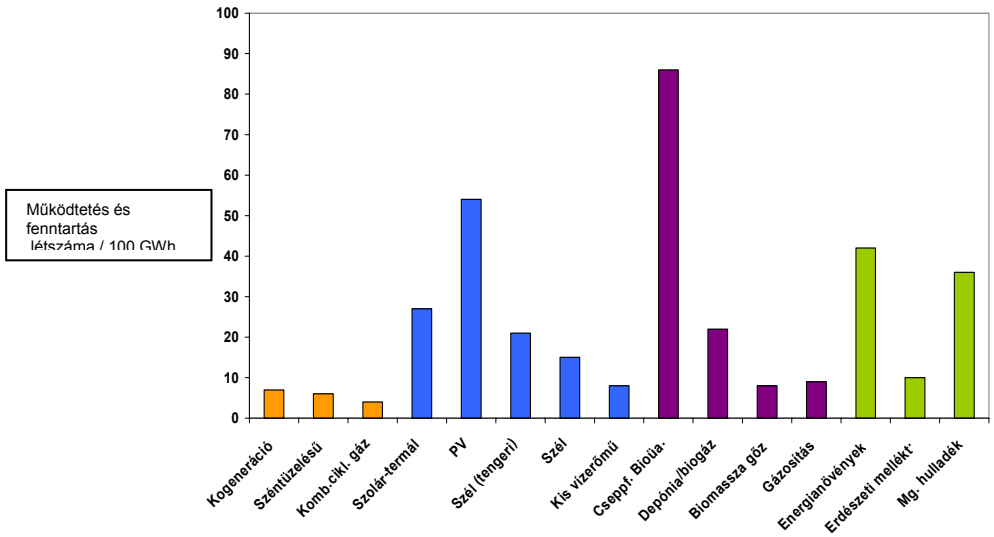

2 .ábra ENERGETIKAI PROJEKTEK MUNKAERŐIGÉNYE

Forrás: OECD/IEA, 2007 Good Practice Guidelines – Bioenergy Project Development & Biomass Supply

A munkahelyteremtés, -megtartás elsősorban a mezőgazdaságban és a hátrányos helyzetű térségekben fejti ki hatásait; a biomassza begyűjtésével, az

energiaültetvényeken történő gazdálkodással jelentős képzetlen munkaerő foglalkoztatására nyílhat lehetőség. A biomassza alkalmazására – annak megjelenési formája és felhasználási célja függvényében – számos lehetőség kínálkozik (tüzeléstechnika, biogáz, bio-üzemanyagok), ezek közül indokolt különös figyelmet fordítani azokra, amelyek megvalósításával jelentősebb nemzetgazdasági és *társadalmi hatás* érhető el. A biomassza energetikai hasznosítása egyúttal lehetőséget teremt az *integrált rendszerben, több projekt-elem összekapcsolásával* történő megvalósításra is.

Kutatás-fejlesztés

Alapvető célnak kell tekinteni Magyarországon a tudásalapú társadalom kialakítását. Ezen belül lényeges elem a kutatás-fejlesztés, az innováció. Ennek tudatában az energetikában is megkülönböztetett figyelemmel kell kezelni a hazai tudásbázis fejlesztését, a hazai tudományos és műszaki ismeretek bővítését, a korszerű energetikai technológiák elterjesztését, és az ezekkel összefüggő kutatások fokozását, az innovációs és technológiai kapcsolatok, együttműködések erősítését.

A GDP-ből kutatásra-fejlesztésre fordított részarány 2002 után drasztikusan visszaesett, ma kb. 1 százalék, azaz lényegesen kisebb (mintegy fele) az Európai Unió tagországaira jellemző átlagnál. Az EU hangsúlyt fektet a K+F tevékenység pénzügyi feltételeinek javítására, azt a célt tűzte ki, hogy 2010-re a ráfordítások mértéke érje el a GDP 3 százalékát, és ennek kétharmada vállalkozási forrásokból származzon.

Az EU-tagság előnyös helyzetet jelent Magyarország számára az energetikai kutatás és fejlesztés területén. Az országnak lehetősége van és érdeke is bekapcsolódni a közös kutatási, fejlesztési programokba, ami az erőforrások racionális felhasználását jelenti.

Oktatás, képzés, szaktanácsadás

Az oktatásnak és a szemléletformálásnak komoly szerepe van. Az oktatás területén új szakemberek képzésére lesz szükség, mivel a zöld gazdaság fejlesztése speciális szaktudást igényel. A felsőoktatási szintű képzés mellett technikus- és szakmunkásképzési programokat is kell indítani. Regionális szaktanácsadási központok és tudásközpontok kiépítése szükséges a regionális bio-energetikai adottságok megfelelő kihasználásáért.

A lakosság általános tájékoztatása és tudatformálása érdekében olyan népszerűsítő kampányok meghirdetésére van szükség, amelyek az energiahatékonyság és -takarékosság mellett a megújuló energiaforrásokat is széles körben megismertetik és népszerűsítik.

Zöld Fejlesztési Bank

Az állami tulajdonban lévő Magyar Fejlesztési Bank mintájára, de attól függetlenül és/vagy szoros együttműködésben célszerű létrehozni a kezdetben kizárólag állami tulajdonban lévő, később többségi állami tulajdonban lévő, majd később akár tőzsdére is vihető Zöld Fejlesztési Bankot.

A Zöld Fejlesztési Bank profilja szerint valamennyi klímabarát fejlesztés, - energia-megtakarítást, megújuló energiahordozó felhasználását eredményező - beruházás, program finanszírozására szakosodott pénzintézet lenne. Ez érvényes mind az állami, mind az önkormányzati, mind a vállalkozások által megvalósítandó fejlesztésekre, valamint a lakosságot érintő programok lebonyolítására.

Összegző gondolatok

A zöld gazdaságfejlesztési politika számos eredménnyel járhat:

- Felértékelődhet hazánk szerepe a klímapolitika feltételrendszerének nemzetközi szintű alakításában;
- Új perspektíva nyílhat a hazai agrárium, a speciális gépgyártás, az alkalmazott kutatások előtt;

- Megvalósulhat a mezőgazdasági termelés szerkezetének diverzifikációja, piacképes termékké konvertálható a „gabonafelesleg”;
- Akár egész százalékos nagyságrendben nőhet a GDP, javul a fizetési mérleg;
- Új terület nyílik a felsőoktatás számára, alternatív szakemberképzési rendszer alakulhat ki, emelkedik az oktatás színvonala;
- Jelentősen bővülhet a kistérségi foglalkoztatás, csökkenhet a munkanélküliség, javul a vidéki foglalkoztatási ráta;
- Mérséklődik az ország energiafüggősége, a nemzetgazdaság részben energia-önellátó lesz;
- Mérséklődik a CO_2 kibocsátás, jelentős pótlólagos források nyílhatnak meg a CO_2 megtakarítások szervezett keretek között történő értékesítése révén (előfinanszírozás);
- Az Európai Unió által támasztott elvárások, direktívák és előírások teljesülnek, melynek következtében nincs tagországi szankció;
- Az önkormányzati és a mezőgazdasági szektor egyaránt élhetővé és működőképessé válik;
- A mezőgazdasági biomassza előállítása, feldolgozása és hasznosítása révén létrejönnek azok a vidékfejlesztési többletek, amelyek az elmúlt időszakban nem, vagy csak kevés sikert eredményeztek.

III. OTTHONTEREMTÉS ÉS LAKÁSPROGRAM

Az utóbbi években a lakásügy hiányzott a kormányzat fókuszterületei közül*, nem volt országos lakásprogram,* távlati lakáspolitikai célkitűzés, jövőkép. Ez nem megoldásokhoz, hanem problémákhoz, változó sikerű, jórészt utólagos intézkedésekhez vezetett.

A válságkezelés során a lakásépítési ágazat érdemi forrásokat nem kapott, a folyó évet érintő lakástámogatások 2009-ben huszadára csökkentek. A 2010. évi lakásügyi költségvetési előirányzat 147 milliárd forint (a GDP ~0,6 százaléka), ennek döntő része a korábbi lakáshitelek kamattámogatását szolgálja.

Az előző kormányzati ciklusban pozitív irányba mutatott a 36/2009. (V.12.) OGY-határozat elfogadása és egyéb építésigazgatási szabálymódosítások, de ezek megvalósítása jórészt elmaradt, egyes elemeinek (pl. fedezetkezelő bevezetése) gyakorlati hasznát számos kritika érte. Utólagosak, tűzoltó jellegűek voltak a devizahitelesek megsegítésével kapcsolatos intézkedések, a lakossági hitelezéssel kapcsolatos szabályozás, a banki magatartási kódex megalkotása. A pályázati típusú lakástámogatások meghirdetése többnyire esetleges jellegű volt, a pályázati rendszer eredményessége a célok kitűzése híján jórészt nem volt mérhető. A CO_2 kvóta értékesítéséből befolyt pénzek felhasználására a Zöld Beruházási Rendszer (ZBR) program 2009-ben kiírásra került.

Az építőipari helyzetkép negatív jellemzői: a lánctartozások, a finanszírozási források hiánya, kifizetetlen számlák, építőipari bűnözés, gyakran változó jogszabályok, túlzó bankgaranciák megkövetelése, minőségi problémák, gyárak időleges, vagy végleges bezárása, csoportos létszámleépítések, számos kis- és középvállalkozás megszűnése. A lakásépítések száma több évtizedes mélypont felé tart.

A lakosság jelentős része egyre nehezebben tudja megfizetni a lakhatási terheket, az elérhető forinthitelek hiánya devizában történő eladósodáshoz vezetett. Az élelmiszer után a lakhatási kiadások jelentik a háztartások második legnagyobb kiadási tételét, az összes kiadás (hiteltörlesztéseket nem számolva) mintegy 22 százalékát (2008). A lakásfenntartási kiadások az elmúlt években jelentősen nőttek, 2008-ban a

lakosság lakásszolgáltatásra, vízre, villamos energiára, gázra és egyéb tüzelőanyagokra több mint kétszer annyit költött, mint 2000-ben.

A lakás az emberek döntő többségének a legfontosabb vagyontárgya, egy élet munkájának eredménye, sokak szemében a létbiztonság alapja. A magántulajdonú lakások fenntartása sok helyen nem megoldott; a bérlakás állomány, a bérlakásépítés aránya kirívóan alacsony.

Helyzetkép

- Az újlakás-építés mennyiségének kiemelkedően alacsony volumene: beruházás nélkül a 2010-re várható érték 15–17 ezer.
- A lakásépítés, otthonteremtés ügye korábban nem szerepelt komplex módon a legfontosabb kormányzati feladatok között.
- Nincs állami lakásprogram.
- Nincsenek rövid-, közép- és hosszú távú, a civil szervezetekkel egyeztetett állami stratégiák.
- Sok a visszaélés a lakástámogatással kapcsolatban.
- Építőipari anomáliák (lánctartozás, feketemunka, jogbizonytalanság).
- Hiányzik a lakáscélú támogatás hatékonyságának és felhasználásának ellenőrzése.
- Állami és uniós források alacsony szintje, aránytalan elosztása.
- Magas banki kamatok, a korábbi támogatások megszüntetése.
- Devizahitelekkel járó kockázatok, bedőlő hitelek, kilakoltatások veszélye.
- Lakossági önerő, előtakarékosság ösztönzésének hiánya.
- Első lakás megszerzésének lehetetlensége (fiatal házasok).
- Romló demográfiai mutatók, családok szétesése lakhatási okból.
- Bérlakásállomány, szociális lakás, öregek otthonának hiánya.

Javasolt célok és irányok

Jelen helyzetben előretekintő, problémamegoldó szemléletre van szükség, nem elég a felmerült problémák utólagos kezelése.

Rövid és hosszú távú állami gazdaságfejlesztési tervre, társadalmi jövőképre van szükség, a lakásprogramnak ebbe kell illeszkednie. A kapkodó intézkedéseket átgondolt tervezéssel, időtálló szabályalkotással kell felváltani. Fenntartható lakásmegoldásokat kell kialakítani, nem lehet a lakosságot „a piac majd megoldja" hozzáállással magára hagyni (devizahitelek példája).

Kiemelt fontosságú, hogy *munka- és értékalapú társadalomkép* alakuljon ki, ahol jobban megéri munkából, mint segélyből élni; jobban megéri legálisan, mint feketén dolgozni; ahol tisztességes munkára van lehetőség és ennek az ellenértéke fedezetet ad a tisztességes lakáskörülmények megteremtésére is.

Az építőipari kis- és középvállalkozásoknak jóval nagyobb gazdálkodási biztonságot, jogbiztonságot kell adni, életben kell tartani a hazai építőanyag-gyártói, tervezői, kivitelezői, ingatlanforgalmazói kapacitásokat, építőanyag-kereskedéseket. A közbeszerzési rendszert alkalmassá kell tenni a feladata betöltésére.

A mai magyar lakásállomány elavultsága miatt és a lakásállomány folyamatos megújítása érdekében *évi 40.000 – 50.000 lakás építése indokolt*. A lakásépítésekre az ország kialakult (most még megőrizhető) ipari kapacitásokkal, munkaerővel rendelkezik. Egy működő lakásépítési ágazat a gazdaság egyik motorja, a gazdasági fejlődés, a munkaerő mobilitás ösztönzője lehetne.

- A lakásépítés mennyisége három éven belül haladja meg az évi 40 ezer új lakást.
- Otthonteremtési tanácsadó testületet célszerű szervezni.
- A lakáscélú takarékoskodást növelni kell (összegben és mennyiségben is).
- Elengedhetetlen a minőségi, energiatakarékos építés (a fajlagos energia-felhasználás évi 120 kWó/m^2-re történő csökkentése 5 éven belül) feltételrendszerének kidolgozása.
- A megújuló energiaforrások felhasználásának támogatása (hazai eszközök gyártása, a felhasználók támogatása).
- Az első lakás megszerzésének állami elősegítése.
- A szociális bérlakásépítés elindítása Magyarországon.
- A panellakások felújítására komplex program készítése.
- Idősek otthonának létesítése.

Javasolt intézkedések

- Alapvető fontosságú, hogy a lakásügyi támogatásoknak legyen feltétele a minőségi építőanyag felhasználása, a minőségi kivitelezés, az energiahatékonyság, az építési költségek számlával való igazolása, valamint szociális szempontok is. Ennek érdekében *össze kell kapcsolni a lakástámogatásokat a gyermekvállalással, a jövedelemadózással, az energiahatékonysággal, a minőségi és legális építéssel.*
- *Csak a gazdaságilag megtérülő felújításokat célszerű támogatni*, a nem városképi jelentőségű gazdaságosan fel nem újítható épületek szanálása, új lakások építése a célszerű. Egy dolog nem megkerülhető: nem pusztán energia-hatékony, hanem élhető, megfelelő életminőséget lehetővé tévő épületekre, lakásokra van szükség. Szem előtt kell tartani, hogy ne generáljunk a következő generációk számára újabb megoldandó problémákat.
- *A lakástámogatásokat döntően az építések és az újlakás-vásárlások, felújítások támogatásán keresztül célszerű nyújtani.* Az építések ösztönzése gazdaságélénkítő, munkahelymegtartó hatású és egyben jelentős költségvetési bevételekkel jár. A költségvetési kiadások tervezésekor a bevételekre is figyelemmel kell lenni: a legális építések támogatása a lakás bekerülés kb. 37-42 százalékát kitevő költségvetési bevétellel (áfa, szja, tao, egyéb járulék) jár, ami jellemzően meghaladja az adott lakásra jutó támogatások mértékét. *Az önkormányzatok építésigazgatási szerveit fokozottabban be kell vonni a lakástámogatások felhasználásának ellenőrzésébe.*
- Azok számára, akik lakástulajdon megszerzését, fenntartását nem tudják megengedni, vagy a mobilitás érdekében szükségük van rá, a modern, családi életvitelre alkalmas (min. 60 nm-es) *bérlakásokat kell biztosítani, amelyeket a későbbiekben akár meg is vásárolhatnak.* Egy fenntartható, kezelhető bérlakás-rendszert építéssel lehet kialakítani. Az *államilag ösztönzött bérlakásépítés* egy olyan konjunktúra-kiegyenlítő eszköz lehetne az állam kezében, amellyel közvetlenül tud hatni a lakásépítésekre. A bérleti díjnak nagyságrenddel a tulajdonszerzés törlesztőrészlete alatt kell lennie. A

költségvetési terhelés csökkentésére kormányzati lobbi is szükséges, hogy az uniós pénzeket bérlakásépítésekre is fel lehessen használni.

- Meg kell határozni a lakásépítés és a felújítás támogatásával elérhető célok, valamint a használt lakás támogatással elérhető célok fontossági sorrendjét, a köztük való forrásallokációt.
- Magyarország strukturális és demográfiai problémákkal egyaránt küzd. *A lakásügynek évente hozzávetőleg 375 milliárd Ft költségvetési forrásra (a GDP kb. 1,5 százaléka) lenne szüksége.* Ez az arány igazodna az EU-tagországok lakástámogatásaihoz. Ezt a szintet több év alatt, fokozatosan lehet/kell elérni. Cserében kapunk nagyjából ezzel azonos nagyságú költségvetési – e program nélkül nem megvalósuló – bevételt, munkahelyeket, működő ipart, modern lakásokat és a sokat emlegetett, régóta hiányzó munkaerő mobilitást.

Kihívások és a legfontosabb változtatások

- Az újlakás-építés mennyiségét évi 40–50 ezerre kell fokozatosan emelni.
- Hosszú távú otthonteremtési programot kell kidolgozni.
- A civil szervezeteket be kell vonni a programalkotás munkájába (otthonteremtési tanácsadó testület szervezése).
- Az állami ellenőrzést fokozni kell a lakásépítési támogatás felhasználásában, a támogatás odajuttatásának jobb szervezeti módját kell kialakítani (például lakástakarék-pénztárakon keresztül).
- Az öngondoskodó lakáscélú előtakarékoskodás elősegítése.
- Minőségi, energiatakarékos, környezetbarát lakásépítés ösztönzése.
- Az első Széchenyi Terv legfontosabb, lakásépítéssel összefüggő elemeinek vizsgálata, a hatékony elemek visszaállítása.
- A deviza- és forinthitelek problémáinak gyors, mindenki által elfogadható kezelése.
- A panellakások átfogó, hosszú távú, komplex felújítási (bontási) programjának elkészítése.
- A bérlakásépítés hazai kérdéseit tisztázó, pilóta projekt indítása.

Legfontosabb javaslatok

- Be kell vonni az állami támogatási körbe a két lakástakarék-pénztár szabad pénzeszközeit. Ez többlethitel kihelyezést jelent, és azonnal elkezdhető akkor, ha a lakástakarék-pénztárakkal meg lehet állapodni. Ennek az államháztartással kapcsolatos kérdéseit tisztázni kell.
- El kell indítani egy munkáltatói pénzeszközöket is felhasználó programot, mely lakások a munkáltatók saját alkalmazottai részére épülnek, kiemelt állami szerepvállalás mellett. Csak ilyen módon oldható meg az ipar- és a vidékfejlesztéshez elengedhetetlenül szükséges szakember-ellátottság biztosítása. Végig kell gondolni ebben az esetben az állami szerepvállalást.
- Ki kell használni az uniós támogatási lehetőségeket, amelyek a környezetkímélő építkezést támogatják.
- Népszerűsíteni és ösztönözni kell a lakás-előtakarékosságot új elemek bevonásával, együttműködve az érintett lakástakarék-pénztárakkal.
- El kell indítani egy olyan programot, amely megoldja a fiatal házasok első lakáshoz jutásának kérdését, ezt is kombinálva a lakáscélú előtakarékossággal.
- Az állami támogatás minden formáját a lakás tulajdonságaihoz kell igazítani (energiahatékonyság, felhasznált anyagok környezetbarát volta stb.).
- Újra el kell kezdeni az idősek otthonának megvalósítását célul kitűző programot, mind az önkormányzatok, mind az egyházak tevőleges közreműködésével.
- Programot kell készíteni az értékes (főleg városi) lakások korszerűsítéséhez és felújításához.
- Ki kell dolgozni egy hosszú távú panelprogramot, mely igénybe veszi a magántőke anyagi lehetőségeit ott, ahol ez megéri és célszerű, és számol panelbontással is. A házgyári panellakások és lakótelepek teljes felújítását, vagy felszámolását célul kell kitűzni.

1. A magyar lakáspolitika kihívásai és válaszai

Magyar lakásállomány

Magyarországon 2009. január 1-jén 4,3 millió lakás volt. A magyar lakásállományban az 1–3 lakásos épülettípus a domináns: családi házban, illetve hagyományos parasztházban található a lakások csaknem kétharmada (64 százalék – mintegy 2,7 millió családi ház). A lakások egyötöde lakótelepi (19 százalék – megközelítően 800 ezer iparosított technológiával épült „panel" lakás), további 17 százalék egyéb többlakásos épület (több mint 700 ezer hagyományos városi bérház, továbbá zöldövezeti épületek).

Figyelemre méltó, hogy a lakótelepi lakások aránya nem a fővárosban (35 százalék), hanem a megyeszékhelyeken a legmagasabb (43 százalék), amire az 1970-es és 1980-as évek ide koncentrálódó lakótelep-építése szolgál magyarázattal. 2000-2009 között az épített lakások több mint fele (54%) családi ház, és 36 százaléka többszintes, háromnál több lakásos társasház, a további 10 százalékba tartoznak a csoportházas, lakóparki, valamint a meglévő lakásokban épített új lakások – pl. tetőtér beépítések.

Lakások minősége

A meglévő lakásokból majdnem félmillió az ún. „substandard" lakás, mely nem felel meg az alapvető minőségi követelményeknek sem (nincs WC, fürdőszoba, alapozás nélküli, vályogfalú épület). Hozzávetőleg 1,3 millió ember él ilyen lakásokban Magyarországon.

Bérlakások aránya

A lakások 4–5 százaléka önkormányzati tulajdonú „szociális" bérlakás, további mintegy 4 százaléka piaci bérlakás, tehát a saját tulajdonú lakások aránya 91, a bérlakásoké 9% körüli. Európában Magyarországon a legalacsonyabb a bérlakások aránya.

Válságkezelés az építőiparban

A magyarországi építőipari válságkezelés során a forrásokat az uniós pénzek jelentik. A 2009 elején a szocialista kormányzat által bejelentett 1800 milliárd forintos építőipari válságkezelő csomagból a lakásépítési ágazat címzetten semmit nem kapott. A kormányzati intézkedések nem újabb forrásokat, hanem az eddig meglévő lakástámogatások huszadára csökkentését jelentették 2009-ben a lakásépítési szektornak. Az építőiparon belül jelenleg a lakásépítési ágazat válsága a legnagyobb, lakásépítési projektek alig indulnak. A magyarországi lakásépítések ügyét az uniós támogatások hiánya, a hazai megszorítások, a beszűkült banki finanszírozás, és a magas hitelkamatok együtt sújtják. Az ágazat válságkezelő forrásokban nem részesül, a lakásépítésekben az állam egyre csekélyebb szerepet vállal.

2. Célok és irányok a lakáspolitikában

Emberközpontú fejlesztéspolitika

A lakás- és fejlesztéspolitika intenzívebb állami szerepvállalás nélkül nem képzelhető el, mert a piac önmagában nem tudja a hosszú távú szociális, társadalmi és gazdasági célokat összeegyeztetni. Állami ösztönzés nélkül az épülő lakásállomány nem a társadalmi igények (pl. lakásméret), hanem a fizetőképes kereslet alapján készül, így az újratermeli a minőségi, és mennyiségi lakáshiányt.

Helyes egyensúlyt kell találni, a lakásügyet fel kell venni a fejlesztéspolitika fókuszterületei közé! Az uniós pénzek akár csak töredékének a lakásügyben való felhasználása érdemi javulást hozna.

Otthonteremtés nélkül nincsen európai jövőkép Magyarországon

Európa-szerte a gazdasági válságkezelés és a munkahelymegőrzés domináns eszköze a lakásépítések állami támogatása. A nagy hazai munkaigényű, minőségi, élhető lakókörnyezet, energiatakarékos, alacsony költséggel fenntartható lakásállomány kialakítását biztosító lakásépítési ágazat leépülése nem lehet közömbös. Nem egészséges az a jövőkép, amiben nem domináns az otthonteremtés ügye. Az otthonteremtési koncepció pedig nem képzelhető el lakásépítési koncepció nélkül. Fokozatosan, minél szélesebb népességnek kell elérhetővé tenni, hogy a lakáskörülményein javítani tudjon.

Lakhatási jog

Egyes nyugat-európai országokban a lakhatás állampolgári jog. A magyar alkotmány is rögzíti az állampolgárok szociális biztonsághoz való jogát (70/E. §). Az államnak olyan társadalom- és gazdaságpolitikát kell kialakítani, ami a tisztességes munkával szerzett jövedelemből elérhetővé teszi az emberhez méltó, 21. századi színvonalú lakáskörülményeket.

3. Finanszírozás

Európai uniós források fogadása a lakásügyben: bérlakásépítés

Szakmai és politikai egyeztetéseken egyre gyakrabban felmerül, hogy Magyarországnak és a közép-európai régió államainak sajátos fejlődésük, és helyzetük miatt szükségük van rá, hogy az uniós források egy részét a lakásügyben használhassák fel. A támogatás indoka lehet az európai életminőség megteremtése, az energiatakarékosság, környezetvédelem, vállalkozásfejlesztés, munkahelyek megtartása, szociális szempontok is.

Bérlakás és támogatott foglalkozási csoportok

A közalkalmazotti és köztisztviselői bérezés kiegészítő eszköze lehet a munkahely közelében bérlakás biztosítása. Ilyen foglalkoztatási területek különösen: rendőrség, egészségügy, oktatás.

Egyensúly a tulajdon és a lakásbérlet támogatása között

Jelenleg érdemben sem tulajdonszerzési, sem lakásbérleti támogatás nincsen. A lakástámogatási rendszer kialakításánál egyensúlyt kell találni a két támogatási forma között. Tekintve, hogy a lakásbérlés a városias életmód jellemzője, a vidék esélyegyenlősége érdekében is szükség van a tulajdonszerzési támogatásokra (pl.: családi házak építése). A városias környezetben is indokolt a tulajdonszerzés támogatása.

Önkormányzatok bevonása

A lakásfejlesztésekbe, különösen a bérlakásépítésekbe (pl.: telek apporttal), a helyi közművek létesítésébe (pl.: megújuló energiaforrások biztosítása érdekében) érdemes az önkormányzatokat tervszerűen bevonni, a közösségi tulajdon kialakulását támogatni.

Öngondoskodás ösztönzése: adókedvezmények

Az öngondoskodásra képes, a közterhekhez hozzájáruló rétegnek lehetőséget kell adni, hogy ne csak állami támogatással, hanem saját jogon – pl. adókedvezmények útján – oldja meg, illetve javítsa a lakáskörülményeit. Ennek körében helyt kaphatnak mind a tulajdonszerzéshez kapcsolódó kedvezmények, mind a lakbértámogatások. Ez állíthatja meg további társadalmi rétegek leszakadását, ez adhatja az otthonteremtés lehetőségét és reményét a legális munkából élőknek.

Elérhető forinthitelek – Forint lakáshitelek

Az ezredfordulón elindult forint jelzáloghitelezés meghatározó fejlődést hozott a lakossági hitelezésben és a lakásfejlesztések fellendülésében egyaránt. Az akkor kialakított jelzáloghitel modell számos elemében fejlettebb, kormányzati szempontból előnyösebb a ma uralkodó devizahitelezésnél:

- jó a bankoknak, mert a hitelek és a források devizanem és lejárati egyezősége a jelzálogkötvények kibocsátásával biztosítható;
- jó a hitelfelvevőknek, mivel a jelzáloghitelek kamatlába akár a teljes futamidőre fixálható, így a havi törlesztés a teljes futamidőre tervezhető;
- a jelzálogbanki piac több mint 80 százalékát két hazai bank uralja, így a piaci folyamatok kontrollálhatóak, a rendszer működése lényegesen kevésbé kiszolgáltatott a magyar piacon meghatározó külföldi tulajdonú bankok otthoni problémáinak, néhány esetben irracionális üzletpolitikai döntéseinek.

Megvalósítandó támogatások, kedvezmények

A tisztességes munka, a közterhekhez való hozzájárulás, a gyermekvállalás, az előtakarékosság elismerése, az elvárható szolidaritás, az állami szerepvállalás a javasolt lakástámogatási rendszer alapgondolatai.

Épületenergetikai támogatások

Az állami támogatásokat és uniós forrásokat célszerű lenne koordináltan, egységes rendszerben, átláthatóan, kiszámíthatóan kezelni. Az utóbbi években ez nem így

működött. Az energetikai támogatásokat biztosítani kellene a felújításokkal, új építésekkel kapcsolatban is.

Állami garancia a lakáskölcsönökkel kapcsolatban

Kedvezőbb kondíciók érdekében, meghatározott esetekben az államnak célszerű lenne a hitelező bank felé az adós lakáscélú hiteléért garanciát vállalni. Megfelelő feltételek (pl.: jövedelemigazolás, előtakarékosság) előírása mellett ez kezelhető kockázat lehet, egyben csökkentené a hitelező bank kockázatát, így a hitel THM mértékét. Ezzel csökkenne az állami kiadás mértéke is.

Kamattámogatások bérlakás-építő, -kezelő cégek részére

A megfizethető bérleti díjakat lehetővé tevő „közhasznú" bérlakás-építési rendszer beindításához szükséges olyan konstrukció kialakítása, ami kedvező kamat mellett tesz elérhetővé forrásokat ilyen bérlakások építéséhez.

SZJA kedvezmények

Az öngondoskodásnak lehetőséget teremtve, a jövedelmek bejelentésének ösztönzése érdekében, a lakáspiaci keresleti oldal megerősítésére, az adócsökkentési intézkedések optimális végrehajtásaként elképzelhető az szja adójóváírás a lakásépítéssel, új lakás vétellel kapcsolatban. Itt is érvényesül, hogy az állam költségvetési bevételt is eredményező lakásépítéseket támogat. A bevételek az építés évében, a kiadások több éven át jelentkeznek.

Az szja kedvezmény az egyszeri lakásvételhez, építéshez kapcsolódó, de hatékonyan több éven át igénybe vehető kedvezmény. Ezért felmerül, hogy azt lehet a lakáshitel törlesztésekhez kapcsolni, de felmerül, hogy a hitel felvétele (vagy ennek igazolása) nélkül is lehessen adójóváírásban részesülni.

Adómentes béren kívüli juttatások (lakbértámogatás)

A bérlakások bérleti díjának megfizetéséhez adómentes béren kívüli juttatást lehetne kapcsolni. Ez kifejezné a munkáltató, a munkavállaló és az állam együttműködését a lakásépítések, lakásmobilitás érdekében. Ez hozzájárulna a „vállalati bérlakás" intézményének bevezetéséhez. Ezt össze lehetne kapcsolni a bérlakás-építésekkel kapcsolatos gazdaságfejlesztési tervezéssel, illetve a munkáltató vállalhatna feltöltési

garanciát a bérlakásokkal kapcsolatban. Ezt a kedvezményt az állam által felügyelt „közhasznú bérlakás-építési programban” épült bérlakások bérleti díjához lehetne felhasználni.

Lakástakarékpénztári konstrukciók

A meglévő konstrukciókat egy olyan termékkel kell kiegészíteni, amely a szülőknek lehetőséget ad arra, hogy a gyermekük iskolai évei alatti előtakarékossággal összegyűjtött összeget új építésű bérlakásokkal kapcsolatos bérleti jog akár 3–4 évre történő megváltására is fel tudják használni. Egyéb lakáskedvezmények igénybe vételét előtakarékosságtól lehetne függővé tenni.

Társasági adókedvezmény bérlakás-építő cégek részére

A „közhasznú” bérlakás-építésbe tőkét invesztáló befektető társasági adókedvezményben részesülhetne. Az adókedvezményt az indokolná, hogy a „közhasznú” bérlakás rendszerben a bérleti díj költségelven lenne kialakítva, a bérleti díjnak a projekthez felvett hitel tőke+kamat törlesztésére kellene elsősorban fedezetet nyújtani. Így lehetne elérni, hogy széles rétegek által megfizethető bérleti díj alakuljon ki az új építésű bérlakásoknál.

Annak érdekében, hogy a befektető érdekelt legyen (hozamelvárás) a rendszerbe invesztálni, a hitel kifutása után fennmaradó lakás maradványértéken felül a befektetéssel kapcsolatban társasági adókedvezmény nyújtása lenne szükséges.

4. Megvalósítandó kiemelt állami projektek

Bérlakás-építési program

A következő években évi 5–10 ezer bérlakás építése lenne kívánatos Magyarországon. Ezt indokolja a hazai bérlakás rendszer hiánya, amit hatékonyan kialakítani és működtetni építésekkel lehet. Indokolja továbbá, hogy a hazai lakásépítési ágazatban bekövetkezett negatív konjunktúra ciklus részleges korrigálására egy állami részvétellel, támogatással működő bérlakás-építési rendszer lehet alkalmas.

A bérlakás-építési rendszer mellett szól az is, hogy *hozzájárul a hazai munkahelyek megtartásához, a gazdaság élénkítéséhez, szociális, társadalmi szükségleteket elégít ki, az épített környezetben tartós, minőségi értéket teremt.* A bérlakás-építő rendszer kialakításakor érdemes figyelembe venni a jól működő európai megoldásokat, különösen a társadalmi, gazdasági fejlődésében a hazaihoz talán legközelebb álló országban, Ausztriában működő modellt.

Épületenergetikai, épületminőségi program

- ***ZBR program:*** többszöri átszervezés után 2009-ben a „ZBR” Zöld Beruházási Rendszer keretében lehetett pályázni panelépületek felújítására. Ezen belül a „Klímabarát otthon” panel alprogram nevű pályázati csomag financiális hátterét a CO_2 kvóta-kereskedelem bevétele adta. Az állami támogatás aránya a CO_2 kibocsátás csökkenésének mértékétől függően 35–60 százaléka a beruházás költségeinek.
- ***Energetikai hatékonyság növelése***: tekintettel arra, hogy Magyarországon a legnagyobb hőfelhasználók a lakások és az építmények, így közvetve a legnagyobb CO_2 kibocsátók is, az energiahatékonyságuk növelése révén csökken az üvegházhatású gáz kibocsátás. Az épületek minél szélesebb körét kell bevonni az energiahatékonysági támogatásokba, támogatni kell a felújításokat és az építéseket is. Ez rendkívül fontos mind a környezettudatos épületfenntartás miatt, mind a lakók kiadáscsökkentése szempontjából is. Az állami támogatásokat és uniós forrásokat célszerű lenne koordináltan, egységes rendszerben, átláthatóan, kiszámíthatóan kezelni.

Városrész-rehabilitációk

Az Európai Unió operatív programjainak egyik kiemelt célja a város-rehabilitáció. Az Új Magyarország Fejlesztési Terven belül kidolgozott pályázatok keretében 2007–2013 között mintegy 270 milliárd Ft fordítható város-rehabilitációs célokra. A programok három fejlesztési területre koncentrálnak:

- Funkcióbővítés keretében valósulhat meg többek között piaccsarnok korszerűsítése, múzeum, szabadidős létesítmények, közigazgatási épületek rekonstrukciója, kis- és középvállalkozások kiskereskedelmi és szolgáltató egységeinek külső felújítása. Emellett rendezvények, játszó-, foglalkoztató-házak, a fejlesztésekhez kapcsolódó helyi foglalkoztatási kezdeményezések is kaphatnak támogatást a projekt részeként.
- A szociális város-rehabilitáció többlakásos lakóépületek közös tulajdonú részeinek felújítására, új szociális bérlakások kialakítására, a meglévők felújítására, közterek, parkok kialakítására, közintézmények felújítására kínál lehetőséget.
- A kisléptékű településfejlesztés a régiók kisebb településein egy-egy közterületre, utcára, épületre kiterjedő kisléptékű infrastrukturális fejlesztések megvalósítását támogatja.

Ezeket a pályázatokat célszerű újragondolni.

Telepből Zöldvárost! – Lakótelepek megújítása program

Helyzetkép a lakótelepekről

Társadalmi összkép: 1,9 millió fő, 93 százalék magántulajdonú lakás (társasház és szövetkezeti lakás). A lakásokban az idősek, egyedülállók és egyszülős családok felülreprezentáltak. Az alacsony jövedelműek szintén felülreprezentáltak. Az épületek fenntartási költsége magasabb az országos átlagnál (több mint kétszerese). Az üres lakások aránya kb. 8 százalék, nem tulajdonos által lakott lakások aránya 15 százalék. A közüzemi tartozások a lakók 30–50 százalékának esetében állandósultak. Erősödő szociális problémák, szegregáció.

Környezeti helyzet: nagy területű, de gondozatlan zöldfelületek. Állandósult parkolási/közlekedési gondok. Energetikailag fenntarthatatlan, gépészetileg elavult infrastruktúra.

Városszerkezeti helyzet: a városközponthoz közel eső épületek kedveltebbek, tartják értéküket. A központtól távol eső lakótelepeken megindult a kiüresedés. Az intézményi ellátás helyzete hullámzó, az élelmiszer áruházak száma nő, de a többi közellátás színvonala csökken.

Épületállomány: 800 ezer lakás, telepszerű beépítéssel, jellemzően háromféle hőtechnikai és építészeti minőségben, avultsági szintjük ennek megfelelő. Jelentős felújítás kevés volt.

Gazdasági környezet: alacsony önerő, nem célravezető pályázati szisztéma, nem költséghatékony felújítások, csúszó kifizetések.

Kihívások, legfontosabb változtatások

Társadalmi: a közösségi tulajdon/bérlakás arányszámának növelése. Markáns rezsicsökkenés elérése. Mobilis rétegek bevonása, „trendi“ közösség létrehozása, ahol lehet. Magas minőségű részek létrehozása, ahol lehet – vegyes társadalmi struktúra megalapozása.

Környezeti: amennyiben van környezeti attrakció, úgy annak életben tartása, feltámasztása. Új környezeti attrakció bevitele. „Zöld város” elvek szerinti fejlesztés. Biztonságos, környezetbarát, családbarát fejlesztés. A CO_2 kibocsátás markáns csökkentése, több lábon álló energetikai rendszerek.

Városszerkezeti: a városszerkezetileg jó helyen lévő épületegyüttesek újraélesztése. Kisebb szerkezeti egységekre bontás. Új arculat, új alközpontok, új közfunkciók. Autonómiát segítő megoldások.

Épületállomány: 21. századi minőség**,** építészetileg átgondolt, változatos lakásstruktúra. Zöld megoldások, idős- és családbarát épületek, esélyegyenlőség a fogyatékosok számára.

Gazdasági környezet: új pályázati rendszer, új szereplők a finanszírozásban.

Programok és alprogramok

Társadalmi program: bérlakás program, szövetkezeti tulajdonosi program, társ-tulajdonosi program, lakótelepi tanácsadó iroda létrehozása.

Környezeti program: CO_2 kibocsátás csökkentésére radikális energetikai felújítás, városi zöldövezetek védelme, hőellátás több lábra állítása, alternatív és környezetbarát technikák arányának növelése.

Városszerkezeti program: közterületek és zöldfelületek átértékelése, telkesítés, új övezeti mutatók kidolgozása, közlekedési felületek rendezése, középület-program, „zöld város” kritériumrendszer.

Legfontosabb javaslatok

- **A lakótelep egészének rehabilitálása** a valódi és célravezető feladat. Az eddigi panel programok elsősorban – a valóban legégetőbb – lakásrezsi csökkentést, így a lakást mint a lakótelepi problémahalmaz legkisebb elemét célozták meg. A Telepből Zöldvárost! program a telepek egészének a megújítását, fejlesztését jelenti.
- **A program alapeszméje a szociális városmegújítás.** Ezért került be a programba a meglévő intézmények rekonstrukciója és új intézmények építése, ezért része a programnak a közterületek rehabilitációja is.
- **A teljeskörűség és komplexitás a program minden elemében**. Ezzel a szemlélettel az egyes részprogramok pozitív szinergikus együttműködését érhetjük el, magasabb életminőséget – ezzel együtt az ingatlanárak emelkedését is – biztosítva.

IV. VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉS – ÜZLETI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE

1. Mit kívánnak a hazai KKV-k?

Mi kell ahhoz, hogy a magyar kisvállalkozók sikeresek legyenek? Hogyan teremthetnek több százezer új munkahelyet? Lesz-e kicsiből induló magyar világcég? Eddig az állam és a kormányzat nem adta meg, ami járna a kisvállalkozásoknak. Újra kell tervezni és kezdeni. Ezért szükségszerűen a vállalkozások számára a következők lépések a legfontosabbak.

Jövőkép és stratégia

Nemzeti szinten megalkotott világos jövőképre és stratégiára van szükség, amire mindenki rákötheti a saját családi és üzleti jövőképét, stratégiáját.

Az mára egyértelművé vált, hogy a kkv-szektor gondjainak egy jó része csak komplex gazdasági, szabályozási, oktatási, intézményi reformok és infrastrukturális intézkedések révén oldható meg. Nagyon fontos az új stratégia céljainak rögzítése is: *a vállalkozásfejlesztés a nemzeti célok megvalósítására kell épüljön*. Olyan program kell, mely a vállalkozói kultúra terjesztésével, és a hazai tőkefelhalmozás elősegítésével előmozdítja az ország polgárosodását. Továbbá, amely serkenti a munkahelyteremtés lehetőségeit és növeli a munkaerő iránti keresletet elsősorban a magyar kis- és közepes vállalkozásokban.

Stabilitás és kiszámíthatóság

Az elmúlt másfél évtizedben a magyar gazdasági környezet az állandó forrongás, átalakulás állapotában volt. A parlamentáris demokráciára és a piacgazdaságra

történő átmenet, a stabilizáció, az európai integráció előkészítése, végül az Európai Unióhoz történt csatlakozás előre alig tervezhető, kiszámíthatatlan, bizonytalan üzleti környezetet teremtett Magyarországon. A hazai üzleti élet szereplői azt várták, hogy az Európai Unióhoz történt csatlakozás után ez a bizonytalanság csökken, de éppen ellenkezőleg: 2004–2005-ben még a maradék stabilitás és kiszámíthatóság is eltűnt a magyar gazdaságpolitikából. A hazai üzleti élet szereplőinek szüksége van arra, hogy középtávon kiszámítható legyen az állam működése Magyarországon.

Világos gazdaságpolitikai célok és eszközök, stabil adó- és járulékrendszer, szabályozók és támogatási rendszerek szükségesek. Az üzleti élet elvárja, hogy év közben egyetlen, a gazdasági döntéseket befolyásoló jogszabály se változhasson meg. Határozott igénye, hogy szűnjön meg az a gyakorlat, amely év közben magyarázza – ráadásul eltérően – a korábban megjelent jogszabályokat. Ez a kiszámíthatatlanság minden vállalkozást sújt, de a kisvállalkozókat sújtja a legerősebben, mert itt nincs működési tartalék, szemben a nagyokkal. Alapvetően változtatni kell a magyar állam működésén: *stabil és kiszámítható üzleti környezetre van szükség.* Ennek alapfeltétele egy átlátható társadalmi, gazdasági megállapodás keretében kialakított vállalkozást támogató szabályozási környezet megteremtése.

Bürokráciacsökkentés

A mai állami bürokrácia és adminisztráció gúzsba köti a hazai vállalkozásokat, mert számukra aránytalan terhet jelent minden értelmetlen állami előírás és kötelezettség. A bürokratikus terhek csökkentése egyúttal kijelöli a szükséges adminisztrációs létszámot is, hiszen kevesebb hivatali ügyhöz kevesebb alkalmazottra van szükség. Ez közvetlenül az államháztartás számára tetemes megtakarítást jelent. Közvetve pedig ismét a vállalkozások számára jelent előnyt, mert ha az állam kevesebbet költ bürokráciára, akkor kevesebb adóbevételre lesz szüksége, kevesebb lesz az elvonás, és így több forrás maradhat a vállalkozásoknál.

Nemzetközi felmérések szerint Magyarországon a vállalkozások adminisztrációs költségei kétszer nagyobbak, mint az egyszerű adminisztrációval működő országok vállalataié, illetve az ügyintézés időigénye is átlagosan kétszer hosszabb. Ez

láthatatlan, de valódi versenyhátrányt jelent a hazai üzleti élet szereplői számára a többi EU-tagállamhoz, illetve a globális versenytársak üzleti szereplőihez képest. A drága és lassú ügyintézés az üzleti élet minden területén megjelenik, az ingatlanbejegyzéstől a vállalatalapításig, az adóbevallásoktól a különböző statisztikai kimutatások teljesítéséig. Bár a Magyarországon működő globális cégek jobb helyzetben vannak a magasabb adminisztrációs és ügyintézési költségek elviselése terén, mint a hazai kisvállalkozások, de a magyar gazdaság tőkevonzó, illetve tőkemegtartó képességét is jelentősen rontja ez a mára riasztóvá vált hazai ügyintézési helyzet.

A cél a bürokrácia területén a felezés: a maihoz képest fele annyi időt és pénzt vigyen el a vállalati ügyintézés Magyarországon. Az adózásban, a szabályozásban, az engedélyezésben, és a támogatásoknál fő irány kell legyen, *egyszerűsíteni és állandósítani, azaz kiszámíthatóvá tenni a rendszert*. Ennek elérése érdekében stabil jogi környezetet kell kialakítani, azaz időtálló minőségi jogszabályokat kell alkotni. A bevallásokat le kell egyszerűsíteni, és elektronikussá kell tenni, ami mellé gyorsan reagáló, jól használható válaszokat adó *elektronikus ügyfélszolgálatot* kell biztosítani.

Adócsökkentés

A hazai vállalkozások számára az élőmunkát terhelő magas járulékok jelentik a legnagyobb gondot. A munkavállalók és a munkaadók egybehangzó véleménye szerint a meglévő munkahelyek megtartása, illetve új munkahelyek teremtése a magyar gazdaság legnagyobb kihívása a következő években. Munkahelyeket a vállalkozások képesek teremteni, ehhez radikális járulékcsökkentésre van szükség. Az élőmunka terheinek radikális csökkentése érdekében az adó- és járulékrendszer területén átfogó reformot kell végrehajtani.

Rendszerjelleggel (nem bonyolult kérelmekkel) biztosítani kellene, hogy a tb-járulék kulcsa legalább 10 százalékponttal alacsonyabb legyen a pályakezdők, az 50-55 év felettiek, valamint a legfeljebb 6 éves gyermeket nevelő anyák esetében. Hosszabb távon megfontolásra érdemes a társadalombiztosítási járulékoknak az életciklushoz és a demográfiai státushoz való igazítása. *Csökkenteni kell az adónemek*, azaz a

különféle szabályok szerinti adó- és járulékbefizetési kötelezettségek *számát* is, össze kell vonni a vállalkozókat terhelő adó- és járulékbevallásokat, és *kiszámíthatóvá kell tenni az adózási rendszert*.

A magyar vállalkozók sérelmezik, hogy az állam eddig kiterjedt módon alkalmazta az adóztatásnak azt a formáját, amely igen kicsi adóbevételt eredményezve egy-egy speciális területet, illetve tevékenységet adóztat. Ezeknél az adóknál, illetve sarcoknál az adózással kapcsolatos adminisztráció és ellenőrzés sokszor nagyobb költséggel jár, mint amennyi a költségvetési bevétel. Az üzleti környezet stabilitását jelentősen rontják ezek a „kisadók” és sarcok, mert átláthatatlanná és követhetetlenné teszik az adórendszert, ezáltal növelik a vállalkozók kiszolgáltatottságát.

Vállalkozásbarát önkormányzatok

Napjainkban a vállalkozók és szervezeteik egyre élesebb kritikát fogalmaznak meg a települési önkormányzatokkal szemben. Magasak a helyi adók és az illetékek, versenyképességet csorbító sarcnak érzik az iparűzési adót, miközben a településektől cserébe csak elégtelen gazdasági infrastruktúrát és bürokratikus ügyintézést kapnak.

Az okok azonban, és így a megoldások is, csak kisebb részben az önkormányzatoknál, nagyobb részben az államnál találhatók. Az állam a helyben keletkezett adóbevételek zömét, a személyi jövedelemadó esetében 90 százalékát elvonja, majd különböző közfeladatokra, oktatásra, egészségügyre, vagy szociális ellátásra fejkvóták alapján visszaosztja. Sőt, ebben a rendszerben az állam úgy írhat elő törvényileg közfeladatokat a települések számára, hogy a feladatok ellátásához szükséges finanszírozást nem, vagy nem elegendő mértékben biztosítja. Így a települések előtt gyakorlatilag két út áll: vagy saját bevételeikből, a helyi vállalkozások megadóztatásából, vagy a fejlesztési és beruházási kiadások lefaragásából pótolják a hiányzó forrásokat. A végeredmény: a magas helyi adók és a gyenge helyi gazdasági infrastruktúra kettőssége.

Versenyképes vállalkozások csak versenyképes településeken működhetnek. Ezért a megoldás a településeken keletkezett források állami elvonásának csökkentése, mintsem a települési önkormányzatok elsorvasztása. Ahhoz pedig, hogy a települések – a vállalkozók által joggal elvártan – a helyi gazdasági környezet fejlesztésére több forrást fordítsanak, helyre kell állítani a települések finanszírozásában a piac ösztönző szerepét. Az aktív telephelyi politika ugyanis – például infrastruktúra előkészítése a befektetők és a helyi vállalkozók számára – komoly kiadásokat jelent a településeknek. Ha ezek a kiadások, mint napjainkban a helyben keletkezett források állami elvonása miatt, nem térülnek meg a települések számára a vállalatok adójának, valamint a vállalatoknál dolgozók személyi jövedelemadójának növekedésében, akkor ez nem motiválja a településeket a helyi gazdasági környezet fejlesztésére.

Amíg a települések finanszírozásában, a helyi és a központi adók megosztásában nem születik olyan rendszer, amely *közvetlen kapcsolatot teremtene a települések gazdaságfejlesztési tevékenysége és a települések bevételei, a települések gazdasága és gazdagsága között*, addig a vállalkozásokra kivetett helyi adók és illetékek csak a helyi sarc formái maradnak, aminek bevételeivel az önkormányzatok más közfeladataik elégtelen állami finanszírozását fedezik.

Az uniós források hasznos, gyors és egyszerű felhasználása

Ma az uniós források hatása azért csekély, mert az öntözőkanna-elvet követi, vagyis sok helyre jut sok kicsi támogatás, miközben a források jelentős része közvetlen gazdaságfejlesztési cél nélkül kerül elköltésre. Ezért az Új Széchenyi Terv keretében az uniós forrásokat át kell csoportosítani a növekedéspárti, munkaközpontú gazdaságpolitikát szolgáló területekre, és a források felhasználásánál olyan rendszert kell kialakítani, amely képes gyorsan felhasználni az uniós forrást. A gazdasági válság és a hitelezés visszafogás hatására hatalmas finanszírozási forrás és piaci kereslet hiányzik a gazdaságból. Megdöbbentő, hogy eközben bürokratikus akadályok miatt nem kerülnek bele a magyar gazdaságba az önmagukban is jelentős keresleti tételt jelentő uniós források. Fontos továbbá, hogy az új rendszerben a

vállalkozások, és az önkormányzatok számára *minimálisra csökkenjen a pályázatokkal kapcsolatos adminisztráció*.

Stabil forgótőke finanszírozás és tőke a fejlesztésekhez

A kisvállalkozások jelenleg szinte kivétel nélkül alultőkésítve működnek, így nem képesek fejlődni, újítani. Tőkére és kedvezményes hitelre is szükség van, mert a piacok megszerzéséhez és megtartásához új technológia, tudás és beruházás kell. Ennek megoldására **vissza kell állítani a kisvállalkozói tőkejuttatási programokat.**

A hazai üzleti élet döntő többsége egyetértett az első Széchenyi Terv gazdaságfilozófiájával és vissza nem térítendő beruházási támogatási rendszerével. Szükségesnek látják, hogy az uniós támogatások hazai vállalkozások részére megnyíló forrásait zömében vissza nem térítendő tőkejuttatás formájában kapják meg a hazai kis- és középvállalkozások. Ennek érdekében az uniós forrásokat át kell oda csoportosítani, ahol jobban hasznosulnak, miközben a pályázati eljárásokat le kell egyszerűsíteni.

Érdemes bővíteni a *Széchenyi kártya továbbfejlesztésével* támogatott beruházási hiteleket, és hitelgaranciát adni a hazai kis- és középvállalkozói körben. Kiterjedt, egymásra épülő, stabil és átlátható kormányzati beruházási támogatási programokat igényelnek a hazai vállalkozások, amelyek az EU-támogatások maradéktalan lehívását, valamint a vissza nem térítendő uniós támogatások szintén vissza nem térítendő formában való nyújtását teszik lehetővé. Az elnyert EU-támogatásoknál 50 százalékos előleg kifizetését tartják szükségesnek.

Mindezek még mindig nem fedik le a teljes kkv-szektort, mivel a kisvállalkozások bankképessége alacsony, főleg a legkisebb és a kezdő cégek körében kevés olyan van, amely képes cégként banki hitelhez jutni. Ennek a problémának a kezelése lenne az EU-forrásokból működő Jeremie program fő feladata, de nem sok sikert ért el. Ezért át kell alakítani, hogy valóban betöltse a szerepét. A mikrohitelezésre kapott EU-s támogatást összhangba kell hozni annak eredeti céljával: elsősorban a *kezdő,* banki finanszírozás szempontjából *nem hitelképes vállalkozókat kell pénzügyi forrásokhoz juttatni*.

Növekvő hazai piac

A kisvállalkozásoknak a belföldi és a globális piacon új résekre van szükségük a növekedéshez, a résekben való nagyra növéshez. Táguló belföldi piac nélkül a globális ugrás is nehezebb, ezért itthon kell kezdeni a piacbővítést. A belföldi piacok védelménél fontos eszköz a *versenyfelügyelet* és a *fogyasztóvédelem* kiterjedt alkalmazása. Állami feladat a fogyasztók megóvása a hazai piacot jelenleg szinte akadálytalanul elárasztó silány, sokszor az egészségre, biztonságra is veszélyes vagy hamisított termékektől, melyek tisztességtelen eszközökkel szorítják ki a hazai kisvállalkozókat a piacról.

Szintén állami feladat a fogyasztókat az áron kívüli fontos információkkal ellátó tájékoztatási rendszernek a kialakítása, hiszen napjainkban például homogén tömegtermékként kizárólag eladási ár alapján versenyeznek a sokszor sokkal magasabb minőséget képviselő hazai mezőgazdasági termékek a külföldről beszállított versenytársaikkal.

Tisztességes viszonyok kialakítása a kereskedelemben

Magyarországon az elmúlt másfél évtizedben alapvetően átalakult a kereskedelem. A nagy bevásárlóközpontok megjelenésével szélesebb lett a kínálat, és nagyobb a verseny. A bevásárlóközpontok azonban – noha közöttük is erősödik a verseny – a hazai beszállítókkal szemben olykor nyomasztó erőfölénnyel rendelkeznek. Ezt az erőfölényt kihasználva pedig a nagy bevásárlóközpontok meglehetősen kiszolgáltatott helyzetbe hozzák a hazai beszállító kis- és középvállalkozásokat, és a gazdákat.

Ma már szinte általános gyakorlat a hosszúra nyúlt fizetési határidő, így valójában a beszállító kis- és középvállalatok hiteleznek a nagy bevásárlóközpontnak. Gyakorta a bevásárlóközpontok nyomott áron, a beszerzési ár alatt értékesítik a hazai termelők termékeit. Szintén elterjedt gyakorlat, hogy a sok esetben jobb minőségű hazai terméket, a bevásárló-lánc valamely saját termeltetőjének termékére cseréli le, még akkor is, ha az gyengébb minőségű. Természetesen a piac a kereskedelem területén is saját törvényeit követi, és abban az államnak nem lehet korlátozó szerepe. A verseny korlátozása csak a fogyasztókat hozná hátrányba. Ugyanakkor nyilvánvaló: a piaci erőfölényből származó diktátumok gyakorlata sem egyenlő a szabad

kereskedelemmel. Nem véletlen, hogy Európa fejlett piacgazdasággal rendelkező országaiban is a szabályozás finom hálójával védik mind a beszállítók, mind a kis üzletek érdekeit a nagy bevásárlóközpontokkal szemben.

Hasonlóképpen, Magyarországon is az állam a mainál jóval aktívabban használhatná *a tisztességes kereskedelem érdekében és a hazai beszállítók védelmében* a jelenleg is rendelkezésre álló szabályozási eszközeit. Ha pedig kell, akkor új szabályozási eszközökkel is érvényesítheti, hogy a bevásárlóközpontok betartsák a szerződéses fizetési határidőket. Segítheti az állam *a hazai beszállítók jog- és érdekvédelmi intézményrendszerének* kiépítését is. Szabályozási eszközeit alkalmazhatja annak érdekében is, hogy a hazai termékek ne tűnjenek el végleg a nagy bevásárlóközpontok polcairól. Eszközei közül természetesen nem hagyhatja ki *a verseny erősítését* sem, például alternatív, versengő kereskedelmi láncok elősegítésével.

Fogyasztóvédelem

A hazai fogyasztóvédelem számára nagy kihívás volt az európai uniós közigazgatási modell kialakítása. A feladat, hogy egy régiónként szervezett közigazgatás keretein belül jöjjenek létre az országot átfogó, állami fogyasztóvédelem intézményei, megvalósultak. Ennek alapvető feltétele volt, hogy a fogyasztóvédelem létszámában, forrásaiban, eszközeiben készen álljon egy hatékonyabb, egységesebb, korszerűbb működésre.

Viszont a kialakult pozitívum mellett negatívumként minősíthető tény a fogyasztóvédelem egyre erősödő térvesztése főleg a hatáskörelvonások mentén, a gazdasági válságra való nem megfelelő reagálás a vállalkozások felé, mely a polgári társadalom részéről történő elfogadottságot, a szakmai hitelességet kérdőjelezi meg. A fogyasztóvédelem fogalma mindinkább a piaci versenyképességgel függ össze, ezért szükséges a jelenlegi rendszert is ennek szolgálatába állítani mind a szervezet, a létszám, a jogszabályi környezet, a civil szerveződések hatékonyabb együttműködési mechanizmusának kialakítása, valamint a vállalkozóbarát, preventív intézkedések irányába.

Célkitűzések, eszközrendszer

- Új szervezetrendszer kisebb költségvetéssel;
- Kevesebb vezetési szint;
- Kisebb apparátus, létszámcsökkentés;
- Vállalkozó- és ügyfélbarát hatóság;
- Oktatás, képzés a vállalkozások részére;
- Fogyasztóvédelmi hatáskörök tisztázása;
- Termékbiztonság, veszélyes termékek kiszűrése;
- A fogyasztóvédelem hatékonyan preventív alapokra helyezése;
- Pozitív lista;
- Fogyasztóbarát embléma.

Segítség a szövetkezéshez és a hálózatépítéshez

A szigetszerűen működő kisvállalkozói szektorban hálózatosodásra, szövetkezésre van szükség, ami felé okos állami támogatási programok terelhetnek. A *szövetkezésnek segítenie kell a kisvállalkozók összefogását*, és a sok kis kapacitásnak az észak-olasz modellhez hasonlóan integrált termelési rendszerbe kell szerveződniük. A szövetkezésnek segítenie kell a hazai beszállító vállalatok klaszterének kialakítását, és ezáltal az ide települt multik jobb gazdasági beágyazódását. Újra kell építeni a kiváló alapanyagokat előállítani képes mezőgazdaságra épülő hazai termelési vertikumokat, amelyek magas hozzáadott értéket képviselő, közvetlenül a fogyasztóknak értékesíthető termékeket tudnak majd előállítani.

Egyablakos vállalkozásfejlesztési ügynökség

Össze kell vonni és centralizálni kell a fölös párhuzamosságokkal működő vállalkozásfejlesztési intézményrendszert például egy Nemzeti Kisvállalkozás-fejlesztési Ügynökségbe, hasonlóan a visegrádi országok és Szlovénia gyakorlatához. Az ügynökségnek ki kell alakítania az *egyablakos*

vállalkozásfejlesztési ügyfélkapcsolati pontjait szerte az országban (akár a gazdasági kamarák bevonásával). Ezeknek a kisvállalkozás-fejlesztési központoknak alkalmasnak kell lenniük arra, hogy egy oda bemenő vállalkozónak vagy vállalkozni szándékozó embernek bármely vállalkozásfejlesztési, adózási, engedélyezési, adminisztrációs kérdésében jól használható segítséget tudjon nyújtani, továbbá cél, hogy oktató, tanácsadó, üzleti tervezést segítő, mikrohitelező funkciót is ellássanak.

A központoknak az Egyesült Államokban működő Small Business Administration által felügyelt Small Business Development Center-ek mintájára fontos helyi piaci statisztikákkal is kell rendelkezniük, mint például, hogy van-e elég vásárló egy adott területen, ha valaki új üzletet akar nyitni. Mivel a kisvállalkozók munkáját nagyban megkönnyítheti, ha tartósan ugyanazon az emberen keresztül minden a gazdálkodásához szükséges segítséget megkaphat az államtól, így a központok munkájának részeként kisvállalkozói mentorok is működnének. A Nemzeti Kisvállalkozás-fejlesztési Ügynökségnek ki kell alakítania egy, a vállalkozások világát teljeskörűen lefedő, állandóan naprakészen tartott honlapot, és elérni azt, hogy a vállalkozók széleskörűen ismerjék, használják, és részt vegyenek a folyamatos fejlesztésében. A honlapon, vagy annak megszemélyesített változatán, a mentorokon keresztül előminősített cégeljárással, könyveléssel, szellemi jogvédelemmel, szervezetfejlesztéssel, tanácsadással, képzéssel, stb. foglalkozó szakértőket, ügyvédeket, közjegyzőket érhetnének el a vállalkozók. A rendszer nemcsak árakat, és az esetleges állami minősítéseket tartalmazná, hanem a web 2.0-as lehetőségeket kihasználva a korábbi ügyfeleik véleményeit is.

Naprakész információk

A vállalkozások működése során nagyon fontos a minél pontosabb piaci információk megléte. Kik a versenytársak, kik a potenciális vevők, kik a lehetséges beszállítók, megbízható-e az adott illető vagy cég? Mik a legújabb technológiák, hogyan lehet bevezetni a termelésbe? A kisvállalkozások az információk terén is nagy hátrányban vannak a multikhoz képest, aminek a csökkentése állami feladat. Ezért fontos, hogy *ingyenesen minél részletesebb statisztikai adatok, céginformációs rendszerek, piaci, technológiai információk álljanak a kisvállalkozók számára rendelkezésre.* Ennek is a

Nemzeti Kisvállalkozás-fejlesztési Ügynökség honlapján lenne a legjobb helye. Másrészt a fogyasztók információja is kevesebb a kisvállalkozásokról, amelyeknek nincs pénzük hirdetni. Emiatt a sok elhalt, vagy félig sikeres kezdeményezés után egy egységes, államilag finanszírozott és szervezett hazai *kisvállalkozói termékminősítő rendszert* kellene bevezetni, mely a fogyasztók tájékoztatását is szolgálná.

Érdemi szerep a gazdasági kamarának

A kormányzat messze nem használja ki azokat a lehetőségeket, amelyek a gazdasági kamarák köztestületi státusában, valamint a kamarai törvény által megfogalmazott feladatokban, felhatalmazásokban rejlenek. *Meg kell újítani a kamarai rendszert*, ami a gazdasági önszabályozás, és a patrióta gazdaságpolitika fontos eszköze szerte Európában. Egy olyan rendszert kell kialakítani, ahol a vállalkozások támogatják a kötelező kamarai tagság visszaállítását. Fejleszteni kell a kisvállalkozói érdekképviseleti rendszert, hogy az érdekeik már a jogszabályalkotás kezdeti fázisában beépüljenek, és így az adminisztráció csökkentésénél már említett módon minőségi törvénykezés alakuljon ki.

A kamaráknak a létrehozandó vállalkozásfejlesztési ügynökség partnereként fontos szerepe lehet az egyablakos vállalkozásfejlesztési rendszer végpontjainak üzemeltetésében, és a kisvállalkozói mentor programban. Jóllehet a kamarai törvény világosan megfogalmazza a gazdasági kamaráknak a nemzetközi kereskedelem fejlesztésével összefüggő feladatait, a mai napig nem került sor arra, hogy ezen a kereskedelemfejlesztés területen a kamarák részére állami feladatokat adjanak át, vagy, hogy a kamarákat intézményesen bevonják az állami finanszírozású kereskedelemfejlesztés feladatainak ellátásába.

Egy új, növekedésorientált gazdaságpolitika mindenképpen nagyobb segítséget kell adjon a hazai vállalkozásoknak, hogy eredményesebben tudjanak megjelenni a külpiacokon. A kereskedelemfejlesztési feladatkör a területi kamarák bázisán hatékonyan látható el, hiszen azok természetüknél fogva napi kapcsolatban állnak a

legaktívabb gazdálkodó szervezetekkel és egyébként is végeznek tagjaik érdekében ilyen jellegű feladatot.

Szintén fontos szerepe lehet a kamarának a vállalkozások szövetkezésében, a vállalkozói képzések szervezésében és a kialakuló konfliktusok mediáció alapú kezelésében.

Közbeszerzési fordulat végrehajtása

A belföldi piac megerősítésének másik útja a *közbeszerzési fordulat* végrehajtása. Az Európai Unió országaiban a hazai és a külföldi cégek aránya az elnyert közbeszerzési pályázatoknál éppen fordítottja a magyar arányoknak: míg az EU tagállamaiban legalább 70 százalékos a hazai cégek nyerési aránya, addig Magyarországon legfeljebb 40 százalékos.

Az Európai Uniótól érkező pénzek európai normák szerinti elosztása azt igényli, hogy *a magyar közbeszerzési eljárásoknál legalább 70 százalékos legyen a hazai cégek nyerési aránya*. Az állami intézkedési programnak ezt közvetlen és közvetett – például beszállítói arányok előírása – eszközökkel egyaránt segítenie kell.

A közbeszerzések az egyik legnagyobb piacot jelentik Magyarországon, és még inkább az EU-ban. A közbeszerzések rendszerének társadalmi-vállalkozói megítélése Magyarországon meglehetősen kedvezőtlen. A közvéleményt irritálja a részben a sajtóból, részben a vállalkozók saját tapasztalatai alapján kibontakozó negatív kép a visszaélésekről, politikai szempontok érvényesüléséről, a korrupció miatt kialakuló túl magas árakról. Ugyanakkor maga a pályáztatás igen nehézkes, bonyolult, és ez önmagában is visszarettent számos, részvételt mérlegelő vállalkozást.

A problémák egyik gyökere abban rejlik, hogy a politika és a bürokrácia eddig a vállalkozói szférától jórészt függetlenül próbálta szabályozni a kérdéskört. A vállalkozói gondolkodásmódtól esetenként idegen elvárások épültek, illetve épülnek be a rendszerbe. A legnagyobb befolyással bíró és a pályázatokat sokszor elnyerő nagy cégeknek ugyanakkor nem érdekük egy jól áttekinthető, a versenyt valóban

gerjesztő, és a tartós működtetés próbáját is kiállni képes közbeszerzési rendszer létrehozása.

A hazai vállalkozási közösségnek ezért a mainál nagyobb szerepet kell biztosítani a rendszer kialakításában és működtetésében.

Zöld közbeszerzés szükséges

A hazai átfogó válság magában foglalja az irányítási válságot, amely előidézi az értékrendek elcsúszását, a gazdasági magatartás szabadosságát, közte a közbeszerzéssel kapcsolatos komplex probléma rendszert – drága, drágít, lassú, korrupt, túlszabályozott, szakmai kérdéseket háttérbe szorít, pótcselekvéseket szervez a működésbe, mely szétveri a szakmai munkát.

A zöld közbeszerzés fogalmán a beszerzést végzők által a termékek, szolgáltatások és építési beruházások beszerzése során figyelembe vett környezetvédelmi szempontokat értjük. Olyan zöld közbeszerzési rendszer szükséges, amely a hazai vállalkozásokat részesíti előnyben, és olyan állami, közösségi intézkedéssorozat, amely a társadalmat és a gazdaságot fenntartható fejlesztési pályára állítja, valamint a környezeti szempontokat a nemzeti fejlesztéspolitikába integrálja.

2. Szövetségben a vállalkozókkal

Vállalkozó, tisztesség, közjó

Vállalkozók nélkül nincs haladás. A vállalkozások azonban csak akkor szolgálják a közjót, ha kölcsönösen előnyös együttműködések mentén működnek. Az együttműködések kölcsönösen előnyös volta két tényezőn nyugszik: az üzleti tisztességen és a közösség tiszteletén.

A vállalkozók tárják fel az értékteremtés még kiaknázatlan formáit, ők a fejlődés fő mozgatói. Hatásuk túlmutat mindennapi tevékenységük közvetlen eredményein. A vállalkozók a gazdaság és társdalom legérzékenyebb és legközvetlenebb megfigyelői közé tartoznak, tudásuk nélkülözhetetlen a közügyeket érintő döntéseknél. A vállalkozók a közélet meghatározó szereplői, a civil szféra fő finanszírozói és szervezői. A sikeres vállalkozók viselkedése, véleménye meghatározó példa az ambiciózus fiatalok számára. A vállalkozók szerepe túlmutat cégükön, a helyi, nemzeti közösség vezetői közé tartoznak.

Vállalkozáspolitika – A vállalkozók és az állam szövetsége

A kormány vállalkozáspolitikája a vállalkozók és az állam szövetségére épít. Célja, hogy a vállalkozások értékteremtő törekvéseit támogassa, és hogy a vállalkozások tevékenységét összhangba hozza a közjóval. Három fő pillére *a vállalkozásbarát államműködés kialakítása, a vállalkozás tisztességének erősítése, valamint az állam és a vállalkozók közötti együttműködés kialakítása.*

A kormányzat és a vállalkozók közös feladata, hogy megerősítsék a vállalkozók közötti bizalmat és a vállalkozások társadalmi presztízsét. Meg kell erősíteni a szerződések védelmét, a közösségre káros üzleti tevékenységek tiltását, a vállalkozók megbecsülését.

A kormányzatnak csökkentenie kell az adminisztráció gerjesztette költségeket, az állami tevékenységekből fakadó vállalkozói kockázatokat. Ehhez átlátható, betartható és betartatott szabályokra, kiszámítható és átlátható jogalkotásra van szükség.

Áttekintés a magyar vállalkozások környezetéről

A vállalkozáspolitika területén elkerülhetetlenné teszi a változást gazdaságunk intézményeinek tragikus helyzete. Nemzetközi összehasonlítások szerint gazdaságunk működése egyre inkább a tőlünk délre és keletre fekvő országokéhoz hasonlít. Az emberek úgy érzik, hogy az általuk nagyra tartott tudás és szorgalom révén nem lehet érvényesülni hazánkban. Honfitársaink többsége ezért is elégedetlen az ország állapotával, különösen az elit teljesítményével. A bizalmatlanság és az egyéni felelősségvállalás mértékének csökkentése iránti vágy a hazai kapitalizmus egyik legjelentősebb problémája. Erős piaci garanciák, állami szerződés-kikényszerítés híján a gazdaság főszereplőinek hírnevére épül a bizalom infrastruktúrája a magyar kapitalizmusban. A vállalkozók szerint az adórendszer bünteti azokat, akik tisztességesen szeretnének vállalkozni, a költségvetés rosszul használja fel a vállalkozások által befizetett adót.

Javaslat az uniós fejlesztési források felhasználásának javítására

A jó fejlesztéspolitika nem önmagáért való, hanem a kormányzat hosszú távú elképzeléseit tükrözi. Partnernek tekinti a fejlesztésben a vállalkozásokat, önkormányzatokat, egyházakat és civil szereplőket – akiket nem átformálni akar, hanem segíteni akarja őket céljaik elérésében. Ennek érdekében:

- összehangolja az ágazati politikák tevékenységét az ágazati célokra ható források elosztásával;
- a projektek minőségét és nem a pályázatok minőségét díjazza;
- nem hárítja el, hanem vállalja a projektkiválasztás felelősségét;
- egyszerű, átlátható és kiszámítható környezetet teremt.

Javaslatok az alacsony képzettségűek foglalkoztatási problémáinak enyhítésére

Magyarországon az alacsony képzettségű (maximum alsó fokú szakképzéssel rendelkező) emberek munkaerő-piaci helyzete kiemelkedően rossz: 300.000-rel több betöltött munkahely lenne hazánkban, ha az alacsonyan képzettek foglalkoztatási rátája megegyezne az EU átlagával. A 25–64 évesek több mint negyedét kitevő csoport rossz foglalkoztatási körülményei tragikus emberi sorsokban öltenek testet, hozzájárulnak a nemzeti közösséget megteremtő szolidaritás és szabálykövetés alapjainak mállásához, jelentős közvetlen és közvetett állami kiadások költségeit terhelik az adófizetőkre.

A probléma megoldásához a következőkre van szükség:

- Egyértelművé kell tenni, miért fontos, hogy több százezer ember újra teljes jogúan kapcsolódhasson be a társadalmi munkamegosztásba.
- Az alacsonyan képzettek foglalkoztatási problémáin bármilyen munkalehetőség javít.
- Az alacsonyan képzettek elhelyezkedését leginkább a munkahelyek hiánya gátolja.
- Az elhelyezkedés lehetőségét nagyban javíthatnák a munkaerőpiac működését gördülékenyebbé tévő tevékenységek.
- A munkaügyi döntéseknél a munkaerőpiacon kívüliek érdekeit jobban figyelembe kell venni.
- A foglalkoztatáspolitika céljainak nagyobb figyelmet kell kapniuk.

A közpolitika átalakulása csak az egyes szereplők érdekeihez, értékeihez illeszkedő kezdeményezések révén következhet be: csak az alakíthatja át a játszmákat, aki részese azoknak. Ez az átalakulás nem ugrás, hanem folyamat, amit az érintettek valóságértékelésének közeledése, bizalma, és közös céljai tehetnek könnyebbé.

A javaslatok lényege: *ne mondjunk le az alacsonyan képzett emberekről!*

Egyszerűbb és teljesíthetőbb feltételek a vállalkozások számára

A magyarországi vállalkozások adminisztratív terhei európai összehasonlításban rendkívül magasak, egyes becslések szerint éves szinten elérik a GDP 5-6 százalékát, vagyis több mint 1000 milliárd forintot. Ezek olyan költségek, amiket a vállalkozások csak azért fizetnek ki, mert az állami szabályozás bonyolult, túlbürokratizált és gyakran változó. Olyan országban, ahol a kiszámíthatatlan és nehézkesen működő állammal való birkózás viszi el az erő nagy részét, a továbblépéshez szükséges vállalkozói energiákat a túlélés emészti fel. Ma Magyarország nemcsak az adóterhelés, de az állami szabályozásból fakadó terhek mértéke alapján sem versenyképes, még régiós összehasonlításban sem. Az új kormány 2014-ig megvalósítandó célként fogalmazza meg, hogy Magyarország váljék a kelet-közép-európai régió leginkább vállalkozásbarát országává.

Program a felesleges bürokrácia okozta költségek radikális csökkentésére

Az új kormány lényegesen csökkenteni fogja az adminisztráció gerjesztette költségeket, az állami tevékenységekből fakadó vállalkozói kockázatokat. Programot kell indítani az adminisztráció csökkentésére, *négy év alatt a jelenlegi szint felére kell csökkenti a vállalkozások adminisztrációs terheit*. A program elsődleges célja a betarthatatlanul bonyolult és olykor önkényesen működtetett adórendszer egyszerűsítése, másodlagos célja a vállalkozások tevékenységét szabályozó előírások terheinek csökkentése. Ezzel közvetlenül 300–500 milliárd forinttal csökkennek a vállalkozások egy évre jutó költségei. A program hasonlóan fontos hatása, hogy az egyszerű és betartható szabályozás révén csökkennek az állam gerjesztette kockázatok, így vállalkozásaink számára jobban megéri fejleszteni, bővíteni, újítani.

Életszerű, egyszerű, ügyfélbarát szabályozás kialakítása

A nemzeti együttműködés kormánya felülvizsgálja az összes, a vállalkozások működését korlátozó előírás indokoltságát, életszerűségét összevetve a

betartásukhoz szükséges vállalkozói költségekkel. *Csökkenti az adók számát, egyszerűsíti az adóbevallásokat, szélesíti az egyszerűsített adózási módozatok körét.* A hosszú és bonyodalmas előzetes hivatali engedélyezéseket egyszerűsíti, vagy kiiktatja. Megszünteti a büntetésekben való érdekeltséget a vállalkozások működését felügyelő állami szerveknél. Csökkenti a vállalkozások adatszolgáltatási kötelezettségét, megszünteti azt a gyakorlatot, hogy az államigazgatás rendelkezésére álló információkat a vállalkozóktól kéri be egy állami intézmény. Az államigazgatás és a vállalkozók közötti kapcsolatban közvetítő nélkül használható, egyszerű, egyértelmű együttműködési módokat és elektronikus platformokat hoz létre (egykapus ügyintézés). Az új kormány aktív részt vállal az Európai Unió bürokráciaellenes, a szabályozás egyszerűsítését célzó törekvéseinek megvalósításában.

Intézményi garanciák a szabályok egyszerűségének megőrzésére

Az adminisztráció csökkentése mellett a kormány kialakítja a szabályozás újbóli túlburjánzását megakadályozó intézményi garanciákat. A jogalkotás átláthatóságának, előkészítettségének növelésével és az előzetes hatásvizsgálatok általánossá tételével javítja a gazdasági szabályozás minőségét, felszámolja a szabályok gyakori módosításának gyakorlatát. A vállalkozásokat érintő előírások módosításának feltételeit megszigorítja: egy előírás megváltoztatását a több évre előre megtervezett felülvizsgálatot megelőzően csak kivételes esetben teszi lehetővé. Megerősíti a vállalkozások/vállalkozók érdekképviseleteinek szerepét a szabályozás kialakításában, erős jogosítványokat biztosítva nekik a jogalkotás folyamatában. Általánossá teszi a jogszabályok módosításaihoz való alkalmazkodás türelmi idejét. A kormány a vállalkozók által megbecsült emberekből álló testületet állít fel, amely évente nyilvános jelentést készít a parlament számára az állami előírások vállalkozásokra gyakorolt hatásáról.

Fizetési fegyelem helyreállítása, fizetési határidők rövidítése

Alacsony kamatokat és gyors pénzforgást a gazdaságban

A magyar vállalkozások hosszú idő óta kénytelenek együtt élni a kiugróan magas kamatokkal, melyek a vállalkozásukban megtermelt jövedelem jelentős részét elszívják, ha hitellel rendelkeznek. A nagyvállalatokat a hazai kamathelyzet kevésbé érinti, mivel ők jellemzően alacsony kamatozású külföldi forrásokból finanszírozzák a működésüket. Emiatt fontos, hogy az új kormány és a jegybank minél gyorsabban levigye a nyugat-európai szintre a forintkamatokat.

A magyar vállalkozások másik súlyos finanszírozási gondja a vállalati körbetartozás és lánctartozás. A körbetartozás nemcsak az üzleti bizalmat, a fizetési fegyelmet, és a gazdasági környezet kiszámíthatóságát rombolja szét, de gyakran igazságtalanul nehéz likviditási helyzetbe hozza a vállalkozásokat, különösen a kisvállalkozásokat. A körbetartozás sajátossága, hogy mindig a végén csattan az ostor, a legerősebben a tartozási lánc végén álló kisvállalkozásokat sújtja. Számukra egy-egy késedelmes számlakiegyenlítés, vagy ki nem fizetett munka akár a vállalkozás végét is jelentheti.

Az okok sokrétűek. A vállalatok egy részénél szerepet játszik ebben az előrelátó üzleti magatartás, a vevők leinformálásának, vagy a várható üzleti kockázatok piaci alapú biztosításának hiánya. Ugyancsak szerepe van annak a ténynek is, hogy a fővállalkozók – az erős verseny miatt – gyakran irreálisan alacsony árért vállalják el a munkákat, és a végén a legkisebb és leggyengébb alvállalkozóknak csak késve, vagy egyáltalán nem fizetnek. Ám Magyarországon a körbetartozás nagyobb része az egyik legnagyobb megrendelőtől, az államtól, és az önkormányzati szektortól indul ki. Mivel a körbetartozás javarészt az államtól indul ki, ezért a megoldás kulcsa is nála van. Az első és legfontosabb lépés, hogy *a vétlen kisvállalkozásokat ne sújtsa áfateherrel* olyan munkavégzés után, amire a vevő nem teljesítette fizetési kötelezettségét.

Hasonlóképpen fontos garancia, hogy *az állam minden esetben és azonnal teljesítse a kifizetéseket*. Az EU-pályázatok nyerteseinél a kisvállalkozások számára a 25 százalékos előlegfizetési arány 50 százalékra emelkedjen. Az erőfölényre épülő vállalatközi kapcsolatoknál állami szabályozás védje a gyenge pozícióban levő kisvállalkozó érdekeit.

A kormány jogszabály-módosítással, illetve a jelenleg érvényes jogszabályok betartatásával érje el *a mai 90 napos fizetési határidők 30 napra való csökkentését,* tehát az egyhónapos fizetési gyakorlat érvényesítését. A tartozások kezelésébe az államnak be kell vonnia a piaci szereplőket és a vállalkozói-szakmai érdekképviseleteket is.

A vállalkozók minősítése, közbeszerzési ajánlati normák bevezetése, minősített alvállalkozói láncok szervezése, valamint a kisvállalkozások számára kedvezményesen elérhető piaci alapú kockázatkezelő eszközök segíthetik a probléma tartós megoldását.

Fellépés az erőfölénnyel való visszaélés és a monopóliumok ellen

A versenyben csak akkor győz a jobb, ha valóban van verseny – ha ezt sikerül korlátozni vagy kizárni, akkor nem a jobb, hanem az erősebb győz. A jelenlegi magyar gazdaságban sajnos nemcsak a kereskedelemben, hanem más iparágakban is túl sok monopol- vagy kartell-jellegű, erőfölényen alapuló piaci helyzet alakult ki, ami torzítja a versenyt, rontja a többi vállalkozás és a fogyasztók helyzetét. Ezt erősítette a hibás privatizációs politika, amely az állami monopóliumokból magán monopóliumokat hozott létre. Emiatt például az energiaárak érezhetően meghaladják a környező országokban levő árakat, ami rontja a hazai vállalkozások versenyképességét. Érdemes megvizsgálni a hazai bankrendszer jellemzőit: az Európában kiugróan magas kamatmarzsok és egyéb díjak a verseny látszata ellenére erőfölényen alapuló helyzetre utalnak. Az államnak fontos feladata fellépni ezek ellen a helyzetek ellen. Ahol lehet, fel kell törni a kartell-szerű működést akár *új versenytársak létrehozásával*. Ahol pedig természetes monopóliumokról van szó, ott az erősebb szabályozással, esetleg *a tulajdonviszonyok átrendezésével* kell fellépni.

A vállalkozás teremtette érték alapja a tisztesség és a közösség tisztelete

A vállalkozások akkor szolgálják a közjót, ha kölcsönösen előnyös együttműködések mentén működnek. A mások becsapására, javaik megszerzésére, erőfölényre épülő

megrövidítésére törekvő vállalkozás ártalmas. Az emberek egyre inkább azt figyelik, mitől kell félniük és egyre kevésbé azt, mibe érdemes belevágniuk.

A kölcsönösen előnyös együttműködések két tényezőn alapulnak: az üzleti tisztességen és a közösség tiszteletén. Egyrészt az üzletet, szövetséget kötő vállalkozások tisztességesek egymással: nem csapják be a másikat, nem törekszenek a megállapodás megszegésére. A másik hasonlóan fontos tényező, hogy a vállalkozások együttműködő tevékenysége nem ártalmas olyanokra nézve, akik nem részesei az együttműködésnek. A tisztességes vállalkozás tevékenysége során tiszteletben tartja mások jogos érdekeinek háborítatlanságát: nem okoz kárt, nem sérti meg a közösség normáit.

A vállalkozó célja az értékteremtés

A vállalkozás lényege a lehetőség felkutatása és megragadása. A vállalkozók irányítják a gazdaság nagy részének működését: szervezik az emberek munkáját, a termelést, a kereskedelmet, a szolgáltatásokat.

Erős az a nemzet, ahol a tisztességes vállalkozó sikere az egész közösség figyelmét és elismerését kivívja. A vállalkozó ismeretei szélesebb körben hasznosulnak, az elismerés arra sarkallja ezeket az agilis embereket, hogy nagyobb szerepet vállaljanak a közösség életében. A prosperitást gátló elképzelések, intézmények kevésbé életképesek. Az ambiciózus fiatalok számára vonzó minta, hogy saját vállalkozásba kezdjenek: erejüket nem kímélve, kockázatot vállalva törekedjenek a kínálkozó lehetőségek megragadására, és új értékek létrehozására.

A sikeres vállalkozók életének fontos eleme az *elhivatottság*. Fordítva is igaz: az a vállalkozó, aki csak a pénzre tör, gyakran elsilányul és kikopik a piacról. A vállalatvezető, tulajdonos számára fontos a haszon, de cége nem csupán pénzt termel, hanem házat épít, kenyeret süt, hajat vág, szoftvert ír.

Vannak vállalkozók, akik sikerüket nem is pénzben mérik. Sokan közülük állami intézményeket vezetnek, nonprofit szervezetet irányítanak, egyházi küldetésüket végzik. Egy árvaház-hálózat alapítója, egy kiállítás szervezője, egy új oktatási program megteremtője is ki nem használt értékteremtési lehetőséget ragad meg és

használ ki. Az ilyen emberek tevékenysége, problémái és motivációi nem sokban különböznek egy étterem vezetőjétől, egy értékesítési szövetkezet szervezőjétől vagy egy új fémmegmunkálási eljárás bevezetőjétől. *Az mozgatja őket, hogy valami jobbat csináljanak, lehetőleg jobban és könnyebben*. Az egyik inkább erkölcsi, a másik inkább anyagi értelemben gazdagszik, de mindkettőjük számára az egyik legfontosabb eredmény *a siker íze*, mindkét esetben jól járnak azok, akik a vállalkozás által előállított értékből részesednek.

Az üzleti tisztességre és a közösségi tiszteletre építő vállalkozás nem csak a gazdasági prosperitás erősítésével járul hozzá a közjóhoz. Erősítheti a közösség összetartozását, a biztonság fenntartását, az elesettek megsegítését. Egy közösség szövetét a tagjai közötti gyakori együttműködés és a közösen megélt sikerek erősítik meg. *Ahol erős a tisztesség és a közösségi normák tisztelete, ott a rendet felborító, a mások megkárosítására törekvő tevékenységeket kevésbé tűrik, a törvény nevében fellépő államot jobban tisztelik.* A teljesítményre és kockázatra épülő vállalkozások világában erősebb a szolidaritás a szerencsétlenség miatt szenvedőkkel, nagyobb mértékben vállalnak az emberek önként részt az elesettekről való gondoskodás feladatából.

A kormányzat sokat tehet a vállalkozásokért

Az a közösség erős, ahol az élet menetének folyamatos megújításán dolgozó vállalkozók tisztességesek és elszántak. Ennek az egyik feltétele az, hogy *tisztességtelen módon ne lehessen érvényesülni*. A másik feltétel pedig az, hogy a *vállalkozással elérhető siker reális és vonzó alternatíva legyen* a tetterős emberek számára.

A kölcsönösen előnyös együttműködések akkor szorítják ki az ügyeskedést, ha az önző előnyszerzésre, pozícióépítésre, csalásra épülő működéssel megszerezhető jövedelmek jóval kisebbek a tisztességes üzlettel szerezhető haszonnál. Egy prosperáló társadalomban a tisztességtelen haszonszerzéstől elrettentenek a várható retorziók. A tisztességes vállalkozást bátorítja a társadalmi elfogadottság, a kedvező gazdasági környezet és az egyszerű ügyintézés. Azt, hogy mennyire kecsegtető a tisztességes vállalkozás, nagyban befolyásolják a társadalmi normák,

illetve a gazdaság szerkezete és állapota, de sokat tehet az állam is azért, hogy az emberek úgy érezzék, érdemes belevágni.

A tisztességtelen magatartás legfőbb szankciója a társadalmi megvetés és a kiközösítés, ugyanilyen fontos azonban, hogy a törvény tiltsa és büntesse a mások kárára gazdagodni kívánó tevékenységet.

A vállalkozás társadalmi elfogadottságát a közmegítélés nagyban meghatározza. A vállalkozók közjóért tett erőfeszítéseinek elismerésével, az értékteremtő tevékenység révén keletkező haszon tiszteletben tartásával azonban sokat tehet egy kormány a közmegbecsülés erősítéséért.

A kedvező gazdasági környezet nagyrészt a múltbeli teljesítményeken és a nemzetközi folyamatokon múlik, azonban ennek mindig kulcsfontosságú eleme a hiteles és kiszámítható gazdaságpolitika, a megfelelő infrastruktúra és a jó minőségű közszolgáltatások.

Az ügyintézés egyszerűségét befolyásolja a vállalkozók és az állam közötti viszony bizalmi szintje, ezzel együtt ezen a területen egyértelműen a kormányzaté a lehetőség és a felelősség a szabályok alakítására.

A kormányzat sokat ronthat a vállalkozások helyzetén. Ilyenkor azonban nem csak nekik árt. Az elmaradó prosperitás, a létre nem jött munkahelyek az egész közösségnek ártanak. Hasonlóképpen egy, a vállalkozásokért határozottan fellépő állam nagyban hozzájárulhat a gazdaság fejlődéséhez, az ország megerősödéséhez.

A tisztességes vállalkozás megerősítése a cél

A jó vállalkozáspolitika célja, hogy a vállalkozások értékteremtő törekvéseit támogassa, és hogy a vállalkozások tevékenységét összhangba hozza a közjóval. A nemzeti együttműködés kormányának, illetve az államapparátus egészének arra kell törekednie, hogy a tisztességes vállalkozás vonzó és megbecsült tevékenység legyen, a mások kárára hasznot kereső tevékenység pedig minél inkább ellehetetlenüljön. Ennek érdekében a vállalkozáspolitika három fő pillére a vállalkozásbarát államműködés kialakítása, a vállalkozás tisztességének erősítése, és az állam és a vállalkozók közötti együttműködés kialakítása.

3. Kárpát-medencei gazdaságfejlesztési program

Globális, európai és Kárpát-medencei vízió

A Kárpát-medence európai makrorégió, akárcsak az Alpok régió, az Észak-Európa régió, vagy a Mediterrán régió. Gazdasági szempontból a Kárpát-medence régióhoz tartozónak érthetjük Magyarországot, Szlovákiát, Romániát, Szlovéniát, Horvátországot, Szerbiát és Ukrajnának a Kárpátok ívén belül elhelyezkedő részét, Kárpátalját. Az itt található országok többsége már tagja az Európai Uniónak, egy másik részük pedig rövidebb vagy hosszabb távon tagja lesz. Kárpátalja az a terület, amely esetében még hosszabb távon sem tűnik realitásnak az EU-tagság.

A mai globalizálódott világban természetes jelenség, hogy a gazdaságok nem nemzetállami, hanem annál földrajzi értelemben véve kiterjedtebb szinten szerveződnek. A magyar gazdaság szervezésének természetes földrajzi kiterjedése a Kárpát-medence. Ez a szervezési szint felel meg leginkább Magyarország földrajzi elhelyezkedésének, illetve a magyarság hagyományainak, történelmének, kulturális jellemzőinek.

Talán ezeknél is fontosabb szempont, hogy ez a térbeli kiterjedés felel meg leginkább a magyar gazdaság – nem annyira a jelenlegi, hanem inkább a remélt – teljesítőképességének. Ahogyan az európai gazdaságok közül a német gazdaság teljesítményének megfelelő térbeli kiterjedés az egész glóbusz, a hollandnak vagy a svédnek Európa, addig a magyar gazdaságnak a Kárpát-medence.

A magyar gazdaság Kárpát-medence szintű szerveződését elősegíti az ugyanazon politikai-gazdasági integrációhoz való tartozás, a rendelkezésre álló tapasztalatok, valamint kapcsolati rendszerek. A szomszédos országokban élő magyarság közvetítő és dinamizáló tényezőként kapcsolódhat be a folyamatba. Tapasztalatait, tudását, tehetségét és helyismeretét állíthatja a magyar gazdaság szolgálatába és szerepe fontos a meglévő nyelvi-kommunikációs akadályok lebontása területén is. *A határon túl élő magyarság szerves és elválaszthatatlan része az egységes magyar nemzetnek, amelynek megmaradását és gyarapodását szükséges szolgálnia a gazdaságnak.*

Ez a fajta együttműködés csak akkor teljesedhet ki, ha abban a felek a kölcsönös előnyök elve alapján, egyenlő partnerekként vesznek részt.

Mindezeken túl fontos, hogy Magyarország a Kárpát-medence gazdasági, pénzügyi és kulturális központjává, centrumává váljon, meglévő pozícióit tovább erősítse. Fontos, hogy a magyar gazdasági növekedés előterébe állított programok (megújuló energia, „zöld ipar", termáladottságokra alapozó egészségipar, gyógyszeripar, magas hozzáadott értékű élelmiszeripar, K+F, járműipar, stb.) hatást gyakoroljanak a régió összes országának gazdaságpolitikájára, lehetőséget teremtve regionális szintű klaszterek kialakításához.

Ha a magyar gazdasági fejlődés valós vonzerőt és vonzó kapcsolódási pontokat teremt egyéb gazdaságok számára is, akkor nyílik lehetőség arra, hogy Magyarország a Kárpát-medencei régió meghatározó és követendő állama legyen. Egy ilyen helyzetben a határon túli magyarok is részesülnének a magyar nemzethez való tartozás előnyeiből és még hatékonyabban tudnák érvényesíteni az országokat és kultúrákat összekötő szerepüket is.

Tervezési időtáv és stratégiai célok

- Jelentősen növelni kell a magyar gazdasági szereplők által a Kárpát-medencei makro-régióban befektetett működőtőke összegét.
- A magyar gazdaság növekedésének mind jelentősebb hányada származzon a bruttó nemzeti termék (GNP) növekményéből.
- A magyar gazdasági erő és jelenlét növelésén keresztül javítani kell mind a magyarság, mind pedig a többi Kárpát-medencében élő nemzet általános életszínvonalát.
- A gazdasági jelenlét, hatékonyság és befolyás növelésén keresztül erősíteni kell a Kárpát-medencei magyar kultúra alapjait és elősegíteni annak fejlődését és terjeszkedését.
- A magyar gazdaság és kultúra megerősítésén keresztül lehet és kell megállítani és visszafordítani a magyar társadalomban tapasztalható negatív demográfiai folyamatokat, és növelni a magyar kultúra és a nyelv presztízsét.

Tervezett programok

- Beruházás- és befektetés-ösztönző program
- Regionális klaszterképződést támogató program
- Határon túli célterületen tevékenykedő kkv-kat támogató program
- Kiemelt programok
- Országspecifikus programok
- Kárpát-medencei szakképzési- és felnőttképzési program

Helyzetkép

A magyar nemzet kárpát-medencei jelenléte eddig ki nem aknázott lehetőséget teremt a magyar gazdaság regionális léptékű növekedéséhez, ami egyaránt megfelel a globális gazdaság kihívásainak és az ország alapvető nemzeti és gazdasági érdekeinek. A magyar gazdaság tervezési rádiuszát Kárpát-medencei szintre kell emelni. A magyar vállalkozások – legyenek azok kkv-k vagy nagyvállalatok – erőforrásaikat és piacaikat ne a 10 milliós magyar, hanem a 25 milliós Kárpát-medencei piachoz méretezzék és legyenek képesek az ez által kínált mozgásteret kihasználni. A magyar gazdaságnak vissza kell szereznie azon korábban már létező képességét, hogy a regionális fejlődés motorja, mintaországa lehessen. Ez egyaránt emeli az ország regionális befolyását és tekintélyét. Természetesen ehhez meg kell teremteni a magyar vállalkozások terjeszkedését szolgáló, ösztönző pénzügyi- és információs eszközrendszert.

A magyar gazdaság regionális léptékű tervezése 2+1 célt szolgál. Szolgálja Magyarországot, mert gazdasági növekedést (GNP), munkahelyet teremt és növeli az ország befolyását. Nemzetpolitikai célokat szolgál, mert megteremti a határon túli magyar megmaradás feltételeit a gazdasági jólét és a kultúra finanszírozása révén, és nem utolsó sorban európai célokat is szolgál, elmélyíti a regionális együttműködést és a jószomszédi kapcsolatokat, ezáltal erősítve és stabilizálva az EU-nak ezt a térségét. A magyar gazdaság fenntartható gazdasági jelenléte és

befolyása csak úgy valósulhat meg, ha az egyaránt szolgálja mindegyik itt élő nép érdekét.

Ennek megvalósítása alapvető szemléletbeli változást feltételez a magyarországi politikai és gazdasági döntéshozók részéről. Abban, hogy ez bekövetkezhessen, kiemelkedő szerep hárul a politikára, amely filozófiáján és tevékenységén keresztül példát szolgálhat másoknak is.

Célkitűzések

Stratégiai célok

- A jelenlegi szinthez képest jelentősen növelni, megháromszorozni (15 Mrd euró) a magyar gazdasági szereplők által a Kárpát-medencei makro-régióban befektetett működőtőke összegét.
- A magyar gazdaság növekedésének mind jelentősebb hányada származzon a bruttó nemzeti termék (GNP) növekményéből.
- A magyar kkv-k Kárpát-medencei léptékű erőforrásán és piaci tervezésén keresztül hatékonyan hozzájárulni a munkahely-teremtési célok eléréséhez.
- A magyar gazdasági erő és jelenlét növelésén keresztül javítani mind a magyarság, mind pedig a Kárpát-medencében élő többi nemzet általános életszínvonalát.
- A gazdasági jelenlét, hatékonyság és befolyás növelésén keresztül erősíteni a Kárpát-medencei magyar kultúra alapjait és elősegíteni annak fejlődését és terjeszkedését.
- A magyar gazdaság és kultúra megerősítésén keresztül megállítani és visszafordítani a magyar társadalomban tapasztalható negatív demográfiai folyamatokat, megállítani a Magyarország határain túl élő nemzetrészek fogyását (asszimiláció, elvándorlás).
- Növelni Magyarország, a magyar kultúra és nyelv presztízsét és elfogadottságát a szomszédos országokban.

Legfontosabb javaslatok

- A program szakmai, humánerőforrás hátterének azonosítása.
- A program részletes kidolgozásáért felelős, megvalósítását koordináló kormányzati intézményi keret felállítása és hatáskörökkel való felruházása.
- Hasonló európai példák és tapasztalatok felkutatása és elemzése.
- A rendelkezésre álló pénzügyi eszközök meghatározása.
- A program céljait szolgáló, kormányzaton belüli egyeztetési mechanizmusok felállítása és beindítása, annak összehangolása az általános nemzetpolitikai és külgazdasági célokkal.
- A program céljait szolgáló, szakmai konzultációs mechanizmusok felállítása és beindítása a magyarországi és a határon túli magyar érintett szervezetekkel.
- Pénzügyi és információs hátteret biztosító intézményi keret felállítása (fejlesztési banki háttér, befektetés-ösztönző és biztosítási intézményi háttér, kkv-támogató tanácsadói háttér).
- Konzultáció folytatása a régióban tevékenykedő meghatározó, magyar jellegű vállalatokkal, regionális multikkal arról, hogy miként tudnának bekapcsolódni a program megvalósításába.
- A program működtetése, folyamatos felülvizsgálata és a szükséges korrekciók megtétele.

V. TUDOMÁNY – INNOVÁCIÓ – NÖVEKEDÉS

A gazdasági növekedés forrásai között az egyik legjelentősebb tényező az innováció. Társadalmi funkciója szerint az életminőség javulásának a biztosítéka, a vállalkozóknak pedig meghatározó versenyelőnyt jelent. Egy ország tudomány-, technológiai- és innovációs politikája egyrészt önálló, jól meghatározott cél- és eszközrendszer felvázolásával megfogalmazott stratégiai program, másrészt pedig alapvető társadalom- és gazdaságpolitikai koncepció, amely átszövi a tervezés és a cselekvés minden elemét.

Az évtized közepére az adottságainkra épülő hatékony tudomány-, technológia- és innováció-politika végrehajtása, új értékeket létrehozó, originális termékekre és szolgáltatásokra épülő hazai és regionális piac megerősítése és a tudatos szellemi export további mintegy 1,5–2 százalékos nemzetgazdasági növekedést generálhat. A kiszolgáló és bedolgozó országból csak így válhatunk ismét válságtűrő és növekedő tudásalapú gazdasággá, ami egyben a fenntarthatóság forrása és biztosítéka is.

A program célja, hogy az innováció útján dinamizálja a gazdaságot, és 4 év elteltével a gazdasági növekedés az egyéb intézkedések és az innováció hajtóereje révén érje el Magyarországon az EU-országok közötti legmagasabb értéket.

A gazdasági cél eszközeként az is célkitűzés, hogy *az ország K+F ráfordítása* az évtized közepére érje el *a GDP 1,5 százalékát*, és az összesített innovációs mutató alapján mért innovációs teljesítmény érje el az EU-átlagot, a következő ciklusban pedig az EU-országok felső harmadába kerüljön.

A program a korábban megfogalmazott tudomány-technológiai és innovációs stratégiákhoz képest nem törekszik új elvi koncepcióra, hanem arra törekszik, és egyben garantálja, hogy:

- a programban rögzített vállalások reálisak és megvalósulnak;
- kijelöli azokat a kutatás-fejlesztési prioritásokat – gazdasági ágazatokat –, amelyek K+F+I tevékenységének kiemelt ösztönzésével az egész gazdaság húzó területeivé válhatnak;
- folyamatos szakmai ellenőrzéssel (validálással) mind a K+F ráfordítások, mind a tudomány-, ill. innováció-politikai intézkedések eredményét, hatását értékeli és visszacsatolást biztosít a megfelelő vezetési szintekre;
- a K+F pályázati kiírások, a pályázatok és a pályázatok pénzügyi elszámolása jelentősen egyszerűsödik, ütemezhetővé és a bizalmi elvre épülve bürokráciamentessé válik;
- a döntések előkészítésénél, valamint a döntések meghozatalánál a teljes nyilvánosság és a személyes felelősségvállalás fog érvényesülni;
- az innovációs stratégia kialakítása és megvalósítása érdekében stabil – a vertikális irányítást és a horizontális koordinációt is biztosító – intézményrendszert épít ki.

Az Európai Unió 2011-ben esedékes magyar elnöksége elszalaszthatatlan lehetőség az innováció iránti elkötelezettségünk hiteles felmutatására. Ezért a **Tudomány – Innováció – Növekedés** fejlesztéspolitikai program intézkedéseinek, keretfeltételeinek azonnali és kritikus tömegű érvényesítése döntő jelentőségű lépés az új esélyek megragadásában.

Az innováció-politika legfontosabb feladatai

A következő időszakban két átfogó feladatot kell jól megoldani:

- Emelni kell széles körben a magyar gazdaság K+F- és tudásintenzitását, a feldolgozóipari és szolgáltató szektorokban működő magas növekedési potenciálú innovatív vállalatok támogatása, a kkv-k innovációs és abszorpciós kapacitásának növelése, innovatív klaszterek fejlesztése, valamint az innovációhoz szükséges hazai és nemzetközi tudásforrásokkal és piacokkal való összekapcsolódás révén.

- Erősíteni kell Magyarország töredezett tudás-infrastruktúráit (kutatóintézetek, egyetemek) és javítani képességeiket, hogy érdemben, mérhetően hozzájárulhassanak a nemzetgazdasági célok stratégiai megvalósulásához.

További lényeges szempont *az európai uniós pénzforrások gazdaságfejlesztési célú átcsoportosítása, elsősorban a „high-tech", ill. az innovatív vállalkozások felé*. Ezek felhasználásának egyik alapvető szükséglete az önerő, amely nálunk mind állami, mind vállalkozói szinten egyaránt korlátozottan áll rendelkezésre. Ezért – összhangban valamennyi kritikus külső elemzővel, és ellentétben a 2002-től folytatott gyakorlattal – megoldást kell találni, hogy a hazai kkv-k ne kerüljenek versenyhátrányba a külföldi, betelepülő vállalkozásokkal szemben.

Fontos kiemelni, hogy a tudomány-, technológia- és innováció-politikát a gazdaságpolitika elválaszthatatlan részének kell tekinteni és kezelni ahhoz, hogy – a fenntartható növekedés egyik fő hajtóerejét jelentő innováció segítségével – fel tudjunk zárkózni a fejlettebb gazdaságokhoz.

A kiemelten kezelt ágazati prioritások (húzóágazatok) innovációs tevékenységének támogatása mellett a magyar gazdaság tudásalapú növekedésének másik jelentős hajtóerejét *a kis- és középvállalkozások réspiaci pozíciójú originális innovációi* jelentik, amelyeknek a globális piacra jutását a hazai referenciapiacok megteremtésével, demonstrációs projektekkel – az itt jelen lévő multinacionális vállalatok bevonásával – kell az államnak segítenie. A beszállítói *iparban a termékek integráltsági szintjének emelése* a fejlődés kívánatos iránya, amelyet stratégiai kutatási projektekkel és a vállalkozások integrálást ellátó funkciójának támogatásával kell elősegíteni.

Az innovációs hajtóerő végső soron a **növekedési motorok** szerepét betöltő új, komplex „iparok" (egészségipar, info-kommunikációs szolgáltatások, közlekedésipar) gyorsulásának legfőbb biztosítéka.

A tudomány-, technológia- és innováció-politika főbb tézisei

A felelős TTI-politika pillérei

Az alapkutatások, a tudományos iskolák és a képzett emberek nélkül nincs innováció.

- A tudomány-, technológia- és innováció-politika sikerének feltétele az eddig hiányzó politikai, illetve kormányzati elkötelezettség, elsősorban a finanszírozás terén sürgető bizonytalanság felszámolása és a régóta várt stabil irányítási rendszer megteremtése. A tudomány-, technológia- és innováció-politika különféle közvetett és közvetlen eszközeinek összehangolása és az átfedések kizárása biztosíthatja csak, hogy a különböző eszközök ne gyengítsék, hanem erősítsék egymás kedvező hatását.
- Elengedhetetlen a TTI-politika végrehajtási színvonalának és gyorsaságának érdemi javítása. A szakpolitika, valamint a programok és projektek szintjén egyaránt szükség van a nyomonkövetés–mérlegkészítés–hatáselemzés–visszacsatolás–nyilvános tájékoztatás feladatainak állandó elvégzésére. A pályázati rendszer követhetetlen forrásfelosztásának egyszerűsítése, a forrásfelhasználás hatékonyságának javítása, a forráselosztás hatásainak rendszeres értékelése és a folyamatos technológiai előretekintés elsőrendű feladat.
- Az új kormányzati struktúra kedvező keretet nyújt az innovációs készséget és teljesítményt befolyásoló többi szakpolitika kidolgozásának, bevezetésének, végrehajtásának – a TTI-politikával való – összehangolásához (oktatás-, ipar-, egészségügy-, verseny-, befektetés-, területfejlesztési, foglalkoztatási, monetáris, fiskális politikai döntések).
- Az innovációs teljesítmény javulása kedvező általános makrogazdasági kereteket feltételez, amelyek alapvető tényezői: a kiszámítható, stabilitást biztosító makrogazdasági környezet, a stabil, vállalkozásbarát adó-, szabályozó- és intézményrendszer, a növekedés- és vállalkozásbarát pénzügyi politika. A tőkéhez jutás feltételeinek erőteljes könnyítése hozzájárulhat a tőkehiánnyal küzdő, hazai tulajdonú vállalkozások, különösen az innovatív kkv-k finanszírozási feltételeinek a javításához.

Horizontális cselekvési program: irányok és hangsúlyok

A hazai tudomány-, technológia- és innováció-politika homlokterében

- az ország versenyképességének növelése,
- a magasabb szellemi hozzáadott értéket biztosító munkahelyteremtés,
- a fenntartható fejlődés biztosítása,
- a lakosság életminőségének javítása áll.

A tudásalapú, az innovációt előtérbe helyező szemlélet kihat a teljes gazdaság- és társadalompolitikára. Annak érdekében, hogy az adaptáció, az importált műszaki fejlesztés ne szorítsa vissza a hazai szellemi teljesítményre alapozott innovációs, kutatás-fejlesztési tevékenységet, szakpolitikai eszközökkel, *az állami források felhasználását szolgáló fókuszált programokkal ösztönözni és segíteni kell a hazai tudásbázis és a hazai üzleti szféra összekapcsolását,* hogy a hazai kutatási eredmények elsősorban hazai termékekben és szolgáltatásokban hasznosuljanak.

- A tudásalapú, innovációra épülő gazdaságfejlesztés alapja a friss és alkotóképes tudás állandó gyarapítása. A természettudományos és műszaki képzésben lemaradtunk versenytársainkhoz képest, ezt a folyamatot vissza kell fordítani. Az innováció-politikának ezért folyamatos horizontális kapcsolatot kell tartania a közép- és felsőfokú képzésért felelős intézményekkel. Közvetítenie kell a gazdaság minőségi, mennyiségi és szakterületi tagoltságbeli igényeit. Egyeztetéseket és folyamatos koordinációt kell folytatni az oktatási kormányzat képviselőivel egy olyan – közép- és felsőfokú – oktatási környezet létrehozásáról, amelyben a középiskolai oktatás kellő súllyal tartalmazza a természettudományos tárgyakat, hogy az ipar és a K+F+I szektor kellő számban jusson jól képzett fiatal szakemberekhez.
- Fontos a horizontális kapcsolat az egészségüggyel. A gyógyítás és az egészségmegőrzés amellett, hogy alapvető eleme az életminőségnek, tudáson nyugszik, gazdaságilag is fontos iparágak háttere és az egyik leginnovatívabb területe a gazdaságnak. Magyarországon különösen jelentős és viszonylag versenyképes a gyógyszeripar, az orvosi berendezések gyártása és a gyógy-turizmus. Ennek folytán a tudomány- és innováció-politikai döntéseknek

összhangban kell lenniük az egészségpolitikai és az egészségügyi programokkal.

- A korszerű és a versenyképes mezőgazdaság alapja a tudomány (genetika, ökológia, talajtan stb.). Ennek szakmai hátterét a szakosított kutatóintézetek és az egyetemi kutatócsoportok adják. A szakmai döntéseknek jelentős gazdasági kihatása van, különös tekintettel a családi gazdaságok nagyarányú fejlesztésére. Az innováció-politikának elhagyhatatlan része a korszerű, tudományos alapú agrár-innováció, ezért elengedhetetlen és kölcsönös érdek a jó, horizontális kapcsolat a vidékfejlesztési tárcával.
- Az energiapolitikában mind az új energiaforrások, mind a tárolás területén nem hagyható figyelmen kívül a tudományos és technológiai fejlődés, amely napjainkban felgyorsulni látszik. Magyarország energiafüggősége kikényszeríti ezen a területen az intenzív kutatást és fejlesztést. Ennek tükröződnie kell az állami támogatások rendszerében, és a tudomány- és innováció-politikában is.
- A gazdaságfejlesztési és regionális programok keretében nagyobb hangsúlyt kell fektetni a kkv-k innovációs képességének megerősítésére. Ezért a gazdaság területén az állami innováció-ösztönző eszközöknek a hazai kis- és középvállalkozások innovációra alapozott fejlesztését kell szolgálnia. Ez a szakmai-érdekvédelmi szervezetekkel cselekvő egyetértésben a valóságos szükségletek kielégítésével, a társadalmi, közösségi kínálatot alkotó módon adaptálva vezethet gyors felzárkózáshoz.
- Az egyes – innovációs potenciállal rendelkező – régiók felzárkózását, versenyképességük innovációs teljesítményen alapuló növekedését a regionális fejlesztési politika egyik fő céljává kell tenni. Ennek eszköze az ipari kapacitások, a regionális oktatás és az állami fenntartású K+F infrastruktúra jobb egymáshoz illesztése. A helyi adottságokat szervezési, pénzügyi és tudáshasznosítási útmutatással támogatva, hatékonyabban lehet összekapcsolni. A párhuzamos hálózatok pazarló táplálását megszüntetve, a közvetítői funkciókat eredményességi értékeléssel folyamatosan követve a gerinchálózatot a tudáshasznosítás és változásmenedzselés szolgálatába lehet állítani.

- A versenyképesség javításának elengedhetetlen feltétele a szellemi tulajdonvédelmi képesség fejlesztése a gazdaság kritikus szektoraiban. A szellemitulajdon-védelmi bázisműveltség tájékozódást, pozicionálást tesz lehetővé, a verseny eszközeként funkcionál. A vállalati szellemi tulajdon értékelés és diagnózis módszere segít a tőkevonzó-képesség (pl. kockázati tőke-finanszírozás) erősítésében, pótlólagos pénzügyi befektetési források megszerzésében. A szellemi tulajdonvédelmi eszköztár segít a feketegazdaság kifehérítésében, amely folyamat a köz- és civil szférát egyesítő Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (HENT) koordinációja mellett új munkahelyeket is teremt.
- Kiaknázandó a vérszegény innovációs szakdiplomácia és a támogatáspolitika áthangolásában rejlő tartalék. Mivel az innovációs rendszerek nemzetközi érték-, tudás- és kapcsolatrendszerben működnek, célhoz kötötten segíteni kell a hazai kutatók, vállalkozások nemzetközi együttműködéseit az EU kutatás-fejlesztési és innovációs célú keretprogramjaiban, valamint két- és többoldalú tudomány- és technológiai együttműködésekben a meglévő személyes kapcsolatok kihasználásával és új érintkezési pontok kialakításának intézményes előmozdítását.
- A tudomány-, technológia- és innováció-politika megvalósításában a mainál erőteljesebben kell támaszkodni az EU strukturális alapjaira. Az EU versenypolitikai keretei által meghatározott szűk térben maximálisan érvényre kell juttatni a hazai vállalkozói szféra erősítését és fejlődését szolgáló eszközöket a közbeszerzések, a kedvezmény- és támogatáspolitika stb. révén.
- Jelentős innovációs ösztönzést adhat az erőteljes, és ciklusokon át garantált innováció-barát adópolitika, ezért a pénzügy- és adópolitikával folyamatos kölcsönhatásban és koordinációban kell az innováció-politikát tervezni és működtetni.

Innováció-orientált ágazati K+F prioritások

A hazai gazdaságpolitika egyik fontos alapelve, hogy a tudástartalom növelésével versenyképesebb üzleti környezet jöjjön létre. A közvetlen jövőben a tartós növekedési előnyt biztosító tudás- és technológia-, illetve K+F intenzív ágazatok

igényeinek kell előtérbe kerülni. A meglévő eszközök hatékonysága elsősorban a rendelkezésre álló uniós fejlesztési források koncentráltabb, prioritásokra fókuszáló felhasználásával növelhető.

A következő időszakban a gazdaságpolitika részét képező innováció-politikai programok és koncepciók hangsúlyosabbá válnak, ehhez azonban a versenyképességi kihívásokhoz illeszkedő, kiemelt ágazati jövőképekre és stratégiára van szükség, illetve az ehhez rendelt intézkedésekre kell alapozni. Az ágazati kutatás-fejlesztési prioritások célja a gazdaság versenyképességének javítása mellett elsősorban az, hogy elősegítsék az elmozdulást a magasabb hozzáadott értéket jelentő tevékenységek irányába. Az ágazati innovációs akciótervek nem felülről vezérelt, hanem a szakma egyetértésével kialakított, reális célkitűzéseken alapuló tervek, amelyek végrehajtását a kormánynak a K+F+I szektorral, az üzleti-vállalkozói körrel közösen kell vállalnia.

Az ágazati prioritások rövid és hosszú távú célokat is kitűznek, rövid távon többségében közvetlen válságkezelő, hosszabb távon struktúrajavító céllal. Az intézkedések alapvetően mikrogazdasági alapú, versenyképességet javító hatást kívánnak elérni, és nem érintik a gazdaság makrogazdasági kereteit. Az intézkedések funkcióiban vegyes hatást céloznak meg a szabályozástól a közpolitikai intézkedéseken (jellemzően oktatás-képzés, humánerőforrás fejlesztés) át a közvetlen támogatáspolitikai akcióig.

Az ágazati kutatás-fejlesztési prioritások egyrészt a gazdaság egésze szempontjából húzóágazatnak minősülő

- közlekedés és **járműipar**, valamint
- az **egészségipar** fejlesztését szolgálják, másrészt
- az **informatika** és a számítástechnika fejlesztésével az egész gazdaság teljesítőképességének növelését,
- az **új energetikai fejlesztéssel** pedig a gazdaság, illetve a társadalom működésének biztonságát lehet elérni.

Különös figyelemmel kell lenni arra, hogy az első helyen kiemelt két iparág esetében a legnagyobb piaci szereplő maga az állam. A patrióta iparpolitikának ki kell tehát használni azt, hogy ezen iparági területeken történő beruházás-politika nagyobb

hatással van a terület innovációjára, mint az innováció-politika maga. Ezért a fejlesztéspolitika és az innováció-politika szoros koordinációjára is szükség van.

Az informatikai ipar fejlesztése során a hangsúlyt a kiszolgált iparág, illetve terület sajátosságaihoz szorosan kapcsolódó alkalmazás fejlesztésére kell tenni. A legnagyobb hozzáadott értéket képező hatás az interdiszciplináris tudás – kiszolgált iparági (közigazgatási stb.) és az informatikai iparági együttes tudáshalmaz fejlesztésekor jelentkezik. Az ilyen megközelítéssel történő fejlesztés ösztönzése során *minden informatikai forint valóságosan két iparág innovációját támogatja*.

Magyarország földrajzi adottságai, mezőgazdasági kultúrája és agrár-innovációs öröksége különösen indokolja az ágazati kutatás-fejlesztési prioritások felállítását. Hazánk nemzetgazdasági mérlegében képviselt jelenlegi szintjénél jóval jelentősebb a **mezőgazdaság** befolyása

- a hazai alapvető élelmezési önellátás,
- a piaci előnyt képviselő biogenetikai egyediségen alapuló exportképesség,
- a kiváló nemesítői, génművességi eredmények,
- a zöld gazdaság meglévő agráralapjai (energiaforrások, ökológiai adottságok),
- a foglalkoztatáspolitikai és településszerkezeti, regionális befolyás és megtartó erő, továbbá
- a világpiaci trendek, árkilátások és a fejlesztendő élelmiszeripari vertikumok terén.
- A szántóföldi gabona- és ipari, illetve takarmánynövény-termesztés, a zöldség- és gyümölcságazati, állattenyésztési és erdőgazdálkodási potenciál megfelelő hozzáadott-értéket biztosító feldolgozóiparral olyan pillért képezhet, amelyhez az eddigieknél jelentősebb fejlesztési forrásokat érdemes rendelni.
- A földműves tudásipar és a környezetipar – az agrár-innováció – az EU-ban is ígéretes prioritás.

Az agrárfejlesztési stratégia kutatás-fejlesztési és innovációs szükségleteit és befektetési területeit a lehetőségek ismeretében kell figyelembe venni az innováció-politikai prioritások között, az innovációs stratégia részletes kimunkálása során.

1. Autóipar – járműipar

A gyógyszeriparhoz hasonlóan az autóipar is évtizedek óta a magyar gazdaság kiemelt szektoraihoz tartozik. Sokak szerint a modern gazdaságok iparának kihagyhatatlan fejlesztési iránya a járműipar. Széles termékpalettájából kiemelkedik a személygépkocsi, amelynek gyártása, értékesítése sok esetben a gazdaság egészségi állapotának fokmérőjeként is funkcionál.

Az autóipar a kitörési pontok főbb elemeit tekintve egyértelműen meghatározó fontosságú. Jelentős lokális, regionális és országos beszállítói keresletet támaszt, egész iparágaknak teremt piacot, fejlesztési lehetőséget és kényszert, valamint egyértelműen kutatásigényes ágazat. A járműgyártásban komoly magyar hagyományokkal rendelkezünk, és ma már az „új” üzletágnak tekinthető személygépkocsi-gyártás is 15-20 éves múltra tekinthet vissza.

A háttériparbeli hazai kkv-kat az alacsony jövedelemhozam, a kiszolgáltatott pozíció jellemezte már a válság előtt is. A járműgyártásban egyre jobban elterjedt a „lean production” japán elve, hogy a gyárak az alkatrészgyártás zömét kihelyezik háttéripari cégekhez.

A járműipar (de sok más gépipari terület is) egy piramis alakú kapcsolatrendszerben működik. A termelő nagy cég alatt közvetlenül néhány integrátor jellegű termelő áll, amelyek pl. a jármű egyes fődarabjait szállítják. Alattuk vannak a másodrendű beszállítók, alattuk esetleg további beszállítói kör. Minél lejjebb van valaki, annál nagyobb a kiszolgáltatottsága és kisebb a jövedelemhozama. De ez attól is függ, hogy az előállított alkatrész mennyire igényes munkát, milyen K+F hátteret igényel. A legegyszerűbb, tömegszériában előállított alkatrészek igen alacsony jövedelemhozamúak.

A járművek új és új modelljei azt igénylik, hogy a bedolgozó cégek is megfelelően változtassák az előállított alkatrészeket, részegységeket. A gyárak az új modellek kifejlesztése során figyelmet fordítanak arra, hogy a bedolgozó cégeknek legyen kellő idejük arra, hogy átálljanak az új modellbe beépítendő alkatrészek gyártására.

A nagy autóipari cégek egy-egy új telephely kialakításakor viszik magukkal az első és második vonalbeli beszállítóikat. Ezt érzékelteti, hogy a világ első 20 elsőkörös nagy beszállítói közül 9 van jelen Magyarországon.

A járműgyártás ágazatban nálunk 63 ezer ember dolgozik, de az összeszerelő üzemek részesedése dominál ezen belül. Ugyanakkor az egyéb ipari ágazatok (üvegipar, műanyaggyártás stb.) is jelentős nagyságú beszállítást teljesítenek az autóipar felé mint járműipari alkatrészgyártók. Ez valószínűleg további 10-15 ezer munkahelyet jelent.

A gazdaságpolitika lehetséges eszközei:

- Szakképzés;
- EU-források felhasználása a háttéripari bázis erősítésére;
- Forrásszerzési törekvések állami segítése (garancia, tőkejuttatás);
- A háttéripari cégek segítése más piacokon;
- Válságkezelés (bértámogatás stb.);
- A háttériparban dolgozók részére adott kedvezmények.

A járműipari program elemei:

- Jármű-felújítási program
- A javítóipar megerősítése

2. Kreatív iparágak

Kreatív gazdaság

John Howkins, a kreatív gazdaság elismert nemzetközi szakértője 2001-ben a következőket sorolta az ágazathoz: *reklám, építészet, képző- és iparművészet, design, divat, film és fotográfia, zene, előadó-művészetek, könyvkiadás, kutatás-fejlesztés, szoftverfejlesztés, hagyományos és számítógépes játékipar, televízió és rádió.*

Egy évvel később megjelent tanulmányában a világ talán legtöbbet idézett közgazdász-geográfusa, Richard Florida úgy vélekedett: a kreatív iparágak egyre fontosabb eszközökké válnak a gazdasági jóléthez vezető úton, reneszánszuk pedig világossá teszi, hogy „az emberi kreativitás a leghatékonyabb gazdasági erőforrás”.

2007-ben az Egyesült Királyság kreatív szektora a nemzetgazdaság egészéhez képest kétszeres növekedési ütemet mutatott fel, és a szigetországban ma már a pénzügyi szolgáltatásokkal egy szinten említik a GDP legfontosabb összetevői között.

Hét jellemző tulajdonsággal írhatók körül a kreatív gazdaságban születő termékek. Ilyen *(1) a termelési alapelvek hiánya,* mely a fogyasztói igények nehéz behatárolhatóságából fakad (szemben a klasszikus tömegtermelésben készülő termékeknél), *(2) az eredetiség, a minőség és az esztétikum igénye,* mely a termelők számára előbbre való a fizetésnél (így kevésbé motiválja őket egy jobban fizető, de unalmasabb munkahely). Általános vonás *(3) a magas hozzáadott értékű munkafázisok egymásra épülése,* mert a termékhez több, speciális tudást igénylő inputra van szükség, és minden input önálló kreatív értéket képvisel. Ebből is következik *(4) a végtelen sokféleség,* mivel a kreatív gazdaság termékei a minőség és az egyediség alapján kerülnek megítélésre, és minden termék az inputok egy újszerű kombinációjára épül. Így alakul ki *(5) a kreatív versenykényszer,* ebben a szektorban ugyanis a termékek és a termelők nem-hivatalos rangsorokba kerülnek, ahol a tehetségben, vagy az egyediségben jelentkező akár apróbb különbség is jelentős differenciához vezethet a piaci siker terén. A szektorban különösen fontos

(6) a hatékony időfelhasználás, az összetett termelési folyamat keretek közé szorítása. Végül, a leginnovatívabb kreatív termékeknél kiemelt szempont *(7) a törvényi védettség,* mely garanciát biztosít a fejlesztőnek, hogy ötlete piaci elterjedéséből hosszú távon is részesüljön.

A kreatív szektor egy a magyar nemzetgazdaság kiugrási lehetőségei közül. Ahogyan az Európai Unió, úgy *hazánk versenyképességi esélyeit is elsősorban magas hozzáadott értékű, lokális értéktartalmat hordozó márkák felépítésével lehet tartósan növelni.* Ilyen márka épülhet egy klasszikus kereskedelmi termék vagy szolgáltatás, de egy eseményformátumban életre keltett kulturális tradíció, vagy egy sajátos, egyedi arculatot kialakító régió, kistérség vagy település köré is.

A legjobb azonban, ha együtt jár a kereskedelmi és társadalmi tartalom. Ebben az esetben a régiók, kistérségek vagy éppen egyes települések a területükön létrejövő, kreatív civil és üzleti kezdeményezéseket szervesen beépítik saját arculatukba, központi szerephez juttatják őket kommunikációs felületeiken, rendezvényeik tematikájában, gazdasági programjuk kialakításakor – mindehhez pedig támogatást kapnak a térségbe befektető legfontosabb vállalatoktól. A régiók, kistérségek és települések, illetve a hozzájuk kapcsolódó civil és kreatív szektor szerves együttműködéséből jöhetnek létre az *új típusú társadalmi márkák* – melyek megfelelő vezetéssel üzletileg is megtérülő, hosszú távon sikeres vállalkozások lehetnek.

Filmipar

A film világa jelenlegi állapotában kihívásokkal néz szembe. Minden stúdió visszafogja a filmgyártást, sokan csak úgynevezett „különleges event filmeket” készítenek, mert pénzügyileg másként nem lehetnek nyereségesek.

A jelenleg zsugorodó világpiacon egy lélegzetnyi friss levegőt jelent, hogy van még olyan kormányzat, a Magyarországon tapasztalható minden nehézséggel együtt, amely továbbra is támogatja a filmipart pénzeszközökkel és adórendszerbeli ösztönzéssel, hogy segítse a helyi filmgyártást, és idevonzza a külföldi filmprodukciókat.

Ezért gondosan meg kell vizsgálni, hogyan tudnánk a maximumra emelni az ilyen ösztönzések értékét annak érdekében, hogy stabil munkahelyeket, Magyarország és a magyar filmipar számára pedig jobb ismertséget biztosítsunk.

A filmipar legfontosabb kihívásai a következők:

- A magyar filmgyártás támogatása és szerkezetbe foglalása a célok legelőnyösebb elérését szolgáló (nem kreatív) útmutatással.
- A helyi filmipar támogatása és fennmaradásának segítése a rendelkezésre álló legjobb tehetségekkel a filmgyártás minden területén (helyi filmgyártás; koprodukciók, szerviz-munka, dokumentumfilmek, animációs filmek, stb.).
- Érdekes képzési program kialakítása az új tehetségek számára, különösen forgatókönyvírás terén, és tájékoztató program azok számára, akik érdeklődnek a filmgyártás szinte állandó jelleggel változó technikai oldalának megismerése iránt.
- Ki kell alakítani azt a módszert, hogy miként lehet a filmgyártás terén a magánszektor erőfeszítéseit az önkormányzati támogatásokkal kombinálni és a szinergiákat jobban kihasználni.
- Megoldás keresése arra vonatkozóan, hogyan lehetne támogatni az elkészült filmek helyi és nemzetközi (ahol lehetséges) forgalmazását, támogatást nyújtani ahhoz, hogy a filmek részt vehessenek fontos filmfesztiválokon.
- Visszaállítani a filmiparba vetett bizalmat.
- Együttműködés a szabályozó hatóságokkal és a magánszektorral a kalózkodás észrevehető visszaszorítása érdekében.
- A filmekhez rendelkezésre álló kormányzati pénzforrások összevonása, és a rendelkezésre álló EU-s és egyéb támogatásokkal való megnövelése.
- A filmtörvény áttekintése olyan szempontból, hogy lehetséges-e még funkcionálisabbá tenni és jobban összehangolni a magyar filmipar céljaival.
- Televíziós csatornákkal közös produkciók készítésére összpontosítani, különösen azért, mert azok érdekeltek ebben a magyar vonatkozású tartalmakra kapott adókedvezmények révén.

VI. FOGLALKOZTATÁS

Foglalkoztatási áttörés

Foglalkoztatási lemaradás

A foglalkoztatási szint felzárkózása nélkül nem lehetséges gazdasági felzárkózás. Az USA és az Európai Unió versenyképességi összehasonlítása világosan jelzi, hogy az USA magasabb GDP- növekedési üteme mögött erősebb termelékenységi dinamika, és gyorsabb foglalkoztatás-bővülés áll.

Miután *a gazdasági növekedés két döntő forrása a termelékenyég emelkedése és a foglalkoztatás bővülése*, nem lehet csodálkozni, hogy akkor volt a magyar gazdaság a térség éllovasa a gazdasági növekedés szempontjából, amikor a foglalkoztatás szempontjából is a legjobb eredményeket érte el. A legfontosabb makrogazdasági területeken – növekedés, egyensúly, reálkeresetek, államadósság/GDP, euróra való érettség – egyre jobban lemaradt a régiós országokhoz képest 2002 után. A lemaradás nem következhet a ledolgozott órák számából, mert Szlovákiában kevesebbet, Lengyelországban és Csehországban a magyarral azonos számú órát dolgozik egy munkavállaló egy évben. A termelékenység sem lehet a lemaradás forrása, mert egyedül a szlovák termelékenységi szint magasabb a magyarnál. Az elmaradás valódi forrása a magyar foglalkoztatási szint lemaradása a térség országaihoz képest.

A cseh gazdaságban mintegy 1 millióval többen dolgoznak és adóznak, mint a hasonló népességű Magyarországon, míg a lengyel 18 százalékos, valamint a szlovák 16 százalékos munkanélküliségi ráta az uniós csatlakozás utáni években gyorsan csökkent, tehát ezekben az országokban a korábbi szinthez képest gyorsan bővült a foglalkoztatás. A gyors GDP-növekedés és életszínvonal-javulás legfontosabb forrása volt a régiós gazdaságokban a foglalkoztatási szint emelkedése. A lengyel, a cseh és a szlovák makrogazdasági mutatók látványos javulása mögött a foglalkoztatási előny megszerzése áll, miközben a magyar

makrogazdasági mutatók hasonlóan látványos romlása mögött valójában a foglalkoztatási előny elveszítése, és a korábbi, rendkívül alacsony foglalkoztatási ráta további csökkenése húzódik meg.

A magyar aktivitási ráta is a második legalacsonyabb az egész Európai Unióban, 62 százalékos szintünkkel csak az 59 százalékos Máltát előzzük meg, és jelentősen elmaradunk Csehország és Szlovénia 70 százalékos szintjétől. Az Európai Unió általagos aktivitási rátája 74 százalék, ettől bő 12 százalékponttal maradunk el: ez a többi lemaradásunk igazi forrása.

A gazdasági felzárkózás csak gyors gazdasági növekedéssel lehetséges, a növekedés két forrása pedig a termelékenység emelkedése és a foglalkoztatás bővülése. A kettő közül az utóbbi terén teljesítünk kirívóan rosszul, míg a termelékenységi szintünk még mindig a második legjobb a régióban.

Magyarországon is meghatározó a mikro- és kisvállalkozások részesedése a foglalkoztatásban. Az EU-forrásokra benyújtott pályázatoknak azonban csak negyede jön a mikro- és kisvállalkozásoktól, miközben beruházás nélkül nem lesz új munkahely. *A hazai mikro-, kis- és középvállalkozások lennének egyedül képesek arra, hogy jelentősen és tartósan emeljék a foglalkoztatást Magyarországon*, ami nem magyar sajátosság, hanem a globális gazdaság valamennyi övezetében és országában a kis- és középvállalkozások teremtenek jelentős számban új munkahelyeket. A globális gazdaság valamennyi fejlett országára érvényes az összefüggés, hogy ott magas a foglalkoztatási ráta, ahol dinamikus a kis- és középvállalatok munkahely-teremtő tevékenysége. Ehhez azonban technológiai fejlődés, beruházás szükséges.

A nagyvállalatok elsősorban nem létszámbővítő beruházásokat hajtanak végre, hanem a termelékenység és az exportképesség szempontjai vezérlik beruházásaikat. A mikro- és kisvállalkozások beruházásai ezzel szemben jellemzően létszámbővüléssel járnak, míg a középvállalatok e két szektor között helyezkednek el.

Magyarországon a tőke és a termelékenység szempontja uralta eddig a gazdaságpolitikát, a munka és a foglalkoztatás szempontja valójában nem volt része a gazdaságpolitikai iránytűnek. Az alacsony foglalkoztatási ráta és a relatíve

elfogadható munkanélküliségi ráta együtt azt jelentik, hogy a még aktív korúak jelentős része sem a munkaerő-piacon nincs jelen, sem a munkanélküli szociális ellátórendszerben nem szerepel. Ez döntően a korhatár előtti nyugdíjazás intézményének a következménye, ami a foglalkoztatási problémát kivonta a munkaerőpiacról, ugyancsak kivonta a szociális ellátórendszerből, és áttolta a nyugdíjrendszerre. Ez nem az ázsiai modell, ahol a családok szövik a belső társadalmi hálót és tartják el a munkanélküli családtagot, nem az európai jóléti modell, mert kivonták a munkanélkülit a szociális rendszerből, de még csak nem is az amerikai piaci modell, mert közben a munkanélkülivé vált számára nem ajánlanak legális részmunkákat.

A foglalkoztatás növelése

Az új magyar kormány legfontosabb célja a foglalkoztatás növelése. A magasabb foglalkoztatás megvalósításának elengedhetetlen feltétele **új munkahelyek létrehozása,** ami nem megy egyik napról a másikra. A változáshoz a sok szempontból hibás korábbi gazdaságpolitika és foglalkoztatáspolitika átalakítására van szükség. Egyszerre több területen kell nagymértékű, átfogó változtatásokat eszközölni, szükség szerint megváltoztatva a gazdaság, a társadalom szereplőinek elvárásait, viselkedését.

Több dolognak kell egyszerre teljesülnie, melyek – rövid távon – az alábbiak:

- a külföldi tőke számára anyagilag vonzóvá kell tenni a magyarországi beruházásokat,
- segíteni kell a kis- és közepes vállalkozások fejlődését, növekedését, ösztönözve fejlesztéseiket,
- az embereket anyagilag motiválni kell a munkavállalásra, hogy ne meneküljenek az inaktivitásba,
- a képzéseket az új gazdasági igényekhez kell igazítani,
- a klasszikus állami közfoglalkoztatást az „értelmes” munka irányába kell terelni (a közfoglalkoztatás azonnali munkahelyteremtés),

- újra kell gondolni a vidéki, falusi közfoglalkoztatás alapjait, hiszen nagyon sok helyen már 20 éve hiányoznak a munka feltételei, a munka intézményei, a munka kultúrája,
- bővíteni szükséges a szociális földprogramot (elsősorban a munkára aktiváló hatást erősítve, rövid idejű képzésekkel összekötve),
- az önkormányzatok önellátását segítő foglalkoztatási lehetőségek biztosítása szükséges a jogszabályi környezet módosításával.

Egyensúly akkor keletkezhet, ha minél többen lesznek képesek hagyományos piaci munkaviszonyból megélni, mert ezáltal nőhet a befizetés a kasszába és így a munkaerőpiacról véglegesen kiszorultak is színvonalasabb ellátásban részesülhetnek.

Paradigmaváltásra van szükség. „**Első az értékteremtő munka**” elv alapján minden lehetséges eszközzel azok munkába állását kell támogatni, akik képesek a munkavégzésre, és a befizetéseik által előteremtett hagyományos pénzbeli ellátásokkal és szolgáltatásokkal azon emberek méltó megélhetését biztosítani, akik munkára képtelenek. A jobb anyagi helyzetbe kerülő embereknek emelkedik a fogyasztása, ami javítja a zömében belföldi fogyasztásra építő kis- és mikro-vállalkozások növekedési esélyét.

1. Tíz év alatt 1 millió új munkahely

Munkaközpontú gazdaság, társadalom és állam

Mivel minden teljesítmény csakis versenyben, és csakis munkából születik, ezért a gazdaságpolitika középpontjába – a verseny mellett – a munkát kell állítani. Ma szinte teljes az országban a szakmai konszenzus, hogy a magyar gazdaság egyensúlyi és növekedési problémái mögött nagyrészt az Európában kirívóan alacsony foglalkoztatási szint áll. A szakmai egyetértésnél azonban több kell: a gazdaság, a társadalom és az állam működését munkaközpontúvá kell átalakítani. **A cél olyan gazdaságpolitika alkalmazása, amely elősegíti, hogy Magyarországon egy évtizeden belül 1 millió új, adózó munkahely jöjjön létre.**

„1 millió új munkahely”

Az 1 millió új munkahelyet a Magyarországon működő vállalkozások teremtik meg, ahhoz, hogy a vállalkozások munkahelyet teremtsenek, bizalomra és kiszámítható környezetre van szükségük. A stabil környezet azonban nem elégséges, ugyanis forgótőkére is szükség van ahhoz, hogy új munkahelyek jöjjenek létre. Nem lehet úgy új munkahelyet teremteni, hogy helyi szinten az érdekelt felek ne legyenek bevonva a döntésekbe.

A munkanélküliségi ráta 2010 tavaszára végére elérte a 11 százalékot Magyarországon, de a munkanélküliség elsősorban a vidéket sújtja. Becslések szerint 2010 végére 12–13 százalékos munkanélküliségi rátával néz szembe az ország, amely vidéken elérheti átlagosan a 15–18 százalékot. A magas munkanélküliségi ráta a szegénység kiterjedését idézi elő.

A szegénység kiterjedésével fennáll egyes települések, térségek végleges leszakadásának veszélye, kisebb és nagyobb vidéki településeken is nagyon komoly szociális feszültséggel kell szembenéznünk. A szegénység kiterjedése egyre több család számára jelentheti a mélyszegénységbe csúszást, amely jelentősen megnehezíti a szegénységből való kitörés lehetőségét. Ez a folyamat további terheket róhat a helyi közfeladatok ellátására. A 45 év feletti

munkanélküliek visszavezetése az elveszett szakmába alig lehetséges. A tartósan munkanélküli emberek munkába való visszavezetését szolgáló országos programok hatékonyságának és hatásosságának mérését szolgáló rendszer nem alakult ki. A szociális segélyezési rendszer akadályozza a szegénységből való kitörést, hiszen alacsony a motivációs hatása. Az elmúlt 20 évben olyan szociális-kulturális környezet jött létre, amely megakadályozza a munkanélküli emberek visszatérését a munka világába.

Kiemelt szerepet az építőiparnak, a mezőgazdaságnak és a turizmusnak

1 millió új munkahely kell ahhoz, hogy fenntartható növekedés és egyensúly jellemezze a magyar gazdaságot. Az új munkahelyek jelentős részét felsőfokú végzettség nélküli emberek számára kell a vállalkozóknak létrehozniuk, hiszen közöttük sok a munkanélküli, vagy inaktív. Az ilyen típusú új munkahelyek döntő többsége három területen jöhet létre: **az építőipar, a mezőgazdaság és a hazai turizmus képes tömegesen felszívni a ma nem foglalkoztatott munkaerőt**. Ezért ezek az iparágak a vállalkozásfejlesztési politika kiemelt figyelmére számíthatnak.

Kiemelt szerepet a kreatív iparágaknak, az innovációnak és a K+F-nek

Az 1 millió új munkahely másik részét a frissen végzett, sokszor több idegen nyelvet is beszélő fiatalok elhelyezkedésének megkönnyítésére kell a vállalkozásoknak megteremteniük. Ehhez a jövő **a kreatív iparoké, valamint az európai és globális szolgáltató központoké**. Ha ebben nyerünk, megnyerjük a magasabb életszínvonalat és életminőséget. Nagyoknál és kicsiknél állandó innovációra van szükség, ehhez K+F stratégia és szervezet kell. Az Európai Parlament és Tanács határozataival összhangban ki kell dolgozni a gyenge kutatási kapacitással rendelkező kisvállalkozások pályázati rendszerét az innovatív kutatások és fejlesztések támogatására. Állami támogatást kell biztosítani a kisvállalkozások szellemi jogvédelméhez, különösen a külföldi szabadalomvédelmi bejelentéseket kell támogatni.

Rugalmas foglalkoztatást elősegítő szabályok szükségesek

A foglalkoztatottak létszámának bővítése csak úgy lehetséges, ha a foglalkoztatás szabályai alkalmazkodnak mind a gazdaság igényeihez, mind a potenciális munkaerő igényeihez. Az Európai Unió országaiban már a 70-es években megjelentek az **atipikus foglalkoztatási formák,** melyek napjainkra a fejlettebb országokban már a keresők 40–60 százalékát közvetlenül érintik. Vannak, akiket csak időszakosan érint – például a nőket szülés után – vannak, akiket rendszeresen. Például azokat, akik az infokommunikációs eszközök segítségével ellátható feladatok ellátását vállalják több gazdálkodó számára, nagyobb távolságról. Vannak olyanok, akik abból élnek, hogy a szabadságon lévő dolgozókat helyettesítik, és még sorolhatnánk. Ki kell alakítani tehát a rugalmas foglalkoztatás szabályait, hiszen az atipikus foglalkoztatási formák, mint például **a részmunkaidő, a távmunka, az önfoglalkoztatás elterjedésével komoly foglalkoztatási többletet lehet elérni**. Jelenleg azonban ha egy munkáltató egy teljes idejű foglalkoztatottat két részidejűvel szeretne kiváltani, akkor másfél–kétszer annyi adminisztrációs költséget kellene felvállalnia, ami gazdaságtalanná teszi ezt a konstrukciót.

Család és munka összeegyeztetésének elősegítése

Magyarországon a párok által tervezett gyermekszám 2–2,2 körül mozog, míg a teljes termékenységi arány 1,3 körül ingadozik. Ez világviszonylatban a legalacsonyabb mutatók közé tartozik. Európában a születésszám viszonylag kedvezően alakult azokban az országokban, amelyek nagy gondot fordítanak a kisgyermekes szülők családi és munkahelyi kötelezettségének összehangolására. Ott magasak a születési ráták, ahol jelentős a női foglalkoztatottság. A magyar családtámogatási rendszer hosszú időre kivonja ki a nőket a munkaerőpiacról, ami után nehezen tudnak újra elhelyezkedni. A valódi probléma azonban nem az ellátások hossza, hanem a foglalkoztatás rugalmatlansága, és a 0–3 éves gyermekek ellátását végző intézmények hiánya. Az ellátások időtartamának mérséklése a második és harmadik gyermekek vállalásában – legalábbis átmenetileg – súlyos visszaesést eredményezhet.

A hagyományos, a nők anyai szerepét hangsúlyozó szemlélet, valamint a gyermekvállalás és a szakmai karrier összeegyeztethetőségére törekvők látásmódjai közötti értékkonfliktust mind a két álláspont képviselői negatívan élik meg. Ezért az

államnak mindkét értékrendet el kell fogadnia, és *a család és a munka összeegyeztetését szolgáló intézkedései révén a választás valódi lehetőségét kell megteremtenie.*

A kisgyermek gondozására biztosított ellátások továbbfejlesztésének fő irányát is az ellátások rugalmasabbá tételében határozhatjuk meg. Célszerű ezen ellátások feltételrendszerét úgy átalakítani, hogy az segítse elő az anyák fokozatos (részmunkaidős) munkába állását a gyermek egyéves kora után.

A családi és a munkahelyi kötelezettségek összeegyeztetésének elengedhetetlen feltétele a mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt megfelelő gyermekintézményi háttér megteremtése. A legsürgetőbb a *bölcsődei ellátás fejlesztése* a bölcsődével ellátatlan területeken. Szükség van a családi napközik és a *családi gyermekfelügyelet* dinamikus bővítésére is. E két intézmény megjelenése és széles körű elterjedése szükségessé teszi annak az újragondolását, hogy az állam milyen elvek szerint támogassa a 0–3 éves gyermekek napközbeni felügyeletének megoldását.

A kisgyermekes szülők számára a részidős (és az egyéb atipikus) munkavégzés a család és a munka összeegyeztetésének leginkább bevált módja. A *részfoglalkoztatás* terjedésében áttörést jelentene, ha a közszféra nagyobb arányban élne a részidős foglalkoztatás lehetőségével. A munkáltatók fogadókészségének ösztönzésére ajánlható a Start-részmunkaidő kártya bevezetése, amely átmeneti járulék-kedvezménnyel kompenzálná a részmunkaidősök (távmunkások, bedolgozók) foglalkoztatásának többlet-költségeit.

A családbarát munkahelyi környezet kialakítása a vállalatoknak jól felfogott gazdasági érdeke is. Ezért javasolt a „c*saládbarát munkahely*” mozgalom megújítása az Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának aktív részvételével: „családbarát munkahely” cím elnyerésére legyen lehetőség azon vállalkozások és intézmények esetében, amelyek ennek feltételeit bizonyítottan teljesítik és tartósan fenntartják.

A kisgyermekes nők munkába állását, a családi és munkahelyi kötelezettségek összehangolását, valamint a foglalkoztatás bővítését (az informális foglalkoztatás kifehérítését) egyaránt jól szolgálná egy olyan utalvány bevezetése, amely gyermekgondozási és háztartási szolgáltatások igénybevételére lenne felhasználható.

Támogatási formák

Munkahelyteremtő

- ***Új beruházás***: zöldmezős, vagy már meglévő ingatlan megszerzése, felépítése, átalakítása, eszköz, gép, jármű beszerzése új, vagy jó állapotban, határozott idejű foglalkoztatással és saját erővel;
- ***Munkahely megtartása:*** megsegítés a munkahelyek (rehab.) megtartása érdekében;
- ***Működtetésre, megóvásra átvétel (új):*** határozott időre (hosszabbítási lehetőséggel): a településen, kistérségben átmenetileg gazdaságtalanul üzemelő, szolgáltató, vagy termelő egységek működtetésének további biztosítása.

Munkahelymegtartó és üzemelő tevékenységek folyamatos segítése

- A vállalkozás, vagy gazdasági tevékenységet végző szervezet a rokkantnyugdíjas foglalkoztatása után ne támogatást, hanem kedvezményt kapjon;
- Részletesen ki kell dolgozni az akkreditált szervezeteknél a jelenleg alkalmazásban lévő, de nem kellő gondossággal működtetett támogatási rendszereket: pl. bértámogatás, az ehhez kötődő költségtámogatás, a reális költségelemek támogatását magában hordó védett szervezeti szerződés.

2. Javaslatok a foglalkoztatáspolitikához

A magyar munkaerőpiac sajátosságai

- A korábbi években alacsony foglalkoztatás melletti átlagos munkanélküliség, manapság alacsony foglalkoztatás, magas munkanélküliség.
- A foglalkoztatásban a legnagyobb lemaradás az EU-hoz képest az 50 év felettiek, a megváltozott munkaképességűek, a roma lakosság körében és az alacsony iskolai végzettségűeknél jelentkezik. Míg Európában a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatási rátája 30–40 százalék között van, addig ez nálunk 10 százalék. A roma lakosság körében is csak 12 százalék körül van a foglalkoztatási ráta. Ha ebben a két, egyenként nagyjából 650 ezer fős társadalmi csoportban jelentősen javítani tudjuk a foglalkoztatást, elérhetnénk az uniós átlagot.
- Rendkívül magas az inaktívak aránya. A 15–64 éves népességen belül 30 százalék, ami kb. 2 millió főt jelent. Ennek 40 százaléka korhatár alatti nyugdíjas, döntő többségük (561 ezer) rokkantnyugdíjas, 30 százaléka tanuló, 10 százaléka gyermekgondozási támogatásban részesül és közel 20 százalék, 350–400 ezer ember ún. egyéb inaktívak, akik semmilyen ellátásban nem részesülnek. Mintegy kétharmaduk a legjobb munkavállalási korúak – 25–54 évesek – közé tartozik. Az egyéb inaktívak körébe tartozók 38 százaléka nyomorog.
- A foglalkoztatás szempontjából kiemelt célcsoportok: pályakezdők (150–200 ezer), 50 éven felüliek (kb. 200 ezer), kisgyermekes anyák (kb. 300 ezer), romák (kb. 250 ezer), megváltozott munkaképességűek (kb. 650 ezer), szakképzetlenek (kb. 2 millió), hátrányos helyzetű térségekben lakók (kb. 1 millió).

Javaslatok

- Célzott támogatásokkal segítsük a leghátrányosabb térségekben élők munkahelyhez jutását. Széles szakadék tátong az ország középső, keleti és nyugati része között. Míg a közép-magyarországi régió munkanélküliségi rátája a 3 százalékot alig meghaladó, addig a kelet-magyarországi régiókban ugyanez a mutató gyakran 15% fölötti. Cél a már meglévő munkahelyek

megtartása, bővítése mellett új munkahelyek teremtése. Ennek érdekében meg kell duplázni a korábbi években munkahelyteremtésre fordított forrásokat, figyelve arra, hogy ezek a pénzek valódi munkahelyeket teremtsenek.

- A munkahelyteremtés ösztönzéséhez, a meglévő munkahelyek megtartásához elengedhetetlen a járulékterhek csökkentése. A vállalkozások jelentős része a magas adó- és járulékterhek mellett nem képes a növekedésre.
- A felemelkedéshez a munkán át vezet az út. A szociális ellátás nem jelent megoldást egyetlen aktív korú, munkaképes magyar ember számára sem. Ma a munkaadói, munkavállalói járulék befizetésből származó több mint 200 milliárd forint majdnem fele különböző passzív ellátásokra megy el. Ha ezt a pénzt munkahelyteremtésre fordítanánk, 80–90 ezer állástalan embernek lehetne munkalehetőséget biztosítani.
- A rendszeres szociális segély célja nem lehet a munkától való távoltartás. Ma segéllyel ugyanolyan jövedelemre lehet szert tenni, mint munkával. Ez elfogadhatatlan. A jelenlegi ellátórendszerben az is előfordulhat, hogy a család jövedelme csökken, ha az egyik szülő munkába áll. Ezeket az anomáliákat meg kell szüntetni.
- Egyszerűsíteni kell a közfoglalkoztatás rendszerét. Valódi közmunkatanácsot kell létrehozni. Össze kell vonni a közhasznú és közcélú munkára fordítható keretet, megszüntetve a fölösleges átfedéseket, nagyobb mozgásteret adva ezzel az önkormányzatoknak a foglalkoztatásra.
- Cél a szürke- és feketegazdaság kifehérítése, ezt azonban elsősorban úgy lehet megvalósítani, ha olyan gazdasági környezetet teremtünk, amelyben sem a munkáltatónak, sem a munkavállalónak nem érdeke a rejtett gazdaságban való részvétel. A terhek növelése és a munkaadók, munkavállalók büntetése csak látszateredményeket hozhat. Ezért csökkenteni kell az élőmunkára rakódó adó- és járulékterheket, és csak ezzel egy időben indokolt szigorítani az ellenőrzéseket.
- Óriási lehetőségek rejlenek az ún. atipikus foglalkoztatási formák elterjesztésében. A bedolgozói jogviszony, az alkalmi munkavállalás, a részmunkaidős foglalkoztatás, az önfoglalkoztatás, a munkaerő-kölcsönzés, a távmunka, vagy az ösztöndíjas foglalkoztatás ösztönzésével ki lehet szélesíteni a munkavállalók körét. Ezekkel a foglalkoztatási formákkal

elsősorban a nők, a gyermekes anyák, a fogyatékkal élők és a felsőoktatásban tanulók számára lehet munkalehetőséget biztosítani.

- Kiemelten kell segíteni az önhibájukon kívül hátrányos helyzetbe került munkavállalókat. Az utóbbi években számos megváltozott munkaképességű ember veszítette el a munkahelyét. A rossz szabályozók miatt a munkáltatók a foglalkoztatás helyett inkább fizetnek rehabilitációs hozzájárulást, a dotáció szétverésével pedig sok, korábban tisztességesen foglalkoztató munkáltató is befejezte tevékenységét. Új érdekeltségi rendszeren keresztül támogatni kell azokat a vállalkozásokat, amelyek megváltozott munkaképességűeket foglalkoztatnak.
- Segíteni kell a pályakezdő fiatalok munkatapasztalat szerzését. A munkanélküliség kapcsán leginkább talán a fiatalok sebezhetőek. Az iskolapadból nagy ambícióval kikerülő fiatalemberek a sorozatos kudarcok miatt elbizonytalanodnak, sokszor otthonuktól távol keresik a boldogulás lehetőségét. Mindenkire szükség van, ezért célzott programokon keresztül kell támogatni azokat a munkaadókat, akik pályakezdő fiatalokat a szakmájukban foglalkoztatnak, különösen, ha a foglalkoztatás hátrányos helyzetű térségben valósul meg.
- Jól működő gazdasághoz jó szakemberek kellenek. Egy-egy gazdaságélénkítő program gyakran azért fullad kudarcba, mert nincs elég jól képzett, gyakorlattal rendelkező szakember. Ma a munkaerő-piaci igények és a szakképző iskolák képzési profilja gyakran köszönőviszonyban sincs egymással. Ráadásul a végzősök kellő gyakorlat hiányában önálló munkavégzésre képtelenek. Erősíteni, ösztönözni kell a munkáltatók aktívabb szerepvállalását a szakképzésben, és egyszerűsíteni a szakképzés finanszírozásának jelenlegi szétaprózott rendszerét.
- Átmenetileg sem szabad magukra hagyni a munka nélkül maradtakat. Nincs rosszabb annál, ha munkahely hiányában valaki fölöslegesnek érzi magát. Minél tovább tart ez az állapot, annál reménytelenebb az elhelyezkedés, ezért valódi szolgáltatásokkal, tanácsadói hálózat kiépítésével kell segíteni a rászorultakat abban, hogy önbizalmukat visszaszerezzék, hogy a munkaerőpiacon képesek legyenek „eladni” magukat.
- Egyszerűsíteni kell az adminisztrációt. Ma a munkanélküliek idejük jelentős részét fölösleges sorban állásra, adminisztrációra kell, hogy fordítsák. Fontos

az együttműködés a munkaügyi szervezet és az álláskeresők között, de csak akkor, ha érdemi mondanivalójuk van egymásnak. Olyan ügyfélszolgálati rendszert kell működtetni, amely mentes a fölösleges bürokráciától, és az ügyfél mielőbbi munkába helyezésére koncentrál.

Javaslatok az alacsonyan képzettek foglalkoztatási problémáinak enyhítésére

Az előző kormányzati politika lemondott az alacsonyan képzett emberekről. A segélyekkel, a közmunkával, az időleges alkalmazás támogatásával azt üzente, hogy az emberek a maguk erejéből képtelenek boldogulni, s az állami rendszereket elkerülő foglalkoztatási formák elutasításával devianciának minősítette, amikor ezek az emberek mégis dolgoztak. Lényegében az történt, hogy százmilliárdokat fizettünk azért, mert az előző kormány azt gondolta, hogy az alacsony képzettségűek nagy része képtelen aktív szerepet vállalni a társadalomban. A társadalom peremén élők foglalkoztatási problémáit fenntartó bőkezűen diszkriminatív rendszer arra épült, hogy nincs pozitív válaszunk arra a kérdésre, mivel járulhat hozzá a közjóhoz az alacsony képzettségű, munkaképes korú, munkával nem rendelkező 800 ezer ember.

- Tegyük egyértelművé, miért fontos, hogy több százezer ember újra teljes jogúan kapcsolódhasson be a társadalmi munkamegosztásba;
- Az alacsonyan képzettek foglalkoztatási problémáin bármilyen munkalehetőség javít;
- Az alacsonyan képzettek elhelyezkedését leginkább a munkahelyek hiánya gátolja;
- Az elhelyezkedés lehetőségét nagyban javíthatnák a munkaerőpiac működését gördülékenyebbé tevő tevékenységek;
- A munkaügyi döntéseknél a munkaerőpiacon kívüliek érdekeit jobban figyelembe kell venni;
- A foglalkoztatáspolitika céljainak nagyobb figyelmet kell kapniuk.

Patthelyzet a foglalkoztatáspolitikában

A magyar munkaerőpiac működésével kapcsolatos vizsgálódások eredményeiből tiszta javaslatcsomag rajzolódik ki.

- A passzivitásra ösztönző támogatási elemek leépítése.
- A foglalkoztatás-ösztönzési szubvenciók automatikusságának felülvizsgálata.
- A minimálbér átlagbérhez viszonyított arányának csökkentése.
- Fejlesztési források megfelelő célzása (alapkészségek fejlesztése, gazdasági központok tömegközlekedési elérhetősége).
- Az alacsonyan képzetteket foglalkoztató vállalkozási formák ösztönzése.
- A munkanélküli csoportok élethelyzetéhez jobban illeszkedő foglalkoztatási formák kialakításának ösztönzése.
- A legális foglalkoztatást könnyítő, ösztönző szabályozási és adórendelkezések bevezetése.
- A tágan értelmezett oktatási rendszerben (közoktatásban, szakképzésben, felnőttképzésben, munkahelyi tapasztalatszerzés során) mindenki által megszerzett alapfokú képességek, készségek szintjének emelése.

Közmunka

1 millió munkahely megteremtéséhez olyan változásokat kell elindítani, amelyek szinergiát képeznek és képesek az egyes programok erejét megtartani és felerősíteni. Együtt kell kezelni a társadalmi és a gazdasági defektusokat, miközben olyan változásokat kell eszközölni, amelyek megteremtik a vidék felemelkedésének alapjait.

A vidéken élőket – különösen a vállalkozásokat – segíteni kell, hogy munkahelyeket tudjanak teremteni. Nagyon fontos, hogy olyan módon fektessék be a tőkét, hogy a tőkebefektetés termőre fordulhasson, képes legyen az önfenntartásra, ami hosszú távon is munkahelyeket generál. A beavatkozás során hasznosítani kell a meglévő támogatási csatornákat azzal, hogy a forráskombinálással szinergiát lehet elérni, mint például az EU-forrásokat kombinálni a közmunka programmal (közcélú munka is), azzal, hogy önfenntartó projektekbe kell fektetni a rendelkezésre álló forrást. A

forráskombináláshoz nem nélkülözhető az integrált gondolkodás, a befektetési döntések egymásra építése, a térség adottságainak kihasználása.

A **mezőgazdaság** területén segíteni kell a vállalkozásokat abban, hogy az értékesítési láncba bekapcsolódjanak, valamint a feldolgozóipar is rájuk épülhessen. Az **iparfejlesztés** alapja a megfelelő infrastruktúra kialakítása, alapvetően az adott térség erőforrásaira, versenyelőnyeire építkezve lehet fejleszteni az adott térségben található vállalkozásokat (pl. a mezőgazdaságra épített feldolgozóipar, vagy borút (turizmus és mezőgazdaság összekapcsolása). A **turizmusban** olyan horizontális szolgáltatási láncokat kell kialakítani, amelyek segítségével több vendégéjszakát töltenek el a turisták az adott településen, illetve térségben.

A közmunkák szervezését célszerű a működő vállalkozásokra bízni. Így nem kell erre létszámot biztosítani az önkormányzatoknak, amelyek általában nem is rendelkeznek megfelelő tapasztalatokkal, készségekkel. Egyúttal elő lehetne segíteni, hogy akik kiestek a rendszeres munkavégzésből – és köztudott, hogy huzamosabb munkanélküliség után nagyon nehéz folyamatos és szervezett tevékenységre átállni –, megfelelő módon újra hatékonyan dolgozni tudjanak.

Átképzés

Mindennapos élettapasztalat: *ha munka van, minden van* – ha munka nincs, semmi sincs. Magyarországon szinte minden társadalmi probléma – az elszegényedés, az inaktívak demográfiailag is növekvő magas aránya, a falvak elnéptelenedése, vagy a közszolgáltatások finanszírozása – egyetlen okra vezethető vissza: kirívóan alacsony a foglalkoztatás szintje. Ma Magyarországon sokan várnak munkára, de munka hiányában segélyből és szociális juttatásokból kénytelenek megélni. Az új, munkaközpontú gazdaságpolitika abból indul ki, hogy az emberek nem azért dolgozhatnak, mert a munkahelyek eleve adottak, hanem azért, mert a vállalkozók munkahelyeket teremtenek. Ebből logikusan következik: *az államnak a vállalkozókat kell olyan helyzetbe hoznia, hogy egyre több embernek tudjanak és akarjanak munkát adni.*

A munkaerőpiac „hozzáférhetővé" tétele – átképzés

A munkaügyi központokon keresztül a 2005-ös csúcsot követően egyre kevesebben tudtak támogatással elhelyezkedni. Emelkedett viszont az önállóan elhelyezkedni tudók száma. A képzés és az átképzés, amely elvileg a foglalkozási rehabilitáció egyik legfontosabb eszköze, hazánkban marginálissá vált. Fontos lenne minél több sikeres kísérleti programot standardizáltatni, hogy a későbbiekben jogszabályok lehessenek ezekből, és a későbbi hasonló pályázatok kiírásánál mint feltétel szerepelhessenek.

A védett foglalkoztatók (rehabilitációs foglalkoztatók, védett szervezeti szerződéssel rendelkező munkáltatók, szociális foglalkoztatást szervező intézmények) támogatási rendszerét célszerű lenne kiegészíteni olyan elemekkel, amelyek ösztönzik a fogyatékos munkavállalóik integrált foglalkoztatásának elősegítését.

A felsőoktatás és szakképzés célszerűsítése

Versenyképes oktatás és képzés szükséges

Közvetlenül a rendszerváltás után a külföldi tőkebefektetések egyik legfőbb motiváló tényezője a hazai munkaerő – árához képest – jó szakképzettsége volt. A betelepülő nagyvállalatok többnyire ki is használták ezt a lehetőséget, sőt az ezredforduló óta egyre inkább magasabb szakképzettséget igénylő munkafolyamatokat telepítenek az országba, és ehhez egyre kevésbé találnak jól képzett szakmunkásokat. Olyannyira, hogy mára a külföldi nagyvállalatok letelepedésének, de a hazai kis- és középvállalatok fejlődésének is egyik legfőbb gátjává a jól képzett szakemberek hiánya vált. Az elmúlt másfél évtizedben az oktatás területén is megbomlottak az egyensúlyok. A mérleg egyik serpenyőjét nézve a fiatal korosztályok mind nagyobb hányada vesz részt a felsőfokú oktatásban. A mérleg másik serpenyőjében viszont azt látni, hogy a szakképzés nagyot veszített presztízséből, és ma már egyes szakmákban szinte minimálisra csökkent a képzésben részt vevők száma.

Ezeknek az arányoknak a módosulása nélkül aligha képzelhető el gazdasági felzárkózás Magyarországon. Mindezt tetézi, hogy az európai uniós csatlakozás után megnyílt a külföldi munkavállalás lehetősége a hazai szakmunkások előtt is,

miközben Magyarország bürokratikus akadályok egész sorával gátolja, hogy a határon túli, jól képzett szakemberek az egyre égetőbb szakmunkáshiányt pótolhassák. Az igazi problémát mégis maga a szakképzés jelenti.

A hazai szakképző intézményekben továbbra is az elméleti ismeretek oktatása dominál, miközben a vállalatoknál, tanműhelyekben folyó szakmai gyakorlatok erősen háttérbe szorulnak, annak ellenére is, hogy a vállalatok igénye éppen fordított: több gyakorlati képzés, kevesebb elméleti oktatás. Németországban sikerrel működik egy ilyen rendszer, az úgynevezett duális szakképzés, amely alapvetően a vállalatoknál zajló gyakorlati képzésre épül, amit csak kiegészít a szakképzési intézményekben folyó elméleti oktatás. Noha a rendszer adaptálását már elkezdték a hazai szakmai érdekképviseletek, napjainkra mégis egyre nyilvánvalóbb: **a** *magyarországi vállalatok versenyképessége* – a betelepült külföldi nagyoké éppúgy, mint a hazai kicsiké – *már csak a szakképzés rendszerének teljes átalakításával biztosítható.*

Szükséges továbbá a vállalkozói utánpótlást biztosító fiatalok vállalkozói képességeinek, tudásának növelése, a pozitív vállalkozói szemlélet és kultúra formálása már az általános iskolától kezdve. A gyakorlat-orientált vállalkozás-oktatást el kell terjeszteni a szakközépiskolákban és a felsőoktatásban is, hogy a fiatalok akár az iskola elvégzését követően, akár néhány év rutin megszerzése után képesek legyenek saját vállalkozást indítani. Jelenleg ezen a téren nagyon gyengén állnak a hazai oktatási intézmények, így egy központi program kell a hazai vállalkozás-oktatás fejlesztése érdekében.

A magas hozzáadott értékű iparágak fejlesztéséhez (egészségipar, high-tech, innováció, K+F, zöld gazdaság) szükség van a hazai természettudományos és mérnökképzés megerősítésére is.

3. Hagyományos magas munkaigényű ágazatok

A hagyományos ágazatok jelentősége elsősorban a foglalkoztatás fenntartásában, esetleg bővítésében van. Ezen kívül értelemszerűen komoly szakmai tradíciókat testesítenek meg.

A magyar építőipar beindítása

A válság által leginkább sújtott ágazatok között kiemelt helyen szerepel az építőipar. Ugyanakkor jelentős az élőmunka igénye, ezért fontos ágazata lehet a gazdasági válságból való kilábalásnak. Építeni csak a bizalom légkörében lehet, és az már sok éve hiányzik. A keresletet ösztönző különböző pénzügyi eszközök – akár az állam, akár a bankszféra oldaláról – már a válság előtt is évről évre csökkentették a mozgásteret.

Az építőipar mintegy 300 ezer embert foglalkoztat, így jelentősége ilyen szempontból kiemelkedő.

A magyar építőipar jelenlegi helyzetének kialakulásában három alapvető tényező emelhető ki: a hitelforrások szűkülése, a megrendelések (állami és magán) visszaesése és a lánctartozások – minden erőfeszítés ellenére – bővülő köre. Ebből következően a növekedési pályára való állítást is ezen problémák megoldásával kell kezdeni. Fontos hozzájárulást jelenthet az ágazat helyzetének javításához az eddigi közbeszerzési gyakorlat felülvizsgálata. Mindez nemcsak gazdasági, hanem politikai érdeksérelmeket is jelenthet, felvállalása azonban elkerülhetetlen.

Az építőipari kis- és középvállalkozásoknak jóval nagyobb gazdálkodási biztonságot, jogbiztonságot kell adni, életben kell tartani a hazai építőanyag-gyártói, tervezői, kivitelezői, ingatlanforgalmazói kapacitásokat, építőanyag-kereskedéseket. A közbeszerzési rendszert, a fedezetkezelő intézményt alkalmassá kell tenni a feladata betöltésére. Magyarországnak elő kell segítenie az építőiparban az energia-hatékony épületekre irányuló európai kezdeményezés megvalósulását, amely a zöld technológiák támogatására, valamint új és felújított épületekben az energia-hatékony rendszerek és anyagok fejlesztésére irányul.

Élelmiszeripar

A rendszerváltás idején az agrárexportunk az import tízszerese volt, az unióba való belépéskor már „csak” kétszerese, és ma ugyanannyit importálunk, amennyi az exportunk. Mindez nemcsak az export-import mérlegben jelent komoly veszteséget, de elvesztett munkahelyek tízezreivel is járt. Pedig a magyar élelmiszeripar nemzetgazdasági jelentősége a rendszerváltást követően sem csökkent, a GDP-ből való részesedése huzamosabb ideje 3 százalék körül ingadozik. A nemzetgazdaságban foglalkoztatottak számából az élelmiszeripar szintén 3 százalék körül részesedett, de ez a szám fokozatosan csökken. Az ágazat vállalkozásainak többsége 20 fő alatti mikro- és kisvállalkozás. A korszerű technológiával rendelkező, jelentős részben külföldi tulajdonú nagyvállalatok kötődéseik, kooperációs kapcsolataik révén az Európai Unió élelmiszeriparának szerves részét képezik, a hazai kis- és középvállalkozások tőkehiány és alacsony élőmunka hatékonyságuk révén általában fejlődésképtelenek.

Az élelmiszeripar fejlesztéséhez az alábbi feladatok szükségesek:

- Végre kell hajtani az európai és globális piacokon való versenyképességhez szükséges szerkezetátalakítást.
- A továbblépéshez megfelelő K+F háttér és marketing szükséges.
- Speciális termékeinkkel új piaci szegmensek nyitása; keleti régiós piaci lehetőségek kihasználása.
- Legyen kormányzati prioritás a hazai élelmiszeripar fenntartható fejlesztése.
- Vertikális és horizontális stratégiai együttműködések.
- A hazai mezőgazdasági nyersanyagok hazai feldolgozásának ösztönzése szabályozási, támogatási és informális eszközökkel.
- Kereskedelmi láncok erőfölényének korlátozása EU-konform és informális eszközökkel, a kormánynak nemzetközi szinten is kezdeményezőnek kellene lennie a vonatkozó EU szabályozások módosítására.
- Piacvédelem termékszabványokkal, védjeggyel.

4. Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása

A megváltozott munkaképességű személy az, aki testi vagy szellemi fogyatékos, illetve akinek az orvosi rehabilitációt követően munkavállalási és munkahely-megtartási esélyei testi vagy szellemi károsodása miatt csökkennek. Ezt a meghatározást veszik alapul a munkaügyi központok akkor, amikor az álláskeresők nyilvántartása során megkülönböztetik a megváltozott munkaképességű álláskeresőket.

Magyarországon 100–150 ezerre becsülhető a megváltozott munkaképességű személyek száma. Az aktív álláskereső megváltozott munkaképességű személyek száma azonban ettől nagyságrendileg elmarad (41.500 fő). Az állást kereső megváltozott munkaképességű személyek számának csekély növekedése azzal sincs összhangban, hogy az elmúlt bő egy évtizedben jelentősen szigorodott a rokkantnyugdíjazás rendszere.

A megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatása nem bővült számottevően. Következésképpen a munkahelyüket elveszítő megváltozott munkaképességű emberek jelentős része munkanélkülivé válik, majd a munkanélküli ellátások kimerítése után kiszorul a munkaerő-piacról.

A megváltozott munkaképességűek számát az alábbiak szerint lehet körülhatárolni:

- azok a megváltozott munkaképességű munkavállalók, akiknek a foglalkoztatása után a munkáltató támogatásban részesül (60–65 ezer fő);
- azok a megváltozott munkaképességű munkavállalók, akiket a munkáltatók a foglalkoztatási kvóta teljesítése érdekében foglalkoztatnak (számuk ismeretlen);
- az álláskeresőként regisztrált megváltozott munkaképességű személyek (40–45 ezer fő);
- az egészségkárosodott személyek járadékaiban részesülők közül azok, akiknek elhelyezkedésük érdekében együtt kell működniük az Állami

Foglalkoztatási Szolgálat illetékes kirendeltségével (jelenleg néhány ezer fő, de számuk néhány év alatt 50–60 ezer főre emelkedhet);

- a munkaerő-piacról kiszorult, aktív korú egészségkárosodott személyek, akik megfelelő színvonalú társadalombiztosítási, vagy szociális ellátással nem rendelkeznek (számuk 100 ezer fő körülire becsülhető).

A támogatási rendszer potenciális célcsoportjának mérete 250–300 ezer főre becsülhető, szemben a jelenleg éves szinten foglalkoztatást segítő támogatásban, illetve szolgáltatásban részesülő 110–130 ezer fővel. A megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatása bér-, illetve költségtámogatással történik, amelynek forrása a Munkaerő-piaci Alap, nagysága 35–50 Mrd Ft. A támogatás jelentős részét 21 ún. cél-, illetve védett szervezet nyeri el. A nyílt munkaerő-piacon működő kis- és közepes vállalkozások csak pályázattal, erősen szelektált módon juthatnak támogatáshoz. Az EU-s források is sok problémát jelentenek, például a szerződések megkötése és a pénz lehívása között egy–másfél év is eltelhet, nyertes pályázat esetén a szerződés nem tartalmazza a pályázati és pénzügyi útmutatót, ezért a feltételeket menet közben a kiíró úgy módosítja, ahogy akarja. A kifizetések időbeli elcsúszása miatt vagy saját vagyonából vagy hitelből kell a finanszírozást megoldania.

VII. KÖZLEKEDÉS – TRANZITGAZDASÁG

1. Helyzetelemzés

A szektor gazdasági jelentősége

A közlekedés a gazdaság és a társadalom szerves kiszolgáló hátterét alkotja. Hasznai közé tartozik általában az elérhetőség biztosítása, a területi egyenlőtlenségek kiegyensúlyozása, a személyek, áruk és szolgáltatások mobilitásának lehetővé tétele, gazdaság- és térségfejlesztő multiplikátor hatása, valamint közvetlenül is hozzájárul a GDP-hez. Ugyanakkor számos – nem, vagy csak részben ellentételezett – költséget is ró a társadalomra, amelyek közösségi szinten jelentkeznek. *Alapvető cél a közlekedésből származó hasznok maximalizálása a társadalmi terhek minimalizálása mellett.*

Személyszállítás

A motorizált közlekedés a legjelentősebb eleme a személyközlekedési rendszernek, szerepe folyamatosan erősödik. A személygépkocsi ellátottság Magyarországon elmarad az EU átlagától, de fokozatosan közelíti azt a szintet. A közforgalmú személyszállítás (közösségi- vagy tömegközlekedés) fontos társadalmi szerepet tölt be. Környezetkímélő jellege felértékelődött, illetve a forgalmi torlódásoknak köszönhetően elsősorban eljutási időben versenyképes bizonyos (nagy)városi helyzetekben.

Európai viszonylatban viszonylag sűrű közforgalmú közlekedési vonalhálózattal rendelkezünk, de a hálózaton megvalósuló szolgáltatás színvonala – az elővárosi közlekedés kivételével – stagnál. Települési és agglomerációs/környéki viszonylatban valós mobilitási alternatívaként tűnik fel a személygépkocsi használat mellett, de a távolsági közlekedésben már csak bizonyos feltételek mellett. A jelenleg is állami tulajdonú Volán-társaságok célszerűtlenül és gazdaságtalanul működnek,

több területen a vasúttal indokolatlanul versenyezve. A (főként vidéki) társadalom továbbra is a „szociális háló” egyik fontos elemének tekinti a távolsági autóbusz- és vasúti közlekedést, ezért a szektor jelentősége túlmutat pusztán gazdasági vonatkozásain. Országunk relatíve jó helyzetben van, hiszen az egyéni és a közforgalmú személyszállítás közötti munkamegosztás még mindig nem mutat akkora személygépkocsi dominanciát, mint Nyugat-Európában. Ezt a kedvező lehetőséget maximálisan ki kell aknázni a következő időszakban.

Áruszállítás

A megfelelő színvonalú áruszállítás-logisztika a gazdaság versenyképességének alapvető tényezője. Hazánk – geopolitikai helyzetéből adódóan – intenzív bel- és külkereskedelmi tevékenységet végez (valamint jelentős tranzit terhet visel), az áruk szállítási intenzitása viszonylag nagy. Az áruszállítás-logisztika hatékonysága erősen kihat a nemzetgazdaság teljesítményére. Az áruáramlatok irányát tekintve domináns kapcsolat mutatható ki Budapest és az ország többi nagyvárosa között. A külkereskedelmi forgalom egyértelműen a nyugat-európai kereskedelmi kapcsolatok súlyát emeli ki, de másodlagosan – inkább tranzit jelleggel – egy északnyugati–délkeleti tengelyen is szemléltethető.

Az utóbbi húsz–harminc évben jelentősen átrendeződött a hazai áruszállítási módok közötti munkamegosztás: a rendszerváltást követően – a vasút térvesztése mellett – a közút átvette a vezető szerepet. A vasúti közlekedés-szállítás – hála az európai viszonylatban is kiemelkedő hálózati sűrűségének – továbbra is jelentős áruforgalmat tud felmutatni, ami azonban az utóbbi években ismét (a gazdasági visszaesést meghaladó mértékű) csökkenést mutat.

A csővezetékes szállítás és a belvízi hajózás teljesítményei elmaradnak a közúti volumentől, abszolút jelentőségükben azonban kismértékű növekedést tudnak felmutatni az utóbbi évtizedekben. Tekintettel a vasúti és a belvízi szállítási módok jelentős környezeti előnyeire a közúttal szemben, megállapítható, hogy méltánytalanul, és környezeti szempontból károsan alulreprezentáltak az áruszállítási munkamegosztásban.

Az eddigi közlekedéspolitikai koncepciók az egyes ágazatok külön-külön megírt kívánságlistái voltak, mint egymás utáni fejezetek egymás után kötve, amelyek végrehajtása során az egyes ágazatok torzított konkurenciaharcot folytattak egymással. Ennek nyilvánvaló következménye, hogy a teljes egészében privatizált hajózási ágazat folyamatos hátrányba került a burkolt (vagy éppen nyílt) állami támogatásokat élvező közúti és vasúti ágazattal szemben. *A közlekedésstratégiai tervezésben meg kell teremteni a közúti, vasúti és vízi közlekedési ágazatok összehangolt, az ésszerű arányok kialakulását ösztönző szabályozási keretrendszerét.*

A gazdaság résztvevői ellátási-szolgáltatási láncokban gondolkodnak, az áruszállításban-logisztikában ezek optimális működtetését tekintik súlyponti kérdésnek. A cél: olyan szállítási láncok kialakítása, amelyek (a költségek és az idő tekintetében) a lehető leghatékonyabb árutovábbítást teszik lehetővé. A közúti túlsúly hosszú távon nem tartható fenn, hiszen egy növekedési pályát megcélzó gazdaság növekvő szállítási igényei olyan további közúti infrastrukturális fejlesztéseket vetítenek előre, amelyek sem pénzügyi, sem környezeti szempontból nem jelenthetnek valós alternatívát a jövő számára, miközben a vasúti szektor és a belvízi hajózás kihasználatlan kapacitásokkal rendelkezik.

A közúti áruszállítás folyamatosan növekvő járműpark-mérete oda vezet, hogy a közút egyéb használóit, de gyakran önmagát is korlátozza. A fajlagos eljutási idők egyes relációkban folyamatosan nőnek, növelve ezzel a közúti közlekedésnek a társadalmat terhelő külső költségeit (externáliáit). A forgalomnövekedés miatti eljutási idő kitolódása a közúton több viszonylatban is (különösen a nemzetközi forgalom esetében) versenyképessé teszi a vasutat és a vízi áruszállítást a közútival szemben. *A vonatkozó fejlesztési irányok kijelölésénél tehát a versenyképesség és a fenntarthatóság kiegyensúlyozására szükséges törekedni.*

A szektor működési feltételei

Hálózatok és IT

Magyarország területe Európa összterületének csupán 1 százalékát teszi ki, azonban az itt található infrastruktúra kihasználtságának aránya ennél sokkal intenzívebb, tekintve az ország tranzit helyzetét. Közlekedési létesítményeink és közlekedési ellenőrzőrendszereink Európa közlekedési hálózatának központi és kritikus jelentőséggel bíró részét képezik, amelyeken keresztül a kontinens minden fő irányában haladnak a személyek, az áruk és a szolgáltatások. Nagyobbrészt egyelőre valóban csak áthaladnak, jelentős károkat okozva épített és természetes környezetünknek, gazdaságunk mérhető haszna nélkül.

Magyarországon négy páneurópai folyosó (TEN folyosó) halad át, amelyből három a főváros déli határán metszi egymást. A közlekedéslogisztikai hálózat további fejlesztése során a három alágazatnak helyet biztosító, ún. trimodális csomópontokat kell fejleszteni, kihasználva egyedülálló regionális lehetőségeinket.

A 21. század első harmadának legjelentősebb változása a közlekedésben, illetve a közlekedési hálózatok üzemeltetésében, fejlesztésében, az intelligens közlekedési folyamattámogató rendszerek (ITS - Intelligent Transportation Systems) elterjedése terén prognosztizálható. Ilyen átfogó és korszerű ITS rendszerek hazánkban jelenleg nem állnak rendelkezésre. Kiemelkedő jelentőséggel bír közlekedésminőség-javító szerepük. A korszerű ITS alkalmazások bevezetése a jövőben – a légiközlekedés kivételével – minden közlekedési alágazatban szükséges.

A jelenlegi adatok alapján a prognosztizált áruszállítási és motorizációs tendenciák hosszú távon fenntarthatatlanok. A kedvezőtlen folyamatot csak a racionális és fenntartható gazdasági gondolkodásmód elterjedése, valamint a ténylegesen felmerülő direkt és indirekt költségek beszedése befolyásolhatja megfelelő irányban.

Környezetvédelem és energiafelhasználás

Magyarország éves energiafelhasználása már évek óta 1050–1125 PJ között ingadozik, ennek döntő részét fosszilis energiahordozókból (kőolaj, földgáz, szén) állítja elő. A magyar gazdaság energiafüggősége mérséklődik. A jelenlegi, döntően fosszilis energiahordózókra épülő energiafelhasználási struktúra globális problémákat indukál (pl. éghajlatváltozás). Ezek a problémák, illetve a fosszilis energiahordozók várható kimerülése és növekvő ára a további gazdasági fejlődésnek korlátjai lehetnek mind világ-, mind hazai viszonylatban. Az energia előállítása elsősorban importtevékenységből valósul meg. Energiafüggőségünk mintegy 65 százalékos, importunk legnagyobb része (gázimportunk 90 százaléka) Oroszországból származik. Ez a továbbra is fennálló egyoldalú függőség jelentős bizonytalanságot visz a hazai ellátási rendszerbe.

Megújuló energiaforrásaink kihasználása alacsony, az összes felhasználásban mindössze 3–4 százalék körül alakul. Jelenleg fontos beruházások folynak a szélenergia hasznosítására és a növényi eredetű üzemagyag előállítására. Várható, hogy az elkövetkező évek során fokozatosan elterjednek a nem hagyományos tüzelőanyaggal működő járművek, amelyek üzemeltetési feltételéről való gondoskodás további feladatokkal jár.

Európában a közlekedés a teljes szén-dioxid ($CO_{2)}$ kibocsátás mintegy negyedéért felelős, ezen belül is a közúti közlekedés a legjelentősebb szén-dioxid kibocsátó. Magyarország megközelítőleg 60 millió tonna CO_2-t bocsát ki évente, aminek 23 százaléka (13 millió tonna) köthető a közlekedéshez, ezen belül több mint 90 százalék a közúthoz, kb. 5 százalék a polgári légi közlekedéshez, 1-2 százalék a vasúthoz és ehhez képest kimutathatatlan mértékben a belvízi hajózáshoz. A magyarországi légtérbe jutó további levegőszennyező anyagok közül a CO és NO_x mintegy 60 százaléka a közlekedésből származik.

A nehézgépjármű-állomány hazai forgalomban alkalmazott járművei részben még korszerűtlenek, műszakilag és fizikailag elavultak, működésük jelentős környezeti károkkal, elsősorban légszennyezéssel és zajkibocsátással jár. Jelentősebb változás csak a forgalomban részt vevő járműállomány teljes körű korszerűsítésétől várható.

A tüzelőanyagok terén jelentős változást a biotüzelőanyag-termelés felfutása hozott. A pozitívumok ellenére meg kell állapítani, hogy a bio-tüzelőanyagok előállítása, ha minden egyéb szempontot figyelmen kívül hagyunk, akkor sem tud lépést tartani a közlekedés egyre növekvő energiaigényével, tehát elengedhetetlen, hogy magát a közlekedési rendszert racionalizáljuk.

Intermodalitás

A kombinált fuvarozás lényege, hogy a szállítási láncban több közlekedési mód vesz részt. Speciális fajtája az intermodális (kombinált) szállítás, ahol nem az árukat, hanem a rakodási-szállítási egységeket rakják át módváltáskor. Az intermodális szállítások több közlekedési alágazat együttműködését igénylik. A fő cél a rakományok minél hatékonyabb módon történő továbbítása. Ehhez megfelelő kialakítású intermodális átrakóhelyekre, terminálokra van szükség. Az utóbbi években új szemlélet uralkodott el az európai közlekedéspolitikusok között, ez a komodalitás. A komodális szállítás már nemcsak közvetlenül az árura, hanem az egyes alágazatok komparatív előnyeire is tekintettel van: célja a közlekedési rendszer minél hatékonyabb kihasználása az egyes alágazatok legjobb tulajdonságaira építve és azokat kihasználva, ezzel hozzájárulva a közlekedés által okozott külső hatások mérsékléséhez is.

A szállításokban rejlő, közvetlenül a közlekedési rendszer, közvetve a társadalom szintjén jelentkező hatékonyságnövelés, valamint a környezetterhelés csökkentése csak akkor valósítható meg, ha ehhez a közhatalmi adminisztráció szintjén megfelelő piaci feltételeket és (sokszor pénzügyi) ösztönző eszközöket teremt az állam**.**

Közúti közlekedés

A hazai közúti infrastruktúra gerincét az országos közúthálózat adja. Ennek a hálózatnak (mintegy 1100 km gyorsforgalmi út – autópálya és autóút, csomóponti ágak nélkül –, 6600 km I. és II. rendű főút, valamint 23.300 km mellékút) a fenntartása és üzemeltetése, továbbá fejlesztése állami feladat.

A közúti szektor a hazai GDP mintegy 6 százalékához járul hozzá, a munkahelyek majdnem 10 százaléka közvetlenül vagy közvetetten hozzá kapcsolódik.

A közúti infrastruktúra fenntartásának finanszírozása az Útpénztárból történik. Az elmúlt 5 évben az Útpénztár központi költségvetési támogatása a felére esett vissza, amit az amúgy címkézetten befolyó, egészen 2009-ig folyamatosan növekvő úthasználati díjbevételek sem tudtak ellensúlyozni. A fejlesztési forrásokat csakis külső forrásokból sikerült olyan mértékben kipótolni, ami egy viszonylag elfogadható ütemű fejlesztést eredményezett, de csak a főúthálózaton; emellett a mellékúthálózat rohamos pusztulásnak indult. Az autópálya-hálózat egy része koncessziós rendszerben, rendelkezésre állási díj fejében működik, évről évre növekvő állami kötelezettségvállalást jelentve a költségvetés számára, ami mára nagyobb terhet jelent, mint az Útpénztár éves bevétele.

Vasúti közlekedés

A vasúti közlekedés eszközrendszerét (mind az infrastruktúra, mind a járműállomány oldaláról) az erős heterogenitás jellemzi. A kiemelt, nemzetközi kapcsolatot jelentő fővonalak, közlekedési korridorok infrastruktúrája – köszönhetően az EU támogatásának is – hazai viszonylatban korszerűnek mondható, de ez a fejlett EU-tagállamokkal való összehasonlításban nem jelenik meg. A nemzetközi (tranzit) korridorokhoz nem – vagy csak közvetetten – kapcsolódó, de országos jelentőségű vasútvonalak általános műszaki állapota lényegesen gyengébb, a személyközlekedésben az eljutási idő és a menetrendszerűség, árufuvarozásban a villamosítottság és a tengelyterhelés, mint legfontosabb paraméterek a piacképesség alsó határát érték el.

A vasúti árufuvarozás 1990-es évek elejétől kezdődő folyamatos piacvesztése az erős bázis (azaz a mesterségesen magasan tartott fuvarozási mennyiség és a rendkívül fejletlen közúti infrastruktúra) miatt szembeötlő, de természetes. A fejlett EU-tagállamokban tapasztalt részarányt továbbra is meghaladja a hazai vasúti árufuvarozás, illetve személyszállítás alágazati összehasonlító aránya. Amíg azonban több országban a vasúti árufuvarozási szegmens túljutott a legnehezebb, tisztulást eredményező folyamatokon, addig a magyarországi vállalati működés érdemi átalakítása még várat magára.

Egyes szegmensekben, ahol a piaci kereslet és kínálat valóban találkozott (kiemelt ügyfelek irányvonatai, nagy tömegű ömlesztett áruk fuvarozása, elővárosi személyszállítás, interregionális személyszállítás), piacvesztés nem történt, sőt, bizonyos esetekben a fuvarozási, szállítási volumen megnövekedett.

Az összes közlekedési alágazathoz hasonlóan a vasúti közlekedésben (elsősorban a pályahálózat-működtetésben és a személyszállításban) Európa-szerte általános jelenség az állam komoly részvétele a finanszírozási oldalon. Magyarországon a pályahálózat mérete és szolgáltatási színvonala, az állam által megrendelt személyszállítási szolgáltatási volumen és mindezek ráfordításigénye közötti összhangot két évtized alatt nem sikerült megoldani. Az egyre inkább kezelhetetlen mértékű adósságteher és göngyölődő finanszírozási hiány a vasúti rendszerek mindennapi működését fenyegeti. Azzal együtt, hogy az állami részvétel a vasúti szektor finanszírozásában elkerülhetetlen, a pénzügyi szempontból is fenntartható vasúti struktúra kialakítása a vasutat is érintő közlekedéspolitika egyik központi kérdését adja.

Légi közlekedés

A Budapest-Ferihegy nemzetközi repülőtérnek nincs versenytársa a hazai piacon. A belföldi légi közlekedés nem lenne ésszerű nélküle.

Ferihegy elsősorban Béccsel, másodsorban Pozsonnyal versenyez. Budapest a légi közlekedésben nem regionális központ, de még a regionális transzfer, illetve központ-kiegészítő szerepe is megkérdőjelezhető. A cargo típusú forgalom Ferihegyen nem számottevő.

Jelenleg a regionális repülőtér szerep megszerzése terén vesztésre áll Budapest. Ennek hátterében a következő okok állnak:

- a működtetési jogok privatizációja,
- az LRI egykori átalakításával megszülető, de rendszerszemléleti megközelítésben teljesen diszfunkcionális cégtömeg,
- a repülőtér sok tekintetben korszerűtlen földi kiszolgáló infrastruktúrája,
- a tranzitlehetőségek erősen korlátozott volta,
- az intermodalitás, a jó közlekedési kapcsolatok gyakorlatilag teljes hiánya.

A légi-navigációs szolgáltatások terén jók az adottságaink.

Belvízi hajózás

A járműméretek kialakult nagy választéka, valamint a rakodási technológia dinamikus fejlődése miatt, ma már rövidebb szállítási szakaszokon (100–150 km-en belül) is versenyképes. Felerősödött idegenforgalmi, turisztikai, és vendéglátó-ipari szerepe. Budapestet évente mintegy 120–140 különböző folyami luxushajó látogatja, minőségi turisták tízezreit szállítva. A 70-es évekig meglévő, menetrendszerű, helyközi személyszállítási jellege ellenben mára teljesen eltűnt.

A Duna-Majna-Rajna csatorna 1992. évi átadásával a magyar belvízi hajózás előtt új távlatok nyíltak. A Duna magyarországi szakasza központi fekvésével meghatározó része lett a DMR transzkontinentális vízi útnak. A DMR önmagában is, de különösen a hozzá közvetlen kapcsolódó belvízi vízi utakkal együtt Európa legjelentősebb belvízi víziút-rendszere. Ezek alapján belátható, hogy a magyar Duna-szakasz beillesztése – jelen állapotához képest jelentős fejlesztése – a teljes víziút-rendszerbe különleges fontossággal bír.

Hajózható vízi útjaink hossza 1366 kilométer, ez európai viszonylatban jó közepes víziút-sűrűséget jelent. Hazánkban a vízi úthálózat minőségi jellemzői (hajómerülési korlátozások miatt a rendelkezésre álló hajótér, kikötők telepítési sűrűsége, kikötési szolgáltatások stb.) az EU-átlagnál lényegesen rosszabbak. Működő kikötői létesítményeink kihasználtsága, az EU 60–70 százalékos aránya helyett mintegy 30 százalék. Közforgalmi kikötőink hálózatsűrűsége az európai átlaghoz viszonyítva mintegy 25 százalékos. A korszerű kikötők hiánya és a csatlakozó közlekedési létesítmények kiépítetlensége jelentősen rontja a folyami szállítás versenyképességét. A Duna hazai szakaszán az alacsony szintű szabályozottság miatt a hajókapacitások csak 60–70 százalékban használhatók ki, míg az európai átlag 80–100 százalék közötti.

A hajózás jogszabályi környezete ennek ellenére kaotikus túlszabályozottságot mutat, ami korlátozza a hazai vállalkozások működését. Intő jel: a magyar tulajdonban lévő teherhajók többsége idegen lobogó alatt hajózik. A hozzánk hasonló vízi úti lehetőségekkel bíró országokkal való összehasonlításban Magyarországon a legkisebb a vízi-áruszállítás részesedése az összes szállítási teljesítményből. A

belvízi áruszállítás különböző európai részesedési arányai az összes áruszállításon belül:

- Európa összes szállításában: 4–5 százalék;
- hat (jól szabályozott vízi úttal rendelkező) EU-országban: 12–18 százalék;
- Németországban és Hollandiában a vízi út 100-100 km-es sávjában: 50–55 százalék, Duna-menti országokban (a délszláv háborúk előtti időszakban): 8–11 százalék;
- Magyarország, a délszláv háborúk előtti időszakban: 2,5–3 százalék, közben ~2 százalék, 2007: ~3,5–4 százalék.

A vízi utak rendkívül alacsony hazai kihasználási aránya és a kikötőipar, valamint a belvízi áruszállítás ezzel párhuzamos teljes elhanyagolása egyedi magyar sajátosság.

A hajózás csaknem kizárólag az intermodális szállítási lánc elemeként tud az árufuvarozásban részt venni – azaz szüksége van közúti vagy vasúti rá- és elszállításra**.** A hajózás hálózati csatlakozási csomópontjai a kikötők. A csomópontokba beleértendők a magyar Duna-szakaszon található nemzetközi személyhajó kikötők is. 2007-ben Budapesten 110 külföldi kabinoshajó mintegy 1350 kikötési alkalommal 180 ezer utast hozott. Ez mintegy 400–500 ezer partra lépést jelentett a főváros idegenforgalmában. A hajók nagyobb része utasváltást is bonyolít Budapesten, ezzel növelve a forgalmat a Duna-part, valamint a Ferihegyi repülőtér között, ami a hajózás kapcsolati igényét mutatja a városi és a légi közlekedéssel.

Dunai sajátosság, hogy a vízoldali konténerfuvarozás egyáltalán nem indult meg. Eközben Nyugat-Európában megjelentek az 500 TEU hordképességű folyami konténerszállító hajók és 2007-ben a forgalom a Rajna-központú víziút-hálózaton meghaladta a 2 millió TEU/évet. Az előző hiányosságok jelentős károkat okoznak a hazai közlekedési munkamegosztásban, ugyanis a hajózás a leginkább környezetkímélő közlekedési mód.

A hajózás pályája (a vasúti és közúti hálózatokkal szemben) többnyire természeti képződmény. Emiatt több egyéb – társadalmilag kiemelten fontos – szerepet is betölt. A Duna további nemzetközi jogi tulajdonsága, hogy (a Rajnával együtt) nemzetközi folyó, amely státus azt is jelenti, hogy a világ bármely lobogója alatt

közlekedő hajó szabadon használhatja. Másik nagy folyónk, a Tisza, a hajóút elégtelensége miatt csak kisebb személyhajók által használható rendszeresen.

Városi közlekedés

A helyközi közlekedéshez képest lényegesen nagyobb szerepet kell szánni a közforgalmú személyszállítási közlekedésnek. Ezek közül a hangsúlyt a kötöttpályás módokra kell helyezni.

A városi közforgalmú személyszállítási közlekedési szolgáltatók jelentős belső adósságot görgetnek maguk előtt, eszközállományuk erősen elavult, utánpótlása nem megoldott. A városi élet nélkülözhetetlen eleme a megfelelő színvonalú „tömegközlekedés". Évtizedes elmaradásokat kell pótolnunk, jelentős beruházásokra, és szemléletváltásra is szükség van. A különböző közlekedési vállalatok működésének összehangolásával, az átszállási kapcsolatok javításával azonos költségvetési ráfordítás mellett is lényegesen színvonalasabb szolgáltatást kaphatnának az utasok.

A városi közlekedés jelentős eleme a kerékpáros közlekedés. A kerékpárral történő helyváltoztatás (bruttó) időszükséglete 5 km-nél rövidebb utazásoknál kisebb, mint személygépkocsival. Európában az autóval megtett utak fele 5 km-nél rövidebb. Amíg egy átlagos települési környezetben azonos útkeresztmetszeten óránként 2000 autó halad át, addig ugyanezen a keresztmetszeten 14.000 kerékpáros. Így az intermodális rendszerbe illesztett kerékpáros infrastruktúra a kötöttpályás közforgalmú személyszállítás egy megállóhelye által kiszolgálható területet 2 km^2-ről 32 km^2-re növeli.

2. Közlekedési jövőkép

A közlekedési jövőkép makrogazdasági keretrendszere

A magyar közlekedési rendszer jövőképét nagyban befolyásolják a térségben jellemzővé váló társadalmi és gazdasági folyamatok; elsősorban a globalizáció (a távolság helyett az eljutási idő dominál) és az integrációs folyamatok (Kelet-Európa, Észak-Afrika). Jelentős a hatásuk továbbá az erősödő migrációs folyamatok eredményeként megnövekedő mobilitási igényeknek, a települési térségek koncentrációjának, a fosszilis üzemanyagok korlátozott elérhetőségének, a környezeti értékek kiemelt szerepének, valamint a lakosság átlagéletkora emelkedésének.

A fenti változásokat az alábbi közlekedési kihívások kísérik:

- Az idősek ellátása egyre több forrást köt le, valamint egyre intenzívebbek a helyváltoztatási szokásaik;
- A tagországok közötti és a tagországokon belüli mobilitási igények tovább növekednek;
- A károsanyag-kibocsátással kapcsolatos szabályozások egyre szigorodnak;
- A szénalapú üzemanyagok elégetéséből származó CO_2 kibocsátás egyenes arányban van a felhasznált üzemanyag mennyiségével;
- A fosszilis üzemanyagok egyre drágulnak, miközben minőségük egyre romlik;
- A települési környezetben felértékelődnek az egyéni közlekedési módok;
- Az EU külkereskedelmi forgalma a belső forgalomhoz képest intenzívebben fejlődik.

A fenti problémák tekintetében az EU a következő területeket kívánja kiemelten kezelni: *Infrastruktúra – Ember – Technológia*. Nemzetközi szinten az EU közös közlekedéspolitikája és jövőbeli stratégiája meghatározza azokat az elvárásokat, amelyek választ adhatnak a fent felsorolt kihívásokra, illeszkedve a prioritásként kezelt területekhez:

- A fenntartható közlekedési rendszerhez szükséges pénzügyi források megteremtése.
- Minőségi, biztonságos („safe” és „secure”), azaz a mozgáskorlátozottak, babakocsis kismamák, idősek stb. számára is teljes mértékben elérhető közlekedési szolgáltatások nyújtása.
- Egységes és nyílt, a környező térségekkel kooperáló áruszállítási versenypiac létrehozása az EU-ban.
- Interoperabilitás, azaz a nemzeti részrendszerek együttműködési készsége, határokon átívelő szolgáltatási láncok feltételeinek biztosítása.
- Intermodális szállítások ösztönzése.
- Értékét megőrző, teljesen integrált közlekedési hálózatok kialakítása.
- A környezetvédelmi, klímapolitikai megfontolások érvényre juttatása.
- A „low carbon” technológiai fejlesztések felgyorsítása.
- Az EU műszaki innovációs területen betöltött vezető szerepének megtartása.
- Az emberi erőforrás védelme és fejlesztése.
- A lakosság tudatos oktatása, informálása és bevonása a döntési folyamatokba.
- A szolgáltatások valós költségeit tükröző közlekedési díjszabás megvalósítása.
- Hatékony és koordinált cselekvések megvalósítása a kormányzásban.
- Az EU egységes képviselete a világ felé.

Hazánk szempontjából figyelembe veendők az alábbi, vélelmezhető gazdasági-műszaki tendenciák, amelyek Kelet-Közép-Európára jellemzők:

- Gazdaságilag együttműködő Kárpát-medence.
- A lokális körülményekre építő kitörési pontok keresése (egészségipar, mezőgazdaság stb.).
- Növekvő környezettudatosság, Európa-szerte elterjedőfélben lévő lokális(abb) működésre törekvő gazdaságpolitikák.

- Az egyéni és a társadalmi szintű mobilitás alapvető, továbbra is döntő jelentőségű (az információs társadalom fejlődése ellenére).
- A nagy energiasűrűségű üzemanyagok még mindig meghatározóak.
- A fosszilis energiahordozók jelentős drágulása: dráguló a fosszilis alapú közlekedés (fajlagosan, 2010-hez képest feltétlenül).
- Primer energiamix átalakulása – jelentősebb megújuló energia hányad szükséges.
- A közlekedés által felhasznált energiaforrások jelentős mértékben szekunder energiahordozókká válnak.
- Távol-keleti kereskedelmi intenzitás minimálisan a 2010-es szinten.
- A transz-szibériai vasút enyhe forgalomterelő hatása.
- Stagnáló turizmus.
- A településszerkezeti centralizáció és decentralizáció együttes jelenléte.

A nemzetközi elvárások mellett, hasonló fontossággal bírnak a hazai nemzetgazdasági fejlesztési irányokból levezethető követelmények, amelyek az alábbi fő „hajtómotorok" köré építhetők: *Víz – Individualitás – Földrajzi elhelyezkedés*.

A közlekedés szemszögéből a legutóbbi a legmeghatározóbb elem: Magyarország az átalakuló közép-, kelet-, és délkelet-európai térség súlypontjában, Ny–K és É–D irányú közlekedési tranzit tengelyek metszéspontjában fekszik – amely földrajzi helyzettel versenytársaink nagyszerűen élnek, mi azonban eddig lényegében nem tudtuk kihasználni. A földrajzi elhelyezkedés előnyei csak akkor érvényesíthetők, ha a tranzitforgalom egy részét megfelelő közlekedési és szállítási hálózat, csomópontok, valamint azokra telepített intermodális és multifunkcionális logisztikai központok, illetve kapcsolódó ipari parkok birtokában képesek vagyunk megállítani és hozzáadott értéket biztosítani.

A hazai közlekedési rendszernek egyúttal támogatnia kell az alábbi gazdaságpolitikai kitörési pontokat is: Egészségügyi szolgáltatóipar – Kertészeti gazdálkodás – Regionalizáció – IT – Biotechnológia – Energiahatékonyság, függőség csökkentése, megújuló energia – Kreatív ipar.

Magyar közlekedési jövőkép – 2030

Vezérelv, hogy a hazai közlekedési rendszer szervesen illeszkedjen az európai hálózatokba, teljesítve a korábban meghatározott nemzetközi elvárásokat. Ezzel együtt, illetve ezen belül fokozottan érvényesíteni szükséges a nemzeti érdekeket, azaz versenyhelyzetbe kell hozni a hazai szolgáltatókat, és törekedni kell a magyar vonatkozású nemzetközi fejlesztések magas prioritásának elérésére, mivel az ország fejlődése szempontjából alapvető fontosságú a közlekedési infrastruktúra fejlettsége.

Közlekedési munkamegosztás

A megfelelő szabályozás alkalmazásával elérhetőnek tartott modal split 2030-ban:

- Áruszállítás: 60% – 25% – 10% – 5% (közút–vasút–belvíz–csővezeték);
- Személyszállítás: 65% – 15% – 15% – 5% (egyéni–busz–vasút–légi);
- Személyszállítás Budapest: 50% – 50% (közforgalmú–egyéni);

Stratégia – célmeghatározás

Általános alapelvként megfogalmazható, hogy a közlekedéstervezésben el kell jönnie az évtizedes távlatokban történő gondolkodásnak. Nem fogadható el az elmúlt évtizedek hazai közlekedésfejlesztési gyakorlata, ami általában a jelen állapot megállapításán és tudomásulvételén, és nem a hosszú távon kívánatos célok eléréséhez szükséges fejlesztési tervek kialakításán és megvalósításán alapul. *Tartósan nem maradhat fenn a jelenleg alkalmazott napi-kézi vezérlésű magyar közlekedéspolitika*, ezt kell felváltania a stratégiai rendszerszemléletnek.

3. Horizontális elemek akciótervei

Hálózatok és IT

Jövőkép

2030-ra megvalósul egy korszerű, integrált informatikai megoldásokon alapuló közlekedésirányítási, utas- és ügyfél-tájékoztatási, valamint a valódi használaton (tényleges és igazoltan allokálható költségeken) alapuló elektronikus díjfizetési rendszer kiépítése. A hazai felsőoktatási tudományos háttér és nemzetközi vállalkozások magyarországi tudásközpontjainak együttműködése azt eredményezi, hogy a legjobb iparági gyakorlatok alkalmazásával, a legkorszerűbb informatikai megoldások továbbfejlesztésével és kiépítésével, a közlekedés szolgáltatási színvonala felzárkózik az EU élvonalához.

Korszerű és jó minőségű a helyi és helyközi közforgalmú személyközlekedés, amely a megfelelő kínálattal és a közlekedési módok integrálásával fokozza a közforgalmú közlekedés vonzerejét. A működés alapja a szabályozott piac, amely lehetővé teszi a közforgalmú közlekedési szolgáltatások piaci kiszervezését, a korlátozott verseny keretei között. Az állam és az önkormányzatok szabályozzák a közforgalmú közlekedési szolgáltatási szerződések tartalmát, az odaítélésük módját, az alapvető szolgáltatási mutatókat és színvonalat. Az egyes relációkban csak egy-egy közlekedési alágazat szállítja az utasokat, a közlekedési alágazatok együttműködése nagytérségi szinten koordinált és harmonizált.

Célmeghatározás

A közúti közlekedés területén jelentős súlypont-áthelyezésre van szükség. A fejlesztések súlypontját a főutak településeket elkerülő szakaszainak megépítésére, valamint a meglévő úthálózat fenntartási munkáira kell áthelyezni.

2030-ra a magyarországi közlekedési infrastruktúrának (mind műszaki, mind hálózati tekintetben), valamint ehhez szorosan kapcsolódva az infrastruktúrát használó mindenfajta járműállománynak, továbbá az előbbiekre alapozott, illetve az

előbbiekből származtatott társadalmi-gazdasági mutatószámoknak, együttesen el kell érniük az akkori, releváns adatok szerinti legfejlettebb 10 EU-tagország átlagának legalább 90 százalékát. A jövő hazai közlekedésének jellemzői:

- Kárpát-medencei interoperabilitás a vasúti közlekedésben;
- Új gyorsforgalmú (köz- és vas-)úthálózati elemek (pl. Kassa, Debrecen, Nagyvárad tengely);
- Kíséretlen (de csak az!) kombinált közlekedési (logisztikai) terminálok, kiszolgáló vasúti hálózat;
- Árukonszolidáló vasúti és vízi közlekedési szolgáltatások működnek a nem eszközalapú verseny jegyében;
- Nagy Kelet–Nyugat és Észak–Dél áruáramlatokat megállító logisztikai szolgáltató elemek;
- Társadalmi és térségi kohézió elérése;
- Régiós szintű infrastruktúra-fejlesztés egyeztetési intézményrendszer.

Meg kell szüntetni a közút–vasút (–hajózás) látszatversenyt. A verseny hiányát a megrendelői oldalról, az ITS rendszerek hatékony alkalmazásával, szigorú személyi felelősségi és kötbérrendszernek kell pótolnia.

Pontosan definiálni kell a fenntartás, karbantartás, felújítás, illetve a fejlesztés finanszírozási forrásait minden közlekedési alágazat vonatkozásában. A fenntartási jellegű ráfordításokat egyértelműen az infrastruktúra-használati díjakban kell megjeleníteni, míg a fejlesztési jellegű költségelemeket állami beruházás keretében tervezni. A fent vázolt rendszer hatékony alkalmazása azt eredményezi, hogy az infrastruktúra-fenntartás és -üzemeltetés arányos költségeit az árufuvarozás mind közúton, mind vasúton megfizeti. A valós infrastruktúra-használat megállapításához elengedhetetlen a korszerű ITS alkalmazások széles körű elterjedése és használata.

Stratégia

- Meg kell indítani az utas- és ügyfél-tájékoztatási rendszerek kiépítését, valamint a valódi használaton (tényleges és igazoltan allokálható költségeken) alapuló elektronikus díjfizetési rendszer kiépítését.

- Meg kell alapozni a hazai felsőoktatási, valamint akadémiai tudományos háttér és a nemzetközi, illetve hazai vállalkozások magyarországi együttműködését, tudásközpontok működtetését, hogy a közúti, a vasúti és a városi, valamint elővárosi közlekedési szegmensek szolgáltatási színvonala felzárkózhasson az EU élvonalához.
- Támogatni kell a fejlesztések megvalósításához szükséges és alkalmas hazai háttéripar versenyképességét – szigorú összhangban az EU szabályozásával (pl. hazai összeszerelő és karbantartó bázisok kiépítésének támogatása).

Cselekvési terv

- Teljeskörűen ki kell építeni a vasúti és a közforgalmú közösségi személyszállítási szolgáltatások forgalomirányításának és monitoringjának korszerű telematikai és informatikai rendszereit (GSM-R, ETCS, GPS alapú flotta-menedzsment stb.)
- Ésszerűsíteni kell a jelenleg is elérhető EU-s forrásokból finanszírozott közlekedési fejlesztéseket.
- A közlekedési klaszter megfelelő támogatásához pályázatot kell kiírni, a hazai felsőoktatási és akadémiai tudományos háttér, valamint a nemzetközi, illetve hazai vállalkozások magyarországi tudásközpontjainak mielőbbi aktivizálására, szellemi potenciáljuk hatékony felhasználására.
- A közlekedéspolitika hatékony irányításához a hazai, rendkívül összetett, ugyanakkor helyenként mégis hiányosan és törvénysértő (pl.: légiforgalmi irányítás visszásságai) módon működő szervezetrendszer azonnali átvilágítására és újraszervezésére van szükség.
- Haladéktalanul át kell világítani és meg kell reformálni az állami (önkormányzati) közlekedési vállalatok működését. Meg kell alakítani a ténylegesen működő közlekedési szövetségeket, a menetrend- és tarifarendszereket össze kell hangolni.

Környezetvédelem és energiafelhasználás a közlekedésben

Jövőkép

A környezetterhelés csökkentése horizontális cél. A közlekedés környezetterhelésének jövőképét a következő külső tényezők határozzák meg: az EU klímapolitikája, a hazai klímapolitika és a hazai környezetpolitika.

EU célkitűzés: 2050-ig a fejlett országokban az 1990. évi szinthez képest mintegy 60–80 százalékkal kell csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását. A kőolaj alapú tüzelőanyagok 2030-ban is fontosak és megkerülhetetlenek lesznek a közút számára. Részarányuk a csökkenő kitermelés miatt 65–75 százalék közé tehető, az alternatívák hozzáférhetőségének függvényében. A 2010-es évek második felétől a benzin-gázolaj felhasználás ollója nem nyílik tovább. A kombinált égésrendszerű tüzelőanyagok használata elősegíti ezt a kiegyenlítődési folyamatot.

A 2020-as években elterjedő biofinomítóknak köszönhetően a biokomponensek bekeverési aránya elérheti a 20–25 v/v százalékot. A hidrogén alapú technológiákhoz a hidrogén előállításnál megújuló energiákra építve a vízbontás technikailag ipari méretekben is kivitelezhetővé válik, a tárolási nehézségek azonban a járművek térbeli és időbeli hatótávját erősen korlátozzák. Megjelennek a piacon az első, majd a második generációs belsőégésű motorral hajtott járművek, illetve a tüzelőanyag-cella. Nem várható, hogy az 1 százalékos részarányt megközelítse a hidrogén a tüzelőanyag-piacon.

A kombinált égéstechnikák („multi-fuel”) lehetővé teszik, hogy egy motor több fajta tüzelőanyagot is fel tudjon használni. Várhatóan megjelennek és elterjednek ezek a hajtások is, piaci részesedésük 8–10 százalék körül alakulhat. Ez a folyamat hozzájárul a megengedőbb specifikációknak megfelelni tudó tüzelőanyagok megjelenéséhez. A tisztán elektromos hajtás a leginkább preferált a városi közlekedési eszközök tekintetében.

A felhasználók rendelkeznek minden olyan információval, amely ahhoz szükséges, hogy a közlekedési ágak közötti választás tudatos lehessen. A közlekedéstudatosság azt jelenti, hogy a felhasználók opció esetén azt a közlekedési módot választják, amely a közlekedés stratégiai céljaiba illeszkedik.

Célmeghatározás

A környezeti erőforrások felhasználási és megújulási üteme meg kell, hogy egyezzen. A kimerülő környezeti erőforrásokra épülő gazdaság nem lehet hosszú távon sikeres. Tekintettel Magyarország kiszolgáltatottságára a fosszilis energiahordozók piacán, valamint a gazdasági növekedés ütemének fenntartására, és a környezet állapotának megőrzésére, elengedhetetlen a megújuló energiaforrásokra legalább részben történő áttérés. A megújuló energiaforrások térnyerése a közlekedés területén korlátozott lehetőségekkel bír, de annál fontosabb, hogy a közlekedési munkamegosztásban kimutatható legyen az energiahatékonyság fokozódása (pl.: villamos vontatás a vasúton, hajózás támogatása, a közcélú személyszállítási szolgáltatók menetrendjeinek összehangolása, közlekedési szövetségek hatékonyságának növelése, korszerű járműállomány használata, kerékpáros közlekedés elősegítése stb.).

Stratégia

A horizontális fejlesztési szempontok között egyszerre kell kezelni a környezetvédelem és az energiafelhasználás kérdését, mivel az energiafelhasználás gyakorlatilag egy az egyben leképezhető környezeti hatásokra is, és fordítva.

A közlekedésre visszavezethető környezetterhelés kezelésében igen hatékony szabályozási eszköznek mutatkozik a terheléshez kapcsolódó díjak kivetése. A társadalmi szinten jelentkező környezeti költségekre alapuló díjak kivetése egyszerre két célt is megvalósít:

- többletforrást teremt a környezetvédelem számára, egyben kibocsátott teljesítmények mérséklésére,
- a fenntarthatóság jegyében a rendelkezésre álló kapacitások ésszerű kihasználására ösztönzi az egyes közlekedési alágazatokat is.

Cselekvési terv

- A környezettudatos közlekedés szempontjainak intenzív társadalmi kommunikációja.

- A környezetvédelem és az energiafelhasználás hatékonysági szempontjainak széles körű beépítése, beültetése az infrastruktúraépítések, a járműbeszerzések és a szolgáltatás megrendelésének gyakorlatába.
- A környezetkímélő közlekedési módok támogatása.
- A környezeti célú gépjármű-korszerűsítést támogató pályázati rendszer megalkotása. Az alternatív hajtású járművek előnyben részesítése.
- Energiahatékonysági címkerendszer bevezetése a közúti gépjárművekre.
- A környezeti költségeket is tükrözni képes tarifarendszer kialakítása minden alágazatban.

Intermodalitás

Jövőkép

A célállapotban mind a személy-, mind az áruszállításban megvalósul a közlekedési alágazatok magas szintű együttműködése.

Az **áruszállításban** a kíséretlen (alapvetően konténeres) kombinált szállítást támogató logisztikai központok (terminálok), az azokat kiszolgáló vasúti és belvízi hajózási hálózatok, és az áruáramlatokat konszolidáló vasúti és vízi közlekedési szolgáltatások működnek a nem eszközalapú verseny jegyében. Az úthasználati díjrendszer segíti az áruáramlatok vasútra és/vagy vízi útra terelését, ahol ezt a logisztikai szervezési szempontok lehetővé teszik.

A **személyközlekedésben** rendelkezésre állnak a helyi és a helyközi személyszállítási szolgáltatásokat összekötő pontok (intermodális terminálok). Ugyanez igaz a különféle közlekedési alágazatokra is. A gerinchálózatot a kötöttpályás módok alkotják, ezekre hordanak rá a közúti közforgalmú személyszállítási szolgáltatók. A közforgalmú személyszállítási közlekedés szervezése magas fokon integrált, egyértelműen azonosított a megrendelői, a szolgáltatói és az ellenőrzői szerepkör. A közforgalmú személyszállítási közlekedési csomópontokon megoldott a ráhordó egyéni közlekedés kulturált jelenléte is.

Célmeghatározás

Az alágazatok helyének/szerepének kialakítása nem egymás rovására, hanem egymást kiegészítve kell hogy megtörténjen. Az áruszállításban a kombinált szállítási módoknak reális alternatívát kell kínálniuk a tisztán közúti közlekedésre épülő szolgáltatásokkal szemben. Célként tűzendő ki a hazai intermodális logisztikai központ hálózat további fejlesztése és bővítése, amely illeszkedik a nemzetközi hálózatokba is. A logisztikai szolgáltatók számára kedvező szabályozási környezetet kell kiépíteni, amelyben érdekeltek az intermodális szolgáltatások előnyben részesítése iránt – ahol ez versenyképesebb. Biztosítandó a vasúti szállítás és a belvízi hajózás megfelelő szolgáltatási színvonala, ugyanis ezek nyújtják a szolgáltatás gerincét.

A személyszállításban a különféle közlekedési módok közötti – egyéni vs. közforgalmú, helyi vs. helyközi, vasút vs. autóbusz – átszállási pontok megfelelő kialakítására kell a hangsúlyt helyezni. Az infrastrukturális fejlesztések mellett megoldandó a közforgalmú személyszállítási közlekedés integrált megszervezése, a megrendelő–teljesítő–finanszírozó viszonyok tisztázásával.

Stratégia

Átfogó eszköz az *alágazatközi koordináció* erősítése (mind a személy-, mind az áruszállításban) és a fejlesztések összehangolása. Ki kell alakítani ennek szervezeti, finanszírozási és szabályozási feltételeit.

Az *áruszállítás* mozgatója alapvetően a piac. Itt közvetett eszközökkel oldható meg a közlekedéspolitikai célok elérése. Az intermodális infrastruktúra fejlesztésére támogatási programot érdemes működtetni, ahol az intermodális átterelést garantáló piaci kezdeményezéseket lehet támogatni. Annak érdekében, hogy a kombinált szállítás versenyképes alternatívaként merüljön fel a szállításszervezőknél és megbízóknál, alkalmazni célszerű olyan „forgalomterelő” szabályozási eszközöket is, mint az infrastruktúra-használati díjak megfelelő kialakítása (alacsonyabb vasúti és vízi, magasabb közúti, a kapcsolódó közúti szállítás útdíjkedvezménye, stb.).

Az állami (önkormányzati) feladatot jelentő *közforgalmú közlekedésben* meg kell oldani a regionális és az országos keresleti–kínálati összehangolást, továbbá az alágazati és a helyi–helyközi összekapcsolást tervező-szervező szervezet(ek) szolgáltatásokat kialakító és megrendelő kompetenciájának biztosítását (közlekedési szövetségek). Ezen az alapon meg kell oldani az egységes információs rendszer és a tarifaközösség kialakítását is legalább regionális szinten, de optimálisan akár országos szinten is.

Cselekvési terv

Az átfogó közlekedési koordinációt, stratégiai tervezést gyakorló szervezeti egység visszaállítása a szakminisztériumban.

Áruszállítás:

- A jelenlegi eszközfejlesztési támogatáspolitika (ÚMFT pályázatok) felülvizsgálása, szükség szerinti módosítása. (Már eleve a szakmai szervezetek bevonásával készültek.)
- A jelenlegi kedvezményezési gyakorlat (jogszabályok) felülvizsgálása, szükség szerinti kiegészítése (pl. az új útdíjrendszernél).
- Az akadályozó tényezők felmérése, lebontásuk megtervezése.
- Aktív részvétel a vonatkozó EU-s és egyéb (ENSZ-EGB, UIC, stb.) szakpolitikákban.
- Ügyelni kell az EU előírásaira, de ezeken belül ki kell aknázni a támogatási, előnyben részesítési lehetőségeket.

Személyszállítás:

- Az integrált közforgalmú közlekedési rendszer szervezeti feltételeinek meghatározása (hány közlekedési szövetség legyen, ezeket hogyan hangoljuk össze, kompetenciák leosztása).
- A tarifaközösség és az integrált utas-információs rendszer kialakítási lehetőségeinek felmérése.
- Az intermodális kapcsolódási pontok felmérése, fejlesztési igényeik meghatározása.
- Az egységes közforgalmú közlekedési törvény előkészítése.

Az „Eurovignette" irányelv felülvizsgálata – a közlekedés külső költségei

A közúti alágazat a teljes közlekedési szektoron belül a legnagyobb károsanyag-kibocsátó, de az abszolút értékeken felül a teljesítményre vetített fajlagosaiban is a legmagasabb értékekkel bír. Bár az alágazat Magyarországon az államháztartás nettó befizetőjének számít, szakmai szempontból mégis fontos lépésnek tekinthető a kibocsátással, továbbá egyéb káros külső hatásaival járó társadalmi, ún. külső költségek közvetlen érvényre juttatása a közlekedési árképzésen belül. Fontos megjegyezni, hogy bár a jelenlegi törekvések egyértelműen a közutat célozzák meg, de legkésőbb középtávon a teljes ágazatra ki kell terjeszteni ennek a kérdésnek a részletes tárgyalását.

Alapvető cél a közlekedésben alkalmazott adó-, díj- és járulékrendszer felülvizsgálata, vagyis a közlekedési árreform folyamatának megindítása. A folyamat eredményeképpen az egyes közlekedési alágazatoknak a ténylegesen okozott környezeti, tágabb értelemben társadalmi költségeket kell, hogy fedezzék az alágazati árrendszereken keresztül, az így keletkezett bevételeket pedig címkézett módon, az okozott költségek fedezésére és a káros külső hatások mérséklésére kell fordítani. Praktikusan, újra kell gondolni a jelenlegi, jellemzően átalányalapú díjrendszereket és el kell mozdulni a teljesítményalapú, megtett úttal arányos díjfizetés rendszere felé.

Az „Eurovignette" irányelv által meghatározott díjpolitika csak egy eszköz abban a palettában, amit közlekedéspolitikai szabályozóeszközöknek hívunk, és aminek minden elemét vizsgálni kell, amikor a döntéshozás át kívánja alakítani a közlekedési folyamatokban aktuálisan alkalmazott komplex szabályozórendszert. Az új alapokra épített közlekedési díjrendszer technikai feltételei már most is adottak. Ma a légszennyezés és a zajterhelés területén látszik tudományos konszenzus a hatások mértékében, de a komoly ágazati és egyben gazdasági problémát okozó torlódások kezelését célzó torlódási díj kivetése is napirenden van. Meg kell említeni, hogy elsősorban a tapasztalati eredmények tartják fenn a tétel bevezetésének aktualitását.

.

A vitairat elkészítésében részt vettek:

Ádám Antal, Ádám Béla, Almássy Kornél, Andy Vajna, Antall Bernadett, Árpási Miklós, Árva László, Aszódi Attila, Baján László, Balás Gábor, Baldaud lászló, Bálint Gábor Balázs, Balog Ádám, Balogh Gábor, Balogh Gyula, Bánfi Tamás, Bánkuty Tamás, Bátor Botond, Bátorfi Béla, Becsey Zsolt, Beer Júlia, Bencsik János, Bender Tamás, Bernáth Ildikó, Bíró Pál, Bíró Vencel, Bleha Annnamária, Bobrovniczky Kristóf, Bod Péter Ákos, Boér Zoltán, Bogsch Erik, Bóka István, Bokor Csaba, Bokor Zoltán, Bokorovics Balázs, Boldizsár Ildikó, Bolyky János, Boros Imre, Borostyánkői Mátyás, Boroznaki Árpád, Botos Balázs, Botos Katalin, Böszörményi Nagy Gergely, Bretz Gyula, Buda Dóra, Bukta Béla Szabolcs, Chikán Attila, Csányi Sándor, Csapody Balázs, Csath Magda, Cséfalvay Zoltán, Csegezi László, Csite András, Csizmadia Norbert, Csordás László, Csuhaj V. Imre, Csurgó György, Czinege Imre, Czomba Sándor, Demján Sándor, Dévai Endre, Domokos László, Duma László, Éliás Ádám, Erdei Sándor, Ertsey Attila, Fábry Szabolcs, Fábry Zoltán, Faggyas Sándor, Fáy András, Fehér Botond, Fehér Tibor, Ferencz Iván, Fogarasi József, Fómenyi József, Fónagy János, Font Sándor, Freund Tamás, Frischmann Gábor, Garami Gábor, Garbai László, Gazdag László, Gazsó Ferenc, Gereben Zoltán, Gerencsér László, Gerendás János, Gergely Károly, Giday András, Gógl Árpád, Gowie Jo, Greiner István, Gulyás Kovács Gergely, Győrffy Villám András, György András, György Balázs, Gyulai József, Gyürk András, Hamecz István, Hankiss Elemér, Harczi Marianna, Hegedűs Éva, Hegedűs Tamás, Heim Péter, Héjjas Gábor, Hetesi Zsolt, Hock Ferenc, Horváth Endre, Horváth Tihamér, Horváth Zoltán, Horváth Zsolt, Huber Krisztián, Huber Szebasztián, Illés Szabolcs, Imre István, Incze Zsolt, Isó László, Istók Ede, Jáger János, Járai Zsigmond, Járosi Márton, Jászai Gellért, Joaquín Montes-Larrain, Kaderják Péter, Kajtár Vilmos, Kállay Miklós, Kálomista Gábor, Kapros Zoltán, Kardos Péter, Karsai Béla, Kaszás Zoltán, Kató Gábor, Kármán András, Kelen Ákos, Kerékgyártó Gábor, Keskeny Ernő, Keveházi Katalin, Kincses Gyula, Kiss Ferenc, Klinghammer István, Kocsis András, Komár Lajos, Kontra Jenő, Kopátsy Sándor, Kopp Mária, Korbuly Krisztián, Kormosné Debreceni Zsuzsa, Korom Norbert, Koszorús László, Kovács Antal, Kovács Árpád, Kovács Balázs, Kovács Patrik, Kovács Péter, Kovacsics Imre, Köntös Zoltán, Krisán László, Krizsán András, Kulcsár István, Kurucz Beáta, Kustos Lajos, Kükedi Zsolt, Lakatos Antal, Laposa József, László Tamás, Lázár Mózes, Lázár Vilmos, Lehócz Mónika, Lehőcz Balázs, Lendvay Endre, Lentner Csaba, Litkay Gergely, Lóránt Károly, Lorberer Árpád, Ludvigh Károly, Magasi József, Magyar Levente, Majoros István, Makrai Balázs, Maraczi Zsolt, Marinovich Endre, Martonyi János, Máté Gábor, Máté Géza, Matolcsy Máté, Mellár Tamás, Mendelényi Dániel, Mesterházi József, Mészáros Dávid, Mészáros Ferenc, Mezősi Csilla, Miklóssy Ferenc, Molnár Ferenc, Molnár Géza, Molnár Ibolya, Molnár István, Molnárné Csausz Júlianna, Molnos Dániel, Monszpart Zsolt, Mozsgai Katalin, Nádasi Tamás, Nagy Andor, Nagy Beáta, Nagy Levente, Nagy Pongrác, Nagy Róza, Nagy Viktória, Nagygál János, Náray-Szabó Gábor, Naszvadi György, Németh Bálint, Németh Csaba, Németh György, Nicholas Szechenyi, Novák Ágnes, Novoszáth Péter, Ódor Andrea, Ódor Bálint, Oláh Gyula, Oláh János, Olajos Péter, Osztie Zoltán, Osztroluczky Miklós, Ötvös Bence, Pákay Péter, Pakucs János, Pálfalvi Jenő, Pálinkás Ervin, Pálinkás József, Palkovics László, Palotás József, Pap Géza, Papanek Gábor, Parragh László, Pázmány Tamás, Pecze Csongor, Penyigei Krisztina, Péter Gyula, Piltmann Miklós, Pintér István, Plenter János, Porcsalmy Zoltán, Pörzse Gábor, Práger László, Prugberger Tamás, Pulay Gyula, Rákay Philip, Reich Gyula, Ress Sándor, Rétfalvi György, Rónai Péter, Rónaky József, Rózsás Tamás, Rőczei Norbert, Ruszinkó Ádám, Sánta János, Sasvári Szilárd, Schaffer István, Scharle Péter, Sebestyén Tibor, Simicskó István, Simonyi Ákos, Skrabski Árpád †, Soltész Bence, Somlóvári László, Soós Csaba, Spéder Zsolt, Stadler János, Stöckert Dávid, Stumpf-Bíró Balázs, Subai József, Surányi György, Szabó László, Szabó Zoltán, Szakáli Lóránd, Szakolczay György, Szalay-Bobrovniczky Kristóf, Szántay Csaba, Szapáry György, Szathmáry Örs, Szegő Szilvia, Széles Gábor, Szemerey Szabolcs, Szentmihályi Gergő, Szép Zoltán, Szepesi Balázs, Szesztay Ádám, Sziklai István, Szilágyi János, Szilvássy Mihályné, Szőnyi Léda, Szűcs Gábor, Szűcs László, Takács Gábor, Takács Sándor, Tarsoly Zsanett, Tatay Ágnes, Tellér Gyula, Tiborcz Péter, Tombácz Endre, Tombor Antal, Tomcsányi Gábor, Tóth László, Tóth Pál Péter, Törő Csaba, Töröcskei István, Török Ádám, Tulassy Tivadar, Tupcsia Péter, Udud Péter, Ugron Gáspár, Vág András, Várady Zoltán, Varga Dénes, Varga István, Varga László, Varga-Ötvös Béla, Várhelyi Tamás, Vasa László, Vitézy Tamás, Vizvári Béla, Wiedermann Helga, Zarándy Pál, Závodszky Péter
és munkatársaik…

Kérjük, hozzászólásaival, javaslataival, elképzeléseivel járuljon hozzá az Új Széchenyi Terv közös tervezéséhez, hogy a Terv az egész a magyar gazdaság egészének programja lehessen

Várjuk szakmai javaslatait